
DAG
NINA
CARL SLOTBOOM

DAG NINA

CARL SLOTBOOM

ROMAN

DAG NINA
Roman

© 2026 Carl Slotboom
ISBN: 9789465386294
Brave New Books

www.carlslotboom.nl
carlslotboom@kpnmail.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Je kinderen zijn je kinderen niet.
Zij zijn de zonen en dochteren
van 's levens hunkering naar zichzelf.
Zij komen door je, maar zijn niet van je,
en hoewel zij bij je zijn, behoren ze je niet toe.

Kahlil Gibran

I

De herfst kwam na middernacht.
Met bulderende stormen vanuit het westen raast ze over het water, over het land. Rukt het blad van de bomen, soms hele takken. De sloot ligt zwart onder donkere, dreigende luchten. De zilvergrijze rietpluimen aan de oever zwiepen weerloos in de razernij van het geweld, worden neergeslagen tegen het wateroppervlak. De oude knotwilgen, krom getrokken door de elementen, kreunen onder de woeste kracht, die hun verweerde stammen doet kraken en buigen. Meedogenloos jaagt de storm over de akkers, waar de dunne sprieten van tarwe en gerst tegen de bodem worden gedrukt. Zingt door het maisveld, langs rijpende kolven en roodbruine bladeren. Suist over het gras, buigt wilde bloemen tot op de grond.
De wind huilt om het huis. Giert onder de pannen op het dak. Slaat tegen de gevel en doet de ramen in de sponningen trillen.
In de hoek van de tuin buigen en kronkelen de struiken. Potten met planten zijn omgewaaid en rollen doelloos alle kanten op.
Uit de loodgrijze hemel valt dan de eerste regen.
Klettert met brute kracht op het zinken dak van de schuur. Water stroomt langs de aflopende rand naar beneden en spat uiteen op de tegels van het terras, op het blauwe zeil dat over de tuinmeubelen ligt, op de beide gieters, op de aluminium bak van de kruiwagen.

De regen striemt tegen de ruiten. Druppels die langzaam van boven naar beneden glijden. Als zilveren tranen. Vormen plasjes op de vensterbanken.
Dan, tegen de ochtend gaat plotseling de wind liggen. Uit een bleekgrijze lucht regent het nog steeds, maar niet meer zo heftig als een paar uur geleden. De aarde geurt vochtig, doordrenkt van water en bladresten, terwijl de regen in fijne stralen van de takken en struiken naar beneden druppelt in het gras.

Ik zit op de rand van het bed, heb de gordijnen een stukje open-geschoven en staar naar buiten. De schapen hebben zich verzameld bij het damhek, hun konten tegen de regen. Een paar weken geleden heeft de boer een onderkomen gebouwd. Palen in de grond, daaroverheen een dak en aan de zij- en voorkant platen. Via een opening kunnen ze naar binnen.
Misschien hebben ze daar vannacht, toen de wind en de regen op hun hoogtepunt waren, wel in gestaan.
Aan de appelboom hangt een geknakte tak. Hij zal zo snel niet loslaten, maar ik zaag hem er straks af. Ik zie dat ik er zonder trap niet bij kan. Die staat in de bijkeuken. Een zaag heb ik ook, al zou ik even niet weten waar precies. Waarschijnlijk ergens in de schuur. Later op de ochtend zal ik kijken.
Rode, gele en bruine bladeren wervelen in kringen over het gras. Het lijkt een schilderspalet dat door een onzichtbare hand heel snel wordt rondgedraaid. Dan plotseling verspreiden ze zich en waaien alle kanten op.
De lucht is grauw, vol met regen en potdicht. Een sluier van nevel hangt als een vitrage over het land. Aan de horizon de contouren van bomen, in grijze aquarelachtige tinten. Daarachter, nauwelijks zichtbaar, het silhouet van de stad.
Ganzen vliegen over, verdwijnend in de oneindige leegte.
Ik kijk naar de regen, naar de druppels op de ruit. Probeer er een te volgen die langzaam naar beneden glijdt. Lost op in andere

druppels. Er landt een kraai op de vensterbank. Als hij me ziet vliegt hij weg. Op de rug van een schaap zit een ekster.
Ik schuif de gordijnen helemaal opzij en doe het raam open dat ik vannacht, toen de storm opstak, heb gesloten uit angst dat er iets kapot zou waaien. De haak waarmee ik hem vastzet is verroest en kromgetrokken. Moet vandaag of morgen maar naar de bouwmarkt om een nieuwe te kopen. Ik maak het bed op en ga naar beneden. Het raam laat ik op de haak staan.
Op straat liggen takken en bij de voordeur is de skimmia omgewaaid. Rode bessen op de stoep. Als ik de pot oppak valt hij in stukken op de grond. In de schuur heb ik er zeker nog tien staan. Ik zal de plant straks verpotten. Nu leg ik hem eerst maar tegen de voordeur aan en schuif de scherven met mijn voet aan de kant.
In de keuken zet ik koffie en pak twee sneden brood uit de vriezer. Dan loop ik weer naar boven. Scheer, douche en kleed me aan. In de slaapkamer kijk ik of het niet inregent. Voor de zekerheid doe ik het raam dicht.
De koffie is inmiddels doorgelopen en het brood is nagenoeg ontdooid. Aan de eettafel eet ik mijn ontbijt. Zoals elke ochtend. Een boterham met kaas, een boterham met jam.
Als ik klaar ben ruim ik op en om half negen ga ik naar het voorhuis, naar mijn werkkamer.
Ik houd er een strak schema op na. Ik werk thuis en dan moet je streng zijn voor jezelf. Je moet je houden aan vaste tijden. Doe je dat niet, dan sluipt de nonchalance erin en voordat je het weet rommel je maar wat aan.
Er fietsen kinderen voorbij. Kinderen die naar de middelbare school in de stad gaan. In de middag komen ze dan weer terug. Vijf dagen per week. Behalve in het weekend, dan is het rustiger op straat.

De tak hangt er nu al een paar dagen. In de schuur zoek ik naar de zaag. Ik vind hem onder een stapel oude handdoeken. God mag weten hoe hij daar terecht is gekomen. Hij is een beetje roestig, maar hij zal die geknakte tak wel door midden kunnen krijgen. In de bijkeuken staat de huishoudtrap. Die zet ik tegen de boom en na een paar minuten zagen valt de tak in het natte gras. Ik leg hem bij de sloot.
De schapen staan verderop in het weiland. Van een afstand kijken ze naar me. Het zijn Texelaars en worden in het voorjaar geschoren. De boer doet dit niet zelf. Er komt een wolhandelaar, die scheert en laadt dan de ruwe vlies achter in zijn pick-up.
Ik bekijk de zaag. Hij stelt niet veel meer voor. Het houten handvat is gebarsten en het blad begint te roesten. Als ik langs de container kom gooi ik hem erin. Vanmiddag maar een nieuwe kopen en dan meteen een haak voor het slaapkamerraam. De huishoudtrap zet ik in de bijkeuken. Als ik naar de kamer loop gaat mijn telefoon.

'Paul?'
'Ja?'
'Waar ben je?'
'Waar ik ben?'
'Ja. Ik heb je gebeld maar je nam niet op.'
'Ik was aan het stoeien met de appelboom.'
'Wat was je?'

'Door de storm een paar dagen geleden was er een tak geknakt en die hing er nogal ongelukkig bij. Die heb ik afgezaagd.'
'Oké.'
'Is er iets bijzonders dan?'
'Nee, eigenlijk niet. Zomaar even.'
'Je zou toch naar je ouders?'
'Vanmiddag pas.'

We kennen elkaar vier jaar, Sophie en ik.
Onze kennismaking was niet spectaculair. Gewoon een ontmoeting op een klein terras in de stad. Onze tafeltjes stonden naast elkaar en we kwamen in gesprek. Over koetjes en kalfjes, het weer, de bouwputten her en der. Alledaagse onderwerpen, niets bijzonders. Veertien dagen later sliepen we voor het eerst samen en maakte Sophie duidelijk dat ze een vaste traditionele relatie niet zag zitten.

Sophie heeft ruimte nodig. Ruimte voor zichzelf, voor de dingen die ze doet, maar ook voor de dingen die ze nog moet ontdekken. Ruimte om te dwalen, om stil te staan, om te bewegen. Elke dag lijkt haar horizon zich verder van haar te verwijderen. Als een uitdaging om te blijven zoeken naar het onbekende.
Ze wil niet samenwonen, laat staan trouwen.
'Trouwen? O God, nee zeg. Ik hou van je, maar ik wil niet met je trouwen. Ik wil met helemaal niemand trouwen. Straks vraag je nog of je een kind bij me mag verwekken. Ik moet er niet aan denken. Bovendien houd ik niet van kinderen.'
Daarmee was dit onderwerp afgesloten, voorgoed. Erop terugkomen zou verloren tijd zijn, dat wist ik. Als Sophie eenmaal iets met zo'n stelligheid had gezegd, dan was verdere discussie zinloos.
We hebben een relatie, maar wonen niet bij elkaar. Een LAT-relatie dus. Ik vind het prima zo. Ook ik heb behoefte aan mijn vrijheid, weliswaar in mindere mate dan Sophie, maar een zekere ruimte vind ik prettig. Wil dingen kunnen ondernemen, zonder voortdurend de

ander hierover te moeten informeren. Eigenlijk vullen we elkaar heel goed aan en het functioneert al vier jaar naar tevredenheid.
Sophie heeft haar appartement in de stad en ik bezit een omgebouwde boerderij aan de rand van een dorp. Een half uurtje fietsen van haar vandaan.
De ene week zien we elkaar meerdere malen, dan weer dagenlang niet. Af en toe blijft ze slapen, een andere keer slaap ik weer bij haar.
Kort voordat ik haar leerde kennen had ze een kledingboetiek van iemand overgenomen. Leuke winkel, leuke buurt ook. Regelmatig bezoekt ze showrooms of beurzen: Amsterdam, Parijs, Keulen, Milaan. Soms ga ik mee. Meestal niet.
'En waarmee vul jij je dagen?'
'Ik ben redacteur, tekstcorrector.'
'Wat moet ik me daarbij voorstellen?'
'Ik werk voor uitgeverijen, tijdschriften, universiteiten en alles wat zich aanbiedt. Ik corrigeer teksten voordat ze worden geplaatst.'
'Is dat niet vreselijk saai?'
Sophie is direct, heel direct. Windt er geen doekjes om, zegt precies wat ze denkt. In het begin schrok ik daar een beetje van, nu ben ik het gewend. Het hoort gewoon bij haar.

'Wanneer kom je terug?'
'Maandag tegen het eind van de middag.'
'Misschien kunnen we het aankomende weekend iets ondernemen.'
'Iets ondernemen. Wat bijvoorbeeld?'
'Weet ik niet, een museum misschien.'
'Singer Laren?'
'Ik ga kijken wat daar te doen is.'
'Prima.'
'Doe voorzichtig.'

Aan de klantenbalie vraag ik waar de zagen liggen. Een jongedame met een rood shirt, waarop het logo van de bouwmarkt, kijkt me ongeïnteresseerd aan. Ze tuurt op haar beeldscherm en noemt het pad waar ik moet zijn. Ik doe dit altijd onmiddellijk als ik een bouwmarkt binnenloop: naar de balie en vragen. Ik heb geen enkele affiniteit met gereedschap en bouwmarkten en voel me altijd alsof ik in een vreemde stad ben waar ik de weg niet ken. Het liefst ga ik zo snel mogelijk weer naar buiten. Ik ben geen klusser en ik begrijp mannen niet die hun schuur vol hebben staan met allerlei ingewikkeld gereedschap en machines en die in hun vrije tijd er op los klussen. Zo maar, omdat ze dat leuk vinden.
In de schuur, in een gereedschapskist die bijna uit elkaar valt, ligt het hoognodige: een hamer, een tang, een paar schroevendraaiers, enkele steeksleutels en een oeroude boormachine, die op de een of andere manier niet kapot te krijgen is. Dat is het wel ongeveer. Meer dan genoeg voor de klusjes die ik af en toe moet doen.
Er hangen veel zagen aan de wand. In alle kleuren en maten. Ik pak er een en voel of hij lekker in mijn hand ligt. Onzin, bedenk ik me, al die handvatten voelen hetzelfde. Bovendien, zo vaak hoef ik nou ook weer niet te zagen. Bahco staat op het zaagblad en hij lijkt me wel geschikt. Nu nog een haak voor het slaapkamerraam. Aan de balie vergeten te vragen. Maar weer even terug.
'Heeft u het niet kunnen vinden?'

'Ja hoor,' zeg ik, en houd de zaag omhoog. 'Ik zoek haakjes waarmee ik het venster op een kier kan zetten.'
Ze kijkt weer op haar beeldscherm. 'Gangpad zeven.'
Daar liggen ze. Van heel klein tot heel groot.
Tien minuten later stap ik in mijn auto. De zaag en de haak liggen op de achterbank. Een echte Bahco, denk ik. Misschien wel heel bijzonder.

Ik woon aan de rand van het dorp, in het eerste huis links – of het laatste rechts, afhankelijk uit welke richting je komt. Van de kant waar ik doorgaans kom ligt het aan de linkerkant. Het is een omgebouwde boerderij. Op een grijze ingemetselde gevelsteen, naast de voordeur, staat een jaartal: 1895, en daaronder de letters J. v. d. B. Ik ga er vanuit dat dit de initialen zijn van degene die ooit deze boerderij heeft laten bouwen. Misschien ook van iemand die de eerste steen heeft gelegd.

'U kunt er zo in,' zei de makelaar, die zich voorgesteld had als Anna. 'Alles is zeven jaar geleden helemaal gerenoveerd.'
We stonden op de voormalige deel, aan de achterkant van het huis. Wat ooit als stal diende en waar koeien verbleven, was nu de woonkamer, compleet met een modern, strak keukeneiland. Een glazen pui bood toegang tot het terras, met daarachter een grasveld.
'Waar vind je zo'n prachtig uitzicht?'
Ik zag landerijen, koeien, schapen, vogels.
'Wat nu de tuin is,' zei Anna, 'was vroeger weiland. Toen het boerenbedrijf werd opgeheven en het een gewoon woonhuis werd, heeft de toenmalige eigenaar een groot deel van het land verkocht aan een schapenboer.' Ze wijst. 'De tuin loopt tot de sloot en alles wat daarachter ligt, daar waar de schapen staan, hoorde vroeger bij de boerderij. Er lag ooit een dam over de sloot, waar de koeien overheen liepen als ze naar het weiland gingen.'

'Van wie is die sloot?'
'Die is van de schapenboer.'
'Zeven jaar geleden gerenoveerd en nu in de verkoop?' vroeg ik.
'Noodgedwongen. De bewoner heeft een zwaar herseninfarct gehad en is blijvend invalide geraakt. Hij zit in een rolstoel. Ze hebben een appartement op de begane grond gekocht. Niet te groot en geen tuin die onderhouden moet worden.'
'Ik begrijp het.'
Via een hal kwamen we in het voorhuis waar ooit de boerenfamilie woonde. Twee kamers, een extra toilet en badkamer. Ook hier alles prachtig gerenoveerd.
'De bewoners waren van plan hier een bed en broodje te beginnen.'
'Hier?' vroeg ik. 'In het voorhuis?'
'Ja. Helaas heeft de gezondheid van meneer roet in het eten gegooid en kan het hele project geen doorgang vinden.'
Ik keek uit het raam. Weer koeien, schapen, weilanden.
'Het is een huis waar nagenoeg niets aan hoeft te gebeuren,' zei ze, terwijl ze de deur op slot draaide. 'Zoals ik al zei: u kunt er zo in.'
Ik zwaaide haar na toen ze de oprijlaan afreed en vroeg me af of ik genoeg spullen had om het hele huis mee te vullen.

Ik ben erg op mezelf. Ten eerste woon ik achteraf en ten tweede werk ik thuis. Ik hoef er niet opuit. Hoef geen mensen te zien wanneer ik dat niet wil. Het meeste werkoverleg gebeurt via de telefoon of per email.
In het dorp, waar de tijd trager lijkt te verstrijken dan elders, kom ik nauwelijks. Er zijn geen winkels, het dorpshuis staat wegens gebrek aan geld, en misschien ook wel wegens te weinig belangstelling, al jaren leeg en het openbaar vervoer is allang wegbezuinigd. Er staat een kerk. Een gebouw dat halverwege de vijftiger jaren van de vorige eeuw, naar ik me heb laten vertellen, met geld van de gemeenschap is gebouwd. Door het afnemende kerkbezoek wordt er slechts eens in de drie weken een dienst gehouden. De overige diensten vinden in de tussenliggende weken in een ander dorp plaats. Ik ben niet kerks, ik ben niet gelovig. Ik geloof dat er niets is en eigenlijk is dat ook een geloof. Geloven dat je niet gelooft.
Vanaf mijn werkplek kijk ik op de dorpsstraat, een smalle doorgaande weg die langs mijn huis loopt en vervolgens met een bocht naar rechts het dorp in leidt. Het is een relatief rustige weg, waar het 's ochtends, wanneer de mensen naar hun werk gaan, wat drukker is. Tegen de avond rijden ze dan in tegenovergestelde richting weer het dorp in. Bij mooi weer zie je minder auto's. Velen gaan dan op de fiets. Bespaart benzine en een hoop ellende met het zoeken naar een parkeerplaats.

Soms lopen mensen voorbij die hun hond uitlaten. Een enkeling steekt een hand naar me op. Als ik toevallig buiten sta stoppen ze en maken we een praatje.
Nee, in het dorp kom ik nagenoeg niet. Wat zou ik er moeten doen?

Voordat ik Sophie leerde kennen had ik af en toe een vriendin. Nooit voor langere tijd. Ik ben altijd erg gesteld geweest op mijn vrijheid en de ruimte voor mezelf. Keuzes kunnen maken, zonder rekening te moeten houden met een ander, is me heel veel waard. Misschien ben ik ook wel te egocentrisch om een relatie te hebben, te gehecht aan mijn eigen ritme, bang dat iemand mijn dagen zou willen vullen en eisen stelt die ik niet waar zou kunnen maken.
Toen we met elkaar hadden geslapen, Sophie en ik, en zij mij liet weten geen traditionele relatie te willen hebben, was ik het daar onmiddellijk mee eens.
'We kunnen latten.'
'Prima.'
'Elkaar zien als we daar behoefte aan hebben,' zei ze. '*Allebei* behoefte aan hebben, bedoel ik. Dat betekent eerlijk zijn tegenover elkaar.'
Ik vond het een hele mond vol. Maar ik wist wel onmiddellijk hoe zij erin stond. Wat zij verwachtte en wat ik mocht verwachten.

Tot nu toe werkt het goed en dat al vier jaar.
Vreemd genoeg is Sophie meestal degene die het initiatief neemt om elkaar te zien, iets te ondernemen. Zij, die eigenlijk nog meer gehecht is aan haar vrijheid dan ik.

Op de hoek van het terras staat een houten tafel, met daaromheen vier stoelen, twee aan elke kant. Deze set stond er toen ik het huis kocht, nu zes jaar geleden. Het was bij de koopprijs inbegrepen, zoals veel tuingereedschap en zelfs een motorgrasmaaier.
Mijn tuin is eigenlijk een groot grasveld, met links en rechts struiken en planten. Verzorgen doe ik ze niet, ik zet de sproeiinstallatie aan bij warm weer en wanneer het langere tijd niet heeft geregend. Soms ook ga ik er met de tuinslang langs.
De appelboom, met zijn grillige, gedraaide takken, is door ouderdom krom getrokken, met diepe groeven en hier en daar scheuren in de dikke stam. Op sommige plekken op zijn bast groeit mos. In de lente hangt hij vol witte bloesem en later in het seizoen buigen de takken onder het gewicht van rijpe appels. Een paar houd ik voor mezelf, geef er wat aan Sophie en de overige leg ik in een kistje en zet deze bij de voordeur, met een briefje erbij dat ze meegenomen mogen worden.
Tegenover de appelboom staat een Japanse kers. Ze staat symbool voor vergankelijkheid en schoonheid, omdat de bloemen slechts kort bloeien voordat ze zachtjes de aarde raken.
Tussen de vele boeken die ik heb staat een bomen- en plantengids. Daarin heb ik dat gelezen. Zo'n gids vond ik wel leuk om te hebben, als je zo dicht bij de natuur woont zoals ik. Ze draagt lichtroze, bijna doorzichtige bloesem, die in trossen langs de takken groeien. Ze zijn

klein en fragiel en vullen de lucht met een subtiele geur. Als ze vallen vormen ze een zacht roze tapijt op het gras onder de boom.
Bij de sloot ribes, Gelderse roos, watermunt, zegge en struiken en wilde planten die ik niet thuis kan brengen en die veel insecten en vogels aantrekken. Ook maar eens opzoeken in mijn gids.

Elke dag om twaalf uur neem ik pauze: van twaalf tot een. Ik maak mijn lunch en als het mooi weer is ga ik buiten aan de tafel zitten. Nu is het herfst en lunch ik binnen.
Ik heb een drukke baan en moet mijn uren zorgvuldig indelen. Opdrachtgevers willen allemaal dat hun werk gisteren klaar is en aan deze eis kan ik helaas niet voldoen. Zoals altijd werk ik tegelijkertijd voor verschillende klanten. Op dit moment corrigeer ik een aantal manuscripten voor een literaire uitgeverij. Dat doe ik in de ochtend. Na de middagpauze houd ik mij bezig met drie onderzoeksartikelen voor de Universiteit Leiden. Morgen kan mijn dag er weer heel anders uitzien. Saai is het nooit.

Sophie wil naar Singer Laren.
'Het voelt een beetje als een eigen museum,' zegt ze.
'Omdat we er regelmatig komen?'
'Ja.'
Het is druk op de A1. Zoals altijd en er lijkt steeds meer verkeer bij te komen. Elke keer weer.
'Ik vraag me af waar al die mensen naartoe moeten.'
'Naar overal en nergens,' zeg ik.
'Wat een raar antwoord.'
'Dat jij je afvraagt waar al die mensen naartoe moeten is ook raar. Of verwacht je daar een antwoord op te krijgen?'
Ze lacht. 'Wie zal het zeggen.'
Aan de andere kant ontstaat een file. Je ziet het gebeuren. Opeens wordt er langzamer gereden en wanneer we een kilometer verder zijn staat alles bijna stil.
'Was je eigenlijk meteen verliefd op me?' vraag ik. 'Die eerste keer dat wij elkaar zagen. Op dat terras, bedoel ik.'
'O god, krijgen we dat?'
Aan de overzijde komt ons een politieauto met zwaailicht en sirene tegemoet. Er zal wel iets gebeurd zijn dat die file veroorzaakt.
'Geef eens antwoord.'
'Waarom wil je dat weten?'
'Och, zomaar.'

'O, zomaar. Nee, ik was niet *zomaar* verliefd op je.' Ze kijkt me van opzij aan. 'Teleurgesteld?'
'Ontzettend. Ik weet niet hoe ik dit moet verwerken.'
'Probeer het maar, het lukt je wel.'

De parkeerplaats bij het museum staat vol. Ik ben er al een keer overheen gereden, in de hoop dat intussen een plekje vrijkomt.
'We kunnen de auto ergens anders neerzetten en dan een stukje lopen. Wil je dat?'
Ik wijs. 'Kijk, daar gaat iemand weg. Tenminste dat denk ik.'
Bij een grijze auto staan een man en een vrouw. Ze praten met elkaar en ik heb geen idee wat ze van plan zijn. We wachten.
'Nou, wel of niet weg,' zegt Sophie na enkele ogenblikken in de richting van de beide mensen. 'Kom op, doe iets.'
Een paar tellen later stapt ze uit en loopt op ze af. Als ze weer terugkomt rijden ze weg en hebben we een parkeerplaats.
'Wat heb je nou gezegd?'
'Opzouten en heel snel.' Ze moet er zelf om lachen. 'Nee, ik heb heel netjes gevraagd of ze van plan waren weg te gaan. Nou, dat waren ze dus, dat heb je gezien.'

Na een uur hebben we het hele museum gehad. Een tentoonstelling met moderne kunst die ons niet zo aansprak en de vaste collectie. Bij veel schilderijen vraag ik me elke keer weer af of ik ze al eens eerder heb gezien. Misschien kijk ik te vluchtig en dringt het niet goed tot me door. Samen lopen we door de beeldentuin, met werken van hedendaagse Nederlandse kunstenaars. Ik ben niet zo van de beelden, maar om Sophie een plezier te doen wandel ik met haar mee.
Als het begint te regenen gaan we weer naar binnen. Sophie wil nog even naar de museumwinkel en daarna koffie met appelgebak. Appelgebak met slagroom.

'Ik stond op het punt om je te bellen.'
'Dan ben ik je dus voor. Weet je al iets?'
'Ja, ik ben zojuist gebeld door de huisarts.'
'Vertel.'

Pap is al langer vergeetachtig. Mam, mijn zus Sara, Sophie en ik hebben hem al vaker geadviseerd een geheugentest te laten doen. Hij heeft zich daar tot een paar weken geleden fel tegen verzet. Volgens hem is er helemaal niets aan de hand.
'Af en toe vergeet ik iets. Dat is alles.'
Na veel en lang aandringen van ons heeft hij tenslotte toch een afspraak gemaakt bij de assistente van de huisarts.
'Om jullie gerust te stellen en dan zijn we meteen van het gezeur af.'
Hij is gegaan en heeft de test gemaakt. De score was lager dan toelaatbaar. Reden voor de huisarts om eens breder te gaan kijken: medicijngebruik, stemming, lichamelijke oorzaken, schildklier. Alles wat eventueel te maken zou kunnen hebben met geheugenverlies moest worden uitgesloten.

'Hij denkt aan beginnende dementie,' zegt mam. 'Het is geen diagnose, maar een vermoeden.'
'Dat vermoeden hadden wij ook al, hè?'
'Ja, maar nu wordt het opeens serieuzer.'
'En nu?' wil ik weten. 'Wat gaat er nu gebeuren?'

'De huisarts wil hem aanmelden bij Geriant. Dat is een organisatie die mensen met geheugenproblemen en hun omgeving ondersteunen, zodat ze zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen.'
'Ik ken Geriant,' zeg ik. 'Ik heb er wel artikelen voor geredigeerd.'
'Pap moet daarvoor toestemming geven. Morgenochtend moeten we naar de huisarts voor een gesprek.'
'Wat vind jij daarvan? Van Geriant bedoel ik.'
'Ik wil dat hij aangemeld wordt.'
'Ben je geschrokken?'
'Ja en nee. Ik had het verwacht. De meeste dagen is hij behoorlijk helder, terwijl hij op andere dagen steeds maar weer de vragen herhaalt die hij kort daarvoor ook al heeft gesteld. Als ik hem daarop wijs, ontkent hij het en zegt dat ik fantaseer.'
'Het is goed dat we erop aangedrongen hebben zo'n test te laten doen. Hoe heeft hij trouwens gereageerd op de score van de test?'
'Hij weet het nog niet.'
'Heb je hem wel verteld dat jullie morgen een afspraak met de huisarts hebben?'
'Dat ga ik vanmiddag doen. Even een gunstig moment afwachten.'
'Ga je hem dan ook vertellen dat er vermoeden is van beginnende dementie?'
'Nee, ik ga hem vertellen dat de huisarts, naar aanleiding van de test die hij heeft gemaakt, een gesprek met ons wil hebben. Ik ga het niet over de uitslag van de test hebben en ik praat zeker niet over dementie, dat moet de dokter maar doen. Als ik dat zeg is het toch niet waar. Van de huisarts zal hij het eerder aannemen.'
'Wil je dat ik meega?'
'Dat is lief, Sara heeft het ook al aangeboden, maar dat hoeft niet. Dan wordt er meteen zoveel gewicht aan gehangen en dan klapt hij misschien helemaal dicht. Nee, ik red het wel alleen.'
'Nou, sterkte en je weet het, hè? Wij zijn er ook, Sara en ik.'
'Dat weet ik, jongen.'
'Ik kom morgen in de middag even langs.'

Soms gingen we naar de sluizen van IJmuiden en keken naar de oceaanreuzen die er geschut werden. We slenterden langs de haven, waar de vissersboten lagen en de vis in kratten werd gelost om per koelwagen naar de afslag te worden vervoerd. We keken naar de grote, zware netten, nog vochtig van het zeewater, opgerold of half uitgespreid. Het natte dek, waarop ijsklonten en smeltwater. Kabels, haken, metalen lieren. We liepen langs de zee, ademden de zilte lucht en raapten schelpen. In het Marine Museum in Den Helder namen we een kijkje in een onderzeeër en vroegen ons af hoe mensen het uithielden in zo'n krappe, benauwde ruimte. We keken naar de veerpont terwijl deze naar Texel voer en een spoor van wit schuim in het water achterliet. We maakten lange boswandelingen en hij vertelde me over bomen, planten en vogels.
Bij de jaarlijkse huttenbouw reed hij met een aanhanger achter zijn auto heen en weer om planken en hout op te halen. Samen met een andere vader legde hij alles in het gras. Op zijn voorhoofd parelden zweetdruppels die hij met zijn zakdoek wegveegde.
Hij nam me mee naar het Rijksmuseum, omdat hij van mening was dat kunst bij de opvoeding hoorde. Hij wees me op de subtiele details die veel bezoekers over het hoofd zagen.
'Elke bloem op zo'n schilderij heeft een betekenis,' zei hij. 'De roos staat voor liefde, de lelie voor zuiverheid, de tulp voor vergankelijkheid.'

Bij de portretten wees hij op de houding van de figuren, de voorwerpen die ze vasthielden, de kleuren die de schilder had gekozen. 'Zelfs de kleinste details zijn symbolisch,' legde hij uit. 'Een omgevallen boek kan wijzen op een verloren kennis, een hondje op trouw en loyaliteit. Je moet niet alleen kijken, je moet het lezen. In elk schilderij schuilt iets moois, iets triest, iets spannends.'
Bij heldere nacht stonden we achter het huis en keken naar de oneindigheid van het heelal, naar de sterrenstelsels en vroegen ons af hoe alles was ontstaan, of er een einde kwam aan hetgeen we zagen en zo ja, wat er dan achter dat einde te zien zou zijn.
We volgden een vallende ster die kort oplichtte en verdween.

Bij alles had hij een verhaal.
Een mooi verhaal.
Altijd.

Een vermoeden op beginnende dementie heeft de huisarts gezegd.
Ik kan het nauwelijks vatten.

Ik bel Sophie.
'De huisarts heeft gebeld.'
'Vertel.'
'Er is een vermoeden dat pap beginnende dementie heeft.'
Heel even is het stil aan de andere kant.
'Dat verbaast me niets.'
'Nee, niemand eigenlijk.'
'Is die diagnose gesteld aan de hand van die geheugentest?'
'Het is geen diagnose, het is een vermoeden. De huisarts wil hem aanmelden bij Geriant en zover ik weet worden daar uitgebreide onderzoeken gedaan en aan de hand daarvan zullen zij een definitieve diagnose stellen.'
'Ze gaan dus een langdurig traject in.'
'Daar lijkt het wel op.'
'Hoe voelt dat voor jou? Dat je vader dit heeft, bedoel ik.'

'Het moet nog een beetje landen. Ik kan het me nog niet voorstellen. Bovendien is het een vermoeden, het is nog niet definitief.'
'Hou jezelf niet voor de gek, Paul.'
Ik weet even niets te zeggen.
'Jij beseft donders goed hoe de vlag erbij hangt,' zegt ze. 'Dat beseffen we allemaal, jij, ik, je moeder, Sara.'
Ze heeft gelijk. Laat ik mezelf niet voor de gek houden.
'Ja, ik weet het.'
'En je snapt ook dat het niet beter wordt, hè?'
'Ja, het wordt alleen maar erger.'
'Hij is nog relatief jong, misschien dat het daardoor langzamer voortschrijdt.'
'Tweeënzeventig.'
'Moet ik naar je toekomen?'
'Dat is lief, maar dat hoeft niet.'
'Dan moet je het zeggen, hè.'
'Ja, dan zeg ik het.'
'Je bent wel gewoon aan het werk?'
'Ja, natuurlijk. Ik ben hartstikke druk.'
'Hoe heeft je vader gereageerd?'
'Hij weet het nog niet. Ze moeten morgenochtend naar de dokter voor een gesprek en dan zal deze het wel vertellen.'
'Spannend.'
'Morgenmiddag ga ik naar ze toe.'
'Ik kan met je mee als je dat wilt.'
'Dan zou je daarvoor de winkel moeten sluiten.'
'Maakt niet uit.'
'Laat me maar even alleen gaan. Vind je het erg?'
'Nee.'
'Een volgende keer, goed?'
'Een volgende keer.'

De zon staat laag en de schaduwen lengen. De herfst kleurt de natuur in bonte pracht en vurige tinten. De aarde ruikt naar vochtige humus en gevallen bladeren. Een zachte, zoete geur van ontbinding. De bloesems van de Japanse kers zijn allang verdwenen en haar takken zijn kaal, op een enkel goudgeel blad na. De gladde roodbruine stam glanst in het licht van de late herfst.
Grauwe ganzen vliegen over en verdwijnen achter de bomen aan de horizon. Misschien trekken ze naar het zuiden, misschien ook blijven ze hier. Ik weet het niet.
Aan de overkant van de sloot landt een eendenpaar. Ze waggelen naar de oever en laten zich soepel in het water glijden. In de schuur ligt een zak voer dat ik bij de dierenwinkel heb gekocht.
'Nee, meneer, geen brood, dat is slecht voor eenden.'
'En waarom?'
'Brood bevat te weinig eiwitten, vitaminen en mineralen. Van brood krijgen ze een vol gevoel en eten dan minder natuurlijk voedsel. En dat hebben ze nu eenmaal nodig om gezond te blijven.'
'Geen brood dus.'
'Neem dit maar mee. Niet teveel geven en niet elke dag, anders worden ze afhankelijk en verstoor je hun foerageergedrag. Een à twee keer per week is voldoende.'
Koolmeesjes verstoppen zich in de struiken en ook het roodborstje heeft mijn tuin weten te vinden. De schapen staan bij het damhek, enkelen onder het afdak dat de boer voor hen heeft gebouwd.

Onder de appelboom liggen de laatste appels. Sommige gekneusd, anderen met donkere plekken in de schil. Een merel doet zich er te goed aan. Zijn kopje gaat onophoudelijk heen en weer en wanneer ik mij beweeg schrikt hij en vliegt weg.
Hoog tegen de herfstblauwe lucht zweeft de kiekendief.

Ik zit, kijk en luister.
Luister naar de stilte.
Meer hoef ik even niet.

'Ik ga koffie zetten. Wil jij ook?'
'Lekker.'
We staan in de hal, mam en ik.
'We zijn vanmorgen bij de huisarts geweest.'
'Hoe reageerde pap?'
'Afwijzend.'
Als ik de kamer binnenkom en hij me ziet zet hij de televisie uit.
'Moet je niet werken?'
'Wat een leuke, enthousiaste begroeting,' zeg ik met een lach.
'Ik bedoel het niet vervelend, maar je komt doorgaans nooit overdag. Althans, door de week.'
'Ik moest naar een klant,' lieg ik. 'Hoe gaat het met je?'
Hij knikt. 'Goed. Het gaat goed.'
Ik leg mijn hand op zijn schouder.
'Je ziet er ook goed uit.'
'Zo voel ik me ook. Prima. Ik voel me prima.'
'Hoeveel kopjes drink je?' vraagt mam.
'Niet meer dan een.'
'Ben je alleen?' wil pap weten. 'Sophie is er niet bij?'
'Nee, ik zei dat ik naar een klant moest.'
'O ja, dat is waar ook.'
'Ik heb gisteren cake gebakken. Wil je een plak?'
Uit het keukenkastje pakt ze schoteltjes en uit de la de vorkjes.
'Hij is een beetje ingezakt, maar de smaak is goed.'

'Dat zijn wij onderhand ook,' zegt pap. 'Ingezakt bedoel ik.'
'Ik hoorde dat jullie vanmorgen bij de huisarts zijn geweest.'
Hij moet even nadenken.
'Naar aanleiding van de test die je daar hebt gemaakt,' vul ik aan.
'O ja, klopt. Daarvoor waren we bij de huisarts.'
'Wat heeft hij gezegd?'
'Wat hij heeft gezegd? Hoe bedoel je?'
'Nou, je bent vanmorgen bij de dokter geweest. Hij zal toch wel iets hebben gezegd, neem ik aan.'
'Niets bijzonders eigenlijk.'
'Jawel, dat heeft hij wel,' zegt mam, terwijl ze de schoteltjes met cake op tafel zet. 'Hij heeft gezegd dat hij het vermoeden heeft dat je beginnende dementie hebt.'
Hij kijkt mij aan. 'Nou, je hoort het, ik heb beginnende dementie.'
Hij zegt het alsof het een slechte grap is.
'Dat heeft de dokter niet zomaar gezegd, Otto.'
'En waar baseert die man dat dan op?'
'Je hebt bij die test onder het gemiddelde gescoord.'
'Kan niet! Ik heb alle vragen correct beantwoord.'
'Wat werden er voor vragen gesteld?' wil ik weten.
'Wat voor vragen er werden gesteld?' Hij denkt na. 'Dat zou ik even zo snel niet weten. Is ook niet belangrijk.'
'En, wat vind je daarvan?' vraag ik.
'Waarvan?'
'Dat het vermoeden bestaat dat je beginnende dementie hebt.'
'Onzin! Ik vraag me werkelijk af waar die dokter dit vandaan haalt. Alleen omdat ik af en toe een beetje vergeetachtig ben? Kom op zeg! Iedereen is op zijn tijd weleens vergeetachtig. Dat heeft niets met dementie te maken, dit hoort bij de leeftijd. Ik ben tenslotte … eh.'
Hij draait zich naar mam. 'Hoe oud ben ik, Sytske?'
'Tweeënzeventig.'
'Met tweeënzeventig mag je soms eens wat vergeten. Ja, toch? Geen enkele reden om je zorgen te maken.'
'Dus jij hecht geen waarde aan de uitspraak van de huisarts?'

'Niet in het minst. Kijk, als ik de weg naar huis niet meer weet, dan wordt het serieus.'
'Hier is koffie. Suiker en melk zal ik nog even pakken.' Ze loopt weer terug naar de keuken. 'Pap zegt dat wanneer hij de weg naar huis niet meer weet, er dan pas sprake kan zijn van dementie.'
'Dat is bekend van mensen die dement zijn,' zegt hij in de richting van de keuken. 'Ze verdwalen.'
'Ja, maar dan is er al een heel proces aan vooraf gegaan, pap. Je kunt niet zeggen dat je pas dement bent als je begint te verdwalen.'
Hij maakt een afwerend gebaar met zijn hand.
'Jullie maken je veel te veel zorgen. Zorgen om niets.'
'De dokter heeft een verwijsbrief gemaakt voor Geriant,' zegt mam. 'Zij zullen ons bellen en dan moeten we daarheen.'
'Daarheen?' wil hij weten. 'Wat moeten we daar dan doen?'
'Dat heeft de dokter vanmorgen allemaal uitgelegd.'
'Ben ik even kwijt. Er gebeurt opeens zoveel.'
'Je wordt daar onderzocht door een geriater en je zult weer een test moeten doen.'
'Daar zie ik het nut niet van in,' reageert hij kortaf. Hij pakt zijn cake en neemt een hap. 'Wat heb ik te zoeken bij een geriater? En alweer een test? Waar is dat allemaal voor nodig?'
'Om een duidelijk beeld te krijgen wat er precies met je aan de hand is, pap.'
'Er is met mij helemaal niets aan de hand.'
'Er is een vermoeden dat je beginnende dementie hebt, Otto.'
'Beginnende dementie? Wie zegt dat?'
'Dat heeft de huisarts vanmorgen gezegd.'
'Daarom wil hij dat een geriater je onderzoekt,' zeg ik.
'En heb ik daar zelf ook nog iets in te vertellen?'
'Natuurlijk,' zegt mam. 'Het gaat tenslotte om jou. Maar je moet niet vergeten dat het ook mij betreft, Otto. Het betreft ons beiden.'
'Bij Geriant zijn ze gespecialiseerd op dat gebied, pap.'
'Op welk gebied?'
'Op het gebied van dementie.'

'O ja.'
Hij wil een slok koffie nemen, zet dan zijn kopje weer terug.
'Ik ben absoluut niet dement, niet eens een beetje dementerend. Dus ik zou niet weten waarom ik me zou moeten laten onderzoeken.'
'Mam wil het graag.'
Hij denk even na.
'Is dat zo? Wil jij dat graag?'
'Heel graag, Otto.'
Hij breekt een stukje van zijn cake af. Houdt het tussen duim en wijsvinger. Legt het dan weer terug op het schoteltje.
'Tja, als dat zo is …'
Hij staart voor zich uit.
'Doe het maar, pap.'
'Nou ja, als mam het wil moeten we dat maar doen. Maar ik zeg jullie nu al dat het zonde van de tijd is.'
Ik wil nog iets zeggen, maar laat het even zo.
Als mam mij uitlaat zegt ze: 'Dit gaat nog een hele klus worden.'
'Misschien vind je het fijn als ik meega naar Geriant?'
'Dat zou ik wel prettig vinden, maar wil het toch eerst even met Geriant overleggen.'
Ik trek mijn jas aan.
'Misschien is het handig als je opschrijft wat je zou willen vragen tijdens dat gesprek. Ik kan mij voorstellen dat je veel informatie krijgt en daardoor dingen vergeet.'
'Dat is denk ik wel een goed idee.'
'Je kunt je vragen ook naar mij mailen, dan kan ik met je meedenken. Misschien heb ik aanvullingen. Dingen die ik zou willen weten. Sara misschien? Vraag haar ook.'

Onderweg naar huis denk ik na over het gesprek met mijn vader. Het lijkt typerend dat mensen hun vergeetachtigheid in eerste instantie toeschrijven aan hun leeftijd. Iedereen vergeet wel eens iets, niets bijzonders. Geen reden om je zorgen over te maken.

Misschien ook is hij zich er terdege van bewust, maar schuift het van zich af door het te ontkennen. Erkennen zou betekenen dat zijn wereld ingrijpend zou kunnen veranderen, dan liever maar je kop in het zand steken. Wat je niet ziet, is er niet.
Ik ben bang dat mam gelijk gaat krijgen en dat het nog een hele klus gaat worden.

Vandaag is zo'n dag dat ik balanceer tussen heden en verleden. Een dag waarin het vroeger aan mij trekt, mij inhaalt bijna.
Het heeft ongetwijfeld te maken met de diagnose die pap heeft gekregen. Ik besef dat dementie niet te genezen valt en hij steeds verder van ons weg zal drijven. Er zal misschien een dag komen dat hij ons niet meer herkent, niet meer weet wie hij zelf is. Dat hij de weg kwijtraakt op plekken die hem ooit zo vertrouwd waren, de wereld om hem heen niet meer begrijpt en zal verdwalen in zichzelf.
God mag weten hoelang dit hele proces gaat duren.
De toekomst heeft opeens een heel ander gezicht gekregen.
Sinds ik vanmorgen opstond bevind ik mij min of meer in twee verschillende werelden. De wereld om mij heen en de wereld die achter mij ligt.
Mijn jeugd, mijn ouderlijk huis, mijn ouders, Sara …

De eerste step die ik krijg en die ik voor één nacht naast mijn bed mag zetten. Een rode step, het mooiste rood dat ik ooit heb gezien. Pap heeft een zandbak in de achtertuin gemaakt. Ik laat het zand tussen mijn vingers wegglijden. Nu pas besef ik dat het mijn jeugd was die weggleed, korrel voor korrel.
De zomeravonden als het nog te warm is om naar bed te gaan. De sneeuw in de winter. Pap die met ons een sneeuwpop maakt. De koude lucht die ik voel in mijn longen bij elke inademing.

Ik loop de weg naar school. Kijk achterom en zie mam voor het raam staan. Ze zwaait tot ik de hoek om ben.
Pap hield absoluut niet van voetballen, maar toen ik, zoals zoveel jongens uit mijn klas en buurt, lid werd van een voetbalclub en zaterdags wedstrijden moest spelen, stond hij aan de kant om me aan te moedigen.
Ik ruik het tentdoek als ik 's avonds in mijn slaapzak lig op een camping in Duitsland. Worstjes roosteren boven het kampvuur dat pap heeft aangestoken. De spannende speurtocht die hij heeft uitgezet.
Opeens sta ik op het kleine schooltoneel en speel de rol van tovenaar in de eindmusical. Mijn ouders en Sara in de zaal. Ik kijk naar ze en mam geeft een bemoedigend knikje.
Nerveus loop ik de eerste dag door de lange gang van de middelbare school. Voel me onwennig in het nieuwe lokaal tussen de kinderen waarvan ik de meesten niet ken. Meester de Groot die mij complimenten geeft, ook wanneer ik mindere cijfers haal.
De tranen in de ogen van pap bij het zien van mijn diploma van de Universiteit van Amsterdam waar ik Nederlands studeerde.

Ik schrik als ik de deur van het ouderlijk huis voorgoed achter mij dicht hoor vallen.
Als los zand tussen mijn vingers, korrel voor korrel …

Sara belt.
'Mam vertelde dat je geweest bent. Hoe vond je hem?'
'Hij gaat er dwars tegenin.'
'Klopt. Ik was er gisteravond en hetzelfde laken een pak.'
'Juist. Allemaal onzin. Die hele diagnose klopt niet. Waar baseren ze het allemaal op. De leeftijd. Afijn, je weet het.'
'Dat had ik wel verwacht. Hij kan behoorlijk eigenwijs zijn.'
'Ik weet niet of dat met eigenwijsheid te maken heeft. Ik denk eerder met angst.'
'Zou ook nog kunnen. Angst om de waarheid onder ogen te zien.'
'Ik heb onlangs een artikel geredigeerd over dementie. Daarin kwam naar voren dat, na het stellen van een diagnose, in veel gevallen de patiënt in kwestie geen enkel geloof hecht aan de boodschap die hij of zij krijgt. Wat weer verschillende oorzaken kan hebben. In veel gevallen wordt verteld wat ze zelf eigenlijk al dachten en waar ze bang voor waren. Dan maar ontkennen, dan bestaat het probleem ook niet.'
'Mam zei dat je wel bij het gesprek met Geriant wil zijn,' zegt ze. 'Ik heb het trouwens ook aangeboden.'
'Mam wil eerst Geriant om advies vragen.'
'De huisarts heeft gezegd dat het wel een paar weken kan duren voordat Geriant belt.'
'We wachten het af.'

De dagen die volgen op het bezoek dat ik aan mijn ouders bracht kan ik me wat moeilijker concentreren. Ik moet goed op blijven letten, scherp blijven. Klanten vragen niet naar persoonlijke omstandigheden, zij willen een goed product, waar ze tenslotte recht op hebben. Ze betalen ervoor.
Regelmatig dwalen mijn gedachten af en stel ik mij voor hoe de nabije toekomst eruit zal zien. Ik besef dat alles opeens kan veranderen, alle plannen die je hebt gemaakt met één beweging van tafel geveegd kunnen worden. Het leven is als een zeepbel, die ieder moment uit elkaar kan spatten en daardoor alles wat we koesteren, onze dromen, onze plannen, onze zekerheden doet vervliegen.
Misschien is het de vergankelijkheid zelf die ons bestaan betekenis geeft, het besef dat niets blijft zoals het is, dat elk moment kostbaar is, juist omdat het zo broos is.

In de keuken zet ik koffie, sterke koffie. Ik loop naar buiten. De herfst nadert haar einde en de natuur maakt zich langzaam op voor de winter. De takken van de ribes zijn kaal, op een paar gedroogde, donkere vruchten na. De Gelderse roos draagt nog een enkel blad en zijn helderrode bessen die in trosjes hangen vormen een belangrijke voedselbron voor vogels als straks de winter is gekomen. De zegge oogt verdroogd en bruinachtig, in tegenstelling tot de volle groene uitstraling die het van de zomer nog had. De appelboom is kaal en open, waardoor de takstructuur duidelijk zichtbaar is. Over het gras

loopt de Vlaamse gaai, met zijn opvallende helderblauwe strepen op zijn vleugels, op zoek naar voedsel: zaden, insecten, bessen. Onder een lage, grijze hemel vliegen kraanvogels in V-formatie op hun trek naar de overwinteringsgebieden in het zuiden van Europa. In dit deel van het land zie je ze niet vaak, het is beslist een uitzondering. Ik heb geluk.
In de schuur staat de plastic opbergbox waarin voer voor de vogels en de eenden. Een doorzichtige box met een groene deksel, gekocht bij de Action. Vetbolletjes en pinda's zal ik deze week kopen. Het is nog te vroeg om het op te hangen. Voorlopig moeten ze zelf hun voedsel zoeken.

De koffie is inmiddels klaar. Uit het aanrechtkastje pak ik een kopje. Ik drink de koffie zwart, zonder suiker en liefst zo sterk mogelijk. Als ik even later weer achter mijn bureau zit gaat de telefoon. Op de display verschijnt "Privé-nummer" en ik besluit niet op te pakken. Vaak zitten er aan de andere kant mensen die je iets proberen te verkopen. Een nieuw energiecontract bijvoorbeeld. Hoewel ik beleefd blijf kap ik dergelijke gesprekken altijd onmiddellijk af.
Ik bel een klant die mij vanmorgen iets heeft gestuurd en niet duidelijk heeft omschreven wat hij precies van mij verwacht. Na een paar minuten weet ik het en verbreek de verbinding.
Een kwartier later gaat de telefoon en zie dat het wederom het privé nummer is. Nu pak ik wel op, maar zeg, omdat het nummer niet zichtbaar is, niet onmiddellijk mijn naam. Ik wacht eerst even af.
Er meldt zich een vrouwenstem. Ze zegt dat ze Judith Mulder heet. Het zegt me niets.
'Spreek ik met Paul van Berkel?'
'Daar spreekt u mee.'
'Bel ik gelegen?'
'Dat ligt eraan waarvoor u belt.'
Een beetje vreemd antwoord, ik weet het, maar het is eruit voordat ik er erg in heb.
'Dat kan ik aan de telefoon niet uitleggen.'

'Maar waarom belt u mij dan?'
Ik neem een slok koffie en kijk naar buiten. Er fietsen twee meisjes voorbij. Ze kijken op hun telefoon. Geen enkele aandacht voor hun omgeving. Hebben geen idee hoe gevaarlijk ze bezig zijn.
'Ik zou u graag persoonlijk willen spreken.'
'Kunt u mij zeggen waarover het gaat?'
'Liever niet aan de telefoon. Kunnen we een afspraak maken?'
Op straat loopt een vrouw met haar hond, een Ierse setter. Ze komt hier elke dag twee keer voorbij. Een aantal dagen geleden hebben we met elkaar gesproken. Ze vertelde dat ze in het dorp woont en sinds kort weduwe is. Gelukkig wonen haar kinderen in de buurt, vertelde ze.
'Bent u er nog?'
'Eh … ja, neem me niet kwalijk.'
'Ik vroeg of we een afspraak kunnen maken.'
'Ja, dat had ik gehoord, ik moest alleen even nadenken.'
'Het is werkelijk heel belangrijk.'
'En u wilt mij niet zeggen waarover het gaat?'
'Nee, zoals gezegd, niet door de telefoon.'
'Heeft het te maken met mijn werk?'
'Nee, het betreft u persoonlijk.'
'Nou ja, dan maken we een afspraak.'

Het houdt me de rest van de middag bezig. Judith Mulder. Ik graaf in mijn geheugen, maar kom die naam daar niet tegen. Ze scheen nogal haast te hebben om me te zien en wilde zo snel mogelijk komen. Morgen om twee uur is ze hier. Judith Mulder. Geen idee wie het is en wat ze wil. Ik besef dat wanneer ik onverhoopt verhinderd zou zijn, ik haar niet eens kan bellen. Ik heb haar nummer niet. Ik open Facebook. Er staan verschillende vrouwen op met die naam, zelfs een paar jonge meisjes. Met deze zoektocht schiet ik uiteraard niets op en dat wist ik eigenlijk al van te voren. Er blijft mij niets anders over dan af te wachten.
Ben benieuwd wat ze te vertellen heeft.

In de schuur staat een krat waarin ik het papier bewaar, dat ik, als het teveel wordt, naar de container breng die bij het seniorencomplex staat. Niet hier in het dorp. We hebben hier wel senioren, maar geen tehuis waar ze kunnen wonen. Aan de rand van de stad, een paar minuten rijden, zijn een aantal jaren geleden een seniorencomplex en aanleunwoningen gebouwd. Het ziet er vriendelijk uit. Op de stoep vlakbij de hoofdingang staan twee containers, een voor glas en de andere voor papier.
Ik zet het krat achter in mijn auto en sluit de terrasdeur af. Ik heb nog een paar uur tijd voordat Judith Mulder komt. Ook de afgelopen nacht heeft het gesprek me bezig gehouden en bleef ik me maar afvragen wat ze van mij wil. Onzinnig natuurlijk. Vragen stellen waar geen antwoorden op zijn.
Naast de ingang van het seniorencomplex zit een vrouw in een rolstoel. Ze zwaait naar me als ik uit de auto stap en het krat uit de kofferbak pak. De container zit behoorlijk vol zodat ik moet proppen om al het papier erin te krijgen. Het lege krat zet ik weer achterin. Ik zwaai naar de vrouw en stap in.
Het is nog relatief rustig in de supermarkt. In mijn telefoon heb ik een boodschappenlijstje. Vroeger schreef ik het op een briefje, maar de telefoon is handiger, vind ik. Ik ken de weg, weet waar alles ligt. Soms moet ik vragen, en dan loopt er iemand met me mee.

Met een volle kar, genoeg voor een hele week, loop ik de winkel uit. Ik doe de boodschappen in het krat en wat er niet in past stop ik in de tassen die altijd achterin liggen.
De vrouw in de rolstoel zit nog buiten en ik zwaai naar haar.
Ze ziet het niet.

Rond twee uur parkeert een blauwe auto voor mijn huis. Er stapt een vrouw uit, ongeveer van mijn leeftijd zo te zien. Ik tik tegen het raam en gebaar dat ze om het huis heen moet lopen, want de voordeur gebruik ik eigenlijk nooit.
Ze lacht en verdwijnt uit het zicht.
Op het terras geeft ze mij een hand.
'Judith Mulder.'
Ik stel mij eveneens voor.
Ze kijkt om zich heen.
'Wat woont u hier prachtig en wat een uitzicht.'
De schapen kijken nieuwsgierig in onze richting. Op de rand van het dak zitten kraaien. Luid krassend vliegen ze weg.
'Kijk,' zeg ik en wijs naar boven. Tegen de blauwe herfstlucht zweeft de kiekendief. 'Ik denk dat dit zijn territorium is. Ik zie hem hier regelmatig.'
'Prachtig,' zegt Judith Mulder.

Ik heb koffie gezet. Koekjes heb ik ook.
We zitten aan de tafel op het terras. De zon schijnt, de temperatuur is mild en aangenaam en de lucht draagt de scherpe frisheid van de late herfst.
Ik schat haar midden dertig. Ze is slank, met een gracieuze houding die zelfverzekerdheid uitstraalt.
'Nou, steekt u van wal,' zeg ik als ik de koffie op tafel heb gezet en tegenover haar ga zitten.
Ze pakt haar tas en neemt er een enveloppe uit. Ik ben reuze benieuwd wat er gaat gebeuren. In de enveloppe zit een foto die ze

in mijn richting schuift. Ik zie een meisje, een jaar of acht misschien, met blond, lang haar dat in een staart is samengebonden.
'Dat is Nina,' zegt Judith Mulder.
'Dag, Nina,' zeg ik tegen de foto. Ik heb geen idee wie Nina is.
Ik kijk vragend naar de vrouw tegenover mij. Dan neemt ze nog een foto uit de enveloppe en schuift deze eveneens naar mij toe. Op deze foto staat een jonge vrouw, die mij op het eerste gezicht niet bekend voorkomt. Blond, leuk gezicht, mijn leeftijd misschien.
'Zegt deze foto u iets?' wil Judith weten.
'De foto van het kind of van de vrouw?'
'Van de vrouw.'
Ik bekijk de foto nog eens goed.
'Nee, eerlijk gezegd niet. Maar ik moet toegeven dat ik gezichten vaak niet meteen herken.'
'Dit is Marlies, mijn halfzus. We hadden dezelfde moeder. We hadden weinig contact met elkaar.'
Ik kijk weer naar de foto.
'Komt zij u werkelijk niet bekend voor?'
Om Judith een plezier te doen en om te laten zien dat ik de zaak serieus opvat, pak ik de foto op een kijk er nogmaals naar. Dit keer met extra aandacht.
'Met de beste wil van de wereld niet,' zeg ik als ik de foto weer voor me op tafel leg. 'Het spijt me.'
'Nina, is haar dochter en zij is zeven jaar oud,' gaat Judith verder. 'Marlies is anderhalve maand geleden overleden aan de gevolgen van een auto-ongeluk. Ze was pas vierendertig jaar.'
'O, wat verdrietig,' zeg ik.
'Ze heeft mij ooit gevraagd om voor Nina te zorgen wanneer haar iets mocht overkomen. Je zou bijna denken dat ze een voorgevoel heeft gehad.'
Ik pak de foto nogmaals op.
'Ze heeft tijdens dat gesprek uw naam genoemd.'
'Mijn naam?' vraag ik verbaasd. 'Maar wij kenden elkaar toch niet?'

Judith kijkt over mijn schouder naar het weiland waar de schapen staan. Het duurt lang voor mijn gevoel. Een eeuwigheid bijna. Van de schapen kijkt ze weer terug naar mij. Ze haalt diep adem. Heel diep.
'Marlies beweerde dat u de vader van Nina bent.'
Opeens is het stil, doodstil. Mijn hart lijkt een slag over te slaan, mijn adem stokt in mijn keel. Mijn gezicht voelt gespannen, elke spier trekt zich samen, en mijn mondhoeken trillen ongecontroleerd. Ik voel mijn lichaam verstijven.
De tijd lijkt stil te staan. Ik voel mijn hart tegen mijn slapen dreunen. Tegen mijn slapen en in mijn keel. Ik wil iets zeggen, maar mijn mond is kurkdroog en ik kan geen woord uitbrengen. Ik slik een paar keer en seconden later vind ik mijn stem terug.
'Zou u dat nog een keer willen herhalen?' hoor ik mezelf vragen.
'Ik kan mij voorstellen dat u schrikt.'
'Nou, dat is nog heel voorzichtig uitgedrukt.'
'Begrijpt u nu waarom ik dit gisteren niet door de telefoon kon vertellen?'
'Gaat u verder,' stamel ik.
'Marlies vertelde mij dat zij met vriendinnen in een café zat en u op een gegeven moment binnenkwam. Jullie kwamen met elkaar in gesprek en u bood aan haar thuis te brengen. U bent mee naar boven gegaan, jullie hebben wat gedronken en daarna zijn jullie samen naar bed geweest.'
'Heb ik bij haar geslapen die nacht?'
'Nee, u bent meteen weer naar huis gegaan.'
'Waar woonde zij?'
Judith noemt de naam van de straat en ik herinner mij dat ik daar ooit een jonge vrouw naartoe heb gebracht. Ook weet ik dat ik toen met haar naar bed ben geweest. Ik kan dit niet ontkennen.
'Het klopt dat ik ooit op dat adres met een jonge vrouw naar bed ben geweest. Ik had haar, zoals u zegt, in een café ontmoet. Als ik me niet vergis was ze met twee vriendinnen.'
Ik pak de foto weer op.

'Met de beste wil van de wereld komt ze mij niet bekend voor.'
'Het is inmiddels acht jaar geleden,' zegt Judith. 'Mensen veranderen in de loop der tijd en bovendien was het een vluchtige ontmoeting.'
Ik moet even tot mezelf komen. Even weg van deze tafel, deze foto's, Judith Mulder. Weg van hetgeen ik zojuist heb gehoord en dat me heeft verward. Ik schuif mijn stoel naar achteren.
'Ik haal nog even koffie,' zeg ik, en loop naar binnen. Mijn benen werken niet mee en ik moet mij een ogenblik vasthouden aan de deurpost. Met mijn handen leun ik op het aanrecht. Een kind? denk ik. Ik, vader van een kind van zeven jaar? Dat is toch niet mogelijk? Ik hap naar lucht. Ik moet weer naar buiten. Judith Mulder zal mij ongetwijfeld nog meer te vertellen hebben. Ik pak de koffiekan en zie hoe mijn hand trilt. Ik zet de kan weer terug, draai de kraan open en houd mijn polsen onder de koude straal. Opeens staat Judith in de deuropening.
'Gaat het?' Ze komt naar me toe. 'Ik kan mij uw reactie heel goed voorstellen. Het is ook niet niks wat ik u heb verteld. Ik neem de koffiekan wel mee.'
Ze is doortastend, Judith Mulder. Ze schenkt koffie in en brengt de kan weer terug.
'Gaat het weer een beetje?' vraagt ze als ze weer tegenover me gaat zitten.
'Wat u zegt: een beetje. Een heel klein beetje.'
Ik kijk naar mijn handen en zie dat ze nog altijd trillen. Binnenin keert langzaam de rust terug. Mijn hart heeft zijn gewone ritme weer enigszins hervonden en ook mijn ademhaling wordt gelijkmatiger.
'Ja, het gaat wel weer.'
'Ik besef dat het heel ingrijpend is wat ik u heb verteld.'
'Dat kunt u wel zeggen, ja. Maar ik neem aan dat u mij nog meer gaat vertellen.'
'Nina logeert sinds de dood van haar moeder bij ons.'
'Hoe is het met haar?'
'Ze mist haar moeder heel erg en huilt ook veel.'
'Kan ik me voorstellen.'

'Wij kunnen echter niet voor haar blijven zorgen. Mijn man en ik hebben een drukke baan aangeboden gekregen in Amerika en het is de bedoeling dat we daar over een half jaar naartoe emigreren. Daar komt bij dat wij destijds bewust hebben gekozen om geen kinderen te nemen.'
'Maar uw zuster heeft gevraagd voor haar te zorgen wanneer haar iets mocht overkomen.'
'Dat klopt en ik zal ook voor haar zorgen. Althans, ik zal zorgen dat ze goed verzorgd achterblijft als wij vertrekken. Ik zei u al dat mijn zuster en ik elkaar zelden zagen en voor ons is Nina eigenlijk een vreemd kind, waar we geen band mee hebben.'
'En opa en oma?'
'Kort na mijn geboorte overleed mijn vader. Mijn moeder trouwde daarna met een andere man, een zekere Gerrit Smit, en een jaar later werd Marlies geboren. Toen zij twee jaar was is haar vader, die inmiddels mijn stiefvader was, geëmigreerd naar Canada en heeft nooit meer naar ons omgekeken. Ik heb geen idee of hij nog leeft. Onze moeder is twee jaar geleden overleden.'
Het begint me allemaal te duizelen. Het laatste half uur heb ik nogal wat over me heen gekregen, ik moet het even op een rijtje zetten. Alles op volgorde.
'U zegt dat u niet voor Nina kunt zorgen, maar dat u uw best gaat doen dat zij goed verzorgd achterblijft. Dat heb ik goed begrepen?'
'Ja.'
'Wat betekent dat concreet?'
'Dat betekent dat ik contact op ga nemen met Bureau Jeugdzorg en hen zal vragen een geschikt pleeggezin voor haar te zoeken.'
De laatste tijd zijn een aantal pleeggezinnen behoorlijk negatief in het nieuws geweest, met alle vervelende gevolgen voor de kinderen. Ook Bureau Jeugdzorg heeft hier ernstige steken laten vallen en er wordt af en toe onnodig gesold met kinderen. Ik weet dat we niet alles over één kam mogen scheren, maar het schiet wel door mijn hoofd.

'Ik heb mijn zuster ooit verweten dat ze nooit contact met u opgenomen heeft, terwijl ze uw naam wist.'
'Hoe wist ze die dan?'
'U heeft destijds gezegd hoe u heette en wat uw beroep was.'
'Ik kan het me allemaal niet meer herinneren.'
'Ik vind dat elk kind het recht heeft te weten wie de ouders zijn. Dit ook met het oog op eventuele erfelijke aandoeningen.'
'Is dat de reden dat u hier bent?'
'Ja, ik vind dat u moet weten dat u mogelijk een dochter heeft.'
'Hoe heeft u mij eigenlijk gevonden?' vraag ik.
'Ik wist uw naam en uw beroep. Ik vond u op Facebook en daar stond een verwijzing naar uw website, met telefoonnummer.'
'Ach ja, natuurlijk.'
'Waarom heeft Marlies nooit contact met mij opgenomen?'
'Daar had ze geen behoefte aan. Ze kende u niet en wilde haar kind opvoeden, zonder rekening te moeten houden met de vader, die mogelijk ook wensen en eisen zou hebben. Daar had ze allemaal geen zin in. Mijn zuster was heel erg op zichzelf en wilde altijd alles alleen doen. Ik moet wel zeggen dat ze een lieve moeder was.'
Ik moet even heel diep nadenken. Bureau Jeugdzorg, pleegouders. Wat nu als dat allemaal, in het ergste geval, een heen en weer gesleep met dat kind gaat worden. Daar wordt zo'n kind niet gelukkig van en het heeft al zoveel te verwerken.
Luid krassend vliegen kraaien over. Ergens blaft een hond.
'Wie zegt mij trouwens dat ik de vader ben?'
'Dat zei Marlies.'
'Daarmee is niet gezegd dat ik het ook werkelijk ben. Ze kan wel met meer mannen naar bed zijn geweest.'
'Dat klopt, maar ze was heel erg zeker dat ze van u zwanger was geraakt. Maar een DNA test zou dat uit kunnen wijzen. Bent u bereid zo'n test te laten doen?'
Ik weet even niet wat ik moet antwoorden. Het is heel veel wat ik te verwerken heb. Het is een chaos in mijn hoofd.

'Op dit moment kan ik u daar geen antwoord op geven. Ik moet over alles eerst maar eens rustig en goed nadenken.'
'Begrijp ik,' zegt ze. 'Mag ik u wel mijn telefoonnummer geven?'
We wisselen onze telefoonnummers uit, Judith Mulder en ik.
Ik beloof haar te zullen bellen.
Als ze in haar auto stapt steek ik mijn hand op.

Op de tafel liggen de beide foto's. Marlies en haar dochter Nina. Mogelijk ook mijn dochter.
Ik besluit tegen niemand iets te zeggen. Mijn ouders hebben al zorgen genoeg en zullen dit er nu even niet bij kunnen hebben. Bovendien weet ik helemaal niet zeker of ik de vader van het kind ben. Of ik bereid ben een DNA test te laten doen, vroeg Judith Mulder. Ik weet het niet. Heb er nog niet over na kunnen denken. Voorlopig is het een chaos in mijn hoofd en staat mijn wereld volledig op zijn kop.
Ik pak de foto op en bekijk het meisje aandachtig. Ik betrap mij erop dat ik zoek naar gelijkenissen. Heeft ze trekken van mij, waardoor het alle twijfel wegneemt dat ik de vader ben? Ik zie niets. Misschien wil ik het ook niet zien. Wil ik helemaal de vader niet zijn en hoop ik dat dit alles een boze droom is geweest. Marlies, haar auto-ongeluk, haar overlijden, haar zevenjarige dochter, Judith Mulder.
Ik schuif mijn stoel naar achteren. Hout schuurt over de tegels. Een merel vliegt uit de appelboom en verdwijnt achter de bomen aan de rand van het weiland. Boven mij zweeft nog altijd de kiekendief.
Ik weet even niet wat ik moet doen. De fiets pakken en doelloos rondrijden, in de hoop dat mijn gedachten zich ordenen? De televisie aanzetten en daar enige afleiding in vinden? Een stukje wandelen?
Geen idee, hier gewoon maar even blijven zitten.

Ik kijk op de wekker. Drie uur. Ik vraag me af of ik überhaupt al heb geslapen. Misschien alleen wat weggezakt, een soort dommelen. Zeker weten doe ik het niet. Omdat ik gisteravond al vermoedde dat de nacht onrustig zou kunnen worden, ben ik later naar bed gegaan dan gewoonlijk.
Nadat Judith was vertrokken bleef het maar malen in mijn hoofd en nog altijd staan mijn gedachten niet stil. Ik knip het nachtlampje aan en ga naar de badkamer. Ik laat de kraan een ogenblik lopen zodat het water lekker koud wordt. Met een glas in mijn hand loop ik weer terug naar de slaapkamer.
Ik schuif de gordijnen opzij. Op de vensterbank ligt het nieuwe haakje, dat ik nog steeds niet heb gemonteerd. Ik doe dat vaak, klusjes uitstellen. Soms weken, maanden. Het zal ermee te maken hebben dat ik een hekel aan klussen heb. Ook mijn gereedschap is niet van de allerbeste kwaliteit en dan wordt een schroef indraaien al behoorlijk lastig.
Bij het licht van de maan zie ik de silhouetten van de schapen. Laag vliegen vleermuizen over de struiken en planten op jacht naar insecten. In de verte krast een uil. Ik doe de gordijnen weer dicht en zet mijn kussen rechtop tegen de achterwand van het bed. Als ik eenmaal half zit en half lig zie ik dat het licht in de badkamer nog brandt. Ik doe het uit en stap weer terug in bed. In het laatje van mijn nachtkastje ligt mijn e-reader. Misschien dat lezen mij enigszins af kan leiden. Niet denken aan de afgelopen dag en wat er allemaal

is gebeurd en wat er mogelijk nog gaat gebeuren. Concentreren op het boek dat ik lees. Na enkele ogenblikken dwalen mijn gedachten weer af. Het is als een uurwerk, dat plots een eigen leven is gaan leiden. Een zelfwerkend mechanisme dat niet te stoppen is.
Over een half jaar emigreren Judith en haar man naar Amerika. Ze hebben geen band met het kind, kennen haar nauwelijks. Willen ook niet voor haar zorgen. Ze logeert er tot er een pleeggezin is gevonden. Ben ik bereid een DNA test af te laten nemen? Stel dat ik de vader blijk te zijn, wat dan? Ben ik dan onderhoudsplichtig, ook als het kind bij pleegouders woont?
In mijn hoofd draait het maar door. Vragen waar ik vooralsnog geen antwoord op heb. Misschien moet ik morgen Dick maar eens bellen. Hij is weliswaar mijn zakelijke advocaat, maar kan ongetwijfeld tips geven wat ik zou kunnen doen of waar ik advies kan krijgen.
Ik schakel mijn e-reader uit en leg hem terug in het laatje van mijn nachtkastje. Ik knip het lampje uit en ga op mijn rug liggen. Ik staar naar het plafond, staar naar het donker, staar naar niets. Dan vallen mijn ogen dicht en glijd ik in een diepe, droomloze slaap.

Ik word wakker van de telefoon.
Heb een ogenblik moeite me te oriënteren. Het lijkt alsof ik van heel ver weg moet komen. Als ik de telefoon pak heeft de beller alweer opgehangen. Op de display zie ik de naam van een klant. Ik zal hem straks terugbellen. Ik kijk op mijn wekker: tien voor negen. Heb me behoorlijk verslapen. Op de rand van het bed probeer ik eerst even tot mezelf te komen. Met mijn ellebogen steun ik op mijn bovenbenen, mijn gezicht in mijn handen. Na enkele ogenblikken sta ik op en doe de gordijnen open.
De schapen staan bij elkaar aan de andere kant van het weiland, tegen de bosrand. Er vliegen ganzen over, grauwe ganzen. Een deel van hen blijft het hele jaar in ons land en de ganzen die uit Scandinavië of Rusland komen trekken verder naar het zuiden. Ik heb geen idee of dit de blijvers of de trekkers zijn. Ik knipper tegen het scherpe licht en voel een beginnende hoofdpijn opkomen. Zal

misschien zakken als ik heb gedoucht en ontbeten. Ik zet het raam op een kier. Bij de sloot landt de reiger.
Koffie, denk ik, sterke koffie.

De hoofdpijn is verdwenen. Helemaal fit voel ik me niet. Te weinig geslapen. In mijn hoofd maalt het nog steeds. Nog steeds vragen waar ik geen antwoorden op weet. De belangrijkste vraag die ik mezelf telkens weer stel is of ik een DNA test moet laten doen. Wil ik weten of ik de vader ben? Daaruit volgt dan onmiddellijk de vraag wat ik moet doen indien de test positief is.
'Nee,' zegt Dick, 'ik kan je hierin niet bijstaan. Ik geef je een telefoonnummer van een collega. Zij is gespecialiseerd in familierecht en jeugd. Daar moet je zijn.'
Ik noteer het nummer en zet nog maar eens koffie.
De reiger staat nog altijd bij de sloot. Hij heeft zijn hals ingetrokken en met zijn hoge rug lijkt hij op een oude man.
Terwijl de koffie doorloopt ruim ik de ontbijtresten op. Er rijdt een tractor op het weiland. De schapen rennen in paniek uiteen. Kraaien vliegen op. Met de koffie loop ik naar mijn werkkamer en bel het nummer dat Dick me heeft gegeven.
Er meldt zich een vrouwenstem die zegt de secretaresse van meester Boomstra te zijn. In het kort leg ik uit waarvoor ik bel.
'Dan kunt u het beste een afspraak maken om op kantoor te komen. Wilt u dat nu doen?'
'Ja,' zeg ik, 'laat ik dat nu maar doen.'
De boer is uit zijn tractor gestapt en met een zak voer loopt hij naar de overkapping. Als hij de biks in de voederbak strooit komen de schapen aangerend. Na enkele ogenblikken stapt hij weer in zijn tractor en rijdt weg. Een enkel dier kijkt hem na, de rest vreet.

'Ik kan een verzoekschrift indienen bij de rechtbank om een gerechtelijke DNA test,' zegt de advocaat die zich heeft voorgesteld als Benthe Boomstra.
'Is dat noodzakelijk?'
'Als u het juridisch onderbouwd wilt hebben is dit noodzakelijk. Gaat u er vanuit dat u de vader bent?'
'Het zou heel goed mogelijk kunnen zijn.'
'Waarom denkt u dat?'
'Ik ben met de moeder van het kind naar bed geweest. Meteen daarna is ze, volgens haar zuster, zwanger geraakt en ze heeft altijd beweerd dat ik de vader ben.'
'En u wilt het zeker weten.'
'Ja, dat wil ik.'
Ze legt haar onderarmen op het tafelblad en vouwt haar handen.
'Hoe oud ben u?'
'Zesendertig.'
'Ik kan mij voorstellen dat dit nieuws erg ingrijpend voor u is. Heeft u al stilgestaan bij de gevolgen?'
'Wat bedoelt u daar precies mee?'
'Zou u dat kind willen erkennen als u de vader blijkt te zijn?'
Mevrouw Boomstra overvalt me met deze vraag. Misschien heb ik er in de chaos onbewust bij stilgestaan. Ik weet het niet. Ik haal even heel diep adem.

'Daar heb ik nog niet over nagedacht. Het is allemaal nogal warrig in mijn hoofd. Bovendien weet ik niet wat erkennen precies inhoudt.'
'Dat betekent dat u wettelijk wordt erkend als ouder. U heeft dan rechten en plichten ten opzichte van het kind.'
'Eerst die test maar eens en dan verder zien.'
'Dat begrijp ik. Alles in volgorde. Ik zal u folders meegeven. Daarin kunt u alles lezen over bijvoorbeeld erkenning en ouderlijk gezag. U kunt ook altijd bij mij terecht mocht u vragen hebben.'
'Ja, dat is goed.'
'Toch adviseer ik u om daar toch alvast over na te denken. Over een half jaar emigreren de tante en de oom van het kind naar Amerika en het zou fijn zijn, ook in het belang van het kind, wanneer de zaken, op welke wijze dan ook, zijn geregeld. Een half jaar is zo voorbij, meneer van Berkel.'
'Ik zal er over nadenken.'
'Goed, ik zal bij de rechtbank een verzoekschrift indienen voor een DNA test. Aan de hand van mijn verzoek zal de rechter beslissen of er een dergelijke test komt. Maar aangezien de tante van het kind hier geen bezwaar tegen heeft, voorzie ik geen problemen. U krijgt dan te zijner tijd een schriftelijke oproep.'
Als ik in de auto zit bel ik Judith Mulder en laat haar weten dat ik bereid ben een DNA test te laten doen.

Uit een kristalheldere hemel dwarrelen de eerste sneeuwvlokken. Blijven liggen en vormen een witte laag op het land, de struiken, de bomen, in het dorp en op alles wat staat en ligt.
De sneeuw kraakt onder mijn voeten. IJskoude lucht in mijn longen en witte pluimen bij elke uitademing. Verdwijnen in het niets. Maken plaats voor nieuwe. Op de sloot ligt een voorzichtig vliesje, nog lang niet dik genoeg om op te staan. Toen de temperatuur begon te dalen heeft de boer de schapen naar binnengehaald.
In de schuur liggen de pinda's die ik aan een touwtje heb geregen. Ik knip de netjes van de vetbolletjes omdat vogels zich daarin kunnen verstrikken. De pinda's hang ik tussen twee takken aan de appelboom, de vetbolletjes in de Japanse kers. Bij de sloot maak ik met een stoffer een stukje gras sneeuwvrij en strooi eendenvoer. In de schuur staat een voederhuis met een dakje, bevestigd bovenop een bruine paal. Deze zet ik tussen de beide bomen, de appel en de Japanse kers en leg vogelvoer op het plateau.
Naast de terrasdeur hangt een thermometer, met twee schroefjes vastgemaakt aan de muur. Er ligt een hoopje sneeuw bovenop, alsof hij een hoedje draagt. Een klein, wit hoedje. Het glas aan de buitenkant is vochtig en met de toppen van mijn vingers veeg ik de condens weg. Drie graden onder nul. Er is aanhoudende vorst voorspeld. De sneeuw zal zo snel niet verdwijnen. Ik verheug me erop. Ik houd van sneeuw. Ik geniet van het landschap, de sfeer, de

kou, terwijl de mist langzaam over de velden daalt en de stilte alleen wordt doorbroken door het kraken van berijpte takken.

Pap trekt de slee door de besneeuwde straat. Sara voorop, haar wollen muts diep over haar oren getrokken en ik achter haar, mijn handen, gestoken in wanten, mijn armen om haar middel geslagen. De striemende wind blaast sneeuwvlokken tegen mijn gezicht, plakt tegen de huizen, tegen de ruiten, tegen de stammen van de bomen, op onze kleding.

Met pap en Sara schaatsen over de dichtgevroren sloten. Hij leek overal de weg te weten, de sloten door en door te kennen. Elke bocht, elke splitsing. Wist precies welke afslag we moesten nemen in de wirwar van watertjes en plassen. De ijzers krasten over het gladde ijs en ik keek met bewondering hoe sierlijk pap zich bewoog. Zijn handen op zijn rug, lange slagen, links … rechts … links … rechts …
Thuis wachtte mam met warme chocolademelk en speculaas.

Pap heeft intussen een geheugentest bij Geriant gedaan. Uitgebreider dan die bij de huisarts. Daarnaast is hij onderzocht door een geriater. Vanmorgen hebben ze de uitslag gekregen: hij heeft beginnende dementie, naar alle waarschijnlijkheid vasculair, wat mogelijk al jaren sluimert.
Ze hebben een casemanager toegewezen gekregen, die hen zal begeleiden en bij wie ze met al hun vragen terechtkunnen.
Pap heeft geen vragen, zei mam vanmorgen aan de telefoon. Er is helemaal niets met hem aan de hand en dat hele gedoe is allemaal zonde van de tijd.

De advocaat heeft een gerechtelijk verzoekschrift ingediend en de rechter had er geen bezwaar tegen dat ik een officiële DNA test liet doen. Ik heb dit aan Judith Mulder laten weten en gezegd dat ik, zodra ik de uitslag heb, haar zal bellen.

Ik heb nagedacht wat ik zou willen, of wat ik misschien zou moeten. Ik sta voor een hels dilemma. Mocht uit de test blijken dat ik inderdaad de vader ben, zal ik keuzes moeten maken, maar dat is nu eenmaal de consequentie. Niemand die mij heeft gedwongen om met Marlies naar bed te gaan, het is mijn eigen, vrije keus geweest. Hierin valt niemand iets te verwijten en ik had moeten beseffen wat van een dergelijk avontuur de mogelijke gevolgen zouden kunnen zijn.
Over een half jaar emigreren Judith en haar man naar Amerika. Voor die tijd moet er een oplossing gevonden zijn voor Nina. Ben ik de oplossing, een deel van de oplossing? Stel dat zij mijn dochter is, wat wordt dan mijn taak? Wat wil ik wel, wat wil ik niet? Wil ik dat ze bij een pleeggezin wordt ondergebracht? Wat als het daar niet goed gaat, het niet klikt bijvoorbeeld en er weer een ander gezin gezocht moet worden? Hoe nadelig zal dit voor Nina zijn? Een kind dat net haar moeder heeft verloren.
In hoeverre moet ik mijn verantwoording nemen? En wat houdt deze verantwoording precies in?
Vragen waar ik nog steeds geen antwoorden op heb. Misschien wordt het duidelijker wanneer de uitslag van de test binnen is en ik zekerheid heb. Pas dan kan ik gericht gaan denken.

Ik vind het erg moeilijk om er voorlopig met niemand over te praten. Niet met Sophie, niet mijn ouders, niet met Sara. Mocht ik de vader blijken te zijn, zal ik wel moeten. Een kind moffel je niet onder het tapijt en dat zou ik ook niet willen. Misschien dat zij mij dan raad kunnen geven wat ik moet doen. Hoewel ik besef dat de uiteindelijke beslissing toch bij mijzelf ligt. Maar goed, erover praten kan mogelijk verhelderend werken.

Tussen de middag lunchen we in de stad, Sophie en ik. We doen dat vaker en meestal bij dezelfde gelegenheid. Ik voel dat ik wat gespannen ben, gelukkig merkt ze het niet. Over twee dagen gaat ze naar een kledingbeurs in Keulen en vraagt of ik zin heb om mee te gaan. Zin heb ik, er even tussenuit is niet verkeerd. Tijd heb ik echter niet. Door alle gedoe ben ik achterop geraakt met mijn werk en dat moet ik nu inhalen.
'Nee,' zeg ik, 'ik red dat echt niet. Ik moet achterstallig onderhoud wegwerken. Ik heb zelfs al een opdracht laten lopen.'
'Jammer, volgende keer dan misschien.'
'Welja, volgende keer. Mam heeft trouwens vanmorgen gebeld. Pap heeft beginnende dementie, vasculaire dementie.'
'Het is nu definitief?'
'Ja, helaas.'
'En nu?'
'Ze krijgen een casemanager van Geriant. Die zal hen begeleiden. Pap vind het allemaal onzin en zonde van de tijd.'
Ik reken af.
'Na winkelsluiting kom ik naar je toe,' zegt ze, als we afscheid nemen.
'Blijf je slapen?'
'Dat zou je wel willen, hè?'
'Grapjas.'

Terwijl ik met Sophie slaap denk ik aan Marlies.
Het is lang geleden, en ik kan mij er eigenlijk nauwelijks iets van herinneren. Ja, dat ik met haar naar bed ben geweest, dat weet ik nog. Hoe het was echter niet meer. Haar gezicht op de foto zei me niets, en hoe ze er destijds uitzag kan ik me met geen mogelijkheid meer voor de geest halen. Toch denk ik aan haar, terwijl ik naast Sophie lig en haar borsten streel. Bijna voel ik me schuldig en zou ik willen vertellen wat er de afgelopen weken allemaal is gebeurd. Judith Mulder die mij belde. De beide foto's die ze mij liet zien. De chaos en onrust in mijn hoofd. De vragen waarmee ik worstel. Advocaat Benthe Boomstra en de DNA test die ik heb laten doen.
Ik vertel het niet. Ik kan het niet. Zeker niet op dit ogenblik. Het zou zeer ongepast zijn dit juist nu te vertellen.
We liggen op onze rug en staren naar het plafond.
'Waar denk je aan?' wil Sophie weten.
'Nergens.'
'Dat kan niet. Een mens denkt altijd ergens aan. Gedachten kun je niet stopzetten.'
'Je hebt gelijk, maar ik weet even niet waar ik aan dacht. En jij? Waar dacht jij aan?'
'Dat ik het heerlijk vind om met je te vrijen.'
'Heb je nooit overwogen te trouwen? Met wie dan ook?'

'O God, nee zeg. Ik zie het nut er ook niet van in. Wat heeft het huwelijk voor meerwaarde? Misschien belastingtechnisch, maar daar geef ik mijn vrijheid niet voor op.'
'In zekere zin heb je die door onze relatie al opgegeven.'
'Ja, dat klopt, maar toch heb ik het gevoel dat ik vrij ben.'
'En aan kinderen heb je nooit gedacht? Ik bedoel, je had ongehuwde moeder kunnen worden.'
'Je haalt echt alles uit de kast, hè?' zegt ze lachend. 'Eerst wil je me uithuwelijken en nu wil je een ongehuwde moeder van me maken.'
'Nee,' zeg ik, 'het is voldoende als je gelukkig bent.'

Het is weer gaan sneeuwen en ik heb de eerste strooiwagen al het dorp in zien rijden. De oranje kleur van het zwaailicht zwiepte met tussenpozen over de wand in mijn werkkamer. De verkeersinformatie meldt dat er veel files door de sneeuwval zijn. Ook een paar ongelukken door geslipte auto's.
Tegen de vensters plakken ijzige sneeuwvlokken die langzaam smelten tot glinsterende druppels en langs het glas omlaag kruipen. Kleine plasjes op de vensterbanken.
Gisteren ben ik bij mijn ouders geweest. Pap is het niet eens met de uitslagen van de test en het onderzoek van de geriater. Hij zei dat hij helemaal niets mankeert en ik vrees dat we dit in de toekomst nog vaker zullen horen. Toen mam zei dat hij vaak hetzelfde vraagt, werd dit met klem ontkend.
Onmiddellijk schoof hij het weer op zijn leeftijd en voor zijn gevoel vergeet hij niet meer dan dertig jaar geleden.
Ik heb niet veel gezegd, wilde hem niet onzeker maken. Geriant zal hen hierbij helpen en zij weten ongetwijfeld hoe ze hem aan moeten pakken. Vertrouwen op hun deskundigheid.
'Ik kan praten als Brugman,' zei mam toen ze mij uitliet, 'het is allemaal niet waar wat ik zeg. Ik word er doodmoe van.'

Bij het aanrecht wacht ik tot de koffie is doorgelopen.
In de tuin scharrelt het eendenpaartje door de versgevallen sneeuw, hun pootafdrukken tekenen een spoor over het witte tapijt.

Straks zal ik met de stoffer een plekje vrijmaken en voer strooien.
In het vetbolletje hangt een koolmeesje en op het plateau van het voederhok doet het roodborstje zich tegoed aan de zaden die ik daar heb neergelegd.
Ik loop naar de terrasdeur en kijk naar boven. Tegen het dichte, grijze wolkendek zweeft de kiekendief.
De koffie is inmiddels klaar.
Als ik weer achter mijn bureau zit gaat de telefoon.
Mevrouw Boomstra meldt zich.
Opeens begint mijn hart als een razende te kloppen. Tegen mijn slapen en in mijn keel.
'Ik heb de uitslag van de test binnen,' hoor ik haar zeggen. 'Wilt u een afspraak maken om dit te bespreken?'
Het feit dat ze een afspraak wil maken om te praten over de uitslag van de test, zegt me eigenlijk al genoeg. Bij een negatieve uitslag hoeft er niet gepraat te worden.
'Ik heb al zo'n vermoeden,' antwoord ik. 'Zegt u het maar.'
'Dat weet u zeker?'
'Ja.'
Mijn hart gaat nog steeds als een bezetene tekeer en ik probeer mijn adem onder controle te houden.
'Er is wangslijmvlies afgenomen van u en van Nina Smit. Het DNA is met elkaar vergeleken en de kans dat u de biologische vader bent is nagenoeg honderd procent.'
Ik weet even niet wat ik moet zeggen. Bovendien is mijn keel kurkdroog en ik zou ook geen woord uit kunnen brengen. Ik schraap een aantal keren en neem een slok koffie.
Vanuit de verte hoor ik mevrouw Boomstra nog zeggen: 'Onderaan de brief staat nog: Deze bevinding ondersteunt het vaderschap van Paul van Berkel met zeer hoge mate van zekerheid.'

Minutenlang zit ik met de telefoon in mijn hand en staar naar buiten. Ik probeer bijna paniekerig mijn gevoel te ordenen. Wat voel ik? Wat gaat er door me heen? Verwarring? Machteloosheid?

Heb ik het allemaal wel goed verstaan? Voor nagenoeg honderd procent? Heeft mevrouw Boomstra dat werkelijk gezegd?
Opeens ben ik vader van een zevenjarige dochter. Het dringt nauwelijks tot me door.
De wereld lijkt plotseling in tegenovergestelde richting te draaien. Alles is door elkaar geschud. Al mijn zekerheden die ik koesterde, alles wat mij houvast gaf, alles waar ik op leunde, zijn in één klap van hun plek gerukt.
Dit had ik in mijn stoutste dromen niet kunnen bedenken.
Hoe het nu verder moet is volkomen vaag; het is een wirwar van gedachten en emoties en het pad dat ik nu te bewandelen heb is in nevelen gehuld.
Hoe vertel ik dit aan Sophie, mijn ouders, Sara?

Uit de la van mijn bureau pak ik de beide foto's die ik van Judith Mulder kreeg en stop deze in een enveloppe.
Dan bel ik Sara.

Sara is twee jaar jonger dan ik. Ze heeft af en toe een relatie, maar wil zich absoluut niet binden. Wanneer de vriendjes te serieus worden benauwd het haar en laat ze weten dat het niets kan worden en is vervolgens weer vrijgezel.
Ze heeft een goed betaalde baan op de zevende verdieping van een kantoor aan de rand van de stad. Ze doet iets met cijfers en vindt dat leuk. Elke ochtend neemt ze de metro om drie kwartier later achter haar bureau, bezig te zijn met berekeningen en rapporten, optellend, aftrekkend, delend en vermenigvuldigend waar nodig.
In tegenstelling tot haar houd ik mij de hele dag bezig met het tegenovergestelde van getallen: met letters, met taal. Met cijfers heb ik helemaal niets. Meestal verwarren ze me.
We hebben een uitstekende band met elkaar en zijn ooit weleens samen op vakantie geweest naar Amerika.
Voordat ik het nieuws aan iemand vertel, wil ik eerst haar mening.

We bestellen een pizza en praten over pap, zijn beginnende dementie en de zorgen van onze moeder. De toekomst ziet er niet rooskleurig uit. Dementie is niet te genezen en er zal mogelijk een dag komen dat mam de zorg niet meer aankan en hij uit huis geplaatst zal worden.
Een jongedame, in het zwart met een klein wit schortje voor, brengt ons de pizza's. Ze heeft een vriendelijk gezicht.

We halen herinneringen op aan vroeger en opeens lijkt alles zo heel ver weg, een andere wereld bijna, een ander leven.
Er lopen mensen voorbij, diep verscholen in de kragen van hun jassen. Het vriest, zeker vier graden. Voor vannacht is nieuwe sneeuw voorspeld.
Aan de overkant van het plein staan twee vrouwen. Een van hen heeft een klein hondje in haar armen. De vrouw tegenover haar maakt drukke gebaren, terwijl de vrouw met het hondje aandachtig schijnt te luisteren en onophoudelijk knikt.
Er stopt een gele bestelbus van pakketservicedienst DHL. De chauffeur stapt uit, opent één van de achterportieren, neemt een kartonnen doos uit de laadbak en verdwijnt daarmee in een kledingwinkel.
'Ogenblik,' zeg ik en ga naar de garderobe. Ik pak de enveloppe uit mijn jaszak en keer weer terug.
'Wat ging je nou doen?' wil Sara weten.
Ik neem de foto van Nina uit de enveloppe en leg deze op tafel, tussen ons in.
Sara kijkt eerst naar de foto, dan naar mij. Na enkele ogenblikken pakt ze de foto op en kijkt er langdurig naar.
'Je gaat me toch niet vertellen dat …' Langzaam laat ze de foto zakken en kijkt me aan. 'Nee, hè?'
'Ja.'
'Zeker weten?'
'Heel zeker.'
'Mijn God, Paul.'
Dan vertel ik haar van Judith Mulder, van Marlies, van haar dood, van Nina, van de DNA test. Als een waterval komen de woorden uit mijn mond, ze blijven maar stromen. Sara onderbreekt me niet één keer. Luistert aandachtig, laat mij vertellen wat ik te vertellen heb. Ik praat, praat, praat …
Dan opeens is het stil, doodstil en lijkt de tijd voor een ogenblik te bevriezen. Zelfs de geluiden in de pizzeria dringen niet tot me door. Ze zijn er gewoon niet.

Sara heeft nog altijd niets gezegd. Ze staart naar buiten, maar zegt geen woord. Het lijkt een eeuwigheid te duren. Ik wacht. Wacht tot ze reageert. Dan kijkt ze me aan.
'Ik weet even niet wat ik moet zeggen.'
'Kan ik me voorstellen.'
Weer pakt ze de foto op, weer kijkt ze ernaar.
'Wat een leuk meisje. Waarom heeft Marlies zich nooit bij je gemeld?'
'Daar had ze geen behoefte aan. Ze wilde haar kind alleen opvoeden en had geen zin om rekening te moeten houden met de vader.'
De bestelauto van DHL is inmiddels weggereden en ook de beide vrouwen zie ik niet meer. Er loopt een man met een hond voorbij, een grote hond. Het beest trekt aan de lijn en ik zie dat de man zich schrap moet zetten om niet omver getrokken te worden.
'Ik weet niet hoe het nu verder moet,' zeg ik.
'Heb je het al aan iemand verteld?'
'Nee, jij bent de eerste.'
'Je kunt dit uiteraard niet verzwijgen.'
'Nee, dat begrijp ik.'
'Pap en mam die opeens opa en oma worden. En Sophie? Heb je daar al aan gedacht?'
'Nee, eerst moet ik voor mezelf duidelijk hebben wat ik moet doen.'
'We gaan naar jouw huis en dan praten we daar verder. Het is hier te onrustig. Wat vind je daarvan?'
'Ja,' zeg ik, 'laten we dat maar doen.'

Ik zet koffie.
Sara zit op de bank en staart naar buiten. Het is weer gaan sneeuwen, eerder dan voorspeld was. Het is inmiddels donker geworden en ik leg een paar blokken in de openhaard. Vlammen likken langs het hout. Kleine vonken springen op en dwarrelen even op voordat ze in de rook verdwijnen.
'Heb je het enigszins kunnen laten zakken?' vraag ik als ik tegenover haar ga zitten.

'Nou, nee, niet echt. Het is nogal ingrijpend wat je me hebt verteld. Dat heeft tijd nodig om te landen.'
'Ik snap het.'
Ze pakt haar kopje.
'Maar goed, hoe nu verder?'
'Dat is de grote vraag,' zeg ik.
'Waar alleen jij het antwoord op hebt. Jij en niemand anders.'
'Daar ben ik me terdege van bewust.'
Ze neemt een slok en zet het kopje weer op tafel.
'Heb je al nagedacht of je Nina zou willen erkennen?'
'Misschien heb ik daar onbewust aan gedacht, maar … nee, weet ik niet. Althans, op dit moment niet.'
'Goed, stel dat je haar erkent, zou je haar dan in huis willen nemen?'
Ze is heel direct, Sara, windt er geen doekjes om.
'Ik heb folders meegekregen van de advocaat en ik heb me een beetje ingelezen op internet. Om haar in huis te nemen moet ik gezag aanvragen. Dat kan niet met erkenning alleen.'
'Weet je, volgens mij zijn dit de twee belangrijkste vragen op dit moment. Het kind kan er niets aan doen dat ze op de wereld gezet is. Zij kan er ook niets aan doen dat haar moeder is overleden. Ze is machteloos en moet maar afwachten wat haar omgeving voor haar beslist.'
'Ik begrijp het.'
'Je hebt me verteld dat je twijfels hebt bij een pleeggezin.'
'Ja, dat heb ik. Niet zelden komen pleeggezinnen slecht in het nieuws, onlangs weer gebeurd. Pleegouders die hun pleegkinderen mishandelen en achteraf blijkt dat verschillende instanties ernstige steken hebben laten vallen.'
'Je kunt ze niet allemaal over één kam scheren.'
'Dat begrijp ik, maar stel dat Nina in een gezin terechtkomt waar het niet gaat zoals het zou moeten.'
'Dat weet je niet van te voren. Het is aan jou of je dat risico zou willen nemen, met alle gevolgen voor het kind. Het kan ook zijn dat ze het heel goed treft. Beide opties zijn mogelijk.'

Ik schenk nog een keer koffie in.
'We hebben een demente vader en een ondergeschoven kind,' zegt Sara en moet er zelf om lachen. Dat doe ik ook maar.
'Jij hebt dat kind gemaakt,' zegt ze als ik weer zit. 'Nu is de vraag in hoeverre jij je verantwoordelijk voelt voor haar.'
'Goede vraag,' zeg ik.
Tegen het licht van de lantaarn die op het terras staat zie ik de sneeuw met grote vlokken neerdalen.
'Het antwoord moet jij geven, Paul. Nogmaals, het kind kan er allemaal niets aan doen. De vraag is in hoeverre jij bereid bent verantwoording te nemen voor het feit wat er tussen jou en haar moeder is gebeurd en de gevolgen daarvan.'
'Ik heb allerlei scenario's opgezocht op internet. Als ik Nina erken betekent dit niet dat ik haar in huis moet nemen, ze kan naar een pleeggezin. Dit gaat niet zonder slag of stoot. Er zijn dan verschillende instanties bij betrokken en het zal een touwtrekken worden, dat mogelijk niet in het voordeel van het kind zal zijn.'
'Je hebt me nu al een paar keer gezegd dat je ernstige twijfels hebt bij een pleeggezin. Nu hoor ik weer dat het misschien een touwtrekken zal worden, dat allemaal nadelige gevolgen voor Nina zou kunnen hebben.'
'Klopt.'
Ze buigt zich iets naar voren.
'Ja, maar dan blijft er toch maar één mogelijkheid over, Paul.'
'Zeg het maar.'
'Dat jij je verantwoording neemt voor je daden, haar niet afschuift naar een pleeggezin, maar gezag aanvraagt en haar in huis neemt.'
'Maar …'
'Er is geen maar, Paul. Je had destijds na moeten denken voordat je met die vrouw in bed stapte. Jij wist toen toch ook al waar de kinderen vandaan komen?'
'Maar … maar hoe stel je je dat voor? Haar in huis nemen.'
'Het is niet belangrijk hoe ik mij dat voorstel, dat moet jij doen.'
'Mijn God, Sara. Een kind van zeven hier in huis. Dat kan toch niet?'

'Ja, dan blijft het pleeggezin over.'
'Ik heb toch geen enkele ervaring met het vaderschap.'
'Dat heeft geen enkele man als hij voor het eerst vader wordt. Je had na moeten denken, destijds in dat bed van Marlies. Na moeten denken wat de gevolgen hadden kunnen zijn.'
'Ja, wie denkt daar nou aan op zo'n moment.'
'Nee, dat snap ik ook wel, maar het feit ligt er dat zij zwanger is geraakt, inmiddels is overleden en dat jij vader bent van dat kind.'
'Jonge overmoed zullen we maar zeggen.'
'Waar je nu de rekening van gepresenteerd krijgt. Bovendien, vaderschap is ook te leren.'
'Daarmee wil je zeggen …'
'Doe ermee wat je wilt.'
'Ik weet het nu echt niet meer. Ik weet het werkelijk niet.'
'Je had toch hoop ik niet verwacht dat ik met een pasklare oplossing zou komen?'
'Nee, dat niet.'
'De oplossing ligt bij jou.'
'Dat is me duidelijk. Wat zou jij doen in mijn geval?'
'Daar zou ik pas op kunnen antwoorden wanneer ik mij in een dergelijke situatie zou bevinden. Dus deze vraag is niet relevant. Weeg alle voor- en nadelen tegen elkaar af. Maar vraag je vooral af of je bereid bent, hoe en op welke wijze dan ook, je verantwoording te nemen.'
'Ik zal er over nadenken.'
'Wacht daar niet te lang mee. In het belang van jezelf, zodat er duidelijkheid en rust ontstaat, maar ook in het belang van Nina.'
'Wil je blijven slapen?' vraag ik, als we buiten bij haar auto staan.
'Het is misschien glad.'
'Nee, ik ga naar huis.'
'Rij voorzichtig.'
Ik kijk haar na totdat de rode achterlichten oplossen in de nevel van de koude winternacht.

Er zou weleens meer sneeuw kunnen vallen. De hemel kleurt zo eigenaardig; zilvergrijs, hier en daar roze. Tegen de slootkant liggen dunne schijfjes ijs. Als ik er een pak, glijdt het uit mijn hand en valt in kleine stukjes.
In het gras ligt een dode merel. Voorzichtig pak ik hem op. Zijn kopje hangt slap naar beneden. De oogjes niet helemaal gesloten. Hij is ijskoud en stijf.

Mam had gehuild en pap had me alleen maar aangestaard.
Ik wist me even geen houding te geven en wist ook niet wat ik zou kunnen toevoegen aan hetgeen ik ze zojuist had verteld. Ik had geen details genoemd, alleen de feiten. Ik was onverwacht vader van een dochter van zeven jaar en zij waren daarmee oma en opa geworden. Dat was waar het op neerkwam.
Ik had de foto van Nina op tafel gelegd. Ze bogen zich eroverheen en keken er langdurig naar.
'En nu?' wilde mam weten.
'Ik weet het niet,' antwoordde ik. 'Ik ben er nog niet uit.'
'Wat heeft Sara gezegd?'
'Dat ik, op welke wijze dan ook, mijn verantwoording moet nemen.'
'En Sophie?'
'Die heb ik het nog niet verteld.'
Pap schoof de foto een stukje bij hem vandaan. 'Ken je de uitdrukking: 's nachts een kerel, overdag ook een kerel?'

'Ja, die ken ik.'
'Goed, dan heb ik daar niets meer aan toe te voegen.'
Bij de deur begon mam weer te huilen. Ik sloeg een arm om haar heen en drukte haar tegen me aan.
'Neem me maar niet kwalijk. Het is allemaal een beetje veel in één keer. Eerst dat gedoe met pap en nu zijn we opeens oma en opa geworden.'
'Het spijt me, mam.'
'Nee, dat hoeft niet. Ik moet het even verwerken.'
'Dat snap ik.'
'Nina is hier natuurlijk van harte welkom.'

Aan de zijkant van het huis staan twee rolemmers, een grijze en een groene. Met de dode vogel in mijn hand loop ik ernaartoe. Voorzichtig zet ik de ene voet voor de andere, bang om uit te glijden. Ik lijk een begrafenisstoet in mijn eentje. Gek toch, denk ik, dat leven zomaar op kan houden te bestaan, alsof het er nooit geweest is. Zo denk ik dat ook mijn leven ooit ophoudt alsof het er nooit is geweest. Ik geloof niet in een hiernamaals, niet in een leven na dit leven. Ik denk dat we na onze dood terugkeren naar de plek waar we voor onze geboorte waren: naar het grote niets. Daar waar geen weten en geen besef meer is.
Ik til het deksel van de grijze rolemmer op en laat de merel erin vallen. Een kort, dof geluid op de bodem. Van schrik laat ik de klep los. Sneeuw stuift alle kanten op.
Dan is het weer stil.
Zo zou het altijd moeten blijven.

In mijn telefoon zoek ik het nummer van Judith Mulder.
'Ik heb de uitslag van de DNA test,' zeg ik. 'Ik ben de biologische vader van Nina.'
Het blijft even stil aan de andere kant.
De vrouw met de Ierse setter loopt voorbij. Ze kijkt in mijn richting en zwaait. Ik steek mijn hand naar haar op.

'Daar ben ik blij om,' zegt Judith.
'Waarom?'
'Omdat ik denk dat Nina een vader zoals u verdient.'
'Waar baseert u dat op?'
'Op mijn gevoel.'
Ik weet even niet wat ik moet zeggen.
'En nu?' wil ze weten.
'Daar ben ik nog niet uit. Maar ik besef dat er snel beslissingen genomen moeten worden. Zodra ik duidelijkheid heb voor mezelf meld ik me weer.'

Ik zit op de rand van het bed en voel me behoorlijk lamlendig. Mijn ledematen voelen zwaar aan en ik heb koude voeten. Mijn mond is kurkdroog en ik voel me leeg en lusteloos.
Het duurde lang voordat ik sliep. Zeker in het begin was het een lichte, onrustige slaap, en werd ik herhaaldelijk wakker. Tegen vier uur ben ik naar beneden gegaan en heb melk warm gemaakt. Dat schijnt slaapverwekkend te werken, zegt men. Er zijn mensen die elke avond voordat ze naar bed gaan warme melk drinken.
Met het glas in mijn hand ben ik achter mijn bureau gaan zitten. In het licht van de lantaarn zag ik dat het sneeuwde. Er is al veel gevallen deze winter, meer dan andere jaren voor zover ik mij kan herinneren.
Het dorp lag er stil en verlaten bij. Achter een enkel venster brandde licht. Misschien dat ze daar ook melk warm maakten.
Het gelige schijnsel van de lantaarnpalen viel op de huizen, op de sneeuw in de straten.
Met moeite kom ik overeind, rek mij uit en doe de gordijnen open. Mist hangt als een lichte nevel laag over het land. Als de zon er straks doorkomt zal het snel opgelost zijn.
Nog altijd heb ik het oude haakje niet vervangen. Het nieuwe ligt nog op de vensterbank.
Ik loop naar beneden, zet koffie en ga weer naar boven. Bed opmaken, scheren, douchen en aankleden. Het dagelijks terugkerende ritueel.

Op de tafel in de woonkamer staat een leeg bierflesje van gisteravond. Ik ben geen drinker, af en toe een glas wijn of een biertje. In de bijkeuken staat een krat waar ik het flesje inzet.
In de kast, nog van de vorige bewoners, liggen mijn schaatsen, verpakt in een zachte doek. Ik heb ze na de laatste winter laten slijpen en ingevet. De ijzers zien er goed uit, geen roestplekjes. Als het nog een paar nachten blijft vriezen kan er worden geschaatst. Na het ontbijt maar een wandeling maken. De winterkou zou verfrissend en verhelderend kunnen werken.
Ik heb nog twee hobbels te gaan: Sophie vertellen van Nina en een beslissing nemen wat ik nu ga doen.
Van de beide opties lijkt de eerste mij het lastigst.

Sophie staart mij aan en zwijgt.
Ze zwijgt lang, veel te lang en dat maakt me nerveus.
'Kom,' zeg ik, 'zeg eens wat.'
Ze haalt heel diep adem en blaast langzaam uit.
'Om je de waarheid te zeggen heb ik even geen tekst.'
'Bedenk eens iets.'
'Hoe vind je het zelf?'
'Dat weet ik nog niet.'
'Ja, daar kan ik me wel iets bij voorstellen. Tjongejonge …'
'Ik heb een foto van haar. Wil je die zien?'
'Ja.'
Ik leg de foto op tafel en schuif deze in haar richting.
'Dit is ze … Nina.'
'Jouw dochter,' zegt ze en pakt de foto op.
'Ben je boos?'
'Wat een vreemde vraag. Nee, natuurlijk ben ik niet boos. Waarom zou ik? Het is gebeurd lang voordat je mij leerde kennen. Boos ben ik dus niet, wel geschrokken.'
'Ik niet minder toen ik het hoorde.'
'Je weet het inmiddels al een poosje, je hebt dus tijd gehad om na te denken. Wat ga je doen?'
'Ik heb inderdaad tijd gehad om na te denken en ik heb ook nagedacht natuurlijk. Alleen … ik weet het nog steeds niet. Ik besef

dat ik iets moet doen. Ik kan het zo laten zoals het is en dan komt Nina in een pleeggezin.'
'O God, het arme kind.'
Ik kijk haar aan.
'Hoe bedoel je?'
'Ik lees de laatste tijd zulke vervelende dingen over kinderen en pleeggezinnen. Alsof het toeval ermee speelt las ik vanmorgen nog een zeer verontrustend artikel in de krant, waarin staat dat duizenden kwetsbare kinderen die onder toezicht staan nauwelijks bescherming krijgen.'
'Ik heb het ook gelezen. Het is bedroevend.'
'Dus?'
'Een andere optie is dat ik het kind erken.'
'Dat houdt in?'
'Dat ik wettelijk erkend word als ouder en dan rechten en plichten ten opzichte van haar heb. Er komt een eventuele omgangsregeling en ik mag het kind zien, op gezette tijden en in overleg met de pleegouders of de rechtbank.'
'Wat heeft het kind daaraan, één keer in de zoveel tijd een vreemde vent te ontmoeten?'
'Dat contact zou ik op kunnen bouwen.'
'Goed, maar dan nog blijf je een buitenstaander en eigenlijk sta je aan de zijlijn. Andere mogelijkheid?'
'Dat ik gezag aanvraag en Nina bij mij komt wonen.'
'Poeh … daar zeg je nogal wat, Paul.'
'Ik weet het.'
'Een kind van zeven jaar in huis nemen, dat al door iemand anders is opgevoed, lijkt mij voor een man alleen een hele opgave.'
'Gelukkig ben ik de hele dag thuis.'
'Maar je moet werken.'
'Ik zal mijn werk dan anders in moeten delen. Bovendien gaat Nina naar school.'
Sophie helt over de tafel in mijn richting.

'Hoor ik nou in hetgeen je allemaal zegt dat je eigenlijk al een beslissing hebt genomen?'
'Lijkt het daarop?'
'Ja.'
'Wat zou je ervan vinden?'
'Paul, ik heb vijf minuten geleden gehoord dat je een dochter van zeven jaar hebt. Geen idee wat ik ervan vind. Althans, op dit moment nog niet.'
'Het zou uiteraard wel het een en ander tussen ons veranderen.'
'Ook daar heb ik nog niet bij stilgestaan.'
'Wat zou jij doen, Sophie?'
'Je weet dat ik een groot verantwoordelijkheidsgevoel heb.'
'Dat weet ik.'
'Jij hebt dat kind verwekt, samen met Marlies. Zij is er niet meer en iemand zal nu de verantwoording op zijn schouders moeten nemen. Hoe en op welke manier je dat doet, is helemaal aan jou, zonder rekening te houden met mij of wie dan ook.'

Een uur later bel ik Judith Mulder en laat haar weten dat ik van plan ben Nina te erkennen, daarna het gezag aan ga vragen en dat ik wil dat ze bij mij komt wonen.
Tevens laat ik haar weten dat ik binnenkort bel om een afspraak te regelen om kennis te maken met Nina.

Het vriest nu al dagen.
Sloten en plassen zijn inmiddels dichtgevroren.
In de kast in de bijkeuken liggen mijn schaatsen: geslepen, ingevet en gewikkeld in een zachte doek. Een rugtas ligt er ook. Hier doe ik de schaatsen in. Ik pak de plastic opbergdoos en ga naar buiten. De Vlaamse gaai vliegt op als hij me ziet en strijkt neer op de rand van de dakgoot. De vetbolletjes en pinda's zijn op. Alleen de touwtjes hangen er nog. Ik peuter ze los en hang nieuwe voorraad op. De Vlaamse gaai houdt mij nauwlettend in de gaten. Straks als ik weg ben zal hij zich te goed doen aan het vet, de zaden en de pinda's. De kleine vogeltjes hebben ontzag voor hem en zullen hun beurt af moeten wachten. Op het plateau van het voederhok strooi ik vogelvoer. Op het damhek zit een kraai en vliegt luid krassend weg. Ik kijk naar boven of ik de kiekendief zie. Vandaag niet. Ik breng de opbergbox weer naar binnen en sluit af.
Ik loop in de richting van het dorp. Achter de kerk is een plas en van daaruit kan ik de sloten op. Het is druk. Overal liggen tassen en staan schoenen. Ik ga op een stenen muurtje zitten en doe mijn rugtas af. De schaatsen leg ik naast me neer. Ik trek mijn schoenen uit en stop ze in mijn tas. Die doe ik om. Ik weet nog niet waar ik uitkom en ik wil mijzelf niet verplichten om weer terug te moeten keren naar de plas achter de kerk. Alles meenemen dus. Op het ijs trek ik de schaatsbeschermers van de ijzers en schaats de plas op

naar de overkant. Vanaf dit punt stromen verschillende sloten de polder in. Ik ken de sloten en weet waar ze uitkomen.
Het ijs is hard en spiegelglad. De laatste dagen heeft het hard gewaaid en de wind heeft de bevroren watervlakten schoongeveegd.
De meeste schaatsers blijven op de plas. Ik zoek de sloten op, daar waar het rustig en stil is. Ik geniet van het landschap en het krassen van de ijzers op het gladde wateroppervlak.
Wat zou ik er voor over hebben om nog één keer met pap te schaatsen. Te kijken hoe sierlijk hij beweegt en hoe hij zijn tempo aanpast aan mijn korte benen. Links … rechts … links … rechts …
Mam die wacht met warme chocolademelk en speculaas…

Mijn leven staat op zijn kop en ik zal het opnieuw gestalte moeten geven. Mijn relatie, mijn werk, mijn onafhankelijkheid, mijn vrijheid. Ik zal zelfs mijn huis aan moeten passen, zorgen dat er een kamer voor haar gecreëerd wordt. Het huis dat tot nu toe alleen mij toebehoorde, wordt ook haar huis.
Alles is door elkaar geschud en nog steeds is het niet helemaal doorgedrongen wat mijn besluit precies inhoudt. Natuurlijk sta ik erachter, ik heb er lang genoeg over nagedacht. De gesprekken met Sara, mijn ouders, met Sophie hebben mij aan het denken gezet, maar niet in de laatste plaats de negatieve berichtgeving over organisaties die de zorg voor pleegkinderen hebben en keer op keer weer ernstige fouten maken, hebben mij gesterkt in mijn besluit.
Wat de gevolgen van mijn beslissing zullen zijn kan ik nog niet overzien. Nu nog niet.

In het land strijkt een groep ganzen neer. Hun gegak krast door het verstilde landschap. Een reiger vliegt op als hij me ziet. Een torenklok slaat drie keer, een hond blaft. Dan keert de stilte terug. Ik schaats in de richting van het volgende dorp. Bij de kerk staat een bankje. Ik doe mijn schaatsbeschermers onder de ijzers en klauter tegen de kant omhoog.

In een van de huizen tegenover de plek waar ik zit gaat een deur open. Een vrouw komt naar buiten. Ze kijkt naar de lucht, knoopt haar jas dicht en gaat bij een bakkerswinkel naar binnen. Ik hoor een ouderwetse bel rinkelen.
Na tien minuten stap ik weer op het ijs.
Ik sta bij een splitsing waar verschillende sloten samenkomen. Als ik de meest rechtse sloot neem kom ik na verloop van tijd weer op de plas bij de kerk in het dorp waar ik woon. Dan ben ik een dik uur onderweg geweest. Lang genoeg voor deze eerste winterse schaatstocht.

Ik zit achter mijn bureau en staar naar buiten.
Aan de rand van het weiland, daar waar het bos begint, loopt een man met twee honden. Af en toe stopt hij en tuurt door een verrekijker. Een jager misschien? Misschien jaagt hij op konijnen en hazen om de populatie onder controle te houden. Op het damhek zit een ekster. De vrouw met de Ierse setter komt voorbij. Hij ziet de beide honden en begint te blaffen. De ekster vliegt verschrikt weg. De vrouw trekt aan de riem en sleept min of meer de hond, die zich half omgedraaid heeft om naar de andere honden te kijken, achter zich aan. Het kost haar moeite. Ik zwaai, maar ze ziet het niet. Er rijden auto's in de richting van het dorp. Drie kinderen fietsen voorbij.
In mijn telefoon zoek ik het nummer van het advocatenkantoor. Er meldt zich een vrouwenstem, dezelfde stem die ik al eerder aan de lijn had. Ik zeg haar dat ik op korte termijn een afspraak met mevrouw Boomstra wil maken.
'Mag ik vragen waar het over gaat?'
'Ik wil mijn dochter erkennen en eenhoofdig gezag aanvragen.'

Dan bel ik Judith Mulder.
'Ik wil Nina graag ontmoeten.'
'Heeft u de erkenning en het gezag dan al geregeld?'

'Nee, maar ik verwacht geen problemen. Dat wil zeggen, mits er geen zwaarwegende bezwaren voorliggen. Bovendien wil ik haar graag leren kennen.'
'Dat begrijp ik. Zullen we dat dan maar bij mij doen? Dan kan Nina in haar eigen vertrouwde omgeving blijven.'
'Kan ik iets voor haar meenemen?'
'Stickerboekjes vindt ze leuk.'
'En waar koop ik zoiets?'
'Bij de Hema bijvoorbeeld.'
We maken een afspraak.
Volgende week ga ik mijn dochter ontmoeten.
Ik ben nerveus.

Pap zet zijn fiets tegen de schuur.
'Het is verrekte koud,' zegt hij en wrijft zijn handen tegen elkaar.
Hij hangt zijn jas over de rugleuning van een stoel.
'Weet mam dat je hier bent?'
'Ik heb gezegd dat ik koffie bij je ging drinken. Ze ging met Lena naar de bridgeclub.'
De dooi heeft ingezet en de meeste sneeuw is verdwenen. Er waait een snijdende wind.
'Ik moet even de dieren verzorgen,' zeg ik. 'De koffie loopt door.'
Als ik even later bij het voederhuis sta en voer op het plateau leg, zie ik hem zitten. Hij steekt zijn hand naar mij op, loopt dan naar de kast en pakt twee kopjes.
'Wat vind je daar nou van?' vraagt hij als ik weer binnen ben en koffie inschenk.
'Waarvan?'
'Nou, van dat hele gedoe met die dementie?'
'O, dat,' zeg ik.
'Ja, neem jij dit allemaal serieus?'
Ik zet de kopjes op tafel en ga tegenover hem zitten.
'Ja, pap, wat moet ik daar nu op zeggen.'
'Mam maakt er nogal een drama van.'
'Het feit ligt er dat je een geheugentest hebt gemaakt waarvan de uitslag onder de maat was.'
'Dat betwijfel ik. Ik heb alle vragen correct beantwoord.'

'Daar schijnen de artsen toch een andere mening over te hebben.'
'Nou ja, ik heb misschien hier en daar een steekje laten vallen,' zegt hij wat minder overtuigend. 'Maar om daar nu onmiddellijk het predicaat dementie aan te hangen vind ik zwaar overdreven.'
'Kijk,' zeg ik en wijs. Bij het voederhok is het inmiddels een drukte van belang. Koolmezen, vinken, mussen. 'Leuk, hè? Ze weten het en zitten 's ochtends al te wachten.'
Pap neemt een slok koffie. 'Lekker sterk, daar houd ik van.'
'Luister,' zeg ik, 'je bent vergeetachtig de laatste tijd.'
Hij wil iets zeggen, ongetwijfeld dat dit met zijn leeftijd te maken heeft en dat iedereen weleens iets vergeet als hij tweeënzeventig is.
'Dat is ons allemaal opgevallen en dat is ook de reden dat wij erop aangedrongen hebben om zo'n test te laten doen.'
'Goed, ik vergeet af en toe iets, helemaal niets bijzonders. Jij vergeet toch ook weleens wat?'
'Pap, er is een verschil tussen vergeten en vergeten.'
'Leg uit.'
'Ja, ik vergeet ook weleens wat. Jouw vergeetachtigheid is van een ander kaliber. Jij vraagt iets aan mam en twee minuten later vraag je hetzelfde. Vijf minuten later vraag je het nogmaals.'
Hij kijkt mij ongelovig aan.
'Hoe komt ze daarbij? Ik mag misschien een vraag een keer herhalen, maar nu lijkt het alsof ik volkomen de weg kwijt ben. Ik weet heus nog wel wat ik al of niet heb gevraagd. Nee, daar klopt helemaal niets van.'
Ik besef dat dit lastig gaat worden. Hij denkt alles nog op een rijtje te hebben en zeker te weten wat hij wel en niet vraagt en hoe vaak. Het bekende beeld bij mensen waarbij beginnende dementie is vastgesteld: mij mankeert helemaal niets. Ik kan hem niet overtuigen van zijn ongelijk en moet dat ook maar niet proberen. Het zou hem heel onzeker kunnen maken.
'Wil je nog koffie?'
'En dan meteen maar een of andere jongedame op me afsturen.'
Het laat hem nog even niet los.

'Je bedoelt die mevrouw van Geriant?'
'Een mevrouw zou ik het niet willen noemen. Volgens mij is ze net van school af.'
'Wat heeft ze met je besproken?'
Hij moet nadenken.
'Ja, wat heeft ze besproken. Van alles en nog wat. Ik zou het even zo snel niet meer weten.'
Hij helt over de tafel in mijn richting. Er speelt een glimlach om zijn lippen.
'Maar ik weet wel dat ik opa ben geworden.'
'Nou, kijk,' zeg ik, 'zo erg is het dus allemaal niet met je geheugen.'
'Mag ik vragen hoe het daarmee verder gaat? Met je dochter, bedoel ik. Wat gaat er nu gebeuren?'
Het is wat mam zegt: de meeste dagen is hij helder, terwijl het op andere dagen niet goed gaat en hij telkens vervalt in herhalingen. Vandaag heeft hij een heldere dag. Althans op dit moment.
'Ik wil haar in huis nemen.'
Hij kijkt mij aan.
'Hier? Ik bedoel, komt ze hier wonen?'
'Ja, dat is wel de bedoeling. Daarvoor moet er nog veel worden geregeld, maar ik voorzie geen problemen.'
'En hoe regel je dat allemaal?'
'Dat doe ik zelf niet, dat doet een advocaat die gespecialiseerd is in familie- en jeugdrecht.'
Hij neemt een slok koffie en kijkt naar buiten. Het voer is schijnbaar op, want de meeste vogels zijn verdwenen. Op een tak van de appelboom zit een merel. Zijn kopje gaat onophoudelijk heen en weer. Dan vliegt hij weg.
'Hoe heet ze ook alweer?'
'Nina.'
'Heb je haar al gezien?'
'Nee, volgende week. Als ik zeker weet dat ik het gezag krijg ga ik de logeerkamer veranderen in een kinderkamer. Misschien vraag ik je wel te helpen.'

'Ik kan schilderen als je dat wilt. Dat vind ik wel leuk om te doen.'
'Goed, bij deze aangesteld als schilder.'
Ik loop mee naar buiten.
'Ik vind het wel bijzonder dat ik opa ben geworden.'
'Je bent een lieve vader en je zult een lieve opa zijn.'
'Ik ga mijn best doen.'
Dan fietst hij weg.
Ik kijk hem na.

'Ik vond het heel verhelderend,' zegt mam 'Het gesprek met de casemanager. Pap zat erbij alsof het hem niets aanging. Alsof het iemand anders betrof. Wil je koffie of thee?'
'Thee.'
'Hij is naar Charles. Je weet wel, die man waar hij eens per week mee schaakt. Hij woont een paar straten verderop.'
Ze vult de waterkoker en uit het keukenkastje pakt ze de theeglazen en zet deze op tafel.
'Ik vond het heel gênant,' zegt ze, terwijl ze terugloopt naar de keuken. 'Dat kind deed zo haar best.'
'Hij was gisteren bij me. Ik vroeg hem wat er besproken was, maar dat kon hij niet navertellen.'
'Omdat hij gewoon niet oplette.' Ze schenkt water, legt theezakjes op tafel en zet de waterkoker weer op het aanrecht. 'Hij deed niet mee met het gesprek. Hij luisterde, maar ik betwijfel of er iets is doorgedrongen. Het was trouwens een informatief gesprek. Kennismaken, vertellen wat beginnende dementie betekent, wat de komende tijd kan spelen, wat haar rol is. Ze leek me behoorlijke kennis van zaken te hebben.'
'Volgens pap was ze net van school af.'
'Onzin.'
'Komt ze terug?'
'Ja, over zes weken. Mocht er voor die tijd iets bijzonders zijn, kan ik haar bellen. Ik vind dat wel een rustgevend gevoel.'

'Hoe reageerde pap toen ze weg was?'
'Weer het hele verhaal dat hij niets mankeert, dat ik overdrijf, dat die hele dementie onzin is.'
'Is er iets dat ik voor je kan doen?'
'Nee, ik zou niet weten wat. Jij en Sara zijn er voor ons en dat is voldoende.'
'En je kunt je verhaal bij ons kwijt.'
'Esther, de casemanager, raadde me aan om hem niet steeds te zeggen dat hij iets al gevraagd had. Mensen kunnen daar erg onzeker of zelfs angstig van worden. Bovendien heeft het geen zin, want voor hem voelt het niet zo.'
'Maar hoe is dat nu zo op een dag? Gaat het maar door met vragen?'
'Nee, absoluut niet. Het is beginnende dementie. Hij is over het algemeen best wel helder, maar bij vlagen is het dan mis.'
'Hij wil me helpen met de kinderkamer.'
'O ja? Daar heeft hij niets over gezegd.'
'Ik ben van plan om Nina te erkennen en gezag aan te vragen.'
'En wat betekent dat precies?'
'Dat ik erken dat ik haar biologische vader ben en dat ik haar in huis neem en haar opvoed.'
Ze kijkt me aan.
'Dat weet je zeker?'
'Ja, mam, dat weet ik heel zeker.'
'Dan komt het goed met Nina.'

Als ik wakker word bekruipt me onmiddellijk weer dat gevoel dat ik al een paar dagen heb. Onrustig, gespannen en nerveus. Ik zet het kussen tegen de achterkant van het bed en pak mijn telefoon van het nachtkastje. Half liggend, half zittend lees ik het nieuws. Het is weinig opbeurend: oorlogen, aanslagen, hele steden die plat gebombardeerd worden, schiet- en steekpartijen met doden en gewonden, demonstraties die hopeloos uit de hand lopen. De wereld is gek geworden en de mensen lijken met de dag gewelddadiger.
Onder de douche denk ik terug aan het gesprek dat ik met pap had. Zijn stellige overtuiging dat er helemaal niets aan de hand is. Mam die volgens hem schromelijk overdrijft en een jongedame die net uit de schoolbank gekropen is en hem de les wil lezen. Maar de logeerkamer schilderen lijkt hem leuk om te doen.
Misschien laat ik hem het haakje, dat nog altijd op de vensterbank ligt, dan meteen monteren.

Beneden op de tafel liggen de pakjes, verpakt in cadeaupapier met hartjes. Twee stickerboekjes, een met elfjes en prinsessen, de ander met boerderijdieren. Ik vond het wat karig en heb er stiften en een kleurboek bij gekocht.
Judith Mulder belde mij om te zeggen dat Nina niet weet dat er iemand voor haar komt. Het zou haar nerveus kunnen maken. Ze is de laatste dagen weer erg verdrietig.

Ik heb geantwoord dat ik niet te lang zal blijven en dat we na mijn bezoek de zaak zullen evalueren.
Ik heb veel vragen, maar daar is straks nog tijd genoeg voor. Ik wil uiteraard heel veel weten over Nina. Hoe haar leventje tot nu toe is verlopen, haar gezondheid, haar stemmingen, haar prestaties op school, vriendjes, vriendinnetjes.
Maar ik wil ook een beeld van Marlies krijgen voor het geval Nina mij er ooit naar vraagt. Ik wil weten wie haar oma en opa waren. Ondanks het feit dat haar opa zijn gezin in de steek heeft gelaten.
Ja, eigenlijk wil ik heel veel weten.

Ik leg de pakjes op de passagiersstoel.
De kou van de laatste dagen is nagenoeg verdwenen en het is rustig weer. Toch verwachten ze een nieuwe periode van sneeuw en vorst. De winter laat zich niet zomaar verdrijven.
Ik herinner mij dat de garage twee dagen geleden heeft gemaild dat mijn auto toe is een grote beurt. Vanmiddag maar even bellen voor een afspraak.
Eerst naar Nina.
Ik ben onrustig, gespannen en nerveus.
En dat al dagenlang.

Judith en haar man wonen aan de rand van de stad, nog geen kwartier rijden bij mij vandaan. Nina zou zelfs op dezelfde school kunnen blijven, realiseer ik me. Mogelijk met dezelfde vriendinnetjes en vriendjes om kunnen gaan. In het dorp is ook een school. Het voordeel daarvan is dat klasgenootjes in de buurt wonen en ik niet voortdurend heen en weer hoef te rijden.
Vlak voor me steekt een fatbike de weg over. Het meisje kijkt niet op of om, is alleen maar druk met haar telefoon. Ik claxonneer en het kind kijkt me aan, alsof ik degene ben die een fout maakt.

Ik parkeer mijn auto op de oprit van een vrijstaand huis en blijf een ogenblik zitten. Ik voel mijn hart tegen mijn slapen kloppen, in mijn

keel. In het handschoenenkastje ligt een flesje water. Ik neem een paar flinke slokken.
Dan pak ik de pakjes en stap uit.

'Mijn man kon er niet bij zijn,' zegt Judith, 'maar die zult u ongetwijfeld een andere keer treffen. Zullen we elkaar overigens tutoyeren? Gewoon Judith en Paul.'
'Prima.'
'Ben je nerveus?'
'Is het me aan te zien?'
'Ja, wel een beetje. Ik kan het me ook heel goed voorstellen. Wil je een glas water?'
'Nee, dank je wel, ik heb zojuist in de auto nog water gedronken.'
'Zal ik haar dan maar roepen?'
Ik haal heel diep adem en voel dat ik emotioneel word.
'Ja, doe maar.'
Ze loopt naar de gang.
'Nina,' roept ze naar boven, 'wil je even beneden komen?'
Seconden verstrijken. Seconden die voor mijn gevoel een eeuwigheid duren. Boven is gestommel te horen en even later hoor ik Nina de trap afkomen. In de hal hoor ik Judith zeggen:
'Er is hier een meneer die jou graag een cadeautje wil geven.'
Judith komt weer naar binnen, achter haar Nina.
Nina, mijn dochter.
Ze is klein, tenger en blijft in de deuropening staan, in haar hand een knuffeldier. Ze heeft haar hoofd licht gebogen en kijkt mij vanonder haar wenkbrauwen aan. Ik kan niet omschrijven wat er door me heen gaat. Een wirwar van gevoelens: ontroering, verwarring, verbazing, warmte. Ik zou het niet onder woorden kunnen brengen. Ik haal heel diep adem.
'Dag, Nina.'
Nina zegt geen woord, blijft me maar aankijken.
'Zeg eens gedag,' zegt Judith.
Nina zegt iets, maar zo zachtjes dat ik het niet kan verstaan.

'Dit is Paul en hij heeft cadeautjes voor je meegenomen.'
Met de pakjes in mijn handen wacht ik. Schoorvoetend komt ze naar mij toe, haar hoofd nog altijd gebogen.
'Als jullie nu aan de tafel gaan zitten, zet ik even thee. Wil jij limonade, Nina?'
Weer zegt ze iets dat ik niet kan verstaan.
Judith buigt zich voorover en legt een arm om haar heen.
'Je moet wel iets harder praten,' zegt ze heel lief, 'anders kan Paul je niet verstaan.'
Ik leg de pakjes op tafel. Nina komt naast me staan. Kijkt me vragend aan.
'Pak maar uit, het is allemaal voor jou.'
Zwijgend begint ze uit te pakken.
Ik kijk naar haar tengere lijfje, haar fijne gezichtje, haar blonde, enigszins krullende haar. Mijn handen trillen en ik kan mijn gevoelens niet of nauwelijks plaatsen. Ik voel de drang in me opkomen haar vast te houden, haar te voelen, op schoot te nemen misschien. Ik doe het niet, maar ik moet me bedwingen.
Judith zet thee en limonade neer.
'Heb je dat allemaal gekregen?'
Ze laat één van de boekjes zien.
'Dit zijn prinsessen.'
Voor het eerst kan ik haar verstaan.
'Heb je al dankjewel gezegd?'
Nauwelijks hoorbaar bedankt ze me.

Als ik in de auto zit kan ik me niet meer inhouden.
Ik huil.

Ik zit op de bank en staar naar buiten. Ik probeer te denken, maar de chaos in mijn hoofd maakt dat nagenoeg onmogelijk. Alles blijft vaag en ongrijpbaar. Mijn gedachten lijken losse draden, zonder begin, zonder einde. Los zand dat door mijn vingers glipt.
Nina, zeven jaar. Klein, tenger en kwetsbaar. Een kind dat haar moeder heeft verloren, de enige houvast die ze had. Ondergebracht bij een tante en oom die ze nauwelijks kent. Die weliswaar heel lief voor haar zijn, maar toch vreemden blijven.
De onbekende man die zomaar haar leven binnenstapt en bij wie ze binnenkort moet wonen. Waar ze in het grote, vreemde huis een eigen plek zal krijgen en waar ze zich thuis moet gaan voelen.
Vanuit het niets voel ik een bijna panische angst. Alsof mijn hoofdhuid samentrekt en alle gevoel uit mijn ledematen wegstroomt.
Ben ik eigenlijk wel in staat te zorgen voor dit kind? Had ik mijn verantwoordelijkheid niet op een andere manier gestalte moeten geven in plaats van te besluiten haar in huis te nemen? Hoe kan ik zorgen voor een kind van zeven jaar dat al zoveel verdriet met zich meedraagt. Hoe kan ik haar troosten, begeleiden, er voor haar zijn op het juiste moment en op de juiste wijze? Is de taak die ik van plan ben op me te nemen niet te zwaar, te hoog gegrepen?
Hoe deel ik mijn bestaan opnieuw in? Mijn vrijheid, mijn onafhankelijkheid, mijn leven dat ik tot nu toe alleen heb geleefd. Kan ik de knop omzetten?
Opeens vader zijn?

Met mijn beide handen leun ik op het aanrecht.
Koffie, denk ik, heel sterke koffie.
Ik zet de machine aan, loop naar de terrasdeuren en kijk naar buiten. Ik voel mij plotseling een vreemde in dit huis, deze kamer, de tuin waar ik op uitkijk, het weiland aan de overkant van de sloot. Alles lijkt zich opeens in een andere wereld af te spelen. Een wereld waar ik geen deel van uitmaak, die boosaardig naar me lacht en die me angst aanjaagt.
Ik kijk naar de lucht en zie de kiekendief.

'Zoals ik u al aan de telefoon heb verteld, heeft de rechtbank toestemming gegeven om Nina Smit officieel als uw kind te erkennen,' zegt mevrouw Boomstra, terwijl ze mij het schrijven van de rechtbank overhandigt.
Terwijl de brief voor me op de tafel ligt en ik mijn handen erop leg, moet ik even heel diep ademhalen. Ik heb geen idee wat er door me heen gaat en ik probeer er ook maar niet over na te denken.
'Ik zie dat het u raakt,' zegt mevrouw Boomstra.
'Ja, behoorlijk.'
'Dat kan ik me voorstellen.'
'Wat is de volgende stap?' wil ik weten.
'U moet naar de burgerlijke stand om de akte van erkenning te tekenen. U moet daar verschillende documenten voor meenemen. Ik zet dat allemaal voor u op de mail.'
'Nu dus het gezag,' zeg ik.
'We gaan de hele procedure in werking zetten,' zegt mevrouw Boomstra. 'We gaan, zoals dat juridisch wordt genoemd, eenhoofdig gezag aanvragen. Oftewel: ouderlijk gezag.'
'Hoe lang zou dat allemaal kunnen duren?'
'Gezien de situatie zou het binnen een paar weken rond kunnen zijn. Nina woont bij haar tante, ze kan daar niet blijven en moet eigenlijk zo snel mogelijk op een vaste plek komen. Hoe langer ze bij haar tante is, hoe moeilijker het voor haar wordt om zich weer ergens anders te vestigen. Daarom vraag ik een spoedprocedure aan.'

'Denkt u dat ik het gezag krijg?'
'Dat is aan de rechter. Hij zal vooral het belang van uw dochter laten prevaleren. Ik vermoed echter dat hij eerder de voorkeur zal geven aan de vader dan aan een pleeggezin.'
'Komen ze ook bij mij kijken?'
'Dat hoeft niet perse, maar het is wel aannemelijk dat er iemand van de Raad voor de Kinderbescherming een gesprek met u wil hebben. Dat kan bij u thuis, op het kantoor van de Kinderbescherming, telefonisch of via videobellen. Als er sprake is van spoed, zoals in het geval van Nina, komen ze vaak kort op bezoek bij de aanvrager. Ze stellen dan een adviesrapport op waarin het belang van het kind het zwaarst weegt.'
'En welke rol speelt de tante hierin?'
'Haar verklaring dat zij u geschikt acht als vader telt zeker mee.'
Dan vertel ik haar van mijn angst, mijn onzekerheid, mijn twijfel of ik het wel aankan, en of mijn besluit wel de juiste keuze is.
'Ik begrijp het volkomen,' zegt mevrouw Boomstra. 'Het is een enorme stap die u zet, een beslissing die uw leven zal veranderen. Vanaf nu moet u er voor Nina zijn en dat is beslist geen eenvoudige opgave. Er wordt veel van u verwacht. U moet opeens in een andere rol kruipen, de rol van vader.'
'Ik ga dit doen, er is voor mij geen weg meer terug. Ik kan dit.'
'Dat is heel moedig van u, maar ik begrijp uw twijfels. Er zijn echter organisaties waar u terecht kunt. Organisaties die u kunnen begeleiden. Fiom bijvoorbeeld. Praktijk Ohana of Platform Vaderschap. Ik zal u een paar folders meegeven en uitgebreide informatie vindt u op hun websites.'

Thuis bel ik Judith en vertel haar van het gesprek bij de advocaat.
'Ze start een spoedprocedure omdat zij vindt dat Nina zo snel mogelijk bij mij moet komen wonen. Hoe langer ze bij jullie blijft, hoe moeilijker het voor haar wordt om weer te verhuizen.'
'Dat begrijp ik. Wat stel je voor?'

'Ik kan uiteraard niet over jullie tijd beschikken, maar misschien is het zinnig om vandaag of morgen eens met haar hierheen te komen. We hoeven nog niet te zeggen dat ik haar vader ben en ook niet dat ze hier komt wonen. Gewoon maar eens even kennis maken met het huis, de omgeving. Als we dat nu een paar keer doen en zij mij een beetje kent, zou ik haar op kunnen halen en iets met haar kunnen ondernemen: kinderboerderij, dierentuin, speeltuin. Ik verzin wel iets en misschien hebben jullie ook ideeën. Ze mag ook een vriendinnetje of vriendje meenemen.'

Sara zegt dat ze bewondering voor me heeft. Bewondering dat ik mijn verantwoording neem. Ik leg haar uit wat de advocaat gaat doen en wat ik kan verwachten. Ook vertel ik haar dat ik Nina heb ontmoet en wat dit met me deed. Eigenlijk zeg ik haar dat ik *niet* weet wat het met me deed. Dat het in mijn hoofd op dat moment een chaos was en ik mijn gevoelens onmogelijk kon ordenen.
Ook vertel ik haar van mijn angsten en twijfels. Ze begrijpt het, zegt ze, ze begrijpt het helemaal.
Ik vertel haar over het bezoek van pap. Dat hij de diagnose blijft ontkennen en geen nut ziet in gesprekken met de casemanager.
Maar ook dat het hem leuk lijkt de kinderkamer te schilderen.
Dan bel ik Sophie en vraag haar vanavond bij me te komen eten.

Ze zit aan tafel, omklemt met beide handen een glas rode wijn en staart langs mij heen naar buiten, waar het inmiddels donker geworden is.
Het koufront dat was voorspeld is niet gekomen. Daarentegen is het aangenaam en zacht voor de tijd van het jaar.
'Ik weet dat je niet over één nacht ijs bent gegaan,' zegt ze en kijkt me een beetje hulpeloos aan, met een blik die ik niet van haar ken.
'Nee, ik heb hier heel goed over nagedacht.'
'Ik vind het moedig van je en het siert je dat je niet wegloopt voor je verantwoordelijkheid.'
'Het alternatief is een pleeggezin en dat wil ik haar niet aandoen, Sophie. Zeker niet na alle negatieve berichten die ik de laatste weken heb gelezen.'
Ze kijkt in haar glas, terwijl ze het langzaam tussen duim en wijsvinger ronddraait.
'Besef je wel wat dit allemaal betekent?'
'Nee, eigenlijk niet. Dat kan ik ook niet. Ik heb geen enkele ervaring met het vaderschap, geen enkele ervaring met meisjes van zeven.'
Ze drinkt haar glas leeg en schuift het in mijn richting.
Château Pontet Nivelle Bordeaux 2021 staat er op het etiket van de fles. Het zegt me helemaal niets. Ik ben geen wijnkenner. Ik vind wijn lekker of niet. Verstand heb ik er absoluut niet van. Ik schenk bij en schuif het glas weer terug.
'Er zal hier dus het een en ander veranderen.'

'Een en ander is nogal zwak uitgedrukt,' zegt ze, terwijl ze het glas naar haar mond brengt en mij over de rand aankijkt. 'Er gaat hier iets drastisch veranderen.'
'Dat klopt.'
'Nina komt hier wonen en het leven dat je tot nu toe hebt geleid zal plaatsmaken voor iets heel anders. Besef je dat, Paul?'
'Ja, ik besef heel goed dat alles gaat veranderen. Hoe die verandering er in de praktijk uit gaat zien, is me nog niet duidelijk. De ervaring zal dat leren. Maar ik ben nu eenmaal de vader en wanneer ik zou kiezen voor een pleeggezin, zou ik daar een slecht gevoel bij hebben en het idee hebben dat ik haar in de steek laat.'
'Ik denk dat je de juiste beslissing hebt genomen,' zegt ze, neemt een slok en zet het glas neer.
'Dat meen je echt?'
'Anders zou ik het niet zeggen.'
'Ik ben blij dat je dat zegt.'
'Ik zal je dus voortaan moeten delen met je dochter.'
'Ik weet dat je nooit kinderen hebt gewild en dat je er eigenlijk ook niet om geeft. Nu word je opeens geconfronteerd met een kind van zeven. Mijn dochter. Niet alleen voor mij verandert het allemaal, ook onze relatie zal veranderen.'
'Ja, dat lijdt geen twijfel.'
'Ik heb niet langer de vrijheid om te gaan en te staan waar en wanneer ik dat wil.'
'Dat begrijp ik.'
'Ik wil je niet kwijt, Sophie.'
Ze neemt weer een slok wijn.
'Het een sluit het ander niet per definitie uit,' zegt ze. 'We moeten gewoon kijken hoe het loopt. We kunnen de toekomst niet voorspellen. Wacht eerst maar eens af of je het gezag krijgt.'

'Kijk,' zeg ik, 'in deze bak zit voer voor de vogeltjes.'
Ik pak de box en zet hem bij het voederhuisje. Ik tik met mijn vingers tegen het plateau, 'Leg hier maar voer op. Als we dan straks binnen zijn kunnen we zien dat ze komen eten.'
Ik zie haar nu voor de tweede keer en ook nu kijkt ze me nauwelijks aan en zegt geen woord. Toch legt ze voer op het plateau.
'Er komen hier ook altijd eenden en die krijgen natuurlijk ook eten. Kom maar mee.'
Ik pak de opbergbox, strek mijn arm uit en houd mijn hand op. Aarzelend legt ze haar handje in de mijne. Samen lopen we naar de slootkant.
'Kijk, hier kun je zien waar ik het voer altijd neerleg,' zeg ik en wijs. 'Er ligt zelfs nog een klein beetje. Leg er maar wat bij.'
Zwijgend doet ze wat ik vraag.
In de woonkamer gaat ze voor het raam staan.
'Zijn er al vogeltjes?' vraagt Judith.
'Nee.'
'Praat ze altijd zo zachtjes?' wil ik weten.
'Nee, dat valt wel mee. Ze praat niet hard, maar normaal gesproken wel harder dan nu.'
Ik heb thee gezet en voor Nina heb ik limonade. Ze heeft haar kleurboek en stiften meegenomen. Ze blijft voor het raam staan. Ik ga naar haar toe.

'Misschien kun je beter even op de bank gaan zitten, dan zien de vogeltjes jou niet en komen ze wel. Nu zien ze je en dan zijn ze misschien bang.'
'Komen de eendjes ook?'
'Dat weet ik niet, misschien.'
Terwijl Nina op de bank zit en naar buiten kijkt, zitten Judith en ik aan tafel.
'Fijn dat je bent gekomen.'
'Ik begrijp dat ze zo snel mogelijk moet wennen. Heb je al iets gehoord van de advocaat?'
'Nee, nog niets. Maar volgens haar gaat het allemaal lukken. Ik maak me dus geen zorgen. Als ik zekerheid heb knap ik de logeerkamer op. Die is boven. Mijn vader wil me helpen. Wil je de kamer zien?'
'Ga je mee naar boven, Nina?' vraagt Judith. 'Of wil je hier blijven zitten? We komen zo weer terug.'
Ze wil mee naar boven. Alleen achterblijven in deze onbekende omgeving is, ondanks vogeltjes en eenden, net even iets teveel van het goede.
In de kamer staat een bed, een nachtkastje, een stoel en een kledingkast.
'Soms blijft mijn zuster slapen,' zeg ik. 'Verder heb ik nooit logees.'
De kamer, aan de kant van de dorpsstraat, kijkt uit op het dorp en weilanden en is licht en ruim.
'Wat heeft ze zelf? Kasten, meubels, speelgoed?'
'Ze heeft de hele inhoud van haar oude kamer meegenomen. Ze heeft eigenlijk alles.'
Nina staat er verloren bij, haar knuffel stevig tegen zich aangedrukt. Heeft geen idee wat hier allemaal gaande is.
'En waar zijn de overige spullen uit de woning gebleven?'
'Die hebben we opgeslagen. Ze zijn van Nina, zij is tenslotte de wettelijke erfgename. Martin kan je hier alles over vertellen.'

'Kijk,' zeg ik, en neem Nina mee naar één van de ramen en wijs. 'Als het nou straks mooi weer wordt, staan daar in het weiland allemaal koeien. Soms zitten daar ook konijntjes en haasjes.'
Beneden gaat ze op de bank zitten. Kijken of de vogels en de eenden komen.
'We moeten zo snel mogelijk samen om de tafel,' zeg ik. 'Ik heb heel veel vragen.'
We kijken in onze agenda's en maken een afspraak.
'Martin is er dan ook bij,' zegt Judith. 'Het is misschien handig om je vragen op te schrijven of te mailen, zodat we heel gericht te werk kunnen gaan en wij snel kunnen antwoorden.'
Ik loop mee naar buiten.
'Kom je nog een keer bij me?' vraag ik, als Nina in de auto zit.
Ze knikt en drukt haar knuffel steviger tegen zich aan.
Dan geef ik haar een hand en rijden ze het pad af.
Ik kijk ze na tot ze uit het zicht zijn verdwenen en vraag me af of ik toch niet veel te snel ben geweest met alles. Of ik niet beter had kunnen wachten tot ik officieel het gezag heb.

Voor mij op tafel ligt een schrijven van de rechtbank.
In een van de lades van mijn bureau ligt een briefopener. Met de opener in mijn hand loop ik terug naar de woonkamer.
Als ik de enveloppe opensnijd, zie ik dat mijn handen trillen en voel ik mijn hart bonzen in mijn keel. Ik heb het afwisselend koud en warm. Als ik de brief openvouw, vliegen mijn ogen onrustig over de tekst en moet ik oppassen dat ik niets oversla. Ik blijf hangen bij:
"De rechtbank is van oordeel dat aan de wettelijke voorwaarden voor erkenning is voldaan, en dat het in het belang van de minderjarige Nina Smit is dat verzoeker, Paul van Berkel, met onmiddellijk ingang het ouderlijk gezag krijgt."
Langzaam laat ik de brief zakken en leg hem voor me neer. Dan steun ik met mijn ellebogen op het tafelblad en verberg mijn gezicht in mijn handen. Ik adem een aantal keren diep in en uit. Even laten indalen wat ik zojuist heb gelezen.
Heb ik het wel goed gezien?
Staat dat er werkelijk?
Ik lees het nog een keer, en nog een keer.
Ik heb geen idee wat er op dit moment door me heen gaat. Kan mijn gevoelens, mijn emoties geen enkele plek geven. Mijn mond is kurkdroog en ik probeer te slikken. Ik sta op en laat bij de kraan een glas vollopen. Ik neem een slok en houd dan mijn polsen onder het stromende water. Heel langzaam kom ik weer met beide benen op de grond. Weer terug daar waar ik moet zijn.

In de appelboom zit de Vlaamse gaai. Af en toe hupt hij over de tak. Plotseling is hij weg. Kraaien vliegen over en strijken neer in het weiland achter de sloot. Een zwarte zwerm in het groen.
Ik ga weer zitten en lees nog een keer wat er is besloten. Nu aandachtig. Het staat er echt. Ik heb officieel het gezag over Nina. Ik weet niet of ik moet juichen of moet huilen. Ik doe helemaal niets van beide en blijf roerloos.
Met de brief in mijn hand denk ik aan Marlies.
Zou dit haar gelukkig hebben gemaakt? Zou ze vertrouwen hebben gehad dat ik goed voor haar dochter zou zorgen, haar veilig en geborgen zou laten opgroeien, en alles zou doen wat zij misschien ook zou hebben gedaan als ze nog had geleefd?
Opeens voel ik het gewicht van de verantwoordelijkheid die op mijn schouders rust en dat laat me beseffen dat elke beslissing van mijn kant het leven van dit kind kan vormen, dat vanaf nu volkomen van mij afhankelijk is.

Op een woensdagmiddag, nu meer dan een week geleden, kreeg ik bezoek van twee medewerkers van de Raad voor de Kinder-bescherming, een man en een vrouw. Reuze vriendelijke mensen, die kennis met me wilden maken. Ze wilden weten hoe ik woonde, waar Nina eventueel haar kamer zou krijgen en of ik voor haar kon koken. Kortom: men wilde een beeld krijgen van mij als vader, mijn doen en laten en zich ervan overtuigen of ik in staat zou zijn goed voor een kind van zeven jaar te zorgen.

Hoewel ik nog geen officieel bericht van de rechtbank had, ging ik ervan uit dat het wel goed zou komen en maakte ik een afspraak met Judith en haar man Martin, een aardige kerel, die evenals zijn vrouw begaan is met het lot van de kleine Nina en het beste met haar voor heeft. Twee keer ben ik inmiddels bij hen geweest, telkens als Nina al in bed lag. Beide keren hebben we uitgebreid over haar gesproken: hoe haar leventje tot nu toe is geweest, hoe de band met haar moeder was, hoe groot haar verdriet is waar ze mee worstelt en

wat dit precies met haar doet, hoe zich dat uit in haar dagelijks functioneren. We spraken ook over omgang met leeftijdgenootjes, vriendinnetjes, vriendjes, haar prestaties op school, haar gezondheid.
Ik heb mijn zorgen geuit over haar verdriet en ben van plan, mocht ik het gezag krijgen, via de huisarts hulp voor haar te gaan zoeken. Niet dat ze de rest van haar leven te kampen heeft met onverwerkte emoties en gevoelens.
Na de gesprekken met Judith en Martin had ik min of meer een helder beeld van mijn dochter: een zacht, gevoelig, kwetsbaar en verdrietig kind.
Ook hebben we gesproken over de nalatenschap van Marlies.
'Marlies woonde in een huurwoning, vertelde Martin, 'en die moest binnen drie weken leeg opgeleverd worden. Ik heb bij mijn advocaat geïnformeerd wat we moesten doen. Nina is de enige en wettige erfgename en alles is dus van haar. We hebben alles opgeslagen in een box en mocht je het gezag krijgen dan word jij de beheerder en mag jij beslissen wat er met alles gaat gebeuren. Niet waardevolle dingen, bijvoorbeeld meubels of kleding, kun je door een opkoper op laten halen. Waardevolle dingen mag je pas verkopen met toestemming van de kantonrechter.'
'Had Marlies spaargeld?'
'Ja, dat had ze. Zo'n zesduizend euro. Dat is dus ook van Nina. Omdat ze minderjarig is word jij ook hier de beheerder van. Je mag het niet voor jezelf uitgeven, maar wel voor Nina. Schoolspullen, muziekles, kleding. Als je officieel het gezag krijgt kunnen we naar de box en krijg je de sleutel.'

Ongetwijfeld zal ik straks, wanneer ik het gezag krijg en Nina bij mij woont, voor situaties komen te staan die we niet hebben besproken en waarin ik op mijn intuïtie zal moeten vertrouwen en zelf een weg naar de oplossing zal moeten vinden. Misschien kost het me moeite, maar het gaat me lukken.

Marlies woonde aan de andere kant van de stad en Nina zit sinds haar dood op een school bij haar oom en tante in de buurt. Het is een grote school en Judith krijgt de indruk dat, hoe zeer de leerkrachten ook hun best doen, er te weinig aandacht is voor het verdriet van het kind en de invloed die de dood van haar moeder op haar functioneren heeft.
Ik heb Judith en Martin gezegd dat ik goede hoop heb dat ik het gezag krijg, maar moest uiteraard een slag om de arm houden. Mocht ik het gezag niet krijgen, heb ik in ieder geval mijn best gedaan om een duidelijk beeld van mijn dochter te krijgen.

De dagen die lagen tussen het bezoek van de medewerkers van de Raad en de gesprekken met Judith en Martin waren ronduit zenuwslopend. Ik balanceerde voortdurend tussen hoop en vrees. Maar ook mijn twijfels en angsten kwamen weer boven.
Vandaag heb ik dus zekerheid en de tijd zal uitwijzen of mijn twijfels en angsten gegrond waren.
Met de brief in mijn hand bel ik Judith.

Ik haal de matras van het logeerbed en zet deze tegen de wand in het kleine kamertje tegenover de badkamer. Het is zo'n rommelkamer waar je makkelijk van alles neerzet dat even in de weg ligt. De spiraal zet ik op zijn kant. Het voeteneinde houd ik met één hand vast. Met een hamer tik ik tegen de onderkant, totdat het uit de spiraal schiet. Dan doe ik hetzelfde met het hoofdeinde. Vervolgens tik ik één voor één de poten uit de spiraal. Die breng ik naar de schuur en zet hem tegen de wand, tegenover mijn fiets en de grasmaaier. Het hoofd- en voeteneinde zet ik ertegenaan. Tot slot doe ik de poten in een plastic zak en breng deze ook naar de schuur. In de kledingkast hangen een paar jassen en broeken die ik eigenlijk nooit meer aan heb. In het laatje in de bijkeuken liggen grijze vuilniszakken. Daar doe ik alles in en breng dit eveneens naar de schuur. Ik bekijk de kast. Die heeft zijn beste tijd gehad en kan weg. Eerst moet ik hem uit elkaar halen. Het is een hang-/legkast, nog van de vorige bewoners, en was destijds bij de koop van het huis inbegrepen. Ik heb geen zin meer om hem straks weer in elkaar te moeten zetten. Hij is oud en kan naar de stort. De legplanken zet ik tegen de wand. Daarna schroef ik de rest van de kast uit elkaar en leg alle planken aan de zijkant van het huis. De schapenboer heeft een aanhanger, die leen ik af en toe. Ik zal hem straks bellen en vragen of ik de kar van de week even mag gebruiken. Hij staat bij hem in de schuur en ik kan er zo bij. Ik bekijk het nachtkastje en de lamp die erop staat. Beide lijken mij nog redelijk en ik breng ze naar

het kleine kamertje. Op de vloer ligt parket dat er nog prima uitziet. Misschien even in de was zetten. Tenslotte haal ik de gordijnen uit de rails. Die kunnen ook weg. Links en rechts staat prullaria. Kleine, decoratieve objecten die ik ooit eens heb gekocht bij de kringloop en het tuincentrum en die geen enkele waarde hebben. Een vogeltje, een egeltje, een kabouter op een paddenstoel en nog een aantal dingen, waarbij ik me afvraag waarom ik ze ooit heb aangeschaft. Misschien vindt Nina ze leuk. Ik doe ze in een kartonnen doos en zet deze op het nachtkastje.
Na een paar uur is de kamer helemaal leeg.
Ik pak een kruk uit de badkamer en ga in de lege ruimte zitten. Sara heeft hier een paar keer geslapen, als ze bij me op visite was en geen zin had om 's avonds laat nog naar huis te gaan. Meestal was dat omdat het weer dan te slecht was of omdat ze een paar glazen wijn had gedronken. Soms ook was ze gewoon te moe om nog te rijden. Sophie heeft er nooit overnacht, die slaapt bij mij in bed.
De wanden wil ik sauzen, een zacht kleurtje of gewoon wit. Dat mag pap doen, die vindt het leuk om te schilderen.
Op internet heb ik kinderkamers bekeken. In veel voorbeelden is één wand behangen met kinderbehang: elfen, sprookjes, dieren, bloemen. Keus genoeg. Ik zal Judith vragen. Misschien ook kan ik met Nina naar een behangwinkel en kan ze zelf iets uitzoeken.
Nu moeten we haar nog vertellen dat haar oom en tante gaan emigreren en dat ze voortaan bij mij zal wonen. Ook zal ik haar moeten vertellen dat ik haar vader ben.
Is het allemaal niet teveel voor een kind van zeven?
Arme Nina.

Viermaal is ze nu bij me geweest, Nina. Vandaag is het de vijfde keer. Ook was ik een aantal keren bij haar op bezoek. Ze heeft me haar kamer laten zien, we hebben samen naar de herten gekeken in het park en ik heb haar van school gehaald. Dat laatste heb ik vandaag ook gedaan: haar gehaald en meegenomen naar mijn huis, dat ook haar huis moet worden. Judith is er niet bij en voor het eerst ben ik hier alleen met mijn dochter. Het voelt onwennig en onwerkelijk. We zullen samen onze weg hierin moeten vinden.
Natuurlijk wilde ze van Judith weten wie ik ben en waarom ze met haar bij mij op bezoek gaat. Die vragen waren te verwachten. Judith heeft gezegd dat ik een vriend ben. We houden dat maar even zo. Aan de andere kant schijnt ze er verder niet bij stil te staan. Ze is inmiddels enigszins aan mij gewend en het lijkt voor haar al de normaalste zaak van de wereld dat ik er ben. Alsof ik er altijd ben geweest.
Elke keer als ze komt loopt ze onmiddellijk naar de bijkeuken en pakt de box met het voer voor de vogels en eenden. Van een afstandje kijk ik dan hoe druk ze daarmee is.
Ze heeft haar kleurboeken en stiften meegebracht, maar er nog niet naar omgekeken. Ze liggen op tafel.
Als ik de afwasmachine uitpak komt ze naast me staan.
'Mag ik overal kijken?' vraagt ze.
'Wat bedoel je?'
'Mag ik ook naar boven?'

'Je mag overal kijken. Je mag alle deuren opendoen en overal naar binnengaan.'
Ik hoor haar de trap oplopen.
'Houd je goed vast aan de leuning,' roep ik.
Volgende week wil ik een begin maken met haar kamer. Ik heb twee emmers zachtroze verf gekocht. Volgens Judith is dat haar lievelingskleur. Rollers en een afdruipbak heb ik ook. Kwasten voor de randen en de hoeken, afplaktape en roerstaafjes. Behang moet ik nog kopen. Ze mag het zelf uitzoeken. Volgende week, als we haar hebben verteld wat er allemaal gaat veranderen.
Ik bel pap.
'Na het weekend heb ik je hulp nodig.'
'Mijn hulp nodig? Waarvoor?'
'Je zou me helpen met schilderen.'
Het is even stil aan de andere kant.
'Help me even,' zegt hij.
'De kinderkamer,' antwoord ik.
'Laat maar weten wanneer ik moet komen.'
'Ik laat het je weten.'
Boven heb ik deuren open en dicht horen gaan, nu is het stil.

Ze zit met haar rug tegen de wand, haar knieën opgetrokken, de knuffelbeer op haar bovenbenen. Zo in deze kale lege kamer lijkt ze nog kleiner, nog kwetsbaarder. De leegte om haar heen symboliseert bijna de leegte in haarzelf.
'Zou je hier wel willen wonen?' vraag ik, als ik naast haar ga zitten.
'Ik woon toch bij tante Judith.'
'Dat weet ik, maar zou je hier ook willen wonen?'
Ze knikt. Niet erg overtuigend.
'Waar zou je dan bijvoorbeeld je bed neer willen zetten?'
Ze wijst naar de wand tegenover ons.
'En je bureautje?'
'Daar,' zegt ze.
'Onder het raam?'

'Ja.'
'Dat is een mooie plek. Dan kun je naar buiten kijken en de koeien zien als ze weer in de wei lopen.'
'Bij mama stond mijn bureautje ook onder het raam. Maar daar kon ik geen koeien zien.'
'Wat zag je daar dan?'
'Huizen.'
'Ja, dat kan ook natuurlijk.'
'Mama is dood. Ze reed in de auto, toen was er een ongeluk en toen was ze dood.'
De stilte valt als lood tussen ons in.
Ik weet werkelijk niet wat ik nu zou moeten zeggen. Voor het eerst zegt ze iets over de dood van haar moeder. Ik kijk opzij. Ze laat haar knuffelbeer op een neer springen op haar bovenbenen.
'Weet jij hoe deze knuffel heet?'
'Nee, want dat heb je mij nog niet verteld.'
'Eigenlijk heeft hij geen naam. Hij heet eigenlijk gewoon Beer.'
'Ik vind dat een mooie naam.'
'Wanneer moet ik weer naar huis?'
'Wil je dat.'
Ze tuit haar lippen en schudt haar hoofd.
'We kunnen bij de koeien gaan kijken, als je dat leuk vindt. Volgens mij zijn er ook kalfjes.'
Ze staat op. Bij de deur draait ze zich om.
'Kom dan,' zegt ze en gaat de kamer uit.

'Ik ga een cursus volgen bij Geriant,' zegt mam.
'Een cursus? Wat moet ik me daarbij voorstellen?'
'Ze leren je dan hoe je om moet gaan met mensen met dementie.'
'En daar zijn cursussen voor?'
'Blijkbaar. Vier ochtenden van elf tot twaalf. Sara wil ook mee.'
'Dat mag?'
'Ja, je mag iemand meenemen.'
'Ik heb daar absoluut geen tijd voor.'
'Dat begrijp ik.'
'Vind je het moeilijk met pap?'
'Och, eerlijk gezegd gaat het allemaal wel, maar je weet niet hoe de toekomst eruit gaat zien natuurlijk.'
'Vandaar die cursus.'
'Wat ik al zei, over het algemeen is hij behoorlijk helder. Het is bij vlagen dat hij telkens hetzelfde vraagt. Wel valt me op dat hij de laatste tijd nogal mopperig is.'
'Dat hoort bij dementie,' zeg ik. 'Gedragsverandering.'
'Dat was hij nooit, mopperig, dat weet je.' Ze draait zich om. 'Volgens mij komt hij eraan. Hij was even bij de bakker.'
'Hoog bezoek,' zegt hij, als hij me ziet. Hij legt een brood op het aanrecht en gaat zijn jas uitdoen.
'Wil je koffie of thee, Otto?'
'Doe maar koffie. In thee zit mij te veel water,' zegt hij met een knipoog in mijn richting.

'Ik heb jullie verteld dat ik het gezag heb gekregen, hè?'
'Dat heb je,' zegt mam.
'Wat heb je gekregen?' vraagt pap.
'Het gezag.'
'Heb je dat al verteld?'
'Ja, maar dat geeft niet.'
'Dat moet me dan even ontschoten zijn.'
'Wil jij ook koffie, Paul?'
'Graag. We gaan Nina volgende week vertellen dat haar oom en tante gaan emigreren en dat ze dan voorgoed bij mij komt wonen.'
'Het arme kind,' zegt mam.
'Waarom?' wil pap weten.
Mam zet de kopjes op tafel. 'Eerst haar moeder dood, toen wonen bij een oom en tante die ze nauwelijks kent en nu weer verhuizen.'
'Ze gaat het heel goed krijgen bij Paul,' zegt pap.
'Weet ze al dat jij haar vader bent?' wil mam weten.
'Nee, nog niet. Dat komt allemaal nog wel.'
'Pap heeft medicijnen van de dokter gekregen.'
'Medicijnen? Waarvoor dan?'
'Voor zijn beginnende dementie.'
'Onzin,' zegt pap, 'er is helemaal niets aan de hand.'
'De dokter schrijft niet voor niets medicijnen voor, Otto.'
'Die doktoren doen niets anders dan de farmaceutische industrie op de been houden. Bakken met geld worden er verdiend.'
'Gewoon innemen die pil, pap.'
'Ik zal wel moeten. Mam zit er als een havik bovenop.'
'Kom je volgende week schilderen?'
'Schilderen?'
'De kinderkamer. Je zei dat je het leuk vindt om te schilderen.'
'Ja, dat vind ik wel leuk om te doen.'
'Er moeten drie wanden worden gesausd, lichtroze.'
'Lichtroze?' vraagt hij. 'Dat is toch geen kleur voor een vent?'
'Het is voor de kinderkamer, Otto,' zegt mam. 'Het is voor Nina.'
'Dat is wat anders,' vindt pap. 'Ja, dan is roze wel leuk.'

'Ik wil dat ze naar de school in het dorp gaat.'
'Dan moet ze dus van haar oude school af,' zegt mam.
'Daar zit ze pas op na de dood van haar moeder. Volgens Judith is het een grote school en hebben ze niet zoveel tijd om zich bezig te houden met haar verdriet.'
'Dat is wel belangrijk,' vindt mam. 'Niet dat ze later problemen krijgt omdat ze haar verdriet niet heeft verwerkt.'
'Drie wanden?' vraagt pap.
'Drie wanden,' antwoord ik 'Maak je borst maar nat.'
'Daar draai ik mijn hand niet voor om. Kom maar op!'
'De koffie zal onderhand wel doorgelopen zijn,' zegt mam. Ze staat op, pakt de koffiekan en schenkt in.
'Hoeveel wanden ook alweer?'
'Drie, Otto. Je moet drie wanden sauzen.'
'Geen probleem, dat doe ik tussen neus en lippen door.'
'Wel netjes, hè,' zeg ik, 'anders kun je fluiten naar je salaris.'
'Wij willen Nina eigenlijk heel graag zien,' zegt mam.
'Dat begrijp ik, maar ik heb er bewust mee gewacht. Het is anders te veel ineens, ze moet al zoveel verwerken.'
'Dat begrijpen we,' zegt pap.
'Ik kom vandaag of morgen even met haar langs. Ik bel jullie.'
'Daar verheugen we ons op. Ja, hè, Otto?'
'Zeker weten.'

Judith en ik hebben ervoor gekozen om Nina bij haar thuis te vertellen wat de plannen zijn. Bij haar thuis, in haar eigen kamer, tussen haar vertrouwde spulletjes. Martin is er niet bij. Ten eerste moet hij werken en ten tweede zou het met zoveel mensen te zwaar beladen kunnen worden. We willen het luchtig houden. Voor zover dat bij een dergelijke boodschap mogelijk is uiteraard. We beseffen dat de veranderingen, weer een verhuizing, weer een nieuwe omgeving en weer een andere school, heel erg ingrijpend voor haar zullen zijn. We moeten dit heel behoedzaam aanpakken en heel veel begrip tonen voor haar gevoelens, haar vragen, haar verdriet.

Vorige week had ik een gesprek op de school in het dorp. Ik werd bijzonder vriendelijk ontvangen door de directeur, meneer Peters en een leerkracht, die zich voorstelde als juf Iris.
'Een paar jaar geleden overleed een vader van een van onze leerlingen,' zegt meneer Peters. 'Wij zijn niet gespecialiseerd in rouwverwerking en hebben toen de hulp ingeroepen van een deskundige op dat gebied. Daar hebben we veel van geleerd, wat we daarna in de praktijk hebben toegepast.'
'Kunt u een voorbeeld geven?' vraag ik.
'Iris kan dat beter vertellen, zij heeft toen intensief contact met de deskundige gehad.'
'Ten eerste,' zegt Iris, 'zullen we Nina laten voelen dat haar verdriet er mag zijn. Dat kunnen we doen met een eenvoudige zin zoals: Ik

weet dat je mama er niet meer is en dat is heel verdrietig. Als je wilt praten of even alleen wilt zijn, mag dat altijd. Belangrijk is dat ze zich gehoord voelt, dat wij oog en oor hebben voor haar verdriet. We zullen, zoals we destijds bij die andere leerling hebben gedaan, regelmatig vragen hoe ze zich voelt.'
'Wij vinden regelmaat heel erg belangrijk,' vult meneer Peters aan, 'de wereld is voor haar al zo onzeker geworden.'
'Op de verjaardag van de overleden vader,' gaat Iris verder, 'stonden we daar met de hele klas altijd een moment bij stil en staken een kaarsje voor hem aan. We kunnen, als u dat goed vindt, voordat ze hier op school komt aan de kinderen vertellen dat haar mama is overleden en dat ze daarom soms een beetje verdrietig is of even alleen wil zijn.'
'Prima,' zeg ik.
'We willen het niet te zwaar maken,' zegt meneer Peters, 'maar wel ruimte bieden wanneer zij dat nodig heeft. Wij beseffen heel goed dat niet alleen de dood van haar moeder heel ingrijpend voor haar was. De hele situatie die daarop volgde, de verhuizing naar de oom en tante, de nieuwe school, de nieuwe omgeving hebben allemaal grote indruk op haar gemaakt. Nu gaat er weer van alles voor haar veranderen en ongetwijfeld zal dat ook zijn sporen nalaten. Wij observeren haar goed en houden u op de hoogte mochten wij dat nodig vinden. Natuurlijk kunt u altijd met vragen bij ons terecht.'
'Ze komt in mijn klas,' zegt juf Iris. 'Een heel gezellige groep. En op haar eerste schooldag is het lokaal versierd.'

Judith en Nina zitten naast elkaar op het bed. Ik op een stoel tegenover hen. Nina heeft haar knuffelbeer tegen zich aangedrukt en ik krijg de indruk dat ze nerveus is. We hebben afgesproken dat Judith het gesprek opent.
'Lieve Nina,' zegt ze en ik hoor dat haar stem trilt. 'Wij moeten je een paar dingen vertellen. Een paar dingen die niet zo leuk zijn, maar ook een paar dingen die wel weer leuk zijn.'
Nina kijkt haar gespannen aan.

'Ik heb je een tijdje geleden verteld dat oom Martin en ik hier niet kunnen blijven wonen. Je hebt ook gemerkt dat we af en toe dingen aan het inpakken zijn.'
Nina knikt.
'Wij gaan verhuizen naar Amerika en dat ligt heel ver weg. Wij moeten daar heel erg veel werken en hebben dan geen tijd meer om voor jou te zorgen.'
Nina kijkt haar verbaasd aan, laat dan haar hoofd zakken. Haar kin op de kop van haar knuffel.
'Ik begrijp dat je hiervan schrikt,' gaat Judith verder, en slaat haar arm om de schouders van Nina, die steeds kleiner lijkt te worden.
'Waar moet ik dan wonen?'
Judith kijkt mij aan.
'We hebben allebei in die lege kamer gezeten,' zeg ik, 'en toen heb je mij verteld waar je bed zou kunnen staan en je bureautje. Dat weet je vast nog wel.'
Ze knikt, nauwelijks merkbaar.
'Als wij nu samen die kamer eens heel erg mooi gaan maken, precies zoals jij dat wilt, dan zou dat een heel mooie plek worden waar je kunt wonen. En je kunt de koeien zien.'
'Ook de kalfjes?'
'Ja, als ze in de wei lopen en anders gaan we gewoon naar de stal.'
'Maar moet ik dan altijd bij jou wonen?'
'Ik zou dat wel heel erg fijn vinden. We kunnen leuke dingen samen doen en al je vriendinnetjes en vriendjes mogen komen spelen.'
'Maar wanneer moet ik dan bij jou wonen?'
'Eerst gaan we die lege kamer mooi maken en dan halen we al jouw spulletjes op en dan mag je komen. Je moet dan wel even mee naar de winkel om een leuk behang uit te zoeken.'
'Met prinsessen?'
'Als jij dat wilt doen we dat.'
'Zie ik tante Judith dan nooit meer?'
'Natuurlijk wel,' antwoord ik. 'Ze zullen heus nog weleens op visite komen en we kunnen videobellen.'

'Ik begrijp dat je hier allemaal even over na moet denken,' zegt Judith. 'Maar geloof me, je zult het heel fijn vinden bij Paul.'
'Je hebt me verteld dat je het op school niet zo leuk vindt,' zeg ik.
Ze schudt met haar hoofd.
'Je mag als je dat wilt naar een nieuwe school.'
Verrast kijkt ze ons aan.
'Een gezellige school, met leuke kinderen,' zeg ik. 'Juf Iris verheugt zich heel erg dat je komt en kan het bijna niet afwachten.'
'Maar waarom moet ik bij Paul wonen?'
'Omdat wij naar Amerika gaan, lieverd.'
'Maar dan kan ik toch wel bij David wonen?'
'Wie is David?' wil ik weten.
'Een vriendje van school,' zegt Judith.
'Luister eens,' zeg ik en buig me iets naar haar toe. 'Heeft mama jou weleens verteld waar jouw papa is?'
'Mijn papa woont heel ver weg.'
'Heeft mama dat gezegd?'
Ze knikt.
'Zou je wel een papa willen hebben?'
'David heeft ook een papa en die is heel aardig.'
'Zou je het leuk vinden als ik jouw papa zou worden?'
Ze kijkt me aan.
'Dat kan niet, want als mijn echte papa dan terugkomt dan moet ik met hem mee.'
'Kom eens bij me.'
Ze staat op en gaat tussen mijn knieën staan. Ik houd haar om haar middel vast.
'Lieve schat, ik ben jouw echte papa.'
Verbaasd kijkt ze me aan. Weet niet wat ze moet zeggen.
'Jouw mama en ik hebben elkaar één keer gezien en daarna werd jij geboren.'
Ze draait zich om naar Judith.
'Het is echt waar wat Paul zegt.'

Ze kijkt van de een naar de ander. Hier moet ze over nadenken. Judith en ik zwijgen. Wachten tot zij wat zegt. Na een lange stilte:
'Moet ik dan ook papa zeggen?'
'Zou je dat willen?' vraagt Judith.
Ze kijkt naar Judith, dan naar mij. Weer terug naar Judith.
'Ja, dat wil ik wel.'
'En zou je dan ook bij je papa willen wonen?' vraagt Judith.
Ik kijk naar haar. Tenger is ze, kwetsbaar, pas zeven jaar en er wordt al zoveel van haar verlangd.
'Wil je wel bij mij wonen?' vraag ik.
Ze kijkt naar haar knuffel, dan naar mij.
'Ja,' zegt ze, nauwelijks hoorbaar.
Ik ben verbaasd van de snelheid waarmee een kind van zeven zich neer lijkt te leggen bij zo'n ingrijpend besluit. Alsof ze beseft dat je aan sommige situaties niets kunt veranderen. Misschien ook heeft de dood van haar moeder haar, weliswaar onbewust, geleerd dat niets zeker is in het leven en dat je het dient te accepteren zoals het komt. Ik heb bewust gekozen om elke zin met iets positiefs te eindigen. Mogelijk heeft ook dat bijgedragen.
Ze gaat weer naast Judith zitten en laat haar knuffelbeer op haar bovenbenen heen en weer springen.
Genoeg informatie voor vandaag.

'Deze drie wanden?' vraagt pap, terwijl hij met zijn vlakke hand tegen één ervan slaat.
'Ja, op die wand komt behang.'
'Kan ik ook doen. Behangen bedoel ik.'
'Ik heb nog geen behang. Dat ga ik samen met Nina uitzoeken.'
'Ik heb al heel wat kamers behangen in mijn leven. Ik kan dat goed, al zeg ik het zelf. Altijd glad tegen de wanden en stotend natuurlijk.'
'Stotend?' vraag ik. 'Wat is stotend?'
'Dat de banen strak tegen elkaar worden geplakt. Dat kan niet iedereen, hoor. Veel mensen laten de banen overlappen. Ik niet.'
'Eerst maar eens sauzen,' zeg ik. 'Behangen komt later.'
'En wat wil je met die kastdeuren?'
Hij wijst naar de twee ingebouwde kasten.
'Die deuren zitten nog heel mooi in de verf,' zeg ik. 'Die zijn een paar jaar geleden helemaal opgeknapt.'
'Daar moet ik dus omheen sauzen.'
'Wel graag,' antwoord ik, 'anders wordt het zo'n kliederboel.'
Op de vloer liggen lakens die ik in de schuur vond. Geen idee waar ze vandaan komen. Ik kan mij ook niet herinneren ze ooit voor wat dan ook te hebben gebruikt. Misschien zijn ze nog wel van de vorige bewoners. Pap spreidt ze over de vloer uit.
'Altijd goed afdekken, anders heb je naderhand extra werk.'
'Wat kan ik doen?' vraag ik.
'Niet in de weg lopen. Ga maar iets voor jezelf doen, ik red me wel.'

'Als je wat nodig hebt dan hoor ik het wel, hè?'
'Misschien een kop koffie.'
'Nu?'
'Nee, over een uur of zo. Ik ga eerst aan de slag.'

In de schuur van de schapenboer staat de aanhanger.
'Pak 'm maar als je hem nodig hebt,' zei hij aan de telefoon.
Ik stapel de planken van de gesloopte kast op de laadbak. De grijze vuilniszakken leg ik op de achterbank. Die kunnen in de kleding-container. Met de aanhanger achter mijn auto rijd ik naar de stort. Bij de ingang staat een vriendelijke mevrouw die vraagt wat ik kom brengen en die zegt in welke containerbak ik het moet gooien. Ik stop de vuilniszakken met de jassen en broeken in de kledingcontainer en de planken gooi ik één voor één in de bak met een bordje waarop "hout" staat.
Met de lege aanhanger rijd ik naar huis en zet hem weer terug in de schuur van de buurman.
'Het dekt prima,' zegt pap, als ik de kamer binnenkom. 'Eén keer sauzen is voldoende. Staat trouwens ook op de emmer. Hier, kijk,' en hij wijst, 'hier staat het: in één keer dekkend.'
'Je schiet lekker op. Je hebt al bijna een wand klaar.'
'Fluitje van een cent.' Hij wijst. 'Moeten die wanden ook?'
'Ja, pap, deze en deze.'
'Drie wanden dus.'
'Drie wanden. Wil je al koffie?'
'Met een half uurtje.'
In mijn werkkamer bel ik Judith.
'Mijn vader is bezig de wanden te sauzen.'
'Lichtroze?'
'Ja, het wordt heel mooi.'
'Fijn.'
'Hoe is het met Nina? Heeft ze het nog over ons gesprek gehad?'
'Met geen woord. Vreemd, hè?'

'Misschien is het een kind is dat zich gemakkelijk aanpast aan veranderingen.'
'Het kan ook zijn dat ze het opkropt en dat het er later uitkomt.'
'Hoe was dat toen Marlies overleed en ze bij jullie kwam wonen?'
'Ze wist dat mama dood was, maar dat was een leeg begrip. Ze kon niet bevatten dat mama nooit meer terug zou komen. Ze bleef maar vragen of mama nu voor altijd weg was. Aan de ene kant was ze erg verdrietig, terwijl ze aan de andere kant heel snel hier thuis was.'
'In een artikel dat ik ooit redigeerde las ik dat kinderen onbewust, als een soort zelfbescherming, alleen dat verdriet opnemen wat ze aankunnen.'
'Die indruk krijg ik bij haar ook.'

'Ik moest vroeger voor mijn werk altijd heel veel onthouden,' zegt hij als we beneden koffie drinken. 'Daar had ik nooit moeite mee. Nu wel, en dat vind ik soms heel moeilijk.'
'Jaartallen,' zeg ik.
'Jaartallen?'
'Ja, die moest je toch onthouden als geschiedenisleraar?'
'Ja, ook, maar geschiedenis is meer dan jaartallen alleen. Die weet ik trouwens nog wel, die hebben die leraren er op de middelbare school wel ingestampt.'
'Maar wat vind je nu moeilijk om te onthouden dan?'
'Kleine dingen. Een boodschap bijvoorbeeld of mijn pincode. Ik vind dat heel vreemd. Zo moeilijk kan het onthouden van een boodschap toch niet zijn of een pincode die ik al jaar en dag gebruik?'
Hij neemt een slok koffie. Ik kijk hem aan en opeens vind ik hem een beetje hulpeloos.
'Daar zit die Vlaamse gaai weer,' zegt hij, en wijst naar buiten. 'De laatste keer dat ik hier was zat hij er ook.'
'Hij komt op het voer af.'
'Vanmorgen vroeg mam mij iets uit de badkamer te pakken en toen ik daar was wist ik niet meer wat ik moest doen.'
'Hoe voelt dat voor je?'

'Het maakt me onzeker.'
Ik leg mijn handen op de zijne.
'Pap, er is iets niet in orde met je geheugen.'
'Dat is onzin, ik vergeet af en toe iets, dat is alles.'
'En je hebt moeite om dingen te onthouden.'
'Dat is hetzelfde.'
'Er is een diagnose gesteld, pap.'
'Welke diagnose dan?'
'Vasculaire dementie.'
'Toe maar. Is het al zo erg?'
'Laat ik het anders zeggen. Bij Geriant hebben ze beginnende dementie vastgesteld.'
'En net zei je vasculaire.'
'Ja, dat is de ziekte die je hebt en dat valt onder dementie.'
'Van dat hele Geriant heb ik geen al te hoge pet op. Sturen een jong ding op me af, die mij gaat vertellen wat ik moet doen.'
'Nee, ze geeft tips.'
'Ik heb het mijn hele leven zonder tips gedaan. Ik zou niet weten waarom ik daar nu opeens iemand voor nodig heb.'
'Doordat je beginnende dementie hebt, zullen er misschien dingen gaan veranderen. Daarom komt er iemand van Geriant, om je daarbij te helpen.'
'Ik heb in mijn leven al zo vaak voor veranderingen gestaan en ik heb nooit iemand om hulp gevraagd.'
Ik voel dat het zinloos is. Behalve dat hij, zoals hij zelf zegt, af en toe wat vergeet, is er voor zijn gevoel helemaal niets veranderd. Kan ook niet. Vergeten dat je vergeet.
'Ach, pap, neem het zoals het is. Je luistert gewoon naar wat die mevrouw van Geriant te vertellen heeft en leg het dan naast je neer.'
'Ik vind die Vlaamse gaai wel grappig,' zegt hij, terwijl hij opstaat. 'Laten we het maar vergeten.'
'Wat?'
'Waar we het over hadden zojuist. Zo erg is het allemaal niet.'

'Een fles wijn in cadeauverpakking. Waar heb ik dat in hemelsnaam aan te danken?'
'Je bent toch vader geworden?'
'Ja,' zeg ik, 'ik ben vader geworden.'
Ik pak de fles uit.
'Wat ontzettend lief van je.'
Van iedereen had ik een cadeautje verwacht, behalve van Sophie. Sophie die niet van uiterlijk vertoon houdt en zelfs binnen onze relatie blijft vasthouden aan haar vrijheid: niet al te veel verplichtingen, zoveel mogelijk haar eigen tijd bepalen. Sophie die mij nu moet delen met mijn dochter en van wie ik geen idee heb wat ze daarvan vindt. Wil ze dat? Kan ze dat? Is onze relatie haar genoeg waard om dat evenwicht met mij te willen zoeken?
Dat uitgerekend zij iets voor mij meebrengt raakt me echt.
'Je weet dat ik bewust heb gekozen om geen kinderen te krijgen, maar als ik kinderen zou willen, zou ik jou als vader kiezen.'
'Ik krijg ze pas als ze al zeven jaar zijn.'
'Geen poepluiers, geen nachtelijke onrust, geen kind dat schreeuwt van de honger. Heerlijk lijkt me dat. Wanneer komt ze?'
'Wil je haar leren kennen?'
'Wat is dat nu voor vreemde vraag? Natuurlijk wil ik haar leren kennen. Als je maar niet verwacht dat ik voor moeder ga spelen.'
'We hebben nog geen definitieve afspraken gemaakt wanneer ze komt, maar we willen er niet te lang meer mee wachten. Judith en

Martin zijn heel erg druk met de voorbereidingen voor hun emigratie en willen hun handen toch een beetje vrij hebben. Bovendien is haar kamer nog niet helemaal klaar. Pap heeft gesausd en nu moet ik samen met Nina behang uitzoeken.'
'Ik weet een behangwinkel waar ze heel leuk kinderbehang hebben. Ik kan met jullie mee als je dat wilt.'
'Mag ik lichtelijk verbaasd zijn?' vraag ik.
'Waarom?'
'Ja, ga mee. Leuk!'

Bij zoveel behang is het heel lastig om een keus te maken. Nina vindt bijna alles mooi en zou het liefst overal iets van meenemen.
Ik heb haar van school gehaald. Ik hoorde haar nauwelijks toen ze me begroette. Ze had, zoals de meeste tijd als ik haar zie, haar hoofd licht gebogen en keek me van onder haar wenkbrauwen aan. Voor haar ben ik nog lang geen papa. Ik ben die vreemde man die opeens in haar leven is binnengestapt. Die haar min of meer opgedrongen is, omdat haar moeder niet meer leeft. Ik zal heel veel geduld moeten hebben om haar aan mij te binden. Om haar het gevoel te geven dat ze zich veilig bij mij kan voelen, het gevoel dat ik haar vader ben.
Praten doet ze nauwelijks en als ik wat vraag moet ik moeite doen om haar te verstaan. Ik probeer zo ontspannen mogelijk te zijn, maar merk dat het me niet altijd lukt.
We zijn samen naar de winkel van Sophie gewandeld, waar ze haar ogen uitkeek naar al die kleding.
'Ik hang een bordje voor het raam dat ik over een uur terug ben,' zei Sophie, deed de deur op slot en nam Nina resoluut bij de hand.

'Weet je wat?' zegt Sophie. 'We pakken vier verschillende rollen behang die jij leuk vindt en dan zoek je daar één rol uit.'
Het duurt even. Keuzes maken voor een kind van zeven jaar is moeilijk. Zeker in een winkel waar zoveel te zien is. Ik sta een beetje achteraf en bemoei me er niet mee. Met verbazing zie ik hoe Sophie

zich ontfermt over mijn dochter, die een ontspannen indruk maakt. Misschien dat ze zich bij een vrouw meer op haar gemak voelt. Ze is natuurlijk ook altijd met een vrouw alleen geweest, haar moeder.
Ze heeft, met een beetje hulp van Sophie, iets uitgezocht. Behang met boerderijdieren. Ik zie varkens, huppelende paarden, ganzen, kippen, konijnen.
'Ben je er blij mee?' vraag ik.
Ze knikt.
We brengen Sophie weer naar haar winkel en als ik Nina een half uur later bij haar thuis afzet, loopt ze naar binnen zonder te groeten.

Ik heb een behangtafel gehuurd en deze uitgeklapt. Hij staat boven in de logeerkamer, die eigenlijk geen logeerkamer meer is. Het is de kinderkamer, de kamer van Nina. Op het laken staat een kartonnen pak met behangplaksel. Bison staat erop. Plaksel voor normaal en zwaar behang. Klontert niet en smeert makkelijk uit. Een emmer, een houten pollepel en borstels. Op de tafel een schaar en potlood.
'Zal ik het plaksel aanmaken?' vraag ik.
'Nee, dat doe ik zelf.'
'Ik kan je helpen.'
'Je mag de banen knippen. Ga er vanuit dat de wanden scheef lopen in zo'n oud huis. Dat betekent dat, wanneer ik er een baan opgeplakt heb, jij weer opnieuw moet meten.'
In de kast in de bijkeuken, daar waar mijn schaatsen liggen, heb ik onlangs een rolmaat gezien. Die stop ik in mijn zak en pak de huishoudtrap.
'De baan die je knipt moet tien centimeter langer zijn dan de hoogte van de wand,' zegt pap, als ik weer boven ben.
'Zodat hij aan de onderkant niet te krap wordt.'
'Je leert snel, mijn zoon.'
Met bewondering kijk ik hoe hij baan voor baan tegen de wand plakt. Met een borstel veegt hij de banen glad en knipt het overtollige behang aan de onderkant er vanaf.
'Het is wel een druk behangetje.'
'Nina vindt het prachtig.'

'Wanneer komt ze hier definitief wonen?'
'Als jij een beetje opschiet, kan dat al heel snel.'
'Soms zou je je kinderen achter het behang willen plakken,' zegt hij en grijnst naar me.

Na een paar uur is hij klaar, stapt in zijn auto en rijdt weg. De afgeknipte stukken behang stop ik in een vuilniszak en in de badkamer maak ik de emmer en de borstels schoon. De lakens vouw ik op. Dan breng ik alles naar de schuur.
Ik pak de kruk uit de badkamer en zet deze in het midden van de kamer. Ik kijk om me heen. Lichtroze en boerderijdieren.
Er is veel gebeurd de laatste maanden.
Als iemand tegen mij gezegd zou hebben dat ik binnenkort de logeerkamer zou veranderen in een kinderkamer, had ik diegene waarschijnlijk voor gek verklaard. Vreemd hoe het leven zich soms op manieren ontvouwt die je je nooit had kunnen voorstellen.
Met één achteloze beweging kunnen zorgvuldig gemaakte plannen van tafel worden geveegd. Opeens kan de toekomst er radicaal anders uitzien, plotseling een ander gezicht krijgen.
Wat ooit een kamer was die slechts zelden werd gebruikt, zal straks vol liggen met speelgoed en allerlei kleine dingetjes die nu eenmaal bij een meisje van zeven horen. Ik heb geen idee.
Ik kan mij nauwelijks voorstellen hoe de kamer eruit zal zien als alle spullen van Nina hier staan. Ook kan ik mij nauwelijks voorstellen dat zij voorgoed in dit huis zal wonen. Eigenlijk kan ik mij nauwelijks een beeld vormen van hoe mijn leven er straks uit zal zien.
Mijn leven met Nina.

'Ik kom vanmiddag even bij jullie langs.'
'Met Nina?' vraagt mam.
'Ja, met Nina.'
'Moet ik dan wat in huis halen. Gebakjes of zoiets?'
'Welnee, een koekje is voldoende.'
'Limonade misschien.'
'Dat mag je doen.'
'Volgens mij heb ik nog een pak staan. Ik zal straks even kijken. Zo niet dan stuur ik pap even naar de supermarkt.'
'Dat is goed, maar doe geen moeite.'
'We hebben alleen geen cadeautjes voor haar.'
'Ze is niet jarig, mam.'
'Om je de waarheid te zeggen ben ik wel wat nerveus.'
'Nerveus? Waarom ben je nerveus?'
'Nou ja, je wordt niet elke dag oma.'
'Nee,' zeg ik, 'dat is waar.'

Ik sta bij school.
Langzaam komt ze naar me toe.
'Dag, Nina.'
Er kan een heel flauw glimlachje af.
'Was het leuk op school?'
Ze knikt.
'Wat heb je gedaan?'

'We hebben gym gehad.'
'O, gym,' zeg ik, 'dat vond ik altijd heel erg leuk.'
'Ga ik met jou mee naar huis?'
'Nee, we gaan even naar mijn vader en moeder. Die willen je graag leren kennen. Ze zijn heel erg lief.'

Als mam de deur opendoet verstopt Nina zich half achter mij.
'Dag, Nina,' zegt mam, en kijkt om mij heen. 'Wat fijn dat je er bent. Kom maar gauw naar binnen.'
Aarzelend loopt ze achter me aan, haar knuffelbeer stevig tegen zich aangedrukt.
'Opa is even limonade voor je halen.'
Nina kijkt mij aan.
'Ze heeft nog geen idee van oma en opa, mam.'
'Maar dat zijn we toch? Oma en opa?'
'Ja, dat zijn jullie, maar dat weet Nina nog niet. Als pap terug is zal ik haar dat uitleggen.'
'Hij neemt ook rietjes mee. Gekleurde rietjes heb ik gezegd. Ik hoop dat hij het allemaal onthoudt.'
Ik ga zitten en Nina komt naast me staan.
'Wil je op mijn schoot?' vraag ik.
Ze schudt haar hoofd.
'Wat heb je een lieve knuffel,' zegt mam. 'Hoe heet hij?'
'Beer.'
'Pap zal zo wel komen. Ik zet alvast water op voor de thee.'
Nina staat nog altijd naast me en kijkt om zich heen. Het moet allemaal veel indruk op haar maken. Opeens neem ik haar mee naar wildvreemde mensen, van wie ze geen idee heeft wie dat zijn. Als ze de voordeur open en dicht hoort gaan zie ik dat ze gespannen in de richting van de hal kijkt.
'Volgens mij ben jij Nina,' zegt pap als bij binnenkomt. Ze gaat nog iets dichter bij me staan.
Pap steekt zijn hand uit. 'Krijg ik een hand van je?'
Aarzelend legt ze haar hand in de zijne.

'Ik heb limonade voor je gekocht,' zegt hij en houdt een pak appelsap omhoog. 'Rietjes heb ik ook. Loop maar mee dan ga ik voor je inschenken en moet jij maar een rietje uitzoeken.'
Nina kijkt mij aan, weet niet goed wat ze moet doen.
'Doe maar,' zeg ik.
'Wil jij de theeglazen op tafel zetten, Nina?' vraagt mam.
Zwijgend doet ze wat gevraagd wordt. Dan zoekt ze rietjes uit, een groene en een blauwe. Pap komt met de appelsap.
'Mijn papa heeft de lege kamer mooi gemaakt,' zeg ik. 'Hij heeft alles lichtroze geverfd en het behang met de dieren opgeplakt. Straks gaan we kijken.'
Nina heeft nog steeds niets gezegd, laat alles over zich heen komen. Kijkt van de een naar de ander.
'Kom je naast me zitten?' zegt mam. 'Hier naast me op de bank?'
Weer kijkt ze mij aan, alsof ze voor alles toestemming wil vragen.
'Ik zet de limonade daar wel neer,' zegt pap, 'dan kun je er makkelijk bij.' Hij pakt het glas en zet het op de salontafel bij de bank. Hij wijst: 'Zo, ga daar maar zitten.'
Schoorvoetend loopt ze naar de bank en gaat naast mam zitten.
'Dit is wel een hele grote verrassing,' zegt mam. 'Dat jij zomaar bij ons op visite komt.'
Ze knikt.
'Dit zijn mijn papa en mama,' zeg ik. 'En omdat ik jouw papa ben, zijn dit jouw opa en oma.'
Ze kijkt weer van de een naar de ander. Moet hier kennelijk over nadenken. Het duurt enkele ogenblikken.
'David heeft ook een opa en oma.'
'Wie is David?' wil pap weten.
'Van school.'
'Nina vindt het niet zo leuk op die school,' zeg ik. 'En als ze bij mij woont gaat ze naar een andere school. Die is heel erg leuk en ze komt in de groep van juf Iris.'

Het wringt allemaal een beetje, dit eerste bezoek. Het is te gespannen, te gedwongen en ik krijg de indruk dat Nina het liefst weg zou willen. Ik ben dan ook van plan niet te lang te blijven.
'Je zult je kamer vast en zeker heel erg mooi vinden,' zegt pap. 'Ik heb heel erg mijn best gedaan.'
'Bij mama had ik elfenbehang.'
'Had je dat samen met mama uitgezocht?' vraag mam.
'Ja, in de winkel en mama heeft het opgeplakt.'
'Wat knap van mama,' zegt pap. 'Want dat is best wel moeilijk.'
Ze knikt weer.
'Drink je limonade op,' zeg ik, 'dan gaan we naar je kamer kijken.'
'Kom je nog eens langs?' vraagt mam bij de deur.
'En mogen wij ook naar je kamer komen kijken?' zegt pap.
'Jij weet toch wel hoe die eruit ziet,' zegt ze.
'Ja, maar ik weet nog niet hoe je kamer eruitziet als je spulletjes erin staan.'
'Dat is waar,' zegt ze. 'Je mag wel komen kijken.'
Zo bij de uitgang lijkt ze opeens wat minder gespannen. Misschien dat het vooruitzicht dat ze weg mag haar wat vrijer maakt in haar doen en laten.
Achter in de auto praat ze tegen Beer.
Geen idee wat ze zegt.

De box waar de huisraad van Marlies is opgeslagen, bevindt zich in een doodlopende straat. Judith is er al als ik aan kom rijden.
'Kon je het makkelijk vinden?'
'De mevrouw van de navigatie heeft mij keurig de weg gewezen.'
'Schrik niet,' zegt ze, als ze de sleutel in het slot steekt. 'Het staat behoorlijk vol.'
Daglicht valt naar binnen als ze de deur naar boven openschuift. Mijn ogen moeten even aan het donker wennen. Judith heeft een zaklantaarn meegenomen.
Ik zie kasten, stoelen, tafels, schilderijen, schemerlampen, kartonnen dozen, boeken, een piano.
'Speelde Marlies piano?'
'Ja en dat kon ze behoorlijk goed.'
'Leuk,' zeg ik.
'Voordat het in de box ging hebben we het nagekeken. Sieraden, papieren, foto's, brieven, laptop, telefoon en alles waarvan wij dachten dat het bewaard moest blijven, hebben we in een koffer gedaan en die staat bij ons thuis. Die kun je meteen meenemen.'
'Komt wel,' zeg ik, 'of hij moet je in de weg staan.'
'Nee, jullie kunnen hem meenemen als jullie de kamer van Nina gaan verhuizen.'
Ze geeft me de sleutel van de box. 'Die is in ieder geval voor jou.'
'Willen jullie nog iets hebben van hetgeen hier staat?'

'Er staat een stoel die nog van mijn moeder is geweest, die zou ik wel graag willen hebben. Dat is alles eigenlijk.'
'Welke stoel?'
Ze wijst een leunstoel aan en ik zie dat deze niet in de auto past.
'Ik heb een bestelbus gehuurd om de spullen van Nina op te halen. Ik kom de stoel dan wel brengen.'
'Dat is prima.'
'En persoonlijke dingen. Zijn er nog persoonlijke dingen van Marlies die jullie willen hebben?'
'Nee, die stoel is voldoende.'
'Goed, dan houden we het bij de stoel.'

Links staat een oude kastanjeboom met een houten bank eromheen. In de pauze zitten daar kinderen met hun broodje. Als de school uitgaat wachten er ouders, opa's en oma's. Rechts een fietsenrek, waar slechts een enkele fiets staat. Een klimrek en een rode glijbaan. Het plein is leeg, de school is uit, nagenoeg alle kinderen zijn naar huis.
Juf Iris staat in de deuropening.
Ze spreidt haar armen uit om Nina te verwelkomen.
'Wat fijn dat je er bent, Nina,' zegt ze. 'Ik ben juf Iris. Kom maar gauw binnen.'
In overleg met de school heb ik ervoor gekozen om buiten schooltijd kennis te komen maken. Dat leek ons voor Nina het rustigst.
'Zullen we eerst naar mijn klas gaan?' vraagt juf Iris. 'Ik heb je tafeltje en stoel al klaargezet.'
Nina kijkt om zich heen en zwijgt.
We lopen door een lange gang. Nina aan de hand bij de juf. Ik volg. Rechts van ons ramen met daarachter de klassen. Tafeltjes, stoeltjes, schoolborden, planten in de vensterbanken, tekeningen aan de wanden.
'Hier gaan we naar binnen,' zegt Iris. 'Dit is mijn klas.'
Terwijl Iris en Nina naar voren lopen blijf ik in de deuropening staan. Het is een gezellig lokaal. Ook hier weer tekeningen, kleurplaten, een boekenkast. Schriftjes en leerboekjes op de tafeltjes. Onder het schoolbord liggen gekleurde krijtjes en een wisser die ik mij nog uit

mijn eigen schooltijd herinner. Grijze stof, met daaronder een houten handvat.
'Kijk,' zegt Iris, 'dit is jouw tafeltje en stoel. Wil je even zitten?'
Aarzelend en heel voorzichtig schuift ze op het stoeltje. In die grote klas lijkt ze nog kleiner dan ze al is. Haar handen liggen in haar schoot, haar voeten wiebelen licht boven de grond.
Alles voelt nieuw, onbekend, spannend.
Juf Iris neemt de tijd. We lopen door de hele school: de klassen, de lerarenkamer, de boekenhoek, de toiletten, het gymlokaal. Alles oogt vriendelijk en uitnodigend.
'Nu hebben we alles wel gezien,' zegt Iris als we weer terug zijn in haar klas. 'Vind je het een leuke school?'
'Ja.'
'Ik weet zeker dat je het heel fijn zult vinden hier en dan je heel gauw vriendinnetjes en vriendjes hebt.'
'David is ook mijn vriendje.'
'Nou, dan heb je David en dan krijg je hier ook nieuwe vriendinnetjes en vriendjes.'
Met beide armen zwaait juf Iris ons uit.
Vanachter het raam van de auto zwaait Nina terug.

Op het land loopt de schapenboer. Hij inspecteert de omheining. Vorig jaar zijn er een paar schapen ontsnapt en heeft hij de grootste moeite gehad ze weer in de wei te krijgen. Het is buiten nog te koud voor de dieren, dus heeft hij voldoende tijd om wat kapot is te repareren mocht dat nodig zijn. Als hij me ziet steekt hij z'n hand naar me op. Ik groet terug.
Ik heb vanmorgen vroeg mijn auto geparkeerd bij het verhuurbedrijf en de bestelbus staat nu naast mijn huis. Avis Autoverhuur staat op de zijkant, in witte letters op een rode achtergrond.
Ik wacht op pap.
Als hij er is gaan we de spullen van Nina ophalen. Martin heeft vrij genomen van zijn werk en met ons drieën verhuizen we alles. Nina weet dat ze vanaf vandaag definitief bij mij komt wonen. We hebben het haar een paar dagen geleden verteld. Ze was verdrietig en wilde, ondanks dat ze haar nieuwe kamer erg mooi vindt, het liefst bij Judith en Martin blijven. We hebben haar getroost en wederom uitgelegd dat dit onmogelijk is. Het is allemaal erg veel voor haar. Het heeft tijd nodig. Tijd, geduld en begrip.

'Neem jij de lichtere spullen maar, pap.'
'Waarom? Ik ben niet van suiker.'
Martin kan een glimlach niet onderdrukken. Hij heeft vanmorgen het bed al uit elkaar gehaald. Scheelt alweer werk.

Achterin de bestelbus liggen dekens. Die stoppen we tussen de meubeltjes zodat ze niet beschadigen. Het speelgoed, de boeken, allerlei frutsels en de kleding heeft Judith gisteravond samen met Nina in kratten gepakt. Het is verbazingwekkend wat een kind van zeven jaar allemaal heeft.
Pap pakt de spullen die het minst wegen, terwijl Martin en ik de rest voor onze rekening nemen. Stoel, bureautje, bed, matras, kratten, dozen. De kledingkast kan, in overleg met Nina, blijven staan. Haar nieuwe kamer heeft ingebouwde kasten, zoals dat gebruikelijk is bij een oud huis.
Na anderhalf uur staat alles in de bestelbus en is de kamer leeg.
Judith zet koffie.
Dan stappen we in en rijden naar mijn huis.
Pap schuift alles naar de rand van de laadbak. Martin en ik brengen het naar boven.
'Ik zet het bed wel in elkaar,' zegt Martin. 'Ik heb hem ook uit elkaar gehaald en weet hoe het moet.'
Pap en ik zetten het bureautje onder het raam en het bed tegen de wand die ze mij heeft aangewezen. De kratten en dozen komen in een hoek. Die ga ik samen met haar uitpakken. Zij moet tenslotte beslissen waar alles moet staan en liggen.
Dan stapt pap in zijn auto en ik breng met Martin de bestelbus terug. Eerst halen we de stoel uit de box. De stoel die Judith graag wil hebben. Dan breng ik Martin naar huis.
Judith heeft Nina van school gehaald. Ze zit er wat stilletjes bij. Ze was erg verdrietig toen ze haar lege kamer zag.
Als we even later in de auto zitten, besef ik dat er een nieuwe fase in haar leven aanbreekt. Voor haar en voor mij.
Voor het eerst heb ik het gevoel dat ik vader ben.
Vader van Nina.

Vergeetachtigheid is de sluier
waarachter de ziel haar geheimen verbergt

Carl Slotboom

II

Ik zal blij zijn als de winter voorbij is. Het is me te koud. Veel te koud. Vroeger had ik daar geen last van. Als kind was ik hele dagen buiten en zelfs de striemende wind deed me niets. Ik speelde met mijn vrienden en pas als mijn wangen en ledematen gevoelloos werden ging ik naar binnen. Ik moet er nu niet meer aan denken. Lang buiten zijn met dit weer, bedoel ik. Spelen met die kou al helemaal niet. Op mijn leeftijd speel je niet meer, dan ben je uitgespeeld. Ik weet even niet hoe oud ik precies ben, maar in ieder geval te oud om buiten te spelen.
Ik heb ook vaak koude voeten, maar dan trek een paar extra sokken aan. Dikke, wollen sokken. Eigenlijk zou ik pantoffels moeten hebben die een maatje te groot zijn, zodat ik er met die extra sokken makkelijk in kan stappen.
Nee, de winter mag wat mij betreft het land uit.
Het zal met de leeftijd te maken hebben. De huid wordt dunner zegt Sytske en dan heeft de mens het eerder koud. Ik weet niet waar ze die wijsheid vandaan heeft gehaald, maar misschien heeft ze wel gelijk. Ze weet de dingen vaak beter dan ik. Vooral de laatste tijd lijkt het daarop. Ze corrigeert me af en toe. Dat deed ze vroeger ook weleens, deden we allebei wel. Dat is niets bijzonders. In een huwelijk corrigeer je elkaar soms, daar is niets mis mee en daar moet een huwelijk tegen kunnen. Het zijn tenslotte twee totaal

verschillende karakters die een verbond aangaan. Een verbond voor het leven. Tot de dood ons scheidt. Als je hele dagen met elkaar doorbrengt kunnen er situaties ontstaan waarin je het niet met elkaar eens bent. Een andere mening hebben, waardoor je soms met elkaar botst. Daar hoef je niet van in paniek te raken. Juist de mening van de ander, hoever die ook afwijkt van de jouwe, kan heel verfrissend zijn en je een andere kijk op de dingen geven. Een nieuw perspectief. Je bent nooit te oud om te leren.
Maar het is me wel opgevallen. Vanmorgen las ik een artikel in de krant over twee mannen die een juwelier hadden overvallen. Drie mannen, waren het volgens Sytske, terwijl ik toch zeker wist dat het er twee waren. Daarin werd ik dus gecorrigeerd. Ik was er vast van overtuigd dat we mevrouw Bakker tegengekomen waren. Gisteren, toen we boodschappen bij de supermarkt hadden gedaan. Volgens Sytske was dat niet het geval. Geen mevrouw Bakker dus.
Het zijn allemaal kleine correcties, ik weet het en eigenlijk zijn ze ook niet belangrijk. Maar het valt me wel op.
Ik heb me afgevraagd waarom ik gecorrigeerd word. Nee, eigenlijk niet waarom, maar hoe het komt dat ik het dan schijnbaar bij het verkeerde eind heb. Mij vergis, als ik Sytske moet geloven.
'Je bent de laatste tijd wat vergeetachtig, Otto.'
Ja, dat had ze gezegd. Een hele tijd geleden al. Het was me eerlijk gezegd nog niet zo opgevallen. Maar ze heeft misschien gelijk. Af en toe heb ik het idee dat mijn hoofd vol watten zit en dat ik niet heel helder kan denken. Bedoelt ze dat met vergeetachtig? Misschien komt het door de kou. Die ellendige winter duurt veel te lang.
Opeens moest ik naar de huisarts. Bij de assistente moest ik allerlei vragen beantwoorden en werd doorgestuurd naar eh … ik ben even de naam kwijt. Daar wilde men ook van alles weten. Ze vragen tegenwoordig het hemd van je lijf. Geriant. Het schiet me opeens weer te binnen. Die organisatie heet Geriant. Daar moest ik ook van alles vertellen en weer vragen beantwoorden. Ik moest woordjes onthouden en iets met getallen doen. Ik had alles uitstekend gedaan, volgens mij. Misschien hier en daar iets gemist, maar niet

echt noemenswaardig. Ik weet nog wel dat die man zei dat ik beginnende dementie heb. Geen idee hoe hij op dat idee kwam. Er is helemaal niets aan de hand. Goed, ik mag dan niet altijd helemaal helder zijn, maar om me nou meteen een etiket op de rug te plakken waarop met grote letters dementie staat geschreven, vind ik toch echt een brug te ver.
Ze hebben meteen een jongedame op me afgestuurd. Een jong ding, dat volgens mij net van school komt. Ze heeft hier zitten praten alsof haar leven ervan af hing. Op een gegeven moment ben ik afgehaakt, heb ik niet meer geluisterd. Als het belangrijk is hoor ik het wel van Sytske. Die zat tenminste heel geconcentreerd te kijken en te luisteren. Die heeft het goed opgeslagen, denk ik, en praat mij wel bij, mocht dat nodig zijn.
Nee, het is de kou, die lange winter.
'Ik vind het heerlijk,' zegt Sytske. 'Na al die kwakkelwinters heeft het weer eens echt gevroren en werd er geschaatst.'
'Niet door mij.'
'Gelukkig niet. Ik moet er niet aan denken dat jij zou schaatsen. Ik zou doodsangsten uitstaan.'
'Dat kon ik goed, schaatsen, vroeger.'
'Ja, vroeger.'
'Als ik eenmaal weer op het ijs sta, schiet ik vooruit.'
'Blijf maar lekker binnen.'
'Maar het is me veel te koud.'
'Het ligt aan jou, Otto.'
'Dat zal dan wel, maar ik zal blij zijn als het lente wordt.'
Ze loopt naar de keuken.
'Wil je thee?'
'Dat heb ik toch al gehad?'
'Nee.'
'Dan graag,' zeg ik. 'Wat een lief kind was dat.'
'Je bedoelt Nina?'
'Ja, Nina. Een beetje stil, maar wel heel lief.'

'Ik zou ook geen woord durven zeggen als ik zo opeens bij vreemde mensen op visite zou moeten.'
'Hoewel jij toch anders niet op je mondje bent gevallen,' zeg ik en geef haar een knipoog.
Ik hoor het water borrelen in de koker. Ze zet de glazen op de salontafel. We drinken thee nooit uit kopjes, altijd uit glazen, theeglazen. Volgens mij smaakt het dan ook lekkerder, maar misschien is dat gewenning.
'Ik vind het wel heel leuk om opa te zijn.'
'Dat moet allemaal nog groeien. Dat kind heeft nog geen idee dat ze een opa en oma heeft.'
'Paul heeft het anders wel gezegd, hoor.'
'Ja, gezegd. Maar daarom is dat nog niet doorgedrongen.'
'Kan ook niet, dat kind heeft zoveel te verwerken en opeens komen daar een oma en opa om de hoek kijken.'
Ik neem een slok thee.
'Heb je er een koekje bij?'
'In het keukenkastje. Pak het even zelf, ik loop de hele dag al.'
'Vroeger ondernam ik van alles met Paul,' zeg ik, als ik de koektrommel uit de kast pak. 'Weet je nog?'
'Natuurlijk.'
'Waar zijn we allemaal wel niet geweest?'
Ik kan een paar dingen opnoemen. Een aantal ben ik vergeten. Misschien komt de herinnering weer boven water als ik heel diep nadenk. Het is ook al lang geleden.
'Denk je dat hij dat leuk heeft gevonden?' vraag ik en pak nog een koekje. 'Ik heb hem er eigenlijk nooit naar gevraagd. Moet ik toch eens doen.'
'Ik weet zeker dat hij het fijn vond om met jou op stap te gaan.'
'Dat zou ik met Nina ook willen. Op stap gaan, bedoel ik. Van alles ondernemen. Haar van alles laten zien, haar dingen leren.'
'Laat haar eerst maar een beetje wennen aan haar nieuwe huis, haar nieuwe school, de hele situatie.'
'Uiteraard. Eerst wennen.'

Ik vind dat ik Paul moet bellen. Ik zoek mijn telefoon en vind hem uiteindelijk onder een krant. Geen idee hoe hij daar terecht gekomen is. Ik zoek in de contactlijst naar zijn naam en druk dan op het groene telefoontje.
'Met pap,' zeg ik. 'Hoe gaat het met Nina?'
'Vroeger vroeg je altijd hoe het met mij ging.'
'Dat was vroeger. Dingen veranderen.'
'Eigenlijk heel goed. Beter dan ik had verwacht.'
'Hoe vond ze de kamer?'
'Ze was erg onder de indruk. We zijn nu bezig haar kasten in te ruimen. Haar kasten en haar bureautje.'
'Die staat voor het raam,' zeg ik.
'Ja, voor het raam, dan kan ze de koeien zien als die in het voorjaar weer buiten lopen.'
'Ik vroeg me af of je het vroeger leuk vond als wij samen op stap waren. Vroeger, toen je nog een jongen was, bedoel ik.'
'Waarom vraag je dat opeens?'
'Daar had ik het met mam over.'
'Ik heb daar altijd heel erg van genoten, pap. Daar denk ik met zoveel warmte aan terug.'
'Dat vind ik fijn,' zeg ik. 'Ja, dat vind ik heel fijn. Dat zou ik met Nina ook willen doen.'
'Samen op pad gaan, bedoel je?'

'Ja, dat bedoel ik. Maar ik weet natuurlijk niet hoe jij daar tegenover staat. Het is tenslotte jouw dochter.'
'En jouw kleindochter.'
'Mijn kleindochter, ja.'
'Ik denk dat je Nina daar een plezier mee zou doen.'
'Ik kan haar ook af en toe van school halen.'
'Kom vandaag of morgen eerst maar eens naar haar kamer kijken. Als je opeens bij school staat, is dat misschien net even iets te veel.'
'Je hebt gelijk. Dan kom ik gewoon eerst kijken. Ze moet natuurlijk ook even aan me wennen. Dat heeft tijd nodig.'
'Juist.'
'En ze kan altijd bij ons logeren, hè? Dat weet je.'
'Dat weet ik, pap. Komt allemaal nog wel.'
'Natuurlijk, niets overhaasten,' zeg ik.
'Niets overhaasten,' zegt Paul.

Sytske legt een fotoalbum op tafel.
'Kom eens bij me zitten, Otto.'
'Wat is de bedoeling?' zeg ik en neem plaats naast haar op de bank.
'Esther heeft gezegd dat het een goede oefening is om af en toe foto's te bekijken.'
'Esther? Wie is Esther in hemelsnaam?'
'Die jongedame van Geriant, je weet wel, die hier laatst was om kennis te maken.'
'Dat jonge ding.'
'Volgens mij is ze getrouwd en heeft ze kinderen.'
'Ja, ze zijn er steeds vroeger bij.'
'Hoe dan ook, zij zei dat foto's kijken een goede oefening is.'
'Goede oefening?' vraag ik. 'Waarvoor?'
'Om je geheugen te trainen.'
Ik kijk haar aan.
'Waarom denken jullie toch steeds dat er iets mis is met mijn geheugen?'
'Wat vind je zelf?'
'Wat ik zelf vind? Ik vind dat er niets mis is met mijn geheugen.'
'Je vergeet veel de laatste tijd.'
'Dat valt reuze mee.'
'Nou.'

'Goed, ik vergeet weleens wat. Maar dat zijn vaak van die onbenullige dingen die gewoon de moeite van het onthouden niet waard zijn.'
Sytske schuift het fotoalbum naar mij toe.
'Wat moet ik doen?' wil ik weten.
'Mij iets vertellen over de foto's die je ziet.'
'Is dit een test?'
'Doe nou maar.'
Ze doet het album open en ik zie een toren. Een hoge toren. Wij staan er ook op.
'Kun je je dit nog herinneren,' vraagt ze. 'Weet je nog waar dat was?'
Ik laat niet merken dat ik diep moet nadenken. Ik weet het opeens.
'Natuurlijk,' zeg ik, 'natuurlijk weet ik nog waar dit was. Dit was in Parijs onder de Eiffeltoren. Werd gebouwd voor de Wereld-tentoonstelling in 1899.'
'Door Gustave Eiffel.'
'Het ontwerp was van twee van zijn medewerkers. De namen weet ik niet uit mijn hoofd.'
'We waren pas getrouwd, weet je nog?'
Dat weet ik niet meer, maar dat zeg ik niet.
'Klopt.'
'We hebben toen in het hotel die mensen uit Friesland getroffen. Daar zijn we toen een dagje mee op stap geweest.'
Hoe erg ik ook mijn best doe, ik heb geen idee over wie ze het heeft.
'Zij heeft toen die foto van ons gemaakt.'
'Ze was nogal mollig.'
'Wie?'
'Die vrouw uit Friesland. Die vrouw die deze foto heeft gemaakt.'
'Mollig? Welnee, ze was graatmager. Je verwart haar met iemand anders, denk ik.'
'Zou kunnen.'
'Toen hadden we nog geen mobieltjes met ingebouwd fototoestel. We moesten het rolletje bij de fotograaf laten ontwikkelen.'
'Was altijd spannend wat erop stond en of ze gelukt waren.'

Ze bladert verder. Ik kijk naar haar handen, waarop ik een paar bruine vlekjes zie. Zijn me eigenlijk nooit eerder opgevallen.
'Kijk,' zegt ze en wijst een foto aan.
Ik zie mezelf zitten op een groene bank.
'Wanneer was dit?'
Ze haalt de foto uit de hoekjes en kijkt achterop.
'Ik schreef altijd de datum achterop de foto's.'
'Omdat jij toen al wist dat ik jaren later zou vragen wanneer de foto gemaakt was.'
'Ik moet toen al een vooruitziende blik hebben gehad. Hier,' zegt ze. 'Hier staat het. Drie juli negentientachtig. Wat een broekje was je toen nog.'
'Ik ben wel aardig opgegroeid, vind je niet?'
'We waren net getrouwd. Tegenwoordig trouwen ze niet meer zo vroeg. Eerst carrière maken, dan trouwen en dan kinderen krijgen.'
Ze slaat weer een pagina om.
'Wat zijn dat voor bruine vlekjes?' vraag ik.
'Vlekjes. Waar?'
'Op je handen. Hier, bovenop.'
Ze kijkt. 'O, dat zijn ouderdomsvlekken. Die heb jij ook.'
'Heb ik die ook?'
'Ja, kijk maar.'
Ik doe wat ze zegt en kijk ook naar mijn handen.
'Je hebt gelijk. Zijn me nog nooit opgevallen.'
Ze tikt met haar wijsvinger op een foto. 'Weet je waar dit is?'
Ik sta op de hei. God mag weten waar. Het moet warm zijn, ik heb zelfs een korte broek aan. Het ziet er niet uit. Vreselijk gewoon.
'Op de hei,' zeg ik. 'Dat is niet zo moeilijk.'
'Ja, maar waar?'
'Geen idee.'
'Ergens in de buurt van Hilversum. We hadden die dag gefietst. Ik geloof van Hilversum naar Laren en weer terug.'
'Hoe kwamen we dan in Hilversum terecht?'

'We hadden een lang weekend geboekt in een pension, bij een ouder echtpaar. Heel aardige mensen. We hebben 's avonds nog wijn met ze gedronken. Ik was helemaal geen alcohol gewend en raakte een beetje aangeschoten.'
'Dat kan ik me nog herinneren. Je werd opeens zo aanhalig.'
'Is dat zo?'
'Hebben die mensen mij in die malle korte broek gezien?'
'Ik hoop het niet.'
Ze wijst weer een andere foto aan. 'En dit? Wie zijn dit?'
Ik zie mezelf staan tussen een man en een vrouw. Ik moet even heel diep nadenken. Ze komen me bekend voor, maar ik kan ze met geen mogelijkheid plaatsen.
'Zeg het maar,' zeg ik.
'Wim en Gerda.'
Ik ben even kwijt wie Wim en Gerda zijn.
'Onze buren.'
'Natuurlijk,' zeg ik. 'Wim en Gerda.'
'Kijk, Otto, dit zijn leuke foto's. Met de kinderen in het circus.'
Ik kan me dat nog herinneren als de dag van gisteren. Er waren twee clowns die ontzettend grappig waren en verschillende instrumenten bespeelden. Dat heb ik gemist in mijn leven, het leren spelen van een instrument. Piano, viool of misschien wel accordeon. Waarom heb ik dat eigenlijk nooit geleerd?
Op een volgende foto heb ik Sara op mijn schouders. We staan bij de zweefmolen en zien Paul voorbij vliegen. Sara durfde er niet in, die is later op een paard in de draaimolen gekropen. Daar is ook een foto van, zie ik.
Zo heel langzaam begin ik een beetje genoeg te krijgen van het fotoalbum. Niet van de foto's op zich, maar de herinneringen die ze oproepen en die me droevig stemmen. Momenten die ik graag nog eens over zou willen doen, maar die definitief voorbij zijn. Nooit meer terugkomen. Ja, dat stemt me melancholisch. Ook het besef dat niets blijvend is en alles oplost in nevelen.

Hoe graag zou ik Sara nog één keer op mijn schouders willen voelen, terwijl Paul voorbij zweeft. Het gevoel herbeleven bij de allereerste kus die ik Sytske gaf. Onze huwelijksdag, de geboorte van onze beide kinderen. Mijn vader en moeder nog één keer ontmoeten.
Ze wijst weer iemand aan.
'Weet je ook wie dit zijn?'
Ik kijk naar de foto, dan opzij.
'Denkt die eh … hoe heet ze ook alweer?'
'Wie bedoel je?'
'Dat jonge ding.'
'Je bedoelt Esther?'
'Ja, denkt die dat ik helemaal de weg kwijtgeraakt ben? Natuurlijk weet ik wie dat zijn, ik ben niet gek. Mijn ouders natuurlijk.'
Sytske wijst weer iemand aan.
'En dit? Wie is dit?'
Ik doe het fotoalbum dicht. Ik heb er nu echt genoeg van en moet oppassen dat ik niet kwaad word. Het is me teveel.
'Als jij foto's wilt kijken om je geheugen te testen, dan ga je je gang maar. Maar zonder mij.'
'Waarom word je nou boos?'
'Ik word niet boos, maar ik heb geen zin om als een klein kind hier te worden overhoord.'
Zo, dat heb ik gezegd. Ze moeten niet denken dat ik niet meer weet wie of waar ik ben. Ik mag dan af en toe iets vergeten, maar gek ben ik nog lang niet. En dat gedoe met die jongedame staat me ongelofelijk tegen. Als ze de volgende keer komt zal ik zeggen dat ze niet langer welkom is. Ik zal beleefd blijven, dat in ieder geval, maar ik zal het haar wel duidelijk maken. Ik zal haar op een uiterst beleefde manier de deur wijzen.

Sytske zegt dat ik voorzichtig moet rijden. Geen idee waarom ze dat zegt. Ik rijd al jaren voorzichtig. Vroeger reed ik veel robuuster en had altijd haast. Vroeger, ja. Nu niet meer. Nu heb ik absoluut geen enkele haast. Ik heb alle tijd.
Ik vraag me af waarom die stoplichten altijd zo lang op rood staan. Van de andere kant komt helemaal geen verkeer en toch moeten we wachten. Ze zouden dat beter op elkaar af moeten stemmen.
Ah, groen, rijden maar weer.
'Denk je dat Nina de cadeautjes leuk vindt?'
'Natuurlijk vindt ze die leuk,' zeg ik. 'Ieder kind vindt het leuk en spannend om cadeautjes te krijgen.'
Even opletten nu, het is hier razend druk. Iedereen lijkt kris kras door elkaar te rijden. Dat is niet zo, er zit echt wel een systeem in. Dat moet je even doorhebben, weten hoe het functioneert. Maar dat is met alles zo. Systemen moet je snappen.
'Je moet hier linksaf, Otto.'
'Dat weet ik, ik ben hier niet voor het eerst.'
'Ik dacht even dat je rechtdoor wilde gaan.'
'Nee, hoor.'
Verder zegt ze niets meer. Haar handen liggen in haar schoot en ze kijkt om zich heen. Die zonnebril staat haar leuk. Heeft ze vorige week gekocht, volgens mij. Een zonnebril op sterkte. Reuze handig.

Ik parkeer de auto aan de zijkant van het huis. De cadeautjes liggen op de achterbank. Leuk verpakt in papier met hartjes. Dat heeft de mevrouw in de winkel gedaan. Eerst vroeg ze of het cadeautjes waren en pakte ze vervolgens in. Heel erg vriendelijk. Ze deed om elk pakje, het zijn er drie, gekleurde linten. Met de binnenkant van een schaar trok ze er krulletjes in. Ik weet niet meer precies wat er in de pakjes zit. Sytske heeft het uitgezocht. Zij kan dat veel beter dan ik. Ik weet nooit wat ik moet kopen. Als het weer zover is, verjaardag, kerst, vraag ik Sara om advies. Die weet altijd wel iets leuks. Als ik het zou moeten verzinnen wordt het helemaal niets. Dan kom ik thuis met iets waar niemand iets aan heeft.
Paul komt naar ons toe.
Opeens vraag ik me af of we voor hem ook een cadeautje mee hadden moeten brengen. Hij is tenslotte vader geworden.
'We komen beschuit met muisjes eten,' zeg ik.
'Die zijn helaas op.'
We lopen achter hem aan.
'Nina is op haar kamer,' zegt hij als we binnen zijn.
Sytske legt de pakjes op tafel. 'Roep je haar of gaan we naar boven?'
'We gaan naar boven.'
'Natuurlijk gaan we naar boven,' zeg ik. 'We willen haar nieuwe kamer toch zien?'
Achter elkaar lopen we de trap op. Het valt me op dat bijna elke tree kraakt. Ik houd van deze oude panden en vraag me dan altijd af wie hier heeft gewoond, hoe ze hebben geleefd, of ze gelukkig zijn geweest en hoe ze zijn gestorven. Oude huizen vertellen een geschiedenis en het is de kunst om te luisteren naar hetgeen ze jou willen zeggen. Hoor het in het zachte kraken van de treden, de verweerde stenen, het hout, het oude dak, de binten op de zolder.

De kamerdeur staat open en Nina zit achter haar bureautje. Ze plakt stickers in een album. Paul klopt op de deur. Ze draait zich om en kijkt ons verlegen aan.

'Dag, Nina,' zegt Sytske. 'We komen naar je kamer kijken. Mogen we binnenkomen?'
Mogen we binnenkomen? Hoe voorzichtig en tactvol ze dat doet. Niet met de deur in huis vallen, maar behoedzaam, stapje voor stapje.
Ze knikt, maar blijft zitten.
'We hebben cadeautjes meegebracht,' zegt Sytske.
Nina kijkt Paul aan.
'Omdat je zo'n mooie nieuwe kamer hebt,' zeg ik.
'Ik leg ze hier neer.' Sytske legt de pakjes op het bureautje. 'Pak maar uit.'
Het werk van de winkelmevrouw wordt met een paar forse rukken teniet gedaan. Papier en gekrulde linten vallen op de grond. Drie vellen met stickers, een bijbehorend boekje, een kleurboek en glitterstiften. Ik heb geen idee wat dat zijn, maar het staat op de verpakking.
'Wat een verwennerij,' zegt Paul. 'Wat zeg je dan?'
Ze zegt dankjewel, maar ik kan het nauwelijks verstaan.
Sytske kijkt om zich heen.
'Wat heb je een mooie kamer en wat een leuk behang.'
Ze knikt. 'Dieren van de boerderij.'
'Het zit er strak tegenaan,' zeg ik tegen Paul. 'En stotend.'
'En stotend,' zegt Paul.
'Weet jij wat dat allemaal voor dieren zijn?' vraag ik Nina.
Dan staat ze op en begint de dieren één voor één aan te wijzen en hen bij naam te noemen. Ik heb haar tot nu toe nog niet zoveel horen zeggen.
'Wat was je aan het doen?' wil ik weten.
'Stickers plakken. Die moeten hierin.' Ze tikt met haar wijsvinger op het stickerboekje.
'Dan hebben we dus een goed cadeau meegebracht.' Ik wijs op de stickervellen en het boekje.
'Ja, maar eerst moet ik deze nog doen.'
'Vertel eens van je nieuwe school,' zegt Paul.
'Heel leuk.'

'En ze heeft al vriendinnen.'
'Ja, Mara en Brit.'
'Wat leuk,' vindt Sytske.
'Maar eigenlijk is Marlou ook mijn vriendin.'
'Hoe heet je juf?' vraag ik.
'Juf Iris.'
'Nou,' zegt Paul, 'ga lekker verder met je stickers. Wij gaan naar beneden. Als je appelsap wilt moet je maar komen.'

'Zegt ze papa?' wil Sytske weten, als we weer beneden zijn.
'Nee.'
'Wat zegt ze dan tegen je?'
'Ze omzeilt het.'
'Is natuurlijk ook lastig,' zeg ik, 'om opeens tegen een vreemde vent papa te moeten zeggen.'
'Maar Paul is toch haar papa?'
'Natuurlijk, maar ze is zonder vader opgegroeid en weet met de term papa nog even geen raad.'
'Komt vanzelf wel,' vindt Paul, die intussen koffie zet.
'Is Judith al geweest, of haar man?' vraagt Sytske.
'Judith en Martin zijn geweest.'
'Hoe ging dat?'
'Eigenlijk heel erg goed. Ze heeft haar kamer laten zien en is toen weer verder gaan spelen.'
Op de tak van de appelboom zit de Vlaamse gaai.
'Daar is hij weer,' zeg ik.
'Wie?' vraagt Sytske.
Ik wijs. 'Daar, op die tak, de Vlaamse gaai.'
'Hij weet dat je hier bent, pap.'
'We zijn al bijna vrienden,' zeg ik lachend.
Nina komt naar beneden. Nog een beetje verlegen door onze aanwezigheid. Ze gaat bij Paul staan.
'Wil je appelsap?'
'Ja.'

'Staat in de koelkast. Pak maar.'
'Pap heeft last van de kou,' zegt Sytske.
'Niet alleen dat, maar die verrekte winter duurt ook zo lang. Veel langer dan andere jaren, lijkt het wel.'
Vroeger leek het allemaal veel sneller te gaan. Misschien duurt alles langer omdat ik nu alle tijd heb. Hoewel, vroeger voor de klas kropen de uren vaak ook heel traag voorbij.
De Vlaamse gaai spreidt zijn vleugels en vliegt weg. Dat zou ik ook willen. Zweven als een vogel, gedragen door de wind, de wereld van bovenaf bekijken. Vliegen naar het oneindige. Nooit meer stoppen.
'Lust jij ook appelsap?'
Ik schrik op uit mijn gedachten. Nina staat naast me en vraagt of ik ook appelsap lust.
'Ja, dat vind ik wel lekker.'
'Wil je ook?'
'Dat is wel heel erg lief, maar ik heb nu koffie. Maar de volgende keer als ik weer hier ben wil ik wel graag appelsap.'
'Ik zal wel een pakje voor jou bewaren.'
'Zou je het leuk vinden als ik je een keer van school kom halen?'
Ze knikt heftig.
'En dan zouden we misschien ergens naartoe kunnen gaan.'
'Waarheen?'
'Daar moet ik nog even over nadenken.'
'Er is hier in de buurt een kinderboerderij,' zegt Paul.
'Lijkt je dat leuk?' vraag ik.
'Hebben ze daar ook konijntjes?'
'Vast wel.'
'Ja, dan wil ik daar wel naartoe.'

We zitten tegenover elkaar, Charles en ik. Hij speelt met zwart, ik met wit. Ik heb zojuist mijn toren verzet. Een goede zet, al zeg ik het zelf. Charles fronst zijn wenkbrauwen.
'Tja,' zegt hij en tuurt over het bord.
Zijn moeder heeft als jong meisje ooit een blauwe maandag in Frankrijk gewerkt. Over wat ze daar precies heeft gedaan, is Charles nooit duidelijk geweest. Misschien ook weet hij het helemaal niet, omdat ze het hem nooit heeft verteld.
Je kunt je bij werken in Frankrijk van alles voorstellen, zeker bij jonge meisjes, maar je moet voorzichtig zijn met wat je denkt en er geen verkeerde conclusies aan verbinden.
Toen ze kinderen kreeg moesten deze Franse namen hebben: Charles, Pierre en Nathalie. Een beetje Frankrijk in de Achterhoek.
'Tja,' zegt hij nogmaals, terwijl hij nog altijd naar het bord kijkt. 'Wat moet ik daar nu op antwoorden?'
Charles is twee jaar ouder dan ik. Nooit getrouwd geweest en geen kinderen. Althans, niet dat ik weet.
Ik heb dat om me heen gezien, zei hij ooit. Een hoop ellende in zo'n huwelijk met een paar vervelende koters, die je het leven zuur maken. Nee, daar heb ik mij nooit aan gewaagd.
'Volgens mij sta ik schaakmat.'
'Volgens mij ook.'
'Dan nemen we een borrel.'

Hij staat op en sloft naar de kast, waarin altijd een fles jenever staat. Ik krijg de indruk dat hij een stevige drinker is, maar dat weet ik niet zeker. Ik kom alleen maar om te schaken en voor een borreltje naderhand. Wat hij verder doet, Charles, zou ik niet weten. Wil ik ook niet. Ieder leeft zijn leven op zijn manier en wanneer mensen elkaar niet lastig vallen is het wat mij betreft helemaal goed. Hij ziet er een beetje onverzorgd uit, een beetje verkreukeld. Ik krijg de indruk dat hij maar één trui heeft. Een slobberig geval, waar bij de mouw een gat zit. Sytske zou het niet tolereren dat ik er zo bij zou lopen. Zij had die trui allang weggegooid. Dat is het voordeel als je geen vrouw hebt. Je kunt doen en laten wat je wilt en je hoeft aan niemand verantwoording af te leggen.
Zijn huis lijkt op een kringloopwinkel. Er staat en ligt overal wat. Smerig is het er niet, althans voor zover ik het kan zien. Eén keer in de week komt de hulp. Charles gaat dan wandelen en bij slecht weer koffiedrinken in het buurthuis hier in de wijk. Hij kan niet tegen dat gerommel in zijn huis, zei hij. 'Ze haalt alles overhoop, vreselijk. Maar goed, ik zie ook wel in dat het bijgehouden moet worden.' Tegen twaalf uur gaat de hulp weg en wandelt hij weer terug.
'Hoe zit dat nou met die kleindochter?' wil hij weten, terwijl hij twee glaasjes op tafel zet.
'Die was er opeens,' zeg ik.
Hij schenkt in. 'Min of meer uit de lucht komen vallen.'
'Dat kun je wel zeggen. Paul wist van helemaal niets en opeens had hij een dochter.'
'Het zal je toch gebeuren.'
'Maar hij is er wel heel blij mee,' zeg ik. 'Haar moeder is overleden.'
'Ja, dat had je verteld.'
'Dat wist ik niet meer.'
'Weet je dat je de laatste tijd vaker dingen herhaalt?'
'Is dat zo?'
'Ja, bijvoorbeeld dat van die moeder die overleden is. Dat heb je de vorige keer ook al verteld.'
'Ben ik me niet van bewust.'

'Is het Sytske niet opgevallen?'
'Weet ik niet, zou ik moeten vragen.'
'Nou ja, ook niet belangrijk. Drink uit, dan schenk ik bij.'

Volgens Charles val ik de laatste tijd in herhaling. Verhalen die ik al eens verteld heb, vertel ik blijkbaar opnieuw. Vreemd dat het me nog nooit is opgevallen. Sytske heeft wel gezegd dat ik vergeetachtig word, maar dat ik mezelf herhaal heeft ze niet gezegd. Hoewel het met die vergeetachtigheid wel meevalt. Er wordt nogal een drama van gemaakt. Sturen een jong ding op me af die mij moet vertellen wat ik te doen en te laten heb. Maar dat eens maar nooit weer. De volgende keer blijft de deur gesloten.
Het valt me op dat het zo druk is op straat. Was dat altijd al zo? Voetgangers, auto's, fietsers. En lawaaierig. Vroeger stoorde me dat niet, nu heb ik er last van. Ik sla een zijstraat in. Hier is het rustiger. Ja, dit vind ik veel prettiger.
Ik ga altijd te voet naar Charles, hij woont tenslotte maar een paar straten bij me vandaan. Bovendien kan ik goed lopen. Dat kan niet iedereen van mijn leeftijd. Charles bijvoorbeeld loopt met een rollator. Kleine afstanden met een stok, maar als hij verder weg moet neemt hij de kar, zoals hij dat ding noemt.
O God, mevrouw Vriezenkolk staat bij haar tuinhek.
Als ik aan de overkant van de straat ga lopen, hoef ik niet met haar te praten, hoef ik alleen maar te groeten.
Te laat, ze heeft ze me gezien en steekt haar hand naar me op. Het is geen onvriendelijk mens, maar ze wil altijd het naadje van de kous weten.
'Hoe gaat het me u?'
Zie je, daar heb je het al. Nu wil ze weten hoe het met me gaat.
'Goed,' zeg ik. 'Ja, heel goed eigenlijk.'
De vorige keer dat ik hier liep vroeg ze of ik een kopje thee met haar wilde drinken. Ik heb vriendelijk bedankt. Haar man is een paar jaar geleden overleden en ik zie me nu niet bij een weduwe op de thee gaan. Stel je voor dat ze … Ik moet nu toch eigenlijk wel lachen.

Nu wil ze weten waarom ik lach.
'O, zomaar,' zeg ik.
'Volgens mij bent u een vrolijk mens.'
Oppassen nu, zo meteen vraagt ze me om binnen te komen voor een kopje thee.
'Ik moet er weer vandoor,' zeg ik. 'Ik wens u een mooie dag.'
Weg ben ik weer. Daar ben ik goed vanaf gekomen.
Ik ben nu bijna thuis. Wat zei Charles nu ook alweer? Verdorie, nu ben ik het vergeten. Ik weet wel dat het iets was wat ik met Sytske wilde bespreken. Nou ja, ik kom er nog wel op. Later misschien.

Sytske zegt dat ze met Paul heeft gebeld.
'O,' zeg ik, 'hoe was het met Nina?'
'Ze is de laatste dagen nogal verdrietig.'
'Al die veranderingen zijn niet goed voor een klein kind,' zeg ik. 'Nu alles een beetje achter de rug is, de hectiek bedoel ik, komt ze tot rust en heeft ze tijd voor haar verdriet. Dat hoor je vaker.'
'Paul troost haar natuurlijk. Hoe was het bij Charles?'
'Ik heb hem schaakmat gezet.'
'Heel goed.'
'Hoe zou je het vinden als ik een kopje thee zou drinken bij mevrouw Vriezenkolk?'
'Een kopje thee drinken bij mevrouw Vriezenkolk?'
'Ja, hoe zou je dat vinden?'
'Hoe kom je daar nu opeens bij?'
'Dat vroeg ze.'
'Wanneer?'
'Toen ik de vorige keer bij Charles was en op de terugweg langs haar huis liep. Ze stond in de tuin en vroeg me toen voor een kopje thee.'
'En heb je dat gedaan?'
'Natuurlijk niet. Ik zie me al zitten zeg. Een kopje thee bij een weduwe. Je weet nooit wat ze van plan is.'
'Wat zou ze van plan moeten zijn dan?' vraagt ze lachend. 'Met je het bed in duiken? Een soort lustige Witwe.'

'Misschien heeft ze wel een heel lekker bed. Zo'n heerlijke zachte matras waar je zo aangenaam in wegzakt.'
We moeten allebei lachen.
'Drink maar gewoon een kopje thee met mij.'
'Een glas,' zeg ik. 'Wij drinken thee altijd uit een glas.'
'En duiken daarna niet het bed in.'
Vervelend dat ik nou niet meer weet wat Charles heeft gezegd.

Vanmiddag haal ik Nina van school. Dat heb ik met Paul afgesproken en ik vind dat ze haar opa goed moet leren kennen. Ik wil tenslotte met haar op stap, zoals ik vroeger deed met haar vader. Haar vader. Het klinkt nog wat vreemd, maar dat zal wennen.
Ik ga op de fiets. Het weer is aangenaam en ik krijg de indruk dat de winter langzaam ten einde loopt.
In de schuur heb ik oude kussentjes liggen. Eén ervan leg ik op de bagagedrager en span de snelbinders er overheen. Lekker zacht aan de billen. Dan zet ik de fiets buiten.
'Je hoeft nog lang niet weg,' zegt Sytske. Ze gooit een plant, die kennelijk dood is, in de groene container. Alles gaat dood wat heeft geleefd. Ook planten. Gek toch, dat er leven is dat zich dan weer niet als zodanig openbaart. Dat dieren en mensen leven, kun je zien. Bij planten niet. Ja, ze groeien en dat is dan het bewijs dat ze leven. Maar er een gesprek mee voeren, dat gaat niet. Nou ja, je kunt er wel tegen praten, maar het heeft weinig zin, en je moet er toch niet aan denken dat zo'n plant op een dag terug begint te kletsen.
'Het is pas tien uur. We gaan eerst nog koffie drinken.'
Zo vroeg nog? In mijn beleving is het al veel later. Wat gaat het dan langzaam vandaag. Gelukkig houdt Sytske de tijd bij. Stel je voor dat ik nu al weg zou gaan en een paar uur bij die school zou moeten wachten. De mensen zouden me misschien vreemd aankijken: een oude vent bij het schoolplein.

De koffie smaakt anders dan op andere ochtenden. Misschien verandert mijn smaak, naarmate ik ouder word. Ik heb weleens gehoord dat er mensen zijn die helemaal geen smaak meer hebben. Dat lijkt me heel erg lastig. Ook schijnen er mensen te zijn die niets meer ruiken. Dat kan op z'n tijd heel handig zijn, lijkt me en ik moet om mijn eigen gedachte glimlachen.
'Wat lach je?'
Ze ziet werkelijk alles.
'O, ik dacht ergens aan.'
'Waaraan?'
'Dat er mensen zijn die niet kunnen ruiken en dat me dat op zijn tijd heel erg handig lijkt.'
Ze glimlacht nu ook en geeft me de krant.
De ellende begint al op de voorpagina. Russen bombarderen steden in Oekraïne en ook de Israëliërs zitten niet stil. Demonstraties die vredig bedoeld zijn en ook als zodanig beginnen, maar dan toch hopeloos uit de hand lopen.
Ik vraag me af waarom het toch altijd heibel en herrie is in grote delen van de wereld. Ik heb nog geen oorlog meegemaakt en hoop het ook nooit te beleven. Toch was het niet alleen kommer en kwel, die oorlogsjaren. Natuurlijk was het voor vele mensen zeer onaangenaam, voor de Joden bijvoorbeeld. Nee, die hadden geen mooie verhalen toen ze terugkwamen. Als ze al terugkwamen natuurlijk. Mijn vader daarentegen kon heerlijk vertellen over de oorlog en dan hing ik aan zijn lippen. Kijk, als je geen honger had geleden, geen mensen om je heen was kwijtgeraakt en alles min of meer zijn gewone gangetje ging, dan was het wel uit te houden.
Sytske heeft iets gezegd volgens mij. Ik kijk haar aan. Ze zegt dat ik mijn koffie moet drinken omdat hij anders koud wordt.
'Heb je een ander merk?' vraag ik. 'Een ander merk koffie?'
'Nee. Waarom?'
'Hij smaakt heel anders.'
'Dat ligt dan aan jou, ik proef er niets bijzonders aan.'
'O, nou, dan zal het wel aan mij liggen.'

Ik blader verder door de krant, maar kan me moeilijk concentreren. Ik beperk me tot de koppen, Sytske praat me wel bij. Die bespreekt vaak het nieuws met me. Heb je dit of dat gelezen vraagt ze dan? Nee, zeg ik, alleen de koppen. Dan vertelt zij me wat er in het artikel heeft gestaan. Reuze handig en bespaart mij een hoop leeswerk. Wel lees ik altijd de overlijdensadvertenties. Een vreemde gewoonte, ik weet het. Hoewel, ik ben natuurlijk niet de enige die dat doet. Charles bijvoorbeeld knipt ze soms uit. Mooie, opvallende, advertenties knipt hij uit en plakt die in een album. Sytske vindt het maar een bizarre hobby. Ik vind het wel grappig.
Bij veel advertenties zie ik staan: trotse opa, trotse oma. Dat vind ik nou toch zo afgezaagd en zo weinig creatief. Kijk, hier, weer: moeder, schoonmoeder en trotse oma.
'Dat wil ik er niet bij, hoor,' zeg ik.
Ze kijkt op van haar tijdschrift.
'Waar heb je het over?'
'Ik wil er niet bij hebben dat ik een trotse opa ben.'
'Ik begrijp niet wat je bedoelt, Otto.'
'Nou, hier,' zeg ik en tik met mijn wijsvinger op de krant waar de advertentie staat. 'Hier staat: moeder, schoonmoeder en trotse oma.'
'Ja, wat is daarmee?'
'Dat wil ik er niet bij hebben, trotse opa, bedoel ik.'
'Dat weet ik, dat heb je al vaker gezegd.'
Opeens weet ik weer wat Charles tegen me zei. Hij zei dat ik soms herhaal wat ik al eerder heb gezegd. Ja, dat zei hij.
'Vind jij dat ik mezelf soms herhaal?' vraag ik.
'Waarom vraag je dat opeens?'
'Dat zei Charles toen ik bij hem was. Hij zei dat ik de laatste tijd, ja, zo zei hij het, de laatste tijd, vaak dezelfde dingen vertel. Dat ik in herhaling val dus. Vind jij dat ook?'
'Om je de waarheid te zeggen, ja. Maar eigenlijk doe je dat al heel lang, dat is dus niet van de laatste tijd.'
'Je hebt gezegd dat ik vergeetachtig ben, dit is nieuw voor me, die herhalingen bedoel ik.'

'Misschien moet je er maar niet te veel bij stilstaan.'
'Ik zal er toch eens op gaan letten. Moet ik trouwens al weg?'
'Nee, na de lunch pas. Ik zeg het wel.'

Paul heeft vanmorgen gezegd dat ik haar af kom halen. Dat is goed, dat hij haar voorbereid heeft, bedoel ik. Niet onverwacht, dat kan afschrikken. Zo goed kent ze me nog niet. Zo'n contact moet langzaam opgebouwd worden. Ze weet dat ik haar opa ben, maar het gevoel heeft ze nog niet. Komt wel.
Eerst fiets ik langs de kantoorboekhandel. Daar kom ik vaker en daar kennen ze me. Ik koop daar altijd mijn puzzelboekjes: Zweedse raadsels, nummer drie. Het is een simpel tijdverdrijf, dat puzzelen, maar ik heb er wel plezier in. Ik ben niet zo'n televisiekijker. Sytske trouwens ook niet. Allebei eigenlijk niet. Al die praatprogramma's tegenwoordig, waarbij ze maar door elkaar praten en de één het nog beter weet dan de ander. Ik pak liever een boek en als ik daar geen zin in heb maak ik een puzzel.
De mevrouw achter de toonbank kent me en weet hoe ik heet. Dat is leuk, je voelt je dan gezien. Ik vraag haar naar een leuk boekje voor een meisje van zeven jaar, een boekje waaruit ik voor kan lezen.
'Jip en Janneke,' zegt ze en vraagt of ik dat ken.
Natuurlijk, dat ik daar niet zelf opgekomen ben. Heb ik vroeger ook uit voorgelezen. Sara en Paul vonden het prachtig.
'Jip en Janneke,' zeg ik, 'die neem ik.'
'Is het een cadeautje?' wil ze weten.
Dat vroeg die mevrouw in die andere winkel ook. Die mevrouw die de pakjes in hartjespapier had gepakt en er toen lintjes met krulletjes omheen had gedaan.
'Ja, voor mijn kleindochter.'
'Ik wist niet dat u een kleindochter had,' zegt ze, terwijl ze bloemetjespapier van een grote rol scheurt.
'Om u de waarheid te zeggen ik ook niet,' zeg ik.
Ze kijkt me verbaasd aan. Ze begrijpt het niet en dat begrijp ik wel. Ik leg haar de situatie uit.

'Gôh, wat ontzettend leuk,' zegt ze en schuift het pakje naar mij toe. Buiten stop ik het onder de snelbinder, bovenop het kussentje.

Er zijn kinderen die enthousiast op hun ouders en grootouders afrennen. Nina niet, die komt bedeesd aangelopen.
'Dag, Nina,' zeg ik.
Ze zegt iets terug, maar weer zo zachtjes dat ik het niet kan verstaan.
'Wat is dit een leuke school,' zeg ik.
Ze knikt.
'Het ziet er zo vrolijk uit, met al die kleurtjes.'
'Wil je weten in welke klas ik zit?'
'Natuurlijk wil ik dat weten.'
Tot mijn grote verrassing pakt ze mijn hand en neemt me mee naar binnen. Daar lopen we door een lange gang en aan het eind daarvan gaan we door een blauwe deur een lokaal binnen. Er zit een jongedame achter een tafeltje, die opstaat als ze ons ziet.
'U bent de opa van Nina,' zegt ze, en ik vraag mij af hoe ze dat weet.
'Nina heeft verteld dat u haar op komt halen.'
Ah … vandaar. Duidelijk.
'Ik ben juf Iris. Wat leuk dat u er bent. Laat je opa maar eens zien waar je zit, Nina.'
Ze loopt naar een tafel en stoeltje die bij het raam staan.
'Hier zit ik,' zegt ze, 'en daar zit Mara.'
'Wie is Mara?'
'Mara is mijn vriendinnetje.'
'Wat leuk.'
'Maar Brit ook en Marlou ook. Lucas eigenlijk ook wel, maar dat is geen meisje, maar een jongen.'
'Ja, Lucas is ook een echte jongensnaam.'
'Ze doet heel erg haar best,' zegt de juf. 'En ze vindt het ook heel leuk bij ons. Ja, hè, Nina?'

Buiten neem ik het pakje onder de snelbinder vandaan en stop het in mijn jaszak. Dan zet ik Nina op de bagagedrager op het kussentje en fietsen we naar haar huis.
Bij opa achterop.
Er gaat een nieuwe wereld voor me open.
Een prachtige wereld.

Sytske staat in de keuken en roert in een pan met iets groens.
'Wat is dat?'
'Dat is broccolisoep,' zegt ze.
'Maar ik houd helemaal niet van broccoli.'
'Ik heb het met de staafmixer helemaal fijn gemaakt. Je vindt het vast wel lekker.'
Er ligt een plastic zakje met kaas.
'Wat is dit voor kaas, hij is zo donker.'
'Cheddarkaas. Kijk, het staat erop.' Ze geeft me het zakje.
'En wat doe je met die kaas?'
'Die heb ik door de soep gedaan. Maar vertel eerst maar eens hoe het gegaan is.'
'Ik heb een boekje voor haar gekocht, dan kan ik haar voorlezen, Jip en Janneke.'
'O, dat is echt leuk en zo tijdloos.'
'Moeten we al eten?'
'Welnee, het is nog veel te vroeg.'
'Omdat je de soep aan het maken bent.'
'Dan is het straks lekker ingetrokken.'
Ik vertel haar van de school, de klas, de juffrouw, het plekje waar ze zit, haar vriendinnetjes en dat ik met haar achterop de bagagedrager naar Paul ben gefietst.
Eerlijk gezegd verbaas ik me dat ik het allemaal nog zo goed weet. Er zijn momenten dat mijn hoofd niet helemaal helder is en dat ik

gebeurtenissen niet of maar gedeeltelijk kan navertellen. Dit was vast en zeker te wijten aan de winter, die ijzige kou. Nu de lente in aantocht is, gaat het beter, veel beter. Om mezelf te testen doe ik in mijn hoofd de laatste uren nog eens even over. De mevrouw in de winkel die zei dat ze niet wist dat ik een kleindochter had. Het boekje dat ze inpakte, het kussentje op de bagagedrager. Nina die me bij de hand nam. Hoe we samen door de lange gang liepen.
Ik heb het altijd wel geweten dat die vergeetachtigheid onzin is. Ik heb mezelf zojuist op de proef gesteld en ik vind het resultaat verbluffend. Misschien moet ik dat tegen Sytske zeggen, dan kan ze meteen dat jonge ding van die organisatie afbellen. Er glijdt een last van mijn schouders. Ik heb het steeds gezegd: ik mankeer helemaal niets, geen zorgen om mij.

Beneden hoor ik stemmen. Ze komen uit de woonkamer. Het zal Sytske zijn die met iemand telefoneert. Met Paul misschien, Lena, haar bridgevriendin? Ze zal het me straks wel vertellen. We vertellen elkaar altijd alles. Vroeger toen ik nog een baan had en thuiskwam van mijn werk vertelde ik haar hoe ik de dag had doorgebracht en als er iets bijzonders was gebeurd dikte ik dat altijd een beetje aan. Om het spannender te maken. Sytske niet, die deed dat nooit. Die vertelde gewoon hoe het was, zonder te overdrijven.
Toen ik haar leerde kennen deed ze de opleiding verpleegkunde. Kort voordat we trouwden deed ze eindexamen. Eerst werkte ze in ziekenhuizen, later werd ze mentor en begeleidde stagiaires en verpleegkundigen in opleiding. Ze vond het een leuke baan. Nee, een bevredigende baan, zei ze altijd. Bevredigend en interessant.
In de tuin hupt een musje over het gras. Grappig om te zien. Huppen, terwijl je kunt vliegen. Lijkt me ook heel vermoeiend dat op en neer gehup.
Volgens mij gaat het nu echt lente worden. Ik heb het minder koud en in mijn hoofd is het helder. De watten zijn verdwenen, en dat voelt zeer bevrijdend. Alsof mijn hoofd daardoor lichter geworden is, terwijl watten toch bijna niets wegen.
De lucht kleurt pastelblauw, maar niet zo fel als in de zomer. Dat komt omdat de zon nog relatief laag staat. Ik zie sneeuwklokjes en een paar krokussen. Er vliegen kraaien over en verdwijnen achter de daken van de huizen.

Ze praat nog steeds, een lang telefoongesprek.
Ik steek mijn handen in mijn zakken. Onderin zit een papiertje. Een kassabon. Ik weet even niet waarvan. Als ik even goed nadenk komt het vanzelf wel. Kantoorboekhandel Visser staat bovenaan. Het zegt me even niets. Als ik de bon in de prullenbak gooi schiet het me weer te binnen. Het boek voor Nina.
Ik heb een eigen kamer, boven. Toen we twintig jaar geleden dit huis kochten hebben we op de eerste verdieping allebei een kamer voor onszelf ingericht. Dat vond ik belangrijk: een plek waar je je terug kunt trekken als je even alleen wilt zijn. Charles heeft dat niet nodig, een eigen kamer, die beschikt over een heel huis voor zichzelf. Wij moeten het huis delen, vandaar dus die eigen kamers. Bovendien nam ik werk van school mee, en had ik de rust nodig om te kunnen doen wat gedaan moest worden. We hebben ook allebei een eigen computer, een eigen telefoon en zelfs een eigen email adres. Dat vind ik ook belangrijk. Een stukje voor jezelf. Dat heeft een mens nodig.
Ik ga achter mijn bureau zitten en strijk met mijn handen over het eikenhouten blad. Lekker glad is het is. Nina heeft ook een bureau, een klein formaat, een bureautje. Ze kan naar buiten kijken. Ik niet, ik zit met mijn rug naar het raam.
Ik trek een la open en heb geen idee wat er allemaal in ligt. Ik moet dat nodig eens uitzoeken en veel weggooien. Boven op zolder staat een papierversnipperaar, die zal ik vandaag of morgen naar beneden halen. Het vreemde is dat wanneer je de papieren op een stapeltje legt, je lang niet zoveel papier hebt dan wanneer je het versnippert.
Het praten beneden houdt op en onderaan de trap hoor ik Sytske mijn naam roepen. Ze gaat me ongetwijfeld vertellen met wie ze gesproken heeft.
Op de bank in de woonkamer zit een jonge vrouw. Leuk gezicht, kort haar. Daar houd ik van, dat vind ik altijd zo vlot staan. Ze komt me bekend voor, maar ik kan haar even niet plaatsen. Ze schijnt mij wel te kennen, want ze noemt mijn naam als ze opstaat en mij een hand

geeft. Ik hoef me dus niet voor te stellen. Ik kijk Sytske vragend aan. Ze moet me echt even helpen.
'Weet u niet meer wie ik ben, meneer Van Berkel?'
'Het spijt me,' zeg ik. En dat doet het ook, spijten bedoel ik. Het is gênant als je de naam niet meer weet van iemand die jou wel kent. Een aandachtspunt vind ik. Voortaan beter opletten als ik mensen ontmoet. Hun gezicht inprenten en goed onthouden.
'Dit is Esther,' zegt Sytske. 'Van Geriant. Ze is een paar weken geleden ook hier geweest.'
Ik weet het opeens weer. Die jongedame die net uit de schoolbanken gekropen is en mij van alles en nog wat wijs wil maken.
O nee, dat gaat niet gebeuren en dat ga ik haar ook duidelijk maken. Ik blijf in het midden van de kamer staan en wil zeggen dat ik geen behoefte heb aan een gesprek, maar op de een of andere manier komt er niets uit mijn mond. Ik wil haar de deur wijzen. Niet onbeschoft of botweg, nee, op een uiterst beleefde manier, maar het lukt niet. Er lijkt ergens een blokkade te zitten. Alsof er een straat afgesloten is en ik niet verder kan. Mijn hoofd lijkt zich opeens weer te vullen met watten. Niet zoveel als anders, maar toch.
'Met wie was je aan de telefoon?' vraag ik.
'Met niemand,. Ik was in gesprek met Esther.'
'Ik kom eens kijken hoe het met u gaat, meneer Van Berkel.'
Het lijkt mevrouw Vriezenkolk wel, die wil ook altijd weten hoe het met me gaat. Ik zeg altijd dat het uitstekend gaat en dat is volgens mij de beste manier om snel van iemand af te komen.
'Uitstekend,' zeg ik, 'het kan niet beter.'
'Wat doet u zoal de hele dag?'
Ja zeg, wat krijgen we nou? Net uit het ei en mij overhoren wat ik de hele dag doe. Snotneus! Bovendien weet ik niet wat er met mijn informatie wordt gedaan. Straks belandt het bij mensen die ik niet ken en die kwade bedoelingen hebben. Niet teveel prijsgeven dus. Voorzichtigheid is geboden.
'Van alles en nog wat,' zeg ik en daar wil ik het bij laten.
'Ik hoorde dat u Nina van school hebt gehaald.'

Ik kijk Sytske aan. Wij moeten straks even met elkaar praten. Het geeft geen pas dat mijn bezigheden worden doorgebriefd.
'Jip en Janneke,' zeg ik.
De jongedame kijkt me niet begrijpend aan.
'Ik heb een voorleesboek voor Nina gekocht, Jip en Janneke.'
Ja hoor, nu heeft ze het begrepen.
'Zijn er dingen die u lastig vindt in het dagelijks leven?'
Een volhoudertje, dat moet gezegd worden. Ik wil beleefd blijven, maar eigenlijk vreet ik mezelf van binnen op.
'Nee, hoor,' zeg ik. 'Ik heb nergens problemen mee.'
'Lukt het nog om uw dag een beetje te plannen?'
Wat een vraag. Wat moet ik nu plannen? Ik ben tweeënzeventig en heb de tijd aan mezelf. Er valt niets te plannen. Ik sta 's ochtends op en zie wel wat de dag brengt. Plannen? Hoe komt ze op het idee?
'Ja, hoor, dat gaat prima.'
Blijkbaar heeft ze genoeg van me, want ze richt nu het woord tot Sytske. Ze stelt vragen, maar ik weiger te luisteren. Ik heb er genoeg van.
Ze praat maar door, ik word er doodmoe van en sta op. Ik ga naar boven, hier heb ik geen zin meer in.
'Waar ga je naartoe, Otto?'
'Naar boven, ik moet laatjes opruimen, ik heb veel te veel troep.'
'Wacht nog heel even. We maken eerst een nieuwe afspraak met Esther.'
Ik zou niet weten waarom ik daarbij moet zijn. Dat besluit ik niet te zeggen, want dan krijgen we ongetwijfeld een hele discussie en daar zit ik al helemaal niet op te wachten.
'Regel jij het maar,' zeg ik. 'Jij bent daar beter in.'
Sytske pakt haar agenda. Esther gebruikt voor afspraken kennelijk haar telefoon. Ook handig.
Dan geeft Esther mij een hand en laat Sytske haar uit.
Zo, dat hebben we ook weer gehad.

Het is merkwaardig hoe sommige gebeurtenissen uit mijn geheugen lijken te vervagen. Ik krijg dan de indruk dat ik door een dichte mist moet ploegen om bij de herinneringen te komen, waarvan ik weet dat ze ergens verborgen moeten zitten. Ze zijn er, daar ben ik van overtuigd, ook al lijken ze tijdelijk onbereikbaar. Zomaar verdwijnen kunnen ze niet, daar ben ik zeker van.
Op die momenten lijken de watten in mijn hoofd zich te verdichten, compacter te worden. Af en toe test ik mezelf en de resultaten van die zelftests zijn eigenlijk altijd zeer positief. Ik ga dan terug naar een bepaalde situatie en probeer die dan zo nauwkeurig mogelijk nogmaals in mijn gedachten de revue te laten passeren. Alsof ik in de bioscoop zit en naar een film kijk.
Maar soms lukt het me gewoon niet en dat maakt me verdrietig. Op die momenten pijnig ik mijn hersenen, maar komt er helemaal niets.
Misschien moet ik er niet teveel bij stilstaan, niet teveel aan denken. Sommige dingen in het leven zijn nu eenmaal onvermijdelijk en je kunt er wel over gaan lopen piekeren, maar dat verandert niets aan de situatie. Nemen zoals het op je afkomt.
Ik heb de papierversnipperaar van boven gehaald en de stekker in het stopcontact gestopt. Eén voor één stop ik de vellen erin die versnipperd kunnen worden. Het ding slokt ratelend het papier op en ik denk aan Holle Bolle Gijs in de Efteling: papier hier, dank u wel.
Sytske komt binnen. Wil weten wat ik aan het doen ben.

'Ik ben aan het opruimen. Ik heb teveel paperassen. Hier,' zeg ik en houd een stapel papier in de lucht. 'Dit ligt al jaren in mijn bureaula. Ik kijk er nooit naar, dus kan het weg.'
'Ik kan je helpen, voordat je iets wegdoet wat belangrijk is.'
Dat is misschien een goed idee. Zij pakt het uit de la, bekijkt het en geeft wat weggegooid kan worden aan mij. Scheelt een hoop leeswerk. Ja, zo doen we het. Ze gaat op mijn plaats zitten en pakt de eerste stapel papier. Ik trek een stoel bij en stop alles wat zij aangeeft in het papier verslindende monster.
Ik kijk met welke zorgvuldigheid ze te werk gaat. Sommige papieren legt ze op een stapeltje op mijn bureau, andere geeft ze mij aan, die ik vervolgens in het ratelende apparaat stop.
Ze is nog niet eens helemaal grijs, eerder gemêleerd. Toen ik haar leerde kennen was ze donkerblond. Donkerblond en mooi. Dat vind ik haar nog steeds, mooi. Goed, de jaren zijn niet ongemerkt aan haar voorbij gegaan, maar mooi is ze nog altijd. Soms als ik naar haar kijk, tijdens het eten bijvoorbeeld, als we tegenover elkaar zitten, kan ik echt weer verliefd op haar worden.
Ik vraag me af waarom ik die papieren al die jaren heb bewaard. Waarom bewaart een mens überhaupt van alles en nog wat? Je kijkt er nooit meer naar, je kunt er niets mee, maar je legt het toch weer bij andere nutteloze dingen. Nu dan maar even radicaal opruimen.
Zou Charles ook eens moeten doen. De hele uitdragerij bij de weg zetten met een bordje erbij: gratis meenemen. Mocht hij ook overbodige papieren hebben, kan ik hem mijn versnipperaar lenen. Dat zal ik de volgende keer tegen hem zeggen.
Het gaat trouwens wel lekker snel op deze manier. Goed, dat Sytske even meehelpt. Ze heeft altijd zulke goede ideeën. Ze denkt ook beter na dan ik. Ik ben impulsief en handel vaak veel te snel. Ze geeft weer wat aan. Gelukkig ratelt de machine alleen als je er papier instopt. Als hij geen voeding krijgt is hij stil. Ik hoop dat de stapel op mijn bureau niet al te hoog wordt, maar Sytske zal wel weten wat ze doet.
Ik moet even mijn benen strekken.

'Leg maar op de grond wat weg kan,' zeg ik en ga voor het raam staan. In de tuin staat een Japanse kers. Bloeit heel mooi in april. Roze bloesem. Nu is hij kaal en is de takkenstructuur goed te zien. Bij Paul in de tuin staat er ook een. Daar zie ik altijd die Vlaamse gaai op een tak zitten. Prachtige vogel vind ik dat.
Sytske sorteert maar door en de stapel op de grond wordt groter. Achter de Japanse kers, de onze, staan coniferen, zo hoog als twee volwassen mannen op elkaar. Daar bovenuit daken van huizen.
Ik denk aan vroeger. Mijn ouderlijk huis. Wij hadden vrij uitzicht over de IJssel en de daarachterliggende uiterwaarden. Kilometers ver kon je kijken. Bij hevig onweer stonden we voor de ramen en keken hoe de hemel boven de weilanden hel oplichtte in een alles verblindende witte gloed.
Veel schepen altijd op dat water, alle soorten en maten en ze vervoerden van alles en nog wat. De hele dag voer de parlevinker heen en weer. Kwam langszij bij de schepen en via een grote rieten mand aan een touw werden de bestellingen aan boord gehesen. Er zijn geen parlevinkers meer, het beroep is uitgestorven.
Ik denk vaak aan vroeger. Misschien dat het met de leeftijd te maken heeft, dat een mens de herinnering aan het verleden meer gaat koesteren. Er vaker aan terugdenkt.
Hoe ouder je wordt, hoe meer herinneringen. Elke dag komen er nieuwe bij. Het gaat maar door. Soms vraag ik me af waar dat allemaal goed voor is. Wat het doel is van herinneren? Als ik op een dag sterf en alles uitgewist wordt, wat waren die herinneringen dan waard? Daar denk ik vaak aan de laatste tijd en het stemt me keer op keer weer weemoedig. Misschien moet ik me niet zo in mezelf terugtrekken, meer bij de les blijven.
Je moet ook nooit oude plekjes op gaan zoeken, nooit teruggaan naar wat geweest is. Een paar jaar geleden heb ik mijn geboortestad bezocht. De fietsen tegen de muur van mijn ouderlijk huis stonden er niet meer en ik zat niet op de stoep bij de voordeur. Ons naambordje boven de brievenbus was vervangen. Er hingen ook andere gordijnen.

Merkwaardig dat het beeld van je jeugd in je herinnering niet meer strookt met de werkelijkheid van toen. Misschien dat je in de loop der tijd de scherpe kanten eraf geslepen hebt. Alsof je geheugen zich liever vergist dan de pijn te bewaren.
Het beeld dat ik voor mijzelf had gecreëerd, werd wreed verstoord toen ik terugkwam na al die jaren. Alles was veranderd, en slechts met moeite zag ik het vroeger dat ik ooit achterliet.
Nee, ga niet terug naar iets dat er niet meer is. Het is een verre, zoete droom, die moet je niet verstoren, want het is ruw ontwaken.
Volgens mij heeft Sytske iets tegen me gezegd.
Als ik, zoals de laatste tijd steeds vaker gebeurt, voor me uit mijmer en langzaam in mezelf verdwijn, dringen de omgevingsgeluiden niet echt meer tot me door. Als iemand dan iets tegen me zegt, zoals Sytske zo-even, lijkt het alsof ik terug moet keren van een innerlijke, verre reis en heb dan moeite om weer in het hier en nu te landen.
Ik draai me om, ze kijkt me aan.
'Waar was je?'
'Hier,' zeg ik, 'voor het raam.'
'Nee, met je gedachten.'
'Ik dacht aan vroeger en hoe alles verdwijnt in niets.'
'Ja, en wat overblijft zijn herinneringen.'
Het is toch frappant dat ze dat woord noemt: herinneringen. Soms krijg ik de indruk dat ze mijn gedachten kan lezen. Je hoort dat vaker van echtparen die al heel lang bij elkaar zijn: de een weet vaak wat de ander denkt, of gaat zeggen.
'Zo,' zegt ze en pakt de stapel papier die op mijn bureau ligt, 'dit mag niet weg en wat daar op de grond ligt mag in de versnipperaar.'
'Wat ga je met die papieren doen?' wil ik weten.
'Die leg ik in een laatje van mijn bureau.'
'Ze kunnen ook in mijn bureaula, daar is nu ruimte genoeg.'
Nee hoor, ze neemt ze mee. Is zeker bang dat ik er onzorgvuldig mee omga of mogelijk weggooi.
'Ik heb nog veel meer papieren,' zeg ik. 'Help je me daar ook mee?'

'Vandaag niet meer. Ik moet zo langzaam voor het eten zorgen. In de schuur staat een kartonnen doos. Doe daar de snippers maar in. Morgen wordt het papier opgehaald.'
Het is nog een heel geprop met al die snippers, maar als ik het goed aanstamp past het allemaal in de doos.
Zo, dat was uitstekend werk. De middag nuttig besteed. Fijn dat Sytske me geholpen heeft, de leiding heeft genomen. Nu weet ik alleen even niet meer wat er met die doos moet gebeuren. Nou ja, ze zal het wel vertellen. Gewoon niets doen, komt vanzelf wel goed.

Na het eten pak ik de fiets.
De lente mag dan in aantocht zijn, een jas moet ik wel aan. Handschoenen ook.
Ik heb een fijne fiets, met accu natuurlijk. Ik wilde er eerst niet aan. Iedereen had opeens zo'n elektrische fiets en ik wilde me niet aansluiten bij de kudde. Daar kwam bij dat ik vond dat ik daar nog lang niet aan toe was. Zonder ondersteuning ging het nog prima. Altijd zo gedaan, waarom nu opeens anders? Toen Sytske een elektrische fiets kocht, heb ik me laten verleiden om een proefritje te maken. Ja, dat fietste wel even anders dan op mijn oude tweewieler. Ik schoot vooruit en was meteen verkocht. Heerlijk fietste dat.
Al een paar jaar heb ik er nu ook een met een accu en ik zou niet anders meer willen. Ik ben een kuddedier geworden. Maar zijn we dat niet allemaal? Kuddedieren?
Even opletten nu, het stoplicht staat op rood, wachten dus.
Veel fietsers trekken zich er helemaal niets van aan en rijden gewoon door. Regels zijn altijd voor anderen, zei mijn vader altijd. Terwijl ik sta te wachten vliegen ze links en rechts langs me heen. Verkeersregels schijnen voor veel mensen erg ingewikkeld te zijn. Ah, het licht springt op groen. Oppassen nu, voorzichtig.
Sytske wil dat ik een helm koop. Ik heb gezegd dat wanneer ik met zo'n pispot op mijn hoofd moet rijden, ik dan mijn fiets wegdoe. Nee, geen helm, ik pieker er niet over.

Ik passeer de laatste huizen van de stad. Hier bij het seniorencomplex moet ik rechtdoor. Op de stoep, vlakbij de hoofdingang staan twee containers, een voor glas en een voor papier. Er staat een auto en een man gooit lege flessen en potjes in de daarvoor bestemde bak. Ik hoor het kapot vallen op de bodem.
Zo, nu moet ik hier het tunneltje onderdoor en dan ben ik in het buitengebied. Hier, in de open vlakte is het kouder dan tussen de huizen. Nog een paar kilometer. Jammer toch dat overal van die lelijke windmolens staan. Landschapsvervuiling vind ik het. Natuurlijk, ik begrijp dat ze nodig zijn. Iedereen wil dat het licht aangaat als ze de schakelaar aanklikken. Als ik mijn computer aanzet wil ik wel graag beeld en 's morgen een kop koffie wil ik ook niet missen. Nee, ze zijn bitter noodzakelijk, maar mooi is het allemaal niet. Misschien dat over twee generaties de mensen het vreemd zouden vinden als ze opeens zouden verdwijnen. Alles went tenslotte en op het laatst zie je het niet meer.
Ik zet mijn fiets tegen de schuur. Paul weet dat ik kom, ik heb gebeld. Ik kom niet graag onverwachts. Je weet nooit of je gelegen komt, zelfs niet bij je kinderen. Die hebben tenslotte hun eigen leven en dat moet je als ouder respecteren.
'De koffie is bijna klaar.'
'Lekker. Waar is Nina?'
'In bed.'
'Zo vroeg al?'
'Het is zeven uur geweest.'
Ik kijk op mijn horloge, tien over zeven.
'Slaapt ze al?'
'Wil je bij haar kijken?'
Heel zachtjes loop ik naar boven. Wil haar niet wakker maken mocht ze slapen. De kamerdeur staat op een kier en ik steek mijn hoofd er voorzichtig omheen.
Ze staat naast haar bed, de knuffel tegen zich aangedrukt en ze huilt. Dikke tranen lopen over haar wangen en vallen bovenop de pluche kop van Beer.

Ik ga naar binnen.
'Wat is er aan de hand, lieverd?'
'Ik wil naar mama toe.'
Dit snijdt door me heen. Zo klein, zo tenger, zo verdrietig. Wat ik ook ga zeggen, niets helpt. Ze wil naar haar mama en die kan ik niet bij haar terugbrengen. Hoe graag ik dat ook zou willen.
'Kom eens naast me zitten,' zeg ik en neem haar mee naar het bed. We gaan op de rand zitten, ik sla mijn arm om haar heen en trek haar tegen me aan. Ze heeft haar hoofd nog meer gebogen dan anders. Kijkt naar haar benen die heen en weer bengelen. Haar smalle schouders schokken.
Ik voel me machteloos. Ik voel haar pijn, haar verdriet, haar eenzaamheid. Ik zou haar willen troosten, willen zeggen dat het allemaal goed komt, maar dat doet het niet. Mama is dood en dat komt nooit meer goed.
'Ik begrijp dat je heel verdrietig bent,' zeg ik. 'Ik ben ook verdrietig dat jouw mama er niet meer is. Maar soms gebeuren er dingen waar niemand iets aan kan doen. Maar ik denk dat mama wel heel blij is dat je nu bij papa woont en dat je het fijn vindt op school en dat je al leuke vriendinnen hebt.'
Ik hoor de leegte van mijn woorden, hoe cliché mijn troost klinkt, en hoe ik worstel met mijn onvermogen iets te zeggen dat werkelijk zou kunnen raken.
Ze wrijft in haar ogen.
'Kom,' zeg ik, 'onder je donsdek, anders krijg je het veel te koud.'
Ze gaat onder het dek liggen en ik ga bij haar zitten. Wat is ze klein en breekbaar in dat grote bed.
'Is je knuffel ook verdrietig?'
Ze knikt heftig. Ja, de knuffel is ook verdrietig.
'Heb je me al verteld hoe hij heet?'
'Ja.'
'Dat ben ik even vergeten.'
'Hij heet Beer.'
'Ja,' zeg ik, 'nu weet ik het weer.'

'Dat moet je maar niet meer vergeten.'
'Ik ga het nu echt onthouden.'
Ze lacht en ik vraag me af of ze me gelooft.
'Heel lang geleden,' zeg ik, 'was ik ziek. Niet heel erg ziek hoor, een beetje maar. Mijn oma zat toen ook op de rand van het bed, net zoals ik. En ze vertelde mij dat toen ze een klein meisje was, iets ouder dan jij nu bent, haar…'
'Hoe oud was je oma dan?'
'Ze was elf jaar en toen werd haar mama ziek en op een dag ging haar mama dood.'
'Dat vind ik zielig.'
'Ja, dat vond ik ook toen mijn oma dat vertelde. Je begrijpt dat mijn oma toen ook heel erg verdrietig was toen haar mama dood was, net als jij nu.'
'Moest ze ook huilen?'
'Dat denk ik wel.'
'En wat deed ze toen?'
Merkwaardig hoe snel een kind overschakelt. Zo-even nog groot verdriet, nu benieuwd hoe het mijn oma verging na de dood van haar moeder.
'O, ze ging gewoon weer naar school.'
'Was ze dan niet meer verdrietig dat haar mama dood was.'
'Natuurlijk wel. Maar op een dag besloot ze om nog alleen maar aan de leuke dingen te denken die ze met haar mama had gedaan.'
'Ik ging altijd met mama zwemmen.'
'Nou, kijk,' zeg ik, en zie een ingang. 'Daar kun je bijvoorbeeld aan denken en vast en zeker zijn er nog een heleboel andere leuke dingen die je met mama hebt gedaan en waar je aan kunt denken.'
'Achter ons huis was een park en daar kon je spelen. Mama en ik gingen altijd wippen, soms schommelen, maar mama durfde niet zo hoog en dan moest ik altijd lachen.'
'Wat leuk. Zullen we afspreken dat je nu alleen nog maar aan leuke dingen gaat denken die mama en jij hebben gedaan?'
'Mag ik dan niet meer huilen?'

'Natuurlijk mag je huilen. Maar als je klaar bent met huilen, droog je je traantjes af en dan denk je weer aan iets leuks. En als je weer verdrietig bent kom ik je voorlezen.'
'Uit Jip en Janneke?'
'Als jij dat wilt dan doe ik dat.'
'Maar ik kan ook al lezen.'
'Dat weet ik.'
'Maar je mag wel voorlezen.'
Ik trek het donsdek iets meer over haar heen.
'Zo, en nu lekker slapen. Dag, lieverd.'
Op de gang hoor ik haar roepen.
'Opa?'
Nu krijg ik het werkelijk even te kwaad. Dit is de eerste keer dat ze opa zegt. Ik word helemaal warm van binnen. Moet even op adem komen. Heel even wachten.
'Ja, lieverd,' zeg ik en loop terug naar haar kamer.
'Als ik nou weer verdrietig ben, dan kan ik je wel even bellen.'
'Dat spreken we af.'
'En dan kom jij.'
'Zeker weten.'

'Ik hoorde je praten,' zegt Paul, 'maar wilde je niet storen.'
'Ze stond naast haar bed en huilde omdat ze naar haar mama wilde.'
Paul schenkt koffie in.
'Er gaan dagen voorbij dat ze er, voor mijn gevoel althans, niet mee bezig is en dan opeens is het zomaar helemaal mis. Wat heb je tegen haar gezegd.'
'Het verhaal van mijn oma.'
'Dat ken ik, jouw oma die haar moeder verloor toen ze elf jaar was.'
'Ja, dat heb ik verteld en heb haar natuurlijk eerst getroost. En ze noemde me opa.'
'Echt waar?'
'Ja.'
'Hoe vond je dat?'

'Dat raakte me behoorlijk.'

Als ik binnenkom zet Sytske de televisie zachter.
'Waar kijk je naar?'
'Een of andere quiz, niet de moeite waard.'
Ze zet het apparaat uit en wil weten hoe het was.
Dat is fijn thuiskomen. Iemand die op je wacht en bij binnenkomst vraagt hoe het was.
Dat moet Charles allemaal missen. Nou ja, ik weet niet of hij het mist. Wat je niet kent mis je niet, zeggen ze toch? Misschien moet ik hem aan mevrouw Vriezenkolk koppelen. Die wil altijd maar weten hoe het gaat. Ik moet glimlachen. Ze vraagt of ik binnenpretjes heb.
'Ik dacht aan mevrouw Vriezenkolk,' zeg ik en moet weer lachen.
'Waar het hart vol van is …'
'Welnee. Ik moest eraan denken dat mevrouw Vriezenkolk misschien iets voor Charles zou kunnen zijn.'
'Agat, nee toch?'
'Dan zou hij als hij weggeweest is niet zo alleen thuis komen.'
'Die twee passen absoluut niet bij elkaar, volgens mij.'
'Kunnen ze samen overlijdensadvertenties uitknippen. Charles knipt, mevrouw Vriezenkolk plakt ze in het album.'
'Het klinkt meer als een komisch duo.'
Maar ze heeft gevraagd hoe het was. Nu moet ik me even goed concentreren. Even de afgelopen uren voor de geest halen. Het duurt een paar seconden, maar ik weet het weer. Ik ben heel helder en kan in volgorde vertellen wat ik heb gedaan. Mijn fietstocht, de stoplichten waar veel fietsers gewoon doorheen reden.
'Je moet een helm kopen,' zegt ze.
Daar wil ik het nu niet over hebben. Ze weet hoe ik daarover denk en ik heb geen zin deze discussie opnieuw te voeren. Ik ga gewoon verder met mijn verhaal. Ze kijkt heel bezorgd als ik vertel hoe verdrietig Nina was en ze wil weten of ik haar heb getroost.
'Natuurlijk heb ik dat.'
'Dat kon je vroeger met de kinderen ook goed,' zegt ze. 'Troosten.'

Dat kan ik mij wel herinneren. Die keer dat Paul zijn lievelings-broodtrommeltje kwijt was. Wat was hij verdrietig. We hebben overal gezocht, maar nooit weer gevonden. Het brood uit het reservetrommeltje smaakte lang zo lekker niet. Sara heb ik ook vaak getroost. Als kind huilde ze nogal gauw, maar na haar even tegen me aangedrukt te hebben, was het verdriet snel weer voorbij. Ja, dat kon ik wel, troosten.
Als ik alles heb verteld voel ik me opeens heel moe. Ik kijk op de klok. Het is nog veel te vroeg om naar bed te gaan. Als ik dat zou doen zou ik mogelijk midden in de nacht wakker worden en niet meer kunnen slapen. Nee, opblijven nog even. Ik pak een biertje uit de koelkast. Iets kouds in mijn maag houdt me wel wakker. Vroeger had ik daar nooit last van. Dat ik vroeg op de avond al moe was, bedoel ik. Ik was vaak de laatste die in bed kwam. Het zal wel met de leeftijd te maken hebben. Dat is een grote kapstok en alles wat we niet onmiddellijk kunnen verklaren hangen we daaraan.
Sytske zet de radio aan. Eerst hoor ik een vrouwenstem, die een product aanraadt dat iedereen beslist in huis moet hebben. Geen idee wat het is. Te koop bij elke drogist hoor ik nog. Als ze klaar is hoor ik opeens muziek. Chopin volgens mij. Daar houd ik van, Chopin. Ik heb ooit eens gelezen dat het zo'n verlegen man was dat hij nauwelijks durfde op te treden. Lijkt me lastig voor een kunstenaar. Doof zijn lijkt me nog erger. Beethoven, die was stokdoof en kon toch componeren. Hij hoorde de muziek van binnen. Wat zal dat een lawaai zijn geweest in het hoofd van die man. Zo'n heel orkest dat maar doordreunt.
We hebben de hele dag de radio aan. De meeste tijd zo zacht dat we het nauwelijks horen. Achtergrondmuziek noemen ze dat. En altijd klassiek. Licht klassiek. Ik ben vergeten een glas te pakken, moet ik weer opstaan. Sytske vraagt of ik water op wil zetten, ze wil thee. Ze is gek op thee, drinkt eigenlijk niet anders. Thee en water. Maar goed, dat is thee dus ook. Water bedoel ik. Water met een smaakje.
'O, dat heb ik je nog helemaal niet verteld,' zegt ze. 'Ik had Paul vanmiddag nog aan de lijn.'

Gek eigenlijk dat we dat nog steeds zeggen: aan de lijn. De lijn bestaat allang niet meer, het is allemaal lijnloos. Er is geen lijn meer. Alles via wifi. Het water begint te borrelen. Even wachten tot de koker vanzelf afslaat. Glas pakken, theezakje en een bakje waar Sytske straks het natte zakje op kan leggen. Alles even in volgorde, anders raak ik de draad kwijt. Eerst dit maar even naar de kamer brengen.
'Ik heb hem gevraagd hoe het ging.'
'Wacht even,' zeg ik, 'anders raak ik in de war.'
Alles voor de thee staat nu op tafel. Nu het water inschenken en de koker weer op het daarbij behorende plaatje zetten. Nu mijn bierglas. Een hoog bierglas, breed van boven en naar beneden smal toelopend. König Ludwig, Weissbier, staat er op. Ik heb er zes. Ooit gekocht op internet. Ik kwam ze toevallig tegen en omdat ik net een boek had gelezen over Koning Ludwig II van Beieren heb ik ze gekocht. Zo, glas gepakt, klaar. Nu zitten.
'Ik heb hem gevraagd of hij het allemaal redt.'
'Wat bedoel je?'
'Nou, met Nina. Het is tenslotte een hele verandering. Tot nu toe ging het allemaal goed, zei hij. Maar jij bent er geweest en ze was dus nogal verdrietig.'
'Toen ik wegging niet meer.'
Ik vraag me af waarom ik toch opeens zo moe ben. Ik kijk nog maar weer eens op de klok. Nog steeds veel te vroeg om naar boven te gaan. Het lijkt wel of alles langzamer gaat wanneer je wilt dat het juist opschiet. Een vakantie vliegt meestal voorbij, terwijl het in de stoel bij de tandarts een eeuwigheid lijkt te duren. Psychologische tijd noemen ze dat. Ik sta op en loop naar de boekenkast. Met mijn vingers strijk ik langs de boeken. Zo zoek ik meestal. Rustig met je vingers erlangs strijken, elk boek even aanraken, dan vergeet je er geen een. Sytske wil weten wat ik zoek.
'De tijd,' zeg ik.
'De tijd?'
'Een boek van Frits Bom. Over de tijd.'

'Frits Bom? Was dat niet iemand van de televisie?'
'Ja, de ombudsman of zoiets.'
Ah, hier heb ik het. De tijd van Frits Bom. Ik ga weer zitten. Volgens mij staat hetgeen ik zoek op de eerste pagina's. Rustig kijken en langzaam omslaan. Ja hoor, hier staat het, op pagina achttien.
"De beleving van tijd is subjectief en afhankelijk van innerlijke en externe omstandigheden die de mate van het bewuste besef ervan bepalen. Niet het horloge veroorzaakt een bepaalde duur van de pijn bij de tandarts, maar de frequentie en de heftigheid van het boortje dat de zenuw raakt. Dan worden seconden minuten …"
Met andere woorden: tijd kan langzaam lijken als je je verveelt of pijn hebt en kan voorbij vliegen als je iets aangenaams beleeft.
Nu weet ik alleen niet meer waarom ik dit heb opgezocht. Ik zal het toch wel met een bepaalde bedoeling hebben gedaan? Of was het Sytske die erom vroeg? Ik vraag het haar maar ze zegt dat ze niet weet waar ik het over heb. Lastig hoor, dat sommige dingen zomaar opeens uit je hoofd weg lijken te stromen. Alsof er ergens een lek is ontstaan. Lekkage in je hoofd. Misschien weet ik het weer als ik even loop, het boek terugzet in de kast.
'Zocht je iets speciaals?'
'Nee,' zeg ik, 'ik wilde zomaar even bladeren.'
Wat een onzin: zomaar even bladeren. Bladeren doe je in een tijdschrift, niet in een boek.
'Waarom drink je je bier niet op?'
Dat is waar ook, ik had een biertje uit de koelkast gepakt. Ik leg mijn handen er omheen. Precies de juiste temperatuur.
'Wat wordt dat?' vraag ik en wijs op het haakwerk dat in haar schoot ligt. Bruine en donkergele kleuren, in banen naast en door elkaar.
'Een deken voor jou.'
'Voor mij?'
'Ja, jij bent nogal kouwelijk. Die kun je dan lekker over je benen leggen als je hier zit of boven achter je bureau.'
'Wat lief,' zeg ik.

Ik kijk op de klok. O ja, nu weet ik opeens waarom ik dat boek heb gepakt. Ik wilde iets weten over de tijd, de psychologische tijd.
'Vind jij ook dat de avond zo langzaam gaat?'
'Waarom ga je niet even puzzelen?'
Dat is een goed idee. Als ik puzzel ben ik afgeleid en let ik niet meer op de klok. Je zult zien dat het dan bedtijd is voordat je het weet.
Sytske haakt maar door. Een deken. Ze heeft volgens mij wel gezegd voor wie die is, maar dat ben ik kwijt.
'Voor wie is die deken ook alweer?'
'Voor jou, omdat je nogal kouwelijk bent.'
Voor mij, wat lief. De puzzel is niet zo ingewikkeld en eigenlijk vul ik alles in, zonder al te veel te moeten nadenken. Verdorie, ik moet oppassen dat mijn ogen niet dichtvallen. Lastig hoor. Ik stop even met schrijven.
Opa, had ze gezegd.
Opa.

III

'Kom eens hier,' zeg ik.
Ik schuif mijn stoel terug, zodat we tegenover elkaar komen te zitten. Ze moet een klein sprongetje maken om op de zitting te komen.
'Opa vertelde dat je heel erg verdrietig was gisteravond.'
'Ja, maar nu niet meer.'
'En hoe is het met Beer? Is hij nog wel verdrietig?'
Ze kijkt naar haar knuffel.
'Een beetje.'
'Het is helemaal niet erg als je verdrietig bent. Je mag gewoon huilen als je mama mist of als je over iets anders verdrietig bent.'
Ze knikt.
'En als je nou verdrietig bent, dan moet je gewoon naar mij toekomen, dan kunnen we erover praten en kan ik proberen je te helpen. Snap je dat?'
Ze knikt weer.
'Wat heeft opa gezegd dat je moet doen als je verdriet hebt?'
'Aan leuke dingen denken die ik met mama heb gedaan.'
'O, dat vind ik wel heel goed. En heb je al ergens aan gedacht?'
'Dat weet ik niet meer.'
'Aan het park bijvoorbeeld waar jullie op de wip en de schommel zaten?'

'O ja, dat is waar ook.'
'En hielp dat?'
'Maar opa zei dat ik wel mocht huilen.'
'Natuurlijk mag je huilen, maar daarna kun je dan aan die leuke dingen gaan denken.'
'Ik ga opa bellen als ik verdrietig ben.'
'Heeft opa dat gezegd?'
'Ja.'
'Dan kunnen we dat doen. Je kunt dus eerst bij mij komen. Dan praten we erover en als je dan nog verdrietig bent bellen we opa.'
'Mag ik appelsap?'
'Ja, pak maar.'

Twee maanden woont ze nu bij mij. Eerst was ze wat stilletjes, maar na een paar dagen begon ze meer te praten. Ze vertelde over school, de juf en haar vriendinnetjes. Ze leek haar draai gevonden te hebben. Over Judith en Martin sprak ze niet. Ze zijn hier twee keer geweest. De eerste keer had Nina het er moeilijk mee. Ik denk dat ze het liefst weer met hen was meegegaan. De tweede keer ging het probleemloos.

Zoals te verwachten viel, is mijn leven totaal veranderd. De vrijheid om te gaan en te staan waar en wanneer ik maar wilde is verleden tijd. Ik sta 's ochtend vroeger op. Ga onder de douche en daarna gaat Nina naar de badkamer. Ze wast haar gezicht en kleedt zich aan. Ze is heel zelfstandig en ik hoef haar daar niet bij te helpen. Haar kleren leg ik de avond van te voren klaar. Als ze aangekleed is komt ze naar beneden en ontbijten we samen. Intussen heb ik haar broodtrommeltje ingepakt. Ze hebben op school een continurooster. Ze beginnen om half negen en gaan om kwart over twee uit. Tussen de middag hebben ze een half uur pauze. Woensdagmiddag is ze om half een klaar.
Ik breng en haal haar op. De eerste dagen ben ik met haar meegelopen tot de klas, maar nu zet ik haar bij de deur af.

Als ze op school zit ga ik aan het werk. Een kwartier voordat ik haar ga halen stop ik daarmee. Als ze thuis is probeer ik zoveel mogelijk tijd aan haar te besteden, maar geef haar ook de ruimte om alleen te zijn, haar eigen ding te doen. Als ze zichzelf vermaakt – en dat doet ze de meeste tijd – zit ik achter mijn pc en ben aan het werk. Ik ben er in ieder geval mocht ze me nodig hebben.
Ze gaat om zeven uur naar bed, ik lees haar voor en meestal werk ik dan nog een paar uurtjes.
De eerste nachten waren onwennig, voor Nina en voor mij. Ik durfde nauwelijks te slapen, bang dat ik haar niet zou horen als er iets was, als ze me nodig zou hebben. De eerste avond in haar nieuwe kamer was heel erg spannend en ze was heel zenuwachtig. Ik heb haar deur op een kier gezet en het licht op de gang aangelaten. Dat stoorde mij dan weer en de volgende dag heb ik een nachtlampje voor haar gekocht dat ik in het stopcontact steek. Ze wilde wel dat de deur op een kier bleef en ook die van mij. Nu gaat ze lief slapen en slaapt ook goed door.
Merkwaardig dat een kind van zeven jaar zich zo snel aanpast aan een nieuwe, volkomen vreemde situatie. Omdat ze niet precies wist hoe ze me moest aanspreken en dat min of meer omzeilde, heb ik gezegd dat ze papa mag zeggen. In het begin kwam het er nogal aarzelend uit, nu schijnt ze er geen moeite meer mee te hebben.
De eerste keren dat ze me zo noemde, kwam het vreemd over, onwennig, onwerkelijk. Nu ben ik eraan gewend.
Natuurlijk kom ik elke dag nieuwe situaties tegen. Situaties die me tot nu onbekend waren en waar ik mee om moet leren gaan. Ik heb ervoor gekozen om haar bij me te laten wonen en voor haar te zorgen. Ik besef heel goed dat ze van mij afhankelijk is en ik kan alleen maar hopen dat wat ik haar meegeef haar goed zal doen. Nu en in de toekomst.
Niet zelden denk ik daarbij aan Marlies en voel het als mijn verplichting tegenover haar om mijn uiterste best te doen. Maar naast de verplichting die ik voel, voel ik heel veel liefde voor dit

kleine, breekbare wezentje en zou ik een leven zonder haar al niet meer voor kunnen stellen.
We zullen ongetwijfeld nog veel hobbels moeten overwinnen, maar ik ben ervan overtuigd dat we heel langzaam op de goede weg zijn en het juiste pad zullen vinden dat we samen moeten gaan.

Sophie heeft helaas een beetje afstand genomen. We bellen wel, maar minder dan voorheen, en ze is een keer hier geweest sinds Nina hier woont. Ik voel dat ze moeite heeft met de nieuwe situatie. Had ze mij tot nu toe alleen voor zichzelf, nu moet ze me delen met mijn dochter. Ik kan bijvoorbeeld niet bij haar overnachten wanneer ik dat zou willen, tenzij Nina in de logeerkamer kan slapen. Dat wil ik echter niet, althans, voorlopig niet. Nina heeft al zoveel te verwerken, eerst moet er rust komen. Ook hebben we niet meer samen geluncht sinds Nina hier woont. Ik moet de tijd benutten om te werken als ze op school zit en heb die tijd hard nodig.
Ook voor mij is alles nieuw en ook ik moet de juiste weg daarin vinden. Ongetwijfeld zal het op den duur makkelijker gaan, voorlopig moet ik nog teveel zoeken hoe ik mijn leven gestalte geef. Dit alles vereist aanpassing, voor mij en voor Sophie. Ik voel echter dat ze zover nog niet is. Misschien komt het, de tijd zal het leren. Ik kan haar tot niets dwingen.

Sara is een paar keer geweest. Ze belt regelmatig, maar is druk met haar werk en met van alles en nog wat.
Pap en mam zijn in die vier weken dat Nina hier woont vijf keer samen op visite geweest. Ook waren Nina en ik een aantal keren bij hen. Pap komt soms twee keer per week. Hij is verguld met zijn rol als opa en Nina schijnt hem in haar hart te hebben gesloten. Zijn geheugen gaat stapje voor stapje achteruit. Ook is hij vaak afwezig, zegt mam, kan heel lang zwijgen en voor zich uit staren. Vreemd genoeg lijkt hij in het gezelschap van Nina helemaal op te fleuren en zou je de indruk kunnen krijgen dat er helemaal niets aan de hand is. Ze kleuren samen, hij leest voor, plakken stickers in een album,

spelen met de bal buiten op het gras, zijn naar de kinderboerderij geweest en lopen door de koeienstal bij de buurman.
Hij heeft een lijst gekocht en daar hebben ze samen de foto van Marlies ingedaan. De foto die ik kreeg van Judith en die ik aan Nina heb gegeven. Met enig ritueel hebben ze de foto op de vensterbank gezet. Zodanig dat mama altijd kan zien wat Nina aan het doen is.
Mama zo ver weg, en toch zo dichtbij.

Het lijkt alsof ze elkaar hebben gezocht.
Opa en Nina.
Alsof ze elkaar nodig hebben.

De box moet leeg.
Ik heb er gewoonweg nog geen tijd voor gehad, maar nu moet het toch echt gebeuren. Ik moet opruimen en de huur opzeggen. Ik ga er met Nina naartoe en dan mag zij zeggen wat er bewaard moet blijven. De rest laat ik ophalen door een opkoper. De piano en de bijbehorende kruk neem ik in ieder geval mee naar huis.
'Het huis waar je met mama hebt gewoond is leeg,' zeg ik, 'en daar wonen nu weer andere mensen in.'
Ze kijkt me verschrikt aan.
'In ons huis?'
'Ja, ik kan me voorstellen dat je dit naar vindt, maar jullie wonen er niet meer dus is het nu verhuurd aan andere mensen. Die moeten natuurlijk ook een huis hebben. Dat snap je wel, hè?'
Ze knikt, maar niet van harte.
'Alles wat in jullie huis stond, dus de tafel, de stoelen, de kasten, staat nu in een garage en daar gaan wij straks naartoe en dan moet jij zeggen wat we moeten bewaren. Wil je dat?'
'Mag ik ook alles bewaren?'
Daar was ik al bang voor.
'Dat zien we straks wel.'
'Mag Mara mee?'
'Waarom?'
'Misschien wil zij ook wat hebben.'

'Dat denk ik niet,' zeg ik. 'Maar als jij dat graag wilt dan nemen we Mara ook mee.'
'Wil jij haar dan even bellen.'
'Ik toets het nummer in en dan moet jij het maar aan Mara vragen.'
Haar moeder zegt dat Mara naar blokfluitles is.
'Mag ik dat ook?'
'Blokfluitles bedoel je?'
'Ja.'
'Daar kunnen we straks over praten. Zullen we eerst maar naar de garage gaan waar jullie spullen staan?'
Onderweg ben ik bang dat ze emotioneel zou kunnen worden bij het zien van de spullen waar ze jaren met haar moeder tussen heeft geleefd. Als ik de garagedeur helemaal opendoe, blijft ze een ogenblik beteuterd staan. Het is ook een vreemde aanblik: al die vertrouwde spullen opgestapeld in een garagebox.
'Ik hoorde dat mama heel mooi piano kon spelen.'
'Ja.'
'Dus nemen we die mee naar ons huis. Vind je dat goed?'
'En de kruk ook?'
'De kruk nemen we ook mee. Kijk even heel rustig rond en zeg me dan wat je nog meer mee wilt nemen.'
Ik zie al dat dit lastig wordt, dus besluit ik gewoon dingen aan te wijzen, waarop zij ja of nee mag zeggen.
Hoewel ik daarbij aan moet tekenen dat ik de regie blijf houden. Tafels, stoelen en kasten vind ik niet zo interessant en hebben volgens mij voor haar ook geen meerwaarde. Schilderijen daarentegen zouden haar aan haar ouderlijk huis kunnen herinneren en een vertrouwd beeld kunnen vormen.
'Wat zit er in de dozen?'
'Geen idee. Die neem ik een andere keer mee naar huis en dat gaan wij samen uitzoeken.'
Het zijn er teveel om in mijn auto mee te nemen, daarvoor vraag ik de aanhanger aan de buurman. De dozen kan ik opstapelen in de schuur en één voor één uitzoeken. Ik wil dat niet alleen doen. Het is

van Nina en ze moet ook het idee krijgen dat ik niets zonder haar toestemming doe.
Ik beperk me eerst maar eens tot de grote meubelstukken. De rest komt later. Er is één kastje, een zogenaamd theemeubel, dat ik erg mooi vind.
'Weet je nog waar dit kastje stond?'
'In de kamer.'
'En weet je ook nog wat erin stond?'
'Glaasjes en nog meer, maar dat ben ik vergeten.'
'Kleine glaasjes?'
'Ja.'
'Zullen we dat kastje dan maar bewaren?'
'Maar de glaasjes zijn er niet.'
'Die liggen misschien wel in één van de dozen.'
Op een papiertje schrijf ik "bewaren" en leg dit op het kastje.
Het meeste kan gewoon weg. Wat moeten we met al die meubels? Er is een kast vol met kleding van Marlies.
'Wil je iets meenemen wat mama aanhad?'
Ze zoekt een paar sjaals uit. Een paar sjaals en een vest dat mama vaak droeg.
'Dat kun je alvast in de auto leggen.'
Ze ruikt aan het vest en de sjaals. Dan loopt ze naar de auto en legt de kleding op de achterbank.
Na ruim drie kwartier rijden we naar huis.
Het vest ligt op haar schoot.

'Bij Lucas hebben ze konijntjes.'
'Wat leuk. Heb je die al gezien?'
'Lucas heeft gevraagd of ik morgen kom spelen. Mag dat?'
'Natuurlijk.'
'Breng je mij dan?'
'Ja, ik breng je.'
Ik wil uiteraard weten bij wie ze gaat spelen en we zullen telefoonnummers uit moeten wisselen, de ouders van Lucas en ik.
Dan springt ze van de stoel af en gaat naar boven.

'Leuk,' zegt pap, 'konijntjes.'
'Voordat je het weet heb je hok vol.'
'Ja, als je een mannetje en een vrouwtje bij elkaar zet.'
'Moet ik nou konijntjes nemen?'
'Ik heb gemerkt dat ze heel gek is met dieren. Een prachtige eigenschap, vind ik dat.'
'Vind jij dat ik dan een dier moet nemen?'
'Wacht eerst maar eens af of ze erom gaat vragen. Wij hadden vroeger kippen.'
'Daar kan ik me niets van herinneren.'
'Bij mijn ouders thuis bedoel ik. Elke dag verse eieren.'
'Morgen gaat ze bij Lucas spelen en ik verwacht dat ze dan ook een konijn wil.'

'Ieder kind vraagt om een huisdier. Een hamster, een cavia, een poes, een parkiet. Noem maar op.'
'Dat hebben wij vroeger ook gedaan, toch?'
'Jazeker, en we hebben ook diverse dieren gehad.'
'Ik kan mij die cavia nog herinneren.'
'Een cavia, visjes, een hamster en nog wat, maar dat weet ik niet meer. Alles ging dood en jullie waren dan ontroostbaar.'
'Ik vrees dat ik ook een huisdier zal moeten nemen.'
'Misschien vindt ze het leuk om een dier te verzorgen. Neem kippen.'
'Kippen?'
'Daar heb je geen omkijken naar.'
'En eieren,' zeg ik.
'Elke dag vers.'

'Van mama mocht ik op blokfluitles.'
'En ben je ook geweest?'
'Nee, want toen ging mama dood.'
'En zou je wel op blokfluitles willen dan?'
'Ja, dat wil ik wel.'
'Of iets anders? Piano of gitaar?'
'Piano.'
'Goed, dan ga ik eens informeren waar je les kunt krijgen.'
'Cool!'
'Wat?'
'Cool.'
'O,' zeg ik, 'cool.'

Ik bel met een muziekschool, die toevallig een paar minuten rijden hier vandaan zit. Ik word uitgenodigd om samen met Nina kennis te komen maken.
Een lange gang met links en rechts blauwe deuren. Achter elke deur hoor ik een ander instrument. Ook hoor ik kinderen zingen.
'Is ze muzikaal?' vraagt een alleraardigste mevrouw met rood haar, die ons mee heeft genomen naar een kleine ruimte met een bureau, waarop een computer staat. Aan de wand een portret van Mozart.
'Ik heb geen idee. Haar moeder speelde piano.'
'Speelde?'
Ik leg heel kort uit hoe de vork in de steel zit.

'Nou, Nina, ik denk dat mama dan wel heel blij zou zijn dat je muziekles gaat krijgen. Zal ik je vertellen wat we hier doen?'
'Ja.'
'Goed. Je komt eerst een half jaar elke week hier naartoe. We beginnen altijd met het zingen van liedjes. Zing je graag?'
'Dat weet ik niet.'
'Ik hoor haar eigenlijk nooit zingen,' zeg ik.
'Als we dan gezongen hebben, luisteren we naar muziek en klappen de kinderen mee. Dit doen we voor het ritmegevoel.'
Nina kijkt mij aan.
'Dat betekent mee klappen met de muziek,' zeg ik.
'Ja,' vult de mevrouw aan, 'of stampen met je voeten. Daarna mag je een tijd verschillende instrumenten proberen. De eerste les bijvoorbeeld een blokfluit, dan weer een gitaar en een volgende keer weer een ander instrument. Jij mag kiezen. Net zolang tot je zegt: ja, dat vind ik een leuk instrument, dat wil ik graag leren.'
'Eigenlijk wil ik piano spelen.'
'De piano van haar moeder staat nu bij ons thuis.'
'Fantastisch,' zegt de roodharige mevrouw. 'Dan wil jij dus pianoles.'
'Ja.'
'En dat kan hier?' wil ik weten.
'Jazeker.'
'Moet ik dan ook klappen?'
'Ja, en ook zingen. En daarna krijg je pianoles.'
'Nou, wat vind je ervan?' vraag ik haar.
'Leuk.'
'Dan gaan we dat doen.'
De mevrouw geeft haar een hand. 'Wat leuk dat je bij ons komt, Nina. Bij de administratie kunt u haar inschrijven,' zegt ze tegen mij.
Twintig minuten later rijden we naar huis.
'Misschien word je wel een hele beroemde pianiste, zeg ik.'
'En dan moet ik voor iedereen spelen.'
'Daar verheug ik me op.'

Ik twijfel tussen kippen of een konijn.
Volgens pap kan ik beter kippen nemen, die hoeven niet de hele dag in een hok, die scharrelen in de tuin.
'En lopen vervolgens weg,' zeg ik.
'Barnevelders niet.'
'Barnevelders,' zeg ik. 'En waar koop ik die?'
'Kijk maar even op internet.'
'Maar die zullen toch ook een hok moeten hebben?'
'Regel ik.'
Pap heeft het al helemaal uitgedacht. Voor zichzelf wordt het steeds moeilijker om te plannen, maar als het Nina betreft lijkt het alsof hij alles nog moeiteloos kan uitdenken. Wonderbaarlijk hoe het menselijk brein werkt en hoe het je steeds opnieuw weet te verbazen.

'Ik vind een konijn eigenlijk een beetje zielig,' zeg ik.
'Waarom?'
'Omdat die de hele dag in een hok moet zitten.'
'Dat vind ik ook wel zielig.'
'Opa zegt dat kippen heel leuk zijn.'
'Die zijn ook bij de kinderboerderij.'
'Vond je die leuk?'
'Ja, best wel.'
'Zullen we dan maar kippen nemen?'

Ze kijkt me met grote ogen aan.
'Mag dat?'
'Ja, dat mag.'
'Moeten die ook in een hok?'
'Ja, alleen 's avonds als ze gaan slapen, anders komen de roofdieren en eten ze de kippen op.'
'Hoe heten die kippen dan?'
'Die hebben nog geen naam, dat kunnen we samen verzinnen.'
'Mag ik opa bellen?'

Pap heeft op Marktplaats een kippenhok gevonden. Een hok met ren, inclusief een groenteruif, een zandbak, een voerbak, wateremmer en een automatisch kippenluik.
Met de aanhanger van de buurman zijn we naar het opgegeven adres gereden, pap en ik. Een half uurtje hiervandaan. Kippen hebben we nog niet, die ga ik morgen met Nina kopen. Barnevelders zijn de beste kippen volgens pap. Het worden dus Barnevelders.
We hebben het hok van de aanhanger getild en aan de kant van de Japanse kers gezet. Een lichtbruin hok, met een plek waar de kippen 's nachts in kunnen, een apart leghok en een ren die ruimte biedt aan zes tot acht kippen. Zoveel wil ik er niet, drie vind ik genoeg en dat is volgens chat GPT een prima aantal.

'Een goede keuze,' zegt de verkoper. 'Barnevelders zijn heel vriendelijke kippen. Wil je ze zien?'
Nina knikt, dat wil ze wel.
'Hoeveel wilt u er hebben?' vraagt hij aan mij.
'Ik heb gelezen dat drie een mooi aantal is.'
'Dat klopt. Loop maar mee.'
Met de verkoper gaan we naar een ruimte waar tientallen Barnevelders lopen. In alle kleuren en maten.
'Vind je het leuk als je ze kunt aaien en als ze bij je op schoot gaan zitten?' vraagt hij aan Nina.
'Ja.'

'Ik heb hier een paar kippen die twaalf weken oud zijn en die kun je nog heel tam maken.'
Nina kijkt mij aan.
'Als ze tam zijn,' zeg ik, 'betekent dit dat ze niet bang zijn en naar je toe komen, uit je hand eten en dat je ze kunt aaien.'
'En op schoot zitten?' vraagt ze.
'Ja,' zegt de man, 'dat doen ze ook. Het zijn echt heel lieve kippen. Maar ze mogen nog niet meteen naar buiten. Ze moeten eerst een weekje wennen aan hun nieuwe omgeving. Ze moeten dus in de ren blijven. Je moet vaak bij ze gaan kijken en tegen ze praten. Dan leren ze je stem kennen en na een paar dagen weten ze precies wie je bent.'
'Lopen ze niet weg?' vraag ik.
'Nee, Barnevelders blijven in de buurt van hun hok.'
'Prima.'
'Nu moet je alleen nog een kleur uitzoeken,' zegt hij tegen Nina.
'Ik wil witte.'
'Duidelijk, dan pakken we drie witte kippen.'
'Leggen ze al?' wil ik weten.
'Nee, dat doen ze vanaf vierentwintig weken ongeveer.'
'Elke dag?'
'In de lente en de zomer kan het voorkomen dat ze elke dag leggen. In de herfst en winter dan weer wat minder. Ga uit van drie tot zes eieren in de week. Niet te lang wachten met rapen, anders gaan ze broeden.'

Een half uur later stopt de man drie witte kippen, die luid kakelend protesteren, in de verhuisdoos, waar ik vanmorgen met een schroevendraaier grote gaten in heb geprikt. Dan rijden we naar huis en heeft Nina haar kippen.

De box is leeg.
Voor de meubels heb ik een opkoper laten komen. Een paar dingen hebben we gehouden. Het theekastje, een paar schemerlampen, een rode kruk waar Nina altijd op zat als mama piano voor haar speelde, de televisie en een kleine draagbare radio die in de keuken stond en die Marlies 's morgens aanzette als ze het ontbijt klaarmaakte.
Ik heb de aanhanger van de buurman geleend. Martin heeft me geholpen. De meubels waren weg en er stonden nu voornamelijk nog dozen. Heel veel dozen, in alle soorten en maten.
Ik heb geen idee wat er allemaal in zit, dat ga ik op een later tijdstip samen met Nina uitzoeken.
We zijn er twee dagen druk mee geweest, Martin en ik, en hebben alles in de schuur gezet en ook de bijkeuken staat vol. De piano heb ik door een bedrijf laten vervoeren en de mannen hebben hem meteen op zijn nieuwe plek geschoven, in de woonkamer, links van de terrasdeuren. De pianokruk staat er en de rode kruk staat tegen de wand.
Het had allemaal niet zo moeten zijn. Haar dood, het verdriet van Nina, alles in die donkere opslagruimte.
Marlies had gewoon met haar kind verder moeten leven. Haar dochter op zien groeien, er voor haar zijn, haar eerste vriendje moeten leren kennen, haar volwassen zien worden.

'Ben jij mijn echte papa?'
Ik zit op de rand van haar bed. Heb zojuist een verhaaltje voorgelezen en het is de bedoeling dat ze gaat slapen.
'Wat een goede vraag,' zeg ik en vind dat ik deze vraag en de vragen die hierop mogelijk volgen duidelijk moet beantwoorden. 'Ja, ik ben jouw echte papa.'
'Jens heeft ook een papa, maar dat is niet zijn echte papa.'
'Waar is zijn echte papa dan?'
'Dat weet ik niet.'
'Dan zijn de vader en moeder van Jens misschien gescheiden en is de moeder van Jens weer opnieuw getrouwd.'
'Dat kan ik wel vragen.'
'Dan is de vader die hij nu heeft niet zijn echte vader en zo iemand noemen we dan een stiefvader.'
'Ben jij ook een stiefvader?'
'Nee, ik ben jouw echte vader.'
'Waar was jij dan altijd?'
'Hier, in dit huis.'
'Waarom was je dan niet bij mama en mij?'
'Omdat ik niet wist dat jij geboren was.'
Ze kijkt me aan. Ik moet het uitleggen.
'Jouw mama en ik kwamen elkaar op een avond tegen. We vonden elkaar heel erg aardig en zijn toen in bed gaan liggen. We hebben

heel dicht tegen elkaar aangelegen en toen begon jij in de buik van je mama te groeien.'
'Wist jij dat niet?'
'Nee, mama en ik hebben elkaar maar één avond gezien en daarna nooit meer.'
'Dus dan wist jij niet dat ik geboren ben.'
'Nee, dat wist ik niet en omdat ik dat niet wist kon ik ook niet bij je zijn. Begrijp je dat?'
Ze kijkt heel bedenkelijk. Het moet kennelijk even zakken.
'Maar dat had mama toch tegen jou kunnen zeggen?'
'Ja, dat had gekund, maar dat heeft ze niet gedaan.'
'Waarom niet?'
'Dat weet ik niet en dat kunnen we ook niet meer vragen.'
'Nee, want mama is dood.'
'Maar ik vind dat mama het heel goed heeft gedaan. Ze is heel lief voor je geweest en hield heel veel van je.'
Ze staart langs me heen. Ik hoor haar bijna nadenken.
'Maar nu zijn we toch bij elkaar gekomen, jij en ik, en ik denk dat mama daar heel blij mee is.'
'Weet je hoe mijn kippen heten?'
Ik kan een glimlach niet onderdrukken.
'Nee, hebben ze al namen dan?'
'Eigenlijk nog niet.'
'Nou, dan ga je daar maar eens goed over nadenken en als je dan morgen wakker wordt, weet je vast wel leuke namen.'
Ik trek het dekbed over haar heen, geef haar een kus en ga de kamer uit. Op de gang hoor ik haar roepen.
'Papa?'
Ik ga terug en blijf in de deuropening staan.
'Wat is er, lieverd?'
'Is opa ook mijn echte opa?'
'Ja, opa is ook jouw echte opa en oma is jouw echte oma.'
'Morgen weet ik wel hoe de kippen heten.'
'Ga maar lekker slapen en droom maar van je kippen. Daag.'

Alles wat ik haar zojuist heb verteld, had ik al eerder gezegd. Destijds bij Judith thuis. Toen kreeg ze echter zoveel informatie ineens dat het waarschijnlijk niet goed doorgedrongen is.
Jammer dat Marlies mij nooit heeft laten weten dat ze zwanger was geraakt. Ik had destijds, net als nu, mijn verantwoording genomen. Hoe en in welke vorm kan ik uiteraard achteraf niet zeggen, maar ik was er hoe dan ook geweest.
De houding van Marlies jegens mij heeft de zaak bemoeilijkt.
Wonen bij Judith en Martin, een andere school, toen naar mij, weer een andere school. Het is wel heel veel voor een kind van zeven jaar. Opmerkelijk genoeg lijkt ze er relatief ontspannen mee om te gaan. Natuurlijk, er waren, zeker in het begin, moeilijke momenten. Momenten waarin ze verdrietig was en haar moeder miste. Bij alle troost die ik haar bood, besefte ik telkens weer dat ik haar verdriet, het gemis en haar eenzaamheid niet weg kon nemen. Op die momenten voelde ik me machteloos. Machteloos en ellendig.
Ik denk aan mijn overgrootmoeder die ik nooit heb gekend en die haar moeder verloor toen ze een meisje van elf jaar was.
Heeft haar vader haar getroost, zoals ik dat heb geprobeerd? Was haar opa in staat haar tegen zich aan te drukken en haar tranen te drogen, zoals pap dat bij Nina deed?
Gedane zaken nemen geen keer.
Marlies heeft nooit contact met mij gezocht en het is wat het is. Terugkijken heeft geen zin.
Ik ben blij dat ik Nina heb.

Soms voelt het huis groter dan op andere dagen en lijken zelfs de kamers een beetje veranderd te zijn. Meestal ga ik dan even rustig ergens zitten en na een tijdje normaliseert alles zich wel weer. Sytske heeft dat niet, voor haar is de omgeving altijd hetzelfde. Voor de meeste mensen denk ik. Ik heb me afgevraagd hoe het komt dat ik dat af en toe anders ervaar. Zou dit meer mensen overkomen? Dat jonge ding van die organisatie heeft daar vast en zeker een pasklaar antwoord op. Die lijkt overal antwoorden op te hebben, maar ik vraag me af of ze het ook altijd bij het juiste eind heeft. Ze doet wel heel belangrijk, maar daar prik ik wel doorheen.
Zou Charles dat ook hebben? Dat zijn huis er op sommige dagen heel anders uitziet? Ik zal het de volgende keer toch eens aan hem vragen. Ben daar wel benieuwd naar. Hoewel ik me ook voor kan stellen dat hij het helemaal niet merkt als alles anders lijkt. Bij zoveel rommel die hij heeft, heb je waarschijnlijk helemaal niet in de gaten dat de spullen verplaatst zijn.
Nina heeft haar kippen. Ik weet niet meer hoeveel, maar het zijn in ieder geval witte. Ik ga straks even bij haar kijken. Ik denk dat het goed voor haar is om die kippen te verzorgen. Het leidt haar af.
Ik sta voor het raam. Er staan bomen in onze straat en daaraan kan ik zien dat het lente wordt. De takken die eerst kaal waren beginnen nu voorzichtig uit te lopen en op sommige bomen verschijnen zachte, groene knopjes. Ook heb ik al mensen zonder jas voorbij zien wandelen.

Een man ziet me staan en steekt zijn hand naar me op. Ik ken hem niet, maar ik groet terug. Hij sleept een beetje met zijn been. Misschien een ongeluk gehad, misschien ook is het ene been een stukje korter dan het andere.
Sytske parkeert de auto op de oprit. Ze kan dat goed, onze auto parkeren. Dat kan niet iedereen. Er zijn veel mensen die moeite hebben om de auto in te parkeren tussen andere auto's.
Ze heeft boodschappen gedaan en ik zal haar even helpen met de zware tassen. Die zet ik in de keuken neer, zij pakt uit. Ze heeft zo haar eigen systeem en dat is goed. Er zijn dingen die in het linkerkastje gaan, andere dingen weer rechts, en weer andere in het midden. Het is belangrijk dat alles een vaste plek heeft, zo grijp je nooit mis.
Ze was mevrouw Vriezenkolk tegen gekomen bij de supermarkt, zegt ze, en die had haar gevraagd hoe het met mij gaat. De volgende keer maar niet weer door de straat lopen waar ze woont. Ze heeft mij teveel belangstelling in mijn doen en laten. Daar moet je voorzichtig mee zijn. Informatie delen met Jan en alleman, bedoel ik.
Ik zeg haar dat ik vanmiddag even naar Nina ga. Even kijken bij haar kippen. Ze zegt dat ze geen tijd heeft omdat het haar bridgemiddag is.
De boodschappen zijn opgeruimd en ik leg de lege tassen achterin de kofferbak van de auto. Dit kun je beter meteen doen anders vergeet je het en sta je de volgende keer bij de supermarkt zonder tassen.
Ik zeg dat ik vanmiddag naar Nina ga om haar kippen te bekijken. Ze zegt dat ik dat al heb gezegd. Volgens mij niet, maar ik protesteer daar niet tegen.
'Ik zet koffie. Wil jij ook?'
Ja, dat wil ik wel en ze vraagt of ik dan de kopjes op tafel wil zetten. De kopjes, suiker en melk.
Ik kijk om me heen. Inmiddels is het huis weer terug in zijn oude gedaante en lijkt alles weer zoals het altijd is. Ik zeg dat ik met de auto ga. Ze draait zich om en zegt dat ze dat liever niet heeft.
'Waarom niet?' vraag ik.

'Het is zo druk op de weg.'
'Het is al jaren druk op de weg.'
'Je kunt je af en toe moeilijk concentreren.'
Weer zoiets. Eerst ben ik vergeetachtig, dan herhaal ik mezelf te vaak en nu schijn ik weer moeite te hebben met mijn concentratie.
'Hoe kom je daar nu bij?'
'Ik heb het al een paar keer gemerkt.'
'Ik ben een ervaren autorijder en mijn concentratievermogen is nog uitstekend.'
'Je kunt ook op de fiets. Het is lekker weer en een beetje frisse lucht zal je goed doen.'
'Heb jij dat nu ook weleens?' vraag ik.
'Wat heb ik weleens?'
'Dat het huis opeens veel groter lijkt?'
Ze doet schepjes koffie in de filter.
'Het huis groter lijkt? Wat bedoel je?'
'Precies zoals ik het zeg.'
'Nee, dat heb ik nooit. Het huis is altijd hetzelfde.'
'Volgens mij heeft Charles dat ook.'
'Heeft hij dat gezegd?'
'Ik geloof het wel. Ik weet het eigenlijk niet meer. Ik zal het de volgende keer als ik bij hem ben eens vragen.'
'Bovendien is het huis groot genoeg voor ons twee.'
'Dat is waar.'

Ik ben toch maar op de fiets gegaan. Heb geen zin meer in lange discussies. En Sytske heeft gelijk: het is lekker weer, heel aangenaam. Ik rijd niet te snel, laat dat anderen maar doen. Ik heb geen haast en doe liever voorzichtig. Netjes voor het rode licht wachten en hand uitsteken als je afslaat.
Het is niet ver meer en ik ben al bijna bij de laatste huizen van de stad. Bij het seniorencomplex moet ik rechtdoor. Goed uitkijken, want er kan verkeer aankomen.

Naast de ingang van het complex zit een mevrouw in een rolstoel. Ze zwaait naar me en roept iets dat ik niet kan verstaan. Ik zwaai terug. Mensen van mijn leeftijd hebben dat. Wij zijn opgegroeid met respect en beleefdheid. Bij veel jonge mensen vraag ik mij de laatste tijden af waar dat gebleven is. Je kunt ook niet meer zoveel zeggen. Vroeger wees je iemand op zijn fouten en was er meestal verder niets aan de hand. Tegenwoordig moet je daar heel erg mee oppassen. De wereld is harder geworden.
Zo, onder het tunneltje door en dan nog een paar kilometer.

Nina hurkt op haar knieën bij het gaas van de ren. Haar hand, waarop slablaadjes liggen, steekt ze voorzichtig door een opening. Eerst blijven de dames op afstand naar haar kijken. Dan komen ze langzaam, aarzelend naar haar toe. Hun kopjes kantelen alle kanten op en na enkele ogenblikken pikken ze de blaadjes van haar hand.
'Wil jij ook, opa?' vraagt ze zachtjes.
'Nee, dat moet jij doen, ze moeten jou leren kennen.'
'Vind je ze leuk?'
'Heel leuk. Hebben ze al namen?'
'Ja,' zegt ze en wijst. 'Die heet Kakel, want die kakelt heel hard.'
'Dat is dan een toepasselijke naam. En die anderen?'
'Die heeft allemaal pluisjes aan zijn veren en die heet dus Pluis.'
'Ook weer heel goed gevonden. Dan hebben we er nog één.'
'Die daar,' en ze wijst weer, 'die piept steeds, dus die heet Piep.'
'Ik vind het prachtige namen. Noem ze nog eens een keer?'
'Kakel, Pluis en Piep.'
'Dat zal ik goed onthouden.'
Als ik naar binnen ga ben ik de namen al bijna weer vergeten.
'Hoe vind je de veestapel?' wil Paul weten.
'Ze eten al uit haar hand.'
'Ze is er heel druk mee en ze doet het allemaal heel voorzichtig.'
'Soms lijkt het alsof ons huis opeens groter lijkt.'
'Jullie huis groter lijkt? Waar heb je het nu opeens over?'
'Over ons huis dat groter lijkt.'

'Hoe bedoel je?'
'Precies zoals ik het zeg: ons huis lijkt soms groter. Heb jij dat ook weleens?'
'Dat mijn huis groter lijkt, bedoel je?'
'Ja.'
'Nee, dat heb ik niet.'
Misschien had ik het niet moeten zeggen, mogelijk denkt hij nog dat ik gek geworden ben. Maar Charles heeft dat ook, maar dat zeg ik dan ook maar niet. Anders denkt hij nog dat we allebei knettergek zijn geworden. Twee oude, knettergekke mannen, die vinden dat hun huis af en toe groter lijkt dan het in werkelijkheid is.
Misschien ligt het wel aan de leeftijd. Veel mensen krimpen als ze ouder worden, en als jij kleiner wordt lijkt de omgeving groter te worden. Ik glimlach.
'Waar lach je om?'
'Vind jij dat ik gekrompen ben?'
'Gekrompen?' Nu lacht Paul. 'Nee, pap, je bent niet gekrompen.'
Nina zit nog altijd bij de ren. Ze praat tegen de kippen. Ik zie haar mond open en dichtgaan, maar kan niet horen wat ze zegt.
'Hebben ze al eieren gelegd?' vraag ik.
'Nee, daar zijn ze nog te jong voor. Duurt nog een paar weken.'
'Volgens mij leggen Barnevelders bruine eieren.'
'Dat zou kunnen, dat weet ik niet. Waarom is mam niet meegekomen?'
Ik moet even heel goed nadenken.
'Ze moest ergens naartoe. Ik weet het even niet meer.'
'Bridge misschien?'
'Ja, klopt, bridge.'
Vervelend dat ik af en toe dingen vergeet. De namen van de kippen bijvoorbeeld weet ik ook niet meer en volgens mij heeft Nina het wel gezegd.
'Het is opmerkelijk,' zegt Paul, 'hoe Nina de laatste weken veranderd is en uit haar schulp is gekropen. Van een timide kind dat je nauwelijks aan durfde kijken, is het een jongedame geworden die

haar zegje weet te zeggen. Ze vroeg trouwens of jij haar echte opa bent.'
'Wat heb je gezegd?'
'Wat denk je zelf?'
'Nee,' zeg ik, 'opa is een aangewaaide opa. Er stond een harde wind en opeens stond hij hier op het terras.'
'Grapjas.'

'Ik vind dat je het heel goed doet.'
'Ze mogen niet schrikken, dus dan moet ik heel voorzichtig zijn. Ik moet ook zachtjes praten.'
'Maar als ze aan je gewend zijn, kun je toch wel weer normaal praten?'
'Ja, dat denk ik wel.'
'Anders kunnen ze je helemaal niet verstaan.'
'Waar is oma?'
'Die moest ergens naartoe. Ik weet even niet meer waarheen. Misschien wel naar het tuincentrum.'
'Weet je nog hoe mijn kippen heten?'
'Natuurlijk weet ik dat, maar zeg het nog maar een keer.'
'Kakel, Pluis en Piep.'
'Nou, dat wist ik ook wel, hoor.'

Als ik op de terugweg langs het seniorencomplex rijd zit naast de ingang een vrouw in een rolstoel. Ze steekt haar hand op en ik groet terug. Ze lijkt me heel erg vriendelijk. Ik ken haar niet en heb haar nog nooit gezien. Misschien is ze opgegroeid in een dorp. Daar groeten de mensen elkaar eerder dan in de stad, zelfs wanneer ze elkaar niet kennen. In de stad steken mensen niet zo snel hun hand naar je op. Ja, als ze voorbij lopen en ik toevallig voor het raam sta. Soms komt er een vrouw langs, een vrouw met haar hond. Ze doet me denken aan Rita.
Hier weer goed uitkijken, verkeer van links en rechts. Ik kan beter even afstappen. Veiligheid boven alles. Het afstappen gaat niet meer

zo makkelijk als vroeger. Ik moet goed opletten dat ik mijn evenwicht niet verlies. Niet tegen Sytske zeggen, anders mag ik niet meer met de fiets weg. Ik steek over en stap weer op.
Waar dacht ik nou zo-even aan? Ik heb geen idee. Verdorie, vervelend dat ik het vergeten ben. Het komt door de drukte om me heen. Ik denk aan iets, moet me heel erg concentreren op het verkeer en dan vergeet ik waar ik aan dacht. Ja, dat zal het zijn.
Er komt een politieauto met blauw zwaailicht en loeiende sirene voorbij. Hij rijdt hard, heel hard. Er zitten twee agenten in. Je kunt dan wel blauwe lampen hebben en toeters en bellen, je moet desondanks goed uitkijken.
Opeens schiet het me weer te binnen. Ik dacht aan Rita. Hoe zou het met haar zijn? Vooropgesteld dat ze nog leeft natuurlijk. Ze had mooie kuiten en misschien dat ik daarom wel verliefd op haar werd. Kan dat? Kun je verliefd raken op kuiten? Ik moet er om lachen. De verkering heeft trouwens niet zo lang geduurd, een paar maanden maar. Ze had opeens een ander. Maar die vrouw met die hond die af en toe voorbij komt doet me aan haar denken. Volgende keer toch eens even naar haar kuiten kijken.
De voordeur is op slot gedraaid, dus Sytske is niet thuis. Ik weet even niet waar ze naartoe is, ze zal zo wel weer komen. Op het aanrecht ligt een briefje waarop staat dat ze naar bridge is. O ja, dat is waar ook, nu weet ik het weer.
Ik kijk even goed om me heen. Volgens mij ziet het huis er heel normaal uit, ik bedoel, net zoals anders. Niet groter dus. Alles lijkt ook op zijn plek te staan. Dat wil ook nog weleens veranderen. Dat sommige dingen zich dan opeens ergens anders bevinden, bedoel ik. Wat links stond, bijvoorbeeld, staat dan opeens rechts. Nee, alles is in orde, het is zoals het hoort.
Op het aanrecht staat een blik met koekjes, speculaasjes. Die nemen we 's ochtends altijd bij de koffie. Ik pak er een. Lekker! Met het blik in mijn hand ga ik voor het raam staan. Misschien komt Rita wel voorbij. Nou ja, die vrouw die op haar lijkt. We hebben wat af gedanst, Rita en ik. Hoewel, dansen kon je het niet noemen.

Schuifelen was het. Heel dicht tegen elkaar. Wel lekker trouwens. Ik ben de naam van de disco vergeten, maar ik weet nog wel dat ik er vaak kwam. Meestal in het weekend, soms ook door de week. Schuifelen op de muziek van … god, hoe heetten die jongens ook alweer? Nu moet ik weer heel diep nadenken. Het is tenslotte allang geleden. O ja, Simon en Garfunkel. Bridge over troubled water heette dat nummer. Schuifelen met Rita dus.
Goed opletten of ik die vrouw zie.
Ik pak een boek en ga op de bank zitten.
Opeens staat Sytske in de kamer. Vreemd ik heb haar helemaal niet aan zien komen.
'Je sliep,' zegt ze. 'Ik hoorde je buiten snurken.'
Het lijkt mij erg overdreven.
Ze loopt naar de keuken om thee te zetten.
'Heb jij al die speculaasjes opgegeten, Otto?'
'Niet dat ik weet,' antwoord ik.
'Die trommel zat helemaal vol.'
'Ik kan het me niet herinneren,' zeg ik.
'Ik was het niet en verder is hier niemand in huis.'
Ik vind het niet prettig dat ik word beschuldigd van iets dat ik niet heb gedaan. Ik wil me verdedigen, maar het lijkt alsof ik natte kranten in mijn mond heb. Ik wil wat zeggen, maar er komt geen geluid. Heel lastig, net nu ik haar wil vertellen hoe ik erover denk.
'Nou ja,' zegt ze, 'ik koop morgen wel nieuwe.'

Ik zit aan de terrastafel en geniet van de eerste mooie lentedag. De kippen scharrelen inmiddels door de tuin. Zoals de verkoper al zei blijven ze in de buurt van het hok. Nina heeft ze met oneindig veel geduld tam gemaakt. Ze was er elke dag mee bezig en ze weet precies welke naam bij welke kip hoort. Ik weet dat niet, voor mij lijken ze alle drie op elkaar. Als zij in de tuin komt komen ze naar haar toe. Soms springen ze op haar schoot. Eieren hebben ze ook al gelegd. Bruine eieren. Erg lekker.
De appelboom is nog kaal, met donkere knoestige takken, die zilverachtig glanzen in de voorjaarszon. De Gelderse roos toont aarzelend nieuw blad en ook de struiken beginnen te kleuren. Ik zie donkergroene en roodbruine glanzende takken. Kleine ronde blaadjes van de watermunt kruipen over de vochtige grond.
Alles nog heel pril, maar het ruikt naar aarde, naar groei, naar een nieuw seizoen.

Sophie heeft afstand genomen. Ze wil nadenken. Nadenken over onze relatie, onze toekomst, haar toekomst. We hebben een aantal gesprekken met elkaar gehad, goede gesprekken, dat wel. Maar ik twijfel of ze zich kan en wil aanpassen aan de nieuwe situatie. Ze heeft bewust gekozen om geen kinderen te nemen en heeft, hoewel ze het niet direct heeft gezegd, geen behoefte aan een man die ze moet delen met een zevenjarig kind. Dat is iets waar ze bewust voor

heeft gekozen: geen kinderen. Nu wordt ze opeens geconfronteerd met iets wat ze nooit heeft gewild en dat brengt haar uit balans.
Ik ben daar in het begin verdrietig over geweest. Inmiddels begint het wat te zakken. Ik word in beslag genomen door mijn nieuwe rol als vader en dat leidt me af. Natuurlijk mis ik haar, maar ik moet er voor Nina zijn, en dat is niet alleen een moeten, ook een intens willen.
We kennen elkaar vier jaar, Sophie en ik, en het was een heerlijke tijd. Maar ik kan niemand tot iets dwingen en Sophie al helemaal niet. Ik heb met haar afgesproken dat ik wacht tot zij weer iets van zich laat horen.
Voor mijn gevoel ben ik haar kwijt.

Mijn telefoon gaat en ik loop naar binnen. Judith belt. We hebben, sinds Nina hier woont, zeer regelmatig contact met elkaar gehad. Heel erg prettig, want er was altijd wel iets wat ik wilde weten, over Marlies, over Nina. Heel langzaam leerde ik haar zuster kennen: haar jeugd, haar gewoontes, haar eigenaardigheden. Bij alles wat Judith mij vertelde kwam duidelijk naar voren, dat Marlies een toegewijde, heel lieve moeder is geweest, die alles voor dochter overhad.
Judith vertelt me dat hun vertrek naar Amerika in een stroomversnelling is geraakt en dat ze over veertien dagen vertrekken. Zij en haar man willen graag afscheid van ons nemen. We maken een afspraak.

Ik heb een balans gevonden tussen Nina en mijn werkzaamheden. Het was even zoeken en het heeft een poosje geduurd, maar noch Nina, noch mijn opdrachtgevers hebben eronder te lijden. Ik verzorg Nina en ik doe mijn werk en beide zijn prima te combineren.
Als ik haar 's ochtends naar school heb gebracht, ga ik achter mijn computer zitten en doe wat ik moet doen. Als ik haar 's middags heb gehaald is ze druk met haar kippen of speelt op haar kamer. Vaak ook spelen hier vriendinnetjes of vriendjes of is zij bij hen. Ik heb inmiddels veel nummers toe moeten voegen aan mijn telefoonlijst.

Het is een kind dat weinig aandacht vraagt en ze mag me tijdens mijn werkzaamheden storen, dat weet ze. Ze komt niet voor alles en nog wat bij me, maar probeert het doorgaans eerst zelf op te lossen. Natuurlijk maak ik tijd voor haar vrij om samen leuke dingen te doen. Knutselen, met de bal spelen, televisie kijken, verstoppertje spelen. Op zaterdag zwemles. Ze heeft haar A-diploma, maar wil ook haar B en C halen. In de tijd dat zij zwemles heeft kijk ik vaak even bij mijn ouders die in de buurt van het zwembad wonen of ga een paar boodschappen doen.
Ik heb haar een aantal taakjes in huis gegeven, die ze zonder te mopperen uitvoert. Als ze gedoucht heeft en naar bed gaat, legt ze haar ondergoed in de wasmand en een schoon stelletje klaar voor de volgende dag. Ik houd bij of haar overige kleren schoon zijn en wanneer deze gewassen moeten worden. Ook moet ze haar eigen kamer opruimen als dat nodig is. Soms help ik haar daarbij, omdat ze het niet altijd goed kan overzien. Ze helpt me met het dekken van de tafel en met het afruimen. Zij moet elke dag de kippen verzorgen: eten en water geven. Als het begint te schemeren gaan ze uit zichzelf naar het nachthok, dat dan automatisch sluit, zodat ze veilig zijn voor roofdieren. Ze raapt twee keer per dag eieren, doet die in een eierdoos en zet deze vervolgens in de koelkast. Eén keer per week maken we samen de hokken en de ren schoon. Als ik koffie heb gedronken zet ze vaak uit zichzelf het lege kopje op het aanrecht. Af en toe kruipt ze bij me op schoot en vertelt dan over school, wat ze heeft gedaan die dag, over juf Iris, vriendinnetjes en vriendjes. Soms ook wil ze alleen maar even een knuffel.
Ik geef haar veel en krijg er meer voor terug.
Over haar moeder praat ze nagenoeg nooit. Af en toe vertelt ze mondjesmaat wat ze samen soms deden. Toch wil ik dat de herinnering aan haar moeder levend blijft, zodat ze niet helemaal uit ons leven verdwijnt, ook al is ze er niet meer.
Op de telefoon en laptop van Marlies, die nu in mijn bezit zijn, staan foto's, veel foto's. Ik heb ze vluchtig bekeken. Vandaag of morgen wil ik deze samen met Nina gaan bekijken. Voor Nina een mooie

herinnering, voor mij de gelegenheid om Marlies nog een beetje beter te leren kennen.
Het leven is wonderlijk. Je denkt alles onder controle te hebben en op een dag kom je tot de ontdekking dat alles is veranderd. Je wordt wakker in een totaal andere wereld, een ander leven bijna en er blijft, wil je overleven, geen andere keus dan je aan te passen.
Hoe dan ook.

'Heb je alles?'
Ze houdt haar tas open zodat ik erin kan kijken. Ik zie kleurboeken, stickers, knutselspullen en Beer. Op de tafel staat een klein koffertje met daarin haar tandenborstel, ondergoed en pyjama. De kleren die ze aan heeft zijn schoon en kan ze morgen ook nog dragen.
'Goed, dan gaan we.'
Om half vijf heb ik een bespreking bij een klant en we gaan aansluitend ergens eten. Vroeger was dat geen probleem. Ik deed de deur achter me dicht en het maakte niet uit hoe laat ik terugkwam. Nu ik Nina heb, moet er het een en ander worden geregeld. Ik heb mijn ouders gevraagd of ze een nachtje bij hen mag logeren.
'O, wat leuk!' zei mam. 'Daar verheugen we ons op.'
Het is voor het eerst, sinds Nina bij me woont, dat ze ergens anders overnacht. Ik merk dat ze wat zenuwachtig is. Ze kijkt voortdurend in haar tas en moet nog twee keer naar boven om iets te pakken wat ze is vergeten. Eindelijk heeft ze alles en kunnen we echt gaan.
Terwijl ik de deur afsluit en tas en koffertje in de auto leg, wordt er uitgebreid afscheid genomen van de kippen.
'Spannend, hè?' zeg ik als we wegrijden.
'Wat moet ik doen als ik niet alles heb?'
'Hoe bedoel je?'
'Om te spelen bedoel ik.'

'Je hebt je tas ingepakt en toen ben je nog twee keer naar boven gerend om nog meer te halen. Je hebt heus wel genoeg. Bovendien is het maar voor één nachtje. Morgen haal ik je weer op.'
'Ik heb de boodschappen al in huis,' zegt mam, als ze de deur opendoet. 'Ik hoef er dus niet meer uit.'
'Ik moet er meteen weer vandoor.'
Nina gaat om mijn hals hangen.
'Tot morgen, lieverd.'
Ze is nog even niet van plan om me los te laten en als ik bij de deur sta wil ze nog een keer afscheid nemen.
'Heel veel plezier bij oma en opa.'
Als ik in de auto zit staat ze voor het raam en zwaait.
'Dag, lieverd,' roep ik.

'In de koffer zit een klein groen doosje,' zegt Judith. 'Ik weet niet of je dat al hebt gezien?'
'Eerlijk gezegd ben ik daar nog helemaal niet aan toegekomen.'
'Heb je die koffer bij de hand?'
'Ik kan hem pakken.'
In de bijkeuken staat de koffer, waar Judith en Martin dingen in hebben gestopt, die volgens hen de moeite van het bewaren waard zijn. Ik open de koffer en pak het groene doosje eruit. Ik schuif het naar Judith. Er zitten sieraden in. Ik zie ringen, armbanden, kettinkjes, twee horloges.
'Hier zijn een paar dingen die Marlies altijd droeg,' zegt Judith. 'Zal ik ze even apart leggen?'
'Doe maar.'
Ze pakt een ring, een armband, een kettinkje met een gouden hartje eraan en één van de horloges. Ze schuift het in mijn richting.
'Dit is misschien belangrijk voor Nina, voor later.'
Uit mijn bureaula pak ik een enveloppe en doe alles erin.

Onderin de koffer, in een plastic zakje, zit een ingelijste foto van Marlies en Nina. Ze staan op een plein, bij een fontein.
'Ik weet niet waar deze foto genomen is,' zegt Judith. 'Maar hij is erg leuk. Misschien iets voor op haar kamer.'

Ze zijn gekomen om afscheid te nemen, Judith en Martin. Over een week emigreren ze. Nina is bij een vriendinnetje en wordt zo direct thuisgebracht.
'Het doet ons toch pijn om afscheid van Nina te moeten nemen,' zegt Judith. 'Van Nina en van jou.'
'We zijn wel heel erg blij dat ze hier woont,' vult Martin haar aan.
'Wat hadden jullie gedaan als ik het gezag niet had aangevraagd?'
Ze kijken elkaar aan.
'Daar hebben we het over gehad,' zegt Martin. 'We hadden besloten haar dan mee te nemen naar Amerika.'
'Maar jullie hadden bewust gekozen om geen kinderen te nemen.'
'Dat klopt,' zegt Judith. 'Maar nadat we zoveel negatieve berichten over pleeggezinnen en de betrokken instanties hadden gehoord, wilden we niet dat ze in een pleeggezin zou worden geplaatst. Dat hadden we tegenover Nina en de nagedachtenis van Marlies niet kunnen verantwoorden.'
'Dat vind ik erg lief om te horen.'
'Het leven houdt niet altijd rekening met de plannen die je hebt gemaakt, en soms blijft je niets anders over dan een andere richting te kiezen. Een richting die je absoluut niet had voorzien.'
'Dus dat hadden wij gedaan als jij het gezag niet had gewild,' zegt Martin.
Ik ben er toch even stil van.
Buiten stopt een auto.
Nina en Mara komen binnen.
'Mag Mara nog even bij mij spelen?'
'Ja, dat is goed, maar zeg eerst eens even gedag.'
Het gaat allemaal nogal vluchtig. De vriendin is belangrijker.
'Tante Judith en oom Martin komen afscheid van je nemen. Ze gaan over een paar dagen naar Amerika.'
'Dat is heel ver weg,' zegt Mara.
Judith ziet dat Nina het liefst met haar vriendin naar boven wil.
'Kom eens hier, dan krijg je een dikke knuffel.'

Ze drukt Nina tegen zich aan en ik zie tranen in haar ogen. Dan kust ook Martin zijn nichtje en ook hij lijkt aangedaan.
'Mogen we appelsap?'
'Ja, pak maar.'
Samen hollen ze met veel lawaai en gelach naar boven.
'We zijn blij dat ze hier woont,' zegt Judith.
'Heel blij,' zegt Martin. 'Heel erg blij.'

Al de hele ochtend voel ik een onrust van binnen die ik niet kan verklaren en waarvan ik niet weet waar ze vandaan komt.
Ik kijk om me heen of alles nog is zoals het hoort. Het huis niet groter is dan anders, of de kamers nog hetzelfde ingericht zijn, alles nog op zijn plaats staat. Ik zie geen onregelmatigheden en dat stemt me enigszins gerust. Sytske is er niet. Ze zal heus wel gezegd hebben waar ze naartoe is, maar dat schiet me zo een-twee-drie niet te binnen. Vervelend dat ik het niet meer weet. Als ze straks weer thuis is doe ik net alsof ik wel degelijk wist waar ze was, anders maakt ze zich alleen maar zorgen. Sommige dingen kun je gewoon beter voor jezelf houden. Die onrust irriteert me, vooral omdat ik de reden niet ken. Ik zoek een manier om er vanaf te komen. Ik denk dat afleiding een goede remedie is. Ja, afleiding, dat is het. Misschien even puzzelen, televisie kijken, een tijdschrift pakken? Ik loop naar de kast en pak er lukraak een boek uit. Ik kijk op de omslag: Geschiedenis van de Westerse filosofie. Heb ik ooit gelezen, maar zou het niet meer na kunnen vertellen. Ik zet het terug. Concentreren zal ook niet lukken, denk ik. Nee, even zitten en ontspannen, gewoon voor me uitkijken.
Opeens weet ik het weer, ze is boodschappen doen. Zie je, rustig zitten, een ogenblik helemaal niets doen en hup, alles wordt weer glashelder.
Hoewel? Boodschappen doet ze toch meestal pas na de lunch? Ik moet even goed nadenken. Ja, ik weet het zeker, altijd na de lunch.

Hebben we dan misschien al geluncht? Ik loop naar de keuken, kijken of ik daar iets wijzer word. Of daar nog iets staat dat erop zou kunnen duiden dat we de lunch al hebben gehad. Nee, hier schiet ik niets mee op. Niet in paniek raken, gewoon voor het raam gaan staan. Naar buiten kijken en verder helemaal niets.
Het is rustig op straat. Af en doe rijdt een auto voorbij. Voetgangers zie ik niet. De mevrouw met de hond, de mevrouw die op Rita lijkt, heb ik de laatste tijd ook niet gezien. Gek dat ik dat wel weet. Sommige dingen zitten in je hoofd, andere stromen er gewoon uit. Je stopt ze erin en zijn nagenoeg onmiddellijk weer verdwenen. Misschien moet ik eerst maar eens rustig gaan zitten. Rustig zitten en nadenken. Het probleem is echter dat je moeilijk kunt nadenken met watten in je hoofd. Maar goed, proberen maar.
Is er iets bijzonder aan de hand? Moet ik iets speciaals doen? Gaan we ergens heen? Al deze dingen kunnen de reden van mijn onrust zijn. Het lukt me niet, hoe diep ik ook nadenk.
In de hal trek ik mijn jas aan. Waar zijn mijn fietssleutels? Ik voel in mijn zakken. Nee, daar niet. Kan ook niet, want ik ben nog niet weggeweest vandaag. Waarom ben ik altijd alles kwijt? Nog een keer goed voelen. De zakken zijn diep en ze kunnen zich ergens in een puntje verstopt hebben. Nee, niet dus. Vervelend. Even heel goed nadenken. Ah, hier natuurlijk, daar waar ze altijd liggen, in het laatje.
'Wat ga je doen?'
Opeens staat Sytske achter me. Ik heb haar niet aan horen komen. Ze heeft een boodschappentas in haar hand.
'Ik wilde een stukje gaan fietsen.'
'We gaan zo lunchen, Otto. Er staat nog een tas met boodschappen in de auto. Wil jij die even pakken?'
Dat doe ik altijd, de tassen pakken. Sytske doet de boodschappen, ik draag dan de tassen naar binnen.
'Je kunt beter niet gaan fietsen,' zegt ze als ik weer binnen ben en de tas neerzet. 'Nina komt.'
'Nina komt?' vraag ik.

Waarom weet ik dat niet? Waarom worden er dingen voor mij verzwegen? Ik heb recht te weten wat zich hier in huis afspeelt.
'Ja, ze komt een nachtje slapen. Paul heeft een vergadering met een klant en het kan laat worden. Daar hebben we het gisteren uitgebreid over gehad, jij en ik.'
Opeens schiet het me weer te binnen.
'O ja,' zeg ik, 'Nina komt.'
'Daarom heb ik alvast boodschappen gedaan.'
Hebbes! Ik wist wel dat ik gelijk had. Boodschappen doet ze altijd na de lunch, maar omdat Nina komt heeft zij ze nu al in huis gehaald.
Ik breng de tassen naar de keuken. Sytske pakt de boodschappen uit. Ze heeft daar zo haar eigen systeem in. Heel goed dat ze dat heeft. Daar moet ik me niet mee bemoeien. Ja, denk ik, Nina komt.
'Gaat het wel goed met je?' vraagt ze, terwijl ze de boodschappen op het aanrecht zet.
'Ja,' zeg ik, 'waarom vraag je dat?'
'Zomaar.'
'Nou, het gaat uitstekend met me.'
Vreemd dat ze eerst de boodschappen op het aanrecht legt en ze dan pas in de verschillende kastjes pakt. Dubbel werk, lijkt mij. Nou ja, ze zal wel weten wat ze doet.
'Ga even zitten.'
'Waarom?'
'Omdat je in de weg staat.'
Vroeger wilde ze me altijd heel dicht bij zich hebben, tegenwoordig sta ik in de weg. Het zal de leeftijd zijn, dan is het plakkerige er wel vanaf. Ik moet glimlachen.
'Wat lach je?'
'Vroeger joeg je me nooit weg. Toen kon je geen genoeg van mijn aanwezigheid krijgen.'
'Dat was dan wel heel erg vroeger,' zegt ze en geeft me een kus.
Nina komt. Nu niet meer vergeten.
'Ik zie die vrouw nooit meer,' zeg ik.
Ze kijkt me aan.

'Welke vrouw?'
'Die met die hond. Die vrouw die op Rita lijkt.'
'Wie is Rita?' vraagt ze en leunt met haar handpalmen op het aanrechtblad.
'Daar heb ik een blauwe maandag verkering mee gehad.'
'Ik kan me niet herinneren dat je me dat ooit hebt verteld.'
'Dat heb ik wel. Dat weet ik zeker.'
'Er komt dus hier een vrouw met een hond voorbij en die vrouw lijkt op Rita? Heb ik dat goed?'
'Ik heb haar al een tijd niet gezien.'
'Misschien is het Rita wel en heeft ze je voor het raam zien staan.'
Ze moet erom lachen.
'En is zich rot geschrokken van zo'n oude vent,' zeg ik, 'en maakt sindsdien een omweg.'
'Dat bedoel ik, ja.'
Ze houdt de boodschappentassen omhoog. Ik pak ze aan en leg ze in de kofferbak van de auto.
Nina komt, denk ik, en ben blij dat ik het niet vergeten ben. Het valt reuze mee met mijn vergeetachtigheid. Het is slechts bij vlagen en dan nog minimaal.

'We hoeven niet ver te rijden, we zijn er zo.'
'Maar ik kan toch wel even hier blijven?'
Ze heeft kennelijk geen zin. Het kleurboek is belangrijk.
'Dan nemen we Beer wel mee,' zegt Sytske. 'Die vindt het vast erg leuk wat we gaan doen.'
'Mag ik dit laten liggen, anders weet ik straks niet meer waar ik gebleven ben?'
'Je kunt alles zo laten liggen.'
'Moet je nog naar de wc?' vraag ik.
Weg is ze.
Een paar minuten later zitten we in de auto. Sytske rijdt. Ze heeft liever niet dat ik dat doe. Volgens haar let ik niet goed meer op in het verkeer. Onzin natuurlijk, maar ik ga er vandaag niet tegenin.

De watten zijn verdwenen en ik ben weer heel helder. Ik weet precies wat we gaan doen.
Voor de winkel is een parkeerplaats vrij en Sytske parkeert de auto er heel vakkundig in. Dat doet ze goed. Ik wil bravo roepen, maar vind dat toch wat teveel van het goede. Een beetje overdreven.
'Kom op,' zeg ik, terwijl ik het portier voor Nina openhoud.
'Wat gaan we doen?' wil ze weten.
'We gaan daar naar binnen,' zeg ik en ik wijs.
Ze kijkt me niet begrijpend aan.
'Dit is een fietsenwinkel,' zeg ik. 'Kom maar mee, dan zul je het vanzelf wel zien.'
Ze pakt me bij de hand en we lopen naar binnen.
'Jouw fiets is heel oud en ook een beetje te klein,' zeg ik. 'Je krijgt een nieuwe.'
Ze kijkt van mij naar Sytske en weer terug naar mij.
'Krijg ik een nieuwe fiets?'
Er komt een verkoper op ons af.
'Wat kan ik voor u doen?'
'Ik krijg een nieuwe fiets,' glundert Nina tegen de man.
Ik kijk om mij heen. Overal fietsen, een werkbank met veel gereedschap en mensen die fietsen hebben opgetakeld en met smerige handen allerlei handelingen verrichten. Fietsenmaker lijkt me nog niet eens zo'n eenvoudig beroep. Wel een mooi vak, denk ik.
Er staan stellages. Stellages met fietstassen, zadels, sloten, helmen. Die laat ik maar niet aan Sytske zien, want dan gaat ze ongetwijfeld weer zeggen dat ik zo'n ding moet kopen. Misschien moet ik er maar een beetje voor gaan staan. Mezelf een beetje breed maken.
'Hoe heet je?' wil de verkoper weten.
'Nina.'
'Nou, Nina, kom maar mee.'
Naast de verkoper loopt ze naar de afdeling kinderfietsen. Wij volgen het tweetal.

'Kijk,' zegt de verkoper, 'hier staan hele mooie fietsen en ik denk dat er best iets voor jou bij staat. U moet kijken naar een twintig inch,' zegt hij tegen ons en vraagt wat we maximaal uit willen geven.
Sytske noemt het bedrag.
Dat kan ik allemaal rustig aan haar overlaten. Zij kan dat goed, met geld omgaan, bedoel ik. Zij regelt thuis ook de financiën. Dat heeft ze eigenlijk altijd al gedaan. We hebben geen schulden, we sparen en kunnen er goed van leven.
'Kijk rustig rond,' zegt de aardige verkoper. 'Ik moet even een klant te woord staan en zo gauw Nina een keus heeft gemaakt roepen jullie me maar.'
Dit zou nog weleens een tijdje kunnen duren. Keuzes maken is nu eenmaal moeilijk en zeker bij zoveel aanbod.
'Wat was het bedrag ook alweer?' vraag ik aan Sytske.
De verkoper komt weer naar ons toe.
'En, Nina,' vraagt hij, 'heb je al een mooie fiets gezien?'
'Ze kan geen keuze maken,' zegt Sytske.
'Kom eens mee,' zegt de man en hij neemt Nina bij de hand.
Bij een roze fiets stopt hij. Een roze fiets met een mandje voorop.
'Dit vind ik een fiets die helemaal bij jou past,' zegt de verkoper. 'Hoe vind je die?'
'Mooi.'
'Als je hem mooi vindt,' zegt Sytske, 'dan nemen we die. Wat vind jij, opa?'
'Ik vind hem prachtig,' zeg ik.
'Achter onze winkel is een grote binnenplaats,' zegt de man, 'daar moet je maar even een proefritje maken.'
Nina kijkt ons aan.
'Even een klein stukje fietsen,' zegt Sytske. 'Je moet toch weten of hij lekker fietst.'
Nina draait rondjes op de binnenplaats.
'En?' vraagt Sytske, als ze weer afgestapt is.
Nina knikt heftig.

'Dan wordt het dus deze mooie roze fiets met een mandje,' zegt de verkoper. 'We moeten hem even helemaal nakijken of alles goed is en dan mag je hem over een uurtje ophalen.'
Sytske zegt dat ze niet weet hoe we de fiets mee moeten nemen.
'Geen probleem,' zegt de man. 'Dan komen we hem brengen.'

Wanneer ik de kamer binnenkom, zit Nina aan tafel en rijgt kleine, gekleurde kraaltjes aan een draad.
'Wat wordt dat?'
'Een armbandje voor jou en ik maak er ook nog een voor oma.'
'O, daar zijn we heel erg blij mee. Heb je trouwens lekker geslapen?'
Ze knikt, zonder op te kijken van haar bezigheid.
Gisteravond hebben we de nieuwe fiets in de logeerkamer gezet, zodat ze hem kon zien als ze wakker werd.
'Dat hebben we vroeger bij Paul gedaan, weet je nog wel?'
Ja, dat weet ik nog. Ik had ergens een oude step op de kop getikt en deze in de avonduren, als Paul al in bed lag, helemaal opgeknapt en rood geverfd. De eerste nacht mocht hij naast zijn bed staan. Ja, dat weet ik nog goed. Gek toch, dat sommige momenten blijven hangen, terwijl andere zomaar verdwijnen.
'Waar is oma?'
'In de badkamer. Moet jij ook douchen?'
'Ik ga altijd 's avonds onder de douche.'
Ze heeft haar pyjama nog aan. Een pyjama met bloemetjes.
'Maar je moet je wel even aan gaan kleden.'
'Ik moet eerst mijn gezicht wassen.'
'Nou,' zeg ik, 'doe dat dan maar.'
Bij de deur draait ze zich om.
'Maar straks moet je passen.'
'Passen? Wat moet ik passen?'
'Je armband.'
'O ja,' zeg ik, 'dat is heel belangrijk.'

Voor de ingang ligt een vierkante vijver, omrand met hout waarop je kunt zitten. Er zwemmen vissen, koikarpers. Ze hebben prachtige kleuren en variëren van klein tot behoorlijk groot, ik schat zo'n tachtig centimeter. Als we over de vijver gebogen staan komen ze aangezwommen en steken hun koppen boven water. Hun bekjes gaan open en dicht.
'Ze hopen dat ze wat te eten krijgen,' zeg ik.
'Dit heet dierenpark Hoenderdaell,' zegt Sytske, 'en hier zitten allemaal dieren die gered zijn. Sommige dieren komen uit het circus, waar ze altijd maar kunstjes moesten doen en opgesloten zaten in kleine hokken.'
Nina luistert ademloos en vindt het ongetwijfeld allemaal zielig.
'Er zitten dieren die door hun baasje niet goed werden verzorgd of te weinig eten kregen. Maar er zitten ook dieren die gewond zijn geraakt en niet meer in het wild kunnen leven. Hier wonen ze heel fijn en zijn heel blij dat er zo goed voor ze wordt gezorgd.'
'Zo,' zeg ik, 'en nu gaan we naar binnen.'
'Het is een heel groot park, dus we moeten wel een stukje wandelen,' zegt Sytske. 'Als je moe wordt moet je het zeggen, dan gaan we terug.'
'Geldt dat ook voor mij?' vraag ik.
'Nee, jij hebt nog jonge benen.'
Stokstaartjes, alpaca's, kamelen, apen. Nina kijkt haar ogen uit en wij niet minder. Vier maki's klimmen op mijn schouder en één van

hen houdt zich vast aan mijn haren. Nina schatert het uit. Ze kan er geen genoeg van krijgen.
'Kom,' zeg ik, 'nu gaan we naar de beren en de leeuwen.'
We komen langs vogels die ik even niet zo snel thuis kan brengen.
'Wat zijn dat voor vogels?'
'Dat zijn pinguïns, opa.'
We lopen over een loopbrug over het water, terwijl de pinguïns onder ons door zwemmen.
Nina geniet en huppelt van het een naar het ander.
Wolven, pelikanen, ooievaars, twee bruine beren, een grote en een wat kleinere.
'Ze lijken wel een beetje op Beer, vind je niet?'
De katachtigen verblijven achter dichte begroeiing, met om de paar meter een kleine uitsparing waar je doorheen kunt kijken.
'Dit is voor de rust van de dieren,' vertelt ons een mevrouw.
Leeuwen, tijgers, waaronder een witte. Een spel van de natuur.
Er is een speeltuin waar Nina zich naar hartenlust uitleeft, terwijl wij koffie drinken.
Op de terugweg valt ze in slaap.

Aan de andere kant van het dorp woont een man die vogelhuisjes maakt. In de schuur achter zijn huis. Ik schat hem rond de tachtig. Een krasse kerel, die nog kaarsrecht staat en loopt. Hij kan dat goed, vogelhuisjes maken, in alle maten, vormen en kleuren. Het is een hobby van hem, een uit de hand gelopen hobby. Aan de gevel van de schuur hangen er achttien, met allemaal een kurk in het gaatje.
'In deze huisjes wil ik geen vogels hebben,' zegt hij. Hij zit op een bankje voor zijn werkplaats. 'Die hangen er voor de sier, zodat voorbijgangers kunnen zien dat ze hier te koop zijn.'
'Was u timmerman van beroep?'
'Welnee,' zegt hij. 'Ik zat op kantoor van een bouwbedrijf. Op een gegeven moment wilde mijn vrouw een vogelhuisje aan de boom en ik zei dat ik dat wel kon maken. Ik had het nog nooit gedaan, maar het lukte. Van lieverlee kwamen er vrienden, kennissen die ook wel een huisje wilden. Na een tijdje had ik meer werk met mijn huisjes dan op kantoor. Van het een kwam het ander. Vogelhuisjes, broodplanken, houten borden.'
'Maar had u daar dan apparatuur voor?'
'Nee, had ik niet. Die heb ik in de loop der jaren bij elkaar gescharreld.'
'We willen een huisje voor aan de boom,' zeg ik.
'Ik heb er genoeg, kijk maar rustig rond.'
Nina en ik gaan naar binnen.
'Ik vind die met zo'n puntdakje leuk,' zegt ze.

'Jij mag kiezen.'
Een half uur later fietsen we weer naar huis. Ik op mijn elektrische fiets en Nina op haar roze, die ze van opa en oma heeft gekregen. Voorop in het mandje zit Beer en ligt het vogelhuisje.
Pap wil het huisje aan de boom hangen, heeft hij gezegd, maar hij moet daarvoor op de trap en dat wil ik niet.
'Dat vind ik veel te gevaarlijk voor opa,' zegt Nina. 'Misschien valt hij van de trap.'
'Ja, dat moeten we niet hebben natuurlijk.'
'Hij wist niet hoe de pinguïns heetten,' zegt ze. 'En de namen van mijn kippen vergeet hij ook steeds.'
Het is Nina dus ook al opgevallen.
Ik probeer haar in eenvoudige termen uit te leggen wat er met hem aan de hand is. Wat dementie is en wat dat met zijn hersenen doet. Dat er misschien een dag komt dat hij haar niet meer zal herkennen zeg ik niet.
'Ik vind dat heel zielig voor opa.'
Nina vindt al snel iets zielig.

Voor het eerst van mijn leven moet ik naar een tien minuten gesprek. Geen idee hoe dat in zijn werk gaat. Ik neem aan dat ik te horen krijg hoe haar vorderingen op school zijn. Pap komt oppassen.
'Vind je het niet erg?'
Hij vindt het maar een vreemde vraag.
In de gang staan stoelen. Er zitten meer mensen, voornamelijk moeders. Sommigen ken ik, anderen niet. De moeders die ik ken zijn moeders van kinderen die bij ons spelen of bij wie Nina speelt. De meesten weten hoe de vork aan de steel zit, hoe ik opeens zomaar uit het niets vader ben geworden. Ik maak daar geen geheim van. Waarom zou ik ook?
Juf Iris vraagt eerst hoe het met mij gaat, of ik het red alleen en hoe ik het vind om vader te zijn. Dat vind ik heel invoelend.

We hebben zolang Nina op school zit geen contact met elkaar gehad. Ze had destijds bij de kennismaking gezegd dat ze mij zou bellen als er iets bijzonders was, waar aandacht aan besteed moest worden.
In dit geval ging ik ervan uit dat geen bericht goed bericht was. En dat blijkt. Juf Iris is buitengewoon tevreden. Nina heeft zich heel snel aan de groep aangepast en werd volledig geaccepteerd. Iris had de kinderen voorbereid op haar komst en verteld dat haar moeder was overleden en dat ze soms verdrietig zou kunnen zijn.
'Dat hebben de kinderen ontzettend goed opgepikt.'
Nina is een rustig kind, dat snel vriendschappen sluit.
'Dat heb ik gemerkt,' zeg ik. 'We hebben vaak iemand te spelen en regelmatig gaat ze ook naar een klasgenootje toe.'
'Over haar opa heeft ze het heel vaak,' zegt Iris. 'Die twee hebben volgens mij een speciale band, klopt dat?'
'Mijn vader is dementerend,' zeg ik. 'Misschien dat ze zich daardoor tot hem aangetrokken voelt.'
'Hoe bedoelt u?'
'Ik weet het niet. Misschien heeft ze ergens onbewust het idee dat ze hem moet helpen.'
'Ik krijg de indruk dat ze zich zorgen om hem maakt.'
'Dat zou kunnen. Ik zal er eens met haar over praten.'

Vandaag is het de verjaardag van Marlies, ze zou vijfendertig geworden zijn. Ze was op bezoek geweest bij een vriendin. Op de terugweg heeft ze naar alle waarschijnlijkheid de macht over het stuur verloren en botste frontaal tegen een boom. Hulpdiensten waren snel ter plaatse, maar konden helaas niets meer voor haar doen. Ze overleed op weg naar het ziekenhuis.
Toen Nina niet van school werd gehaald en Marlies de telefoon niet opnam, heeft men de politie gewaarschuwd. Die wist te vertellen wat er was gebeurd. Via de telefoonlijst in de telefoon van Marlies kwam men terecht bij Judith.
Heel voorzichtig hadden Judith en Martin toen verteld dat mama een ongeluk had gehad en nooit meer terug zou komen. De woorden drongen maar half tot haar door. Vanmorgen was mama er nog geweest, had ze haar nog naar school gebracht.
Samen met Judith, Martin en een mevrouw van Slachtofferhulp had ze afscheid van mama genomen. Ze had niet gehuild. Ze zweeg en keek. Keek naar het gezicht van mama, de bloes die ze aan had, haar handen.
Pas dagen later huilde ze.

Van de vele foto's die op de telefoon en de laptop van Marlies staan, heb ik twintig in een aparte map gezet. Foto's van Marlies, samen met Nina. Die wil ik vanmiddag met haar bekijken. Ook heb ik gebakjes in huis gehaald. Mama is tenslotte jarig.

Juf Iris belde een paar dagen geleden en vertelde dat ze vandaag een kaarsje wilde aansteken en dat de kinderen een tekening voor de mama van Nina zouden maken.

In haar tas zit een tekening die ze vanmorgen voor mama heeft gemaakt. Mama en Nina in het park, samen op de wip. Het is een vrolijke tekening, met veel kleuren. Hoog aan de hemel staat een stralende zon met een gezicht dat lacht.
'Dit is de schommel, maar daar durfde mama niet zo goed op.'
Natuurlijk praten we regelmatig over mama. Niet praten zou kunnen betekenen dat haar moeder steeds meer naar de achtergrond verdwijnt en dat wil ik voorkomen. Ik wil haar het gevoel geven dat ook ik van haar mama houd en dat ze erbij hoort. Bij de ingelijste foto op de vensterbank in haar kamer heb ik een klein vaasje gezet. Ze plukt bloempjes in de tuin en zet deze in het vaasje. Ze doet dat heel trouw. Soms ook voel ik dat praten over mama moeilijk voor haar is. Ik dring dan niet aan en meestal komt ze dan vanzelf wel.
'We gaan een gebakje eten.'
'Omdat mama jarig is?'
'Ja, als er iemand jarig is eten we gebakjes,' zeg ik. 'Wil jij schoteltjes en vorkjes pakken?'
Uit de koelkast pak ik twee gebakjes die ik vanmorgen bij de bakker heb gekocht. Gebakjes met marsepein, daar is Nina zo gek op.
'Maar we kunnen natuurlijk geen verjaardag vieren zonder de jarige. Wacht maar heel even.' Ik loop naar boven, pak de foto van Marlies en zet deze op tafel.
'Zo, nu kunnen we feest vieren.'
Ik houd Nina nauwlettend in de gaten. Wil zien hoe ze reageert, hoe ze kijkt, wat ze doet.
'Mama bakte altijd een cake.'
'Als ze jarig was?'
'Nee, gewoon. Kun jij ook een cake bakken?'
'Dat heb ik nog nooit gedaan.'
'Juf Iris had een kaarsje aangestoken. Die was rood.'

'Een kaarsje voor mama omdat ze jarig is?'
'En we moesten allemaal een tekening voor mama maken.'
'Daar zal ze wel heel blij mee zijn geweest.'
'Dat kan niet, want mama is dood.'
Ik heb hier even geen antwoord op.
'Mag ik opa bellen?'
'Ga je vertellen dat mama jarig is?'
'Ik wil weten of hij het armbandje om heeft.'
'Begrijp ik. Bel opa maar.'
De foto's komen een andere keer wel, denk ik.

Het vogelhuisje hangt.
Ik mag niet in de buurt komen, anders komen de vogeltjes niet.
'Worden ze niet bang van de kippen?'
'Nee hoor, die kunnen rustig door de tuin scharrelen.'
'Wat is dat?'
'Wat?'
'Dat wat je net zei.'
'Scharrelen?'
'Ja.'
'Scharrelen betekent een beetje heen en weer lopen. Deze kippen noemen we scharrelkippen, omdat ze dus een beetje heen en weer lopen. Jij bent ook een beetje een scharrelkip.'
Ik trek haar bij me op schoot en geef haar een knuffel.
'Maar ik leg geen eieren.'
'Nee, dat is wel jammer. Misschien moet je 's nachts bij de kippen in het hok gaan zitten en wie weet ga je dan ook eieren leggen.'
'Ik denk dat opa de namen van mijn kippen niet meer weet.'
'Waarom denk je dat?'
'Dat denk ik gewoon.'
'Weet jij ze nog wel?'
'Natuurlijk.'
Mijn telefoon gaat. Ze springt van mijn schoot en loopt naar binnen om mijn telefoon te pakken.
Mam belt.

Ze is in paniek. Pap was met de fiets op weg naar Nina en is gevallen. Hij is een moment bewusteloos geweest en met de ambulance naar de spoedeisende hulp gebracht.
'Ik heb hem zo vaak gezegd dat hij een helm moet kopen.'
'Waar ben jij nu?'
'Thuis.'
'We komen naar je toe en gaan dan naar het ziekenhuis.'
Nina heeft het gesprek gevolgd. Ze is zichtbaar geschrokken.
'Gaat opa dood?'
'Nee, natuurlijk niet.'

Hij ligt in een kamer op de spoedeisende hulp, tussen andere patiënten die we niet kunnen zien doordat gordijnen de bedden van elkaar scheiden.
Nina staat er wat bedeesd bij. Weet niet goed wat ze moet doen.
'Wat is er in hemelsnaam gebeurd?' wil mam weten.
'Weet jij waar mijn fiets is?' vraagt hij aan mij.
'Ik wil niet meer dat je zonder helm gaat fietsen,' zegt mam.
'Ben je gevallen, opa?'
'Ik weet het niet, lieverd.'
Er komt een arts binnen. Hij heeft een naambordje op de revers van zijn witte jas. Dokter Jonker staat er op. Hij geeft ons een hand.
'Hoe voelt u zich?' vraagt hij aan pap.
'Waarom ben ik hier?'
'U bent gevallen.'
'Was u daarbij?'
'Nee, daar was ik niet bij.' Hij wendt zich tot ons. 'Meneer is gevallen.'
'Waar is dat gebeurd?' vraagt mam.
'Bij het seniorencomplex. Hij wilde op zijn fiets stappen en verloor zijn evenwicht. Een mevrouw heeft het gezien en heeft 112 gebeld. Ze is bij hem gebleven tot de ambulance kwam. De fiets staat overigens bij dat seniorencomplex. Hij kon niet zeggen wat er was gebeurd en wist ook niet hoe hij heette. Daar kwamen we achter aan

de hand van zijn ID-kaart. Hij is behoorlijk verward, maar dat is vrij normaal, zeker bij iemand die beginnende dementie heeft.'
'Wat gaat er nu gebeuren?' wil mam weten.
'We hebben wat onderzoeken gedaan en dat zag er allemaal goed uit. We gaan er vooralsnog vanuit dat uw man een hersenschudding heeft. Hij wordt zo opgehaald voor een CT-scan.'
'Waarom is dat?' vraag ik.
'We willen ernstig hersenletsel uitsluiten.'
'Denkt u dat hij dat heeft?' vraagt mam. 'Ernstig hersenletsel?'
'Dat kunnen we pas zien als we de scan hebben gemaakt. Bovendien is uw man licht dementerend en mede gezien zijn leeftijd zijn daardoor de hersenen wat kwetsbaarder. Vandaar die scan.'
'Mag ik al naar huis?'
'Nee,' zegt dokter Jonker. 'We maken eerst de scan van uw hoofd en als dat in orde is blijft u nog even hier ter observatie en dan mag u straks naar huis. Nog even geduld dus. Ik zie u later weer.'
Hij verdwijnt achter een gordijn en ik hoor hem praten met een andere patiënt.
'Moet opa hier blijven?' vraagt Nina, die zijn hand vasthoudt.
'Ja, er moet een foto van zijn hoofd worden gemaakt.'
'Waarom?'
'Dat doen ze altijd als iemand op zijn hoofd is gevallen. Ze willen dan kijken of alles goed is.'
'En mag opa dan naar huis?'
'Ja, als alles goed is in zijn hoofd mag opa naar huis.'
'Waarom ben ik hier?'
'Je bent gevallen, Otto.'
'Hoe kom je daar nou bij?'
'Praat maar even niet zoveel, pap.'
'Heb jij mijn fiets gezien?'
'Die fiets haal ik straks op. Maak je geen zorgen, het komt goed.'
'Moet je niet naar school, lieverd?'

'Nee, want het is woensdagmiddag en dan heb ik altijd vrij.' Ze draait zich om naar mij. 'Opa heeft zijn armbandje om.' Ze is zichtbaar verheugd.
'Ik moet mijn fiets hebben anders kan ik niet naar huis.'
'Dat regel ik voor je, pap.'
Na een kwartier wordt hij gehaald voor de scan.
'Mag ik mee,' vraagt Nina.
'Nee,' zegt de verpleegkundige. 'Dat mag niet, maar we zullen heel goed voor opa zorgen en straks brengen we hem hier weer terug. Gaat u met ons mee, mevrouw?' vraagt ze aan mam. 'We hebben een paar vragen voordat de scan wordt gemaakt.'
'Waarom ben ik hier, Sytske?'
'Blijf maar rustig liggen, Otto, ze gaan alleen maar even een foto van je hoofd maken.'

Op de scan is niets bijzonders te zien,' zegt dokter Jonker. 'We houden hem nog een paar uur ter observatie hier en als zich geen bijzonderheden voordoen mag hij naar huis.'
'En wat moeten wij intussen doen?' vraag mam.
'U kunt wat mij betreft gaan. We bellen u als hij opgehaald kan worden.'
'Mag ik bij opa blijven?'
'Dat is heel lief,' zegt de dokter, 'maar ik denk dat opa beter even alleen kan blijven. Hij moet een beetje uitrusten.'
We zetten mam bij haar huis af.
De hele weg zegt Nina geen woord.

IV

Nina woont inmiddels meer dan een jaar bij mij.
Ik herinner me nog hoe ik destijds, toen ik besloot haar in huis te nemen, de toekomst met een zekere angst tegemoet zag. Een zevenjarig kind dat haar moeder had verloren, en dat opeens moest gaan wonen bij een man die ze nauwelijks kende, een wildvreemde, enkel omdat hij toevallig haar biologische vader was.
Wat zou ik allemaal tegenkomen, voor welke problemen zou ik worden geplaatst en zou ik daarmee om kunnen gaan?
Ik werd opeens vader van een kind dat al min of meer gevormd was, dat haar eigen gewoontes, angsten en herinneringen meebracht en dat een verleden had waar ik geen deel van uitmaakte.
Hoe zou ik met haar over haar moeder kunnen praten, een vrouw die ik slechts één keer had ontmoet? Een ontmoeting die niet meer dan een paar uur had geduurd. Ik wist niets over haar en ik moest het doen met hetgeen Judith mij vertelde. Was het voldoende?
Ik ben in het diepe gesprongen, gewoon omdat ik vond dat ik dat moest doen. Ik moest dit doen tegenover dit kwetsbare wezentje, en tegenover haar moeder. Maar niet in de laatste plaats tegenover mezelf. Ik moest die stap nemen opdat ik zonder schaamte naar mezelf kon blijven kijken en ik mezelf niets hoefde te verwijten.

Ik had destijds de consequenties moeten overzien toen ik met Marlies in bed stapte. Ik had kunnen weten wat de eventuele gevolgen van die daad zouden zijn.
Ik wilde haar in geen geval bij een pleeggezin onderbrengen. Ze had het kunnen treffen, maar er waren teveel berichten waaruit bleek dat het hopeloos mis was gegaan, en dat de instanties, die belast waren met het welzijn van het pleegkind, ernstige steken hadden laten vallen, met grote gevolgen voor de kinderen.
Ik, en ik alleen, ben verantwoordelijk voor mijn daden en wanneer dan de rekening wordt gepresenteerd, zoals Sara het uitdrukte, moet je opstaan voor wat je hebt veroorzaakt.
Wat dat laatste betreft vind ik dat ik het juiste heb gedaan.
Ik deed het voor Nina, voor Marlies en voor mezelf.

We zijn samen op pad gegaan, Nina en ik, en hebben onze weg gevonden. Veel hobbels zijn we niet tegengekomen. Soms, en zeker in het begin, was ze erg verdrietig en heb ik haar, met alle liefde die ik voor haar voelde, proberen te troosten. Dat zal ik niet altijd op de juiste manier hebben gedaan. Er zullen momenten zijn geweest dat ik de verkeerde woorden heb gekozen, te veel of juist te weinig heb gezegd. Misschien had ik dingen anders aan moeten pakken. Maar alles deed ik met liefde, omdat ik vanaf het eerste moment dat ik haar ontmoette al van haar hield. Zoveel zelfs dat het ten koste is gegaan van mijn relatie met Sophie.
Mijn thuis is ook haar thuis geworden en ik krijg de indruk dat ze hier gelukkig is. Gelukkig is met haar leventje, haar kippen, de school, de vriendinnetjes, de vriendjes en met mij als haar papa.

Pap gaat achteruit. De val met de fiets heeft hem geen goed gedaan. Hij is een tijdlang behoorlijk verward geweest en kan zich van het hele gebeuren niets meer herinneren.
Hij komt nog steeds een paar keer per week. Omdat mam – en eigenlijk wij allemaal – het niet meer verantwoord vonden dat hij op zijn gewone fiets stapte, heeft mam, kort nadat hij was gevallen, bij het wmo-loket een driewieler met ondersteuning aangevraagd.
Hij was woest, maar toen we hem lieten weten dat hij dan niet meer mocht fietsen en dus niet naar Nina kon, haalde hij bakzeil. Het is een lage, sportieve fiets, waar je eigenlijk zonder te oefenen mee wegrijdt. Mam eiste dat hij daar een helm bij zou kopen. Ook dat stuitte op de nodige weerstand, maar uiteindelijk stemde hij ermee in. Ik verdenk hem ervan dat hij, zodra hij uit het zicht van mam is, de helm afzet. Hij is al eens een keer zonder helm hier aangekomen. Deze hing aan zijn stuur.
Toen de driewieler afgeleverd werd, heeft mam onmiddellijk zijn fiets op Marktplaats gezet, voordat hij er toch weer op zou gaan rijden.

Het korte geheugen wordt steeds slechter, vaak vraagt hij hetzelfde en valt veel in herhalingen. Het wordt steeds zwaarder voor mam.
Hij wil perse naar Nina, zijn oogappel en mam kan hem niet tegenhouden. Hoewel ze, nu hij een driewieler heeft, meer vertrouwen heeft, belt ze toch elke keer als hij thuis wegfietst.

Nina vindt de nieuwe fiets van opa cool. Vet cool zelfs. Ze verheugt zich als hij er is. Ze vertelt hem over school, de vriendinnen en wat de kippen zoal hebben gedaan en soms speelt ze hem wat voor op de piano. Ze pakt dan de rode kruk en zet deze naast de pianokruk. Daar moet hij op zitten.
'Dit is de luisterkruk, opa.'
'De luisterkruk?'
'Ja, daar moet je altijd op zitten als ik voor je speel.'
Ze maakt vorderingen en blijkt heel muzikaal te zijn. Over een paar maanden is er een muziekavond en spelen leerlingen een klein stukje voor. Mam en pap gaan mee, hoewel pap het tegen die tijd alweer vergeten zal zijn.
Natuurlijk beseft ze dat opa vaak hetzelfde vraagt, maar beantwoordt met eindeloos geduld zijn vragen die hij dan al een paar keer heeft gesteld.
Als hij hier is blijft ze voortdurend in zijn buurt. Het lijkt alsof ze hem wil beschermen en wil voorkomen dat hem iets overkomt. Ongetwijfeld speelt de dood van haar moeder een rol.
Soms vraag ik me af wie van de twee het kind is.

Sophie heeft definitief een punt gezet achter onze relatie. Ze wilde mij voor zichzelf hebben en was niet van plan mij te delen met mijn dochter. Ik heb me erbij neergelegd. Ik had ook geen andere keus. Natuurlijk vond ik het heel verdrietig, we hadden fijne jaren samen. Ik heb echter voor Nina gekozen en heb daar geen moment spijt van gehad.

Sara komt af en toe langs, de laatste tijd wat minder, nu ze een vriend heeft. Het zal mij benieuwen hoelang dit duurt. Als ze teveel eisen gaan stellen – en dat doen ze voor haar gevoel al heel snel – zal ze ongetwijfeld de relatie beëindigen. Zo is het met alle relaties gegaan en ook deze zal geen uitzondering vormen.
Ze komt zeer regelmatig bij mam en pap en daar ben ik blij om. Ze hebben veel steun aan haar.

Mijn dochter zit op haar billen in het gras en voert de kippen. Ze heeft lange gesprekken met Pluis, Kakel en Piep. Ze kennen haar en als ze in de tuin is scharrelen ze voortdurend om haar heen.
Beer is een beetje op de achtergrond geraakt. Hij gaat niet meer mee naar school. Ze voelt zich daar nu te groot voor. Hij ligt op haar bed, maar 's avonds gaat ze dicht tegen hem aan liggen.
Ik kijk naar mijn kind. Nu loopt ze rondjes, terwijl de kippen achter haar aan lopen. Het lijkt een circusact.
Soms vraag ik mij af wat de betekenis van geluk is. Is het iets dat we echt kunnen grijpen, of is het eerder een vluchtig gevoel dat voorbijglijdt voordat we het helemaal kunnen bevatten? Misschien ligt het niet in grote gebeurtenissen, maar in kleine momenten: een glimlach, een zachte wind op een zomerdag, een gesprek dat onverwacht raakt.
Misschien heet mijn geluk gewoon Nina.

Nu begrijp ik er helemaal niets meer van. Opeens mag ik niet meer autorijden zegt Sytske, terwijl ik toch een geldig rijbewijs heb. Dat heb ik al vanaf mijn achttiende jaar, dus ik zie niet in wat het probleem is.
Ik kan mij de eerste rijles nog herinneren. Een Volkswagen was het. De instructeur reed de stad uit en op een stil landweggetje wisselden we van plaats. Ik wilde wegrijden, lekke band. De instructeur pakte een krik, een kruissleutel en een reserveband. Krikte de auto op, wisselde de band en toen kon ik beginnen aan mijn eerste les. Bij het afrekenen hoefde ik in plaats van tien gulden maar zeven gulden vijftig te betalen. Toch sympathiek van die man.
Ik heb mijn rijbewijs in één keer gehaald. Goed, de theorie moest ik nog een keertje overdoen, maar toen was het ook prima in orde.
En nu opeens niet meer rijden?
Iets met mijn rijbewijs heeft ze gezegd. Wat daar precies mee aan de hand is, is me niet duidelijk. Dat moet ze me als ze thuis is nog maar eens uitleggen. Ik zal het rijbewijs alvast pakken, dat scheelt straks weer tijd. In het hoesje van mijn telefoon. Rijbewijs, bankpasje, museumkaart. Alsjeblieft, alles bij de hand. Nou, eens even kijken. Die foto ziet er ook niet uit, maar dat is altijd zo met pasfoto's. Je ziet er uit als een crimineel die zojuist een bank heeft overvallen. Even goed kijken, zodat ik straks goed beslagen ten ijs komt als ik Sytske vragen ga stellen. Ah, hier heb ik het. Achter 4b staat: 20.11.2028. Nou, kijk eens aan, nog een paar jaar geldig dus.

Ik vraag mij werkelijk af wat het probleem is. Rijbewijs niet verlopen, ik mag dus rijden.
Misschien moet ik Charles maar eens vragen. Die weet altijd veel.
Vreemd, onze auto staat op de oprit. Zou ze te voet ergens naartoe zijn gegaan. Ik kan mij ook niet herinneren dat ze iets heeft gezegd. Nou ja, afwachten tot ze thuis is. Het rijbewijs leg ik op de salontafel, in het zicht, dan vergeet ik niet om haar daar straks over aan te spreken.
Op het aanrecht staat het ontbijtservies. Het lijkt mij een aardig gebaar wanneer ik dat afwas. Sytske doet altijd zoveel, dan neem ik haar nu iets uit handen. Onder in het aanrechtkastje een borstel en afwasmiddel. Ik maak geen sopje voor die paar dingen. Gewoon onder de kraan houden, een beetje afwasmiddel er overheen en poetsen. Afdrogen en netjes in de kast zetten.
'Wat ben je aan het doen?'
Ze staat achter me.
'Ik was af.'
'Waarom?'
'Ik wilde je wat werk uit handen nemen.'
'Dat is heel lief, maar we hebben een vaatwasser.'
Nu moet ik even heel goed nadenken. Een vaatwasser. O ja, natuurlijk, die hebben we al jaren. Ik had het er gewoon in kunnen zetten. Niet aan gedacht.
'Waar was je?' vraag ik.
'Boven. Ik moest een broek korter maken. Je weet wel, die broek die ik gisteren heb gekocht.'
Ik heb werkelijk geen idee.
'O, die broek,' zeg ik.
'Waarom ligt je rijbewijs op tafel?'
'Mijn rijbewijs?'
'Ja,' ze wijst. 'Daar.'
Ik pak het op.
'Ja, dat is mijn rijbewijs,' zeg ik. 'Dat klopt.'

Ik stop het in het hoesje van de telefoon. Alles netjes bij elkaar, dan grijp je nooit mis.
Opeens weet ik weer waarom ik het op tafel had gelegd.
'Waarom mag ik niet meer rijden volgens jou?'
'Dat heb ik je al een paar keer uitgelegd, Otto.'
'Dat is me dan even ontschoten,' zeg ik. 'Zou je dat nog een keer willen vertellen dan?'
'Je rijbewijs is verlopen.'
Daar geloof ik helemaal niets van. Ik pak het weer uit het hoesje. Er zal toch wel ergens een datum opstaan tot wanneer het geldig is? Goed kijken. Ah, hier staat het. Achter 4b: 20.11.2028.
'Kijk,' zeg ik, en laat haar het rijbewijs zien. 'Hier, 20.11.2028. Het is dus niet verlopen.'
'Kom eens zitten, Otto, dan leg ik het je nog een keer uit.'
Ze moet wel met heel goede argumenten komen wil ze mij kunnen overtuigen. Dat rijbewijs is afgegeven door de Gemeente en die heeft dat allemaal ingevuld, die zal toch wel weten wat ze doet? Nog niet opbergen, nog even in de hand houden.
'Kom,' zegt ze en tikt met haar hand op de zitting van de bank.
'Toen jij de diagnose beginnende dementie kreeg, moest …'
Ik moet haar nu toch echt even onderbreken.
'Waar ik het overigens nooit mee eens ben geweest.'
'Dat weet ik, maar goed, daar gaat het nu even niet om.'
'Dat is allemaal de schuld van die puber.'
'Puber? Welke puber in hemelsnaam?'
'Die jongedame, dat jonge ding dat hier af en toe komt.'
Ze moet lachen.
'O, je bedoelt Esther. Nee, die kan daar werkelijk niets aan doen. Maar laat me mijn verhaal nu even afmaken.'
'Ga je gang.'
'Toen jij dus die diagnose beginnende dementie kreeg, moest jij opnieuw afrijden. Kun je je dat nog herinneren?'
'Natuurlijk, met mijn geheugen is niets aan de hand.'
'Nou, gelukkig maar.'

'Ik heb gereden in mijn eigen auto.'
'Dat klopt.'
'En dat is prima gegaan.'
'Ook dat klopt.'
'Klaar dus.'
'Nee, niet helemaal. Ze hebben toen je rijbewijs verlengd met een jaar. Dat is gebruikelijk bij iemand met jouw ziekte.'
Nu heb ik opeens een ziekte. Het wordt steeds gekker.
'Wat voor ziekte in godsnaam?'
'Dat heb ik je net gezegd, beginnende dementie.'
'Beginnend kun je geen ziekte noemen.'
'Hoe dan ook, jouw rijbewijs is toen voor een jaar verlengd.'
'Hier staat 20.11.2028.'
'Draai je rijbewijs eens om.'
Ik doe wat ze zegt.
'Hier staan andere data. Zie je wel? Dit zijn de data van de nieuwe geldigheidsduur en zoals je kunt zien is je rijbewijs niet meer geldig. Je had je rijbewijs voor die datum moeten verlengen, dan had je weer een jaar mogen rijden.'
'Waarom heb je dat niet verlengd?'
'Ik? Otto, het is jouw rijbewijs.'
'Dat ga ik dan alsnog doen. Daar moet je me bij helpen.'
'Nee, Otto, dat moet je helemaal zelf doen.'
'Volgens mij wil jij helemaal niet dat ik een nieuw rijbewijs krijg.'
'Dat klopt. Kort voordat je examen deed heb je twee aanrijdingen veroorzaakt met behoorlijke schade.'
'Hoe kom je daar nu bij. Dat zou ik dan toch moeten weten?'
'Ik deed een boodschap, jij draaide de auto en je reed tegen een ijzeren bank aan die op de stoep stond. De linker voorkant zat helemaal in elkaar. De tweede keer reed je tegen een paaltje aan dat in het midden van de weg stond. Zo'n paaltje met een pijl naar rechts. Nee, ik heb liever niet dat je rijbewijs wordt verlengd.'
'Hoe moet ik nu naar Nina?'
'Met de fiets, zoals altijd.'

'En als het winter is?'
'Dat is het nog lang niet en dan zien we wel verder.'
Nu heb ik werkelijk de pest in. Het klopt gewoon niet wat ze allemaal zegt. Twee aanrijdingen. Dat zou ik me toch moeten herinneren? Ik mag dan af en toe wat vergeten, maar zoiets vergeet je toch niet? Nee, vandaag nog maak ik werk van dat rijbewijs.

Opeens wil Nina naar het park waar ze vroeger met haar moeder naartoe ging. Het park achter hun huis.
'Wat wil je daar doen dan?'
'Wippen en schommelen.'
'Weet je het zeker?'
Ze knikt heftig.
'Mag Mara mee?'
'Ja, natuurlijk.'
Ik heb mijn twijfels. Ze heeft het nagenoeg nooit over haar moeder en nu wil ze opeens naar de plek waar ze vaak met haar kwam.
'Waarom wil je daar opeens naar toe?'
Ze haalt haar schouders op.
'Moet je aan mama denken?'
Ze knikt.
'Mis je mama?'
'Ja.'
'Kom eens bij me.'
Ze komt naast me zitten. Ik leg mijn arm om haar heen en trek haar tegen me aan.
'Als je iemand mist dan betekent dit, dat je aan iemand denkt, en mama zou daar heel erg blij van worden.'
'Waarom is mama doodgegaan?'
Wat moet ik hier nu op antwoorden? Wat ik ook zeg, welk antwoord ik ook ga geven, het zal de lading niet dekken.

'Soms gebeuren er dingen in ons leven die heel erg zijn, maar waar we niets aan kunnen doen. Het gebeurt gewoon. Mensen willen dan graag weten waarom het gebeurt, maar daar kan niemand een antwoord op geven. Wat we wel kunnen, is dat we er samen over praten. Dan kan ik je misschien helpen zodat je dan niet meer zo verdrietig bent.'
'Opa zegt dat ik wel mag huilen.'
'Daar heeft opa helemaal gelijk in. Het is prima dat je verdrietig bent, of huilt, of boos bent omdat je het oneerlijk vindt dat mama dood is. Je mag gewoon alles zeggen wat je voelt en we kunnen er altijd over praten. Ik denk dat we even samen naar het park moeten gaan, alleen jij en ik. Dan kun je mij laten zien op welke schommel mama niet durfde en dan kunnen we over mama praten.'
Ze knikt.
'Goed, dan gaan we. Moet Beer ook mee?'
'Nee.'
'Is hij nooit in het park geweest?'
'Ja.'
'Misschien vindt hij het dan ook wel fijn om mee te gaan.'
'Dan haal ik Beer wel even op.'

Meteen na de ingang van het park is een klein speelveld. Ik zie een wip, een schommel, een klimrek en een zandbak. Er spelen een paar kinderen. Rondom het veld staan houten banken waarop enkele vrouwen zitten. Ongetwijfeld de moeders van de kinderen.
Nina blijft staan, pakt mijn hand en kijkt. Eerst naar het speelveld, dan naar mij. Ik besluit even te wachten. Te wachten tot zij zover is.
Het duurt zeker twee minuten. Dan loopt ze aarzelend verder. Aan de rand van het speelveld blijft ze weer staan. Ik ga op een van de banken zitten. Bewegingloos staat ze daar. Ongetwijfeld denkt ze aan haar moeder en ik wil haar niet storen daarbij. Ik zwijg en kijk naar mijn dochter, voor wie dit een moeilijk moment moet zijn. Hier speelde ze met haar moeder. Haar moeder die niet op de schommel durfde en die nu nooit meer hier samen met haar kind kan zijn.

Dan, eindelijk.
Heel langzaam loopt ze het veld op, zonder aandacht aan mij te besteden. Alsof ik er niet ben, opgelost in het niets. Ze is alleen met haar mama en daar hoor ik even niet bij. Bij de schommel blijft ze staan en na enkele ogenblikken draait zich in mijn richting. Ze wijst naar de schommel. Dan sta ik op en loop langzaam naar haar toe. Weer wacht ik. Wacht tot zij iets zegt.
'Durf jij wel hoog te schommelen?' vraagt ze.
Ik wil helemaal niet op die schommel zitten. Dit is de schommel van haar moeder en dat moet zo blijven.
'Nee,' zeg ik, 'eigenlijk durf ik dat ook niet. Ga jij er maar op.'
Ze geeft Beer aan mij en even later is het weer een gewoon kind dat op een schommel zit en plezier heeft.

Natuurlijk wist mam wanneer het rijbewijs, dat voor een jaar was verlengd, af zou lopen. Pap had geen idee en een paar weken voordat het zover was viel er een brief van het CBR op de deurmat, die door mam werd onderschept. Hierin stond dat hij opnieuw zijn rijbewijs aan kon vragen en dat was nu juist hetgeen mam wilde verhinderen. Hij heeft een paar keer geprobeerd om het te laten verlengen. Hij heeft mam geroepen om hem te helpen. Ze wilde niet weigeren, omdat ze wist dat het hem toch niet zou lukken. Hij wist welke website hij moest hebben, maar toen hij zijn DIGD gegevens moest invullen, had hij geen idee hoe hij dat moest doen.
'Het was eigenlijk heel erg triest om te zien,' zegt mam. 'Hij kon altijd zo goed met computers overweg en nu weet hij zelfs niet meer hoe hij zijn gegevens in moet vullen.'

De dementie heeft niet stil gezeten en pap verdwijnt steeds meer in nevels van zijn eigen gedachten. Hij wordt stiller, herhaalt zichzelf vaker en gesprekken worden voor hem steeds moeilijker om te volgen. Na enkele ogenblikken zie je hem afdwalen en zich terugtrekken in zijn eigen wereld. Een wereld waarin wij nauwelijks nog toegang hebben en die zich ongetwijfeld binnen afzienbare tijd voor ons zal sluiten.
Ondanks alle uitleg van mam begrijpt hij nog steeds niet dat zijn rijbewijs is verlopen. Ook ik heb geprobeerd dit op een rustige

manier te vertellen. Het is zinloos. Het beklijft niet meer. Zijn geheugen zit vol, er kan niets meer bij.
Merkwaardig genoeg lijkt hij een ander mens als hij samen met Nina is. Vreemden die hem niet kennen, zouden in eerste instantie mogelijk niet eens merken hoe het met hem gesteld is.
'Ik vind het wel heel zielig voor opa. Hij vergeet bijna alles.'
'Dat hoef je eigenlijk niet zielig te vinden,' zeg ik. 'Opa weet niet dat hij dingen vergeet.'
'Hoe kan dat dan?'
Hij mag dan veel vergeten, Nina vergeet hij niet. Hij fietst zonder problemen hierheen, haalt haar van school, leest haar voor, knutselt met haar en samen verzorgen ze de kippen.
'Nina is een geschenk uit de hemel,' zei hij onlangs.
Zij daarentegen lijkt zich steeds meer over hem te ontfermen. Ze neemt hem letterlijk en figuurlijk bij de hand, alsof ze bang is hem anders kwijt te raken. Bang dat hij nog meer zal verdwalen in het doolhof van zijn eigen gedachten. Met verbazing kijk ik naar dit kleine mensje, dat zoveel aanvoelt zonder het te kunnen benoemen. Dat lijkt te begrijpen wat ons volwassenen soms ontgaat.
Wanneer ik ze gadesla hoe ze achter elkaar door de tuin hollen, zij bij hem op zijn rug zit of ze samen eieren rapen, krijg ik de indruk dat mijn grote, sterke vader heel langzaam terugkeert naar het kind dat hij eens was. De gedachte dat er misschien een dag zal komen dat hij zijn oogappel niet meer herkent, maakt me bang. Hijzelf zal het niet merken, maar hoe zal Nina hiermee omgaan?
Moet ik haar daarop voorbereiden? Moet ik haar vertellen dat dementie dit met een mens kan doen? Dat hersencellen zodanig af kunnen breken dat elk besef verdwijnt?
Ik heb besloten hier nog even mee te wachten.
'Wat vind je van opa? Vind je dat hij veranderd is?'
'Het is eigenlijk nog gewoon opa, maar hij is wel een beetje anders dan eerst.'
'Omdat hij veel vergeet?'
'Ja.'

'Vraagt hij vaak hetzelfde?'
'Best wel.'
'En wat zeg jij dan als hij dat doet?'
'Dan vertel ik het gewoon nog een keer.'
'O, dat is heel goed.'
'Als ik zeg dat hij dat al gevraagd heeft, vindt hij dat misschien niet zo leuk.'
'Dat klopt helemaal.'
'Ik heb nog een armbandje voor hem gemaakt. Met andere kleuren.'
'En hoe vond hij dat?'
'Ik heb het nog niet klaar.'

Hoewel we het niet zouden moeten doen, betrappen we ons er allemaal weleens op, dat we zeggen dat hij een bepaalde vraag al heeft gesteld. Ik denk dat zo'n reactie menselijk is, maar het kan pap erg onzeker maken. Hij zou er zelfs van in paniek kunnen raken. Alles wordt overigens onmiddellijk door hem ontkend. Voor zijn gevoel is hij er nog steeds van overtuigd dat, behalve het feit dat hij af en toe eens iets vergeet, er helemaal niets aan de hand is. Hij vraagt veel aandacht en stelt zich heel afhankelijk op naar mam. Voor haar wordt het steeds moeilijker.
Om haar te ontlasten heeft Esther voorgesteld dat hij één dag per week naar een zorgboerderij gaat. Mam heeft dan een dagje vrij en pap is eens even in een andere omgeving.
Tot nu toen ziet hij het nut van de gesprekken met Esther niet in, gesprekken die hij niet kan of wil volgen en toen zij vertelde van de zorgboerderij, voelde hij zich onmiddellijk in het nauw gedreven. Nu is Esther voor hem de schuld van alles.

Mam heeft intussen samen met Sara de cursus bij Geriant gevolgd: omgaan met dementie en is tot de conclusie gekomen dat, ondanks de goedbedoelde lessen, er eigenlijk geen kruid gewassen is tegen deze afschuwelijke ziekte. Pap zegt dat hij niets mankeert en als mam hem ergens op wijst ontkent hij het in alle toonaarden. Dat los je met geen enkele cursus op. Het enige dat ze volgens haar heeft

geleerd, is dat ze een beetje met hem mee moet praten en hem maar gelijk moet geven als hij dwars gaat liggen.
Hij staat erop zeker twee keer per week Nina te zien. Soms logeert ze bij oma en opa, maar hij komt overwegend hier naartoe.
Mam staat doodsangsten uit als hij op de fiets stapt, maar kan hem ook niet tegenhouden. Ze is allang blij dat hij geen auto meer mag rijden. Nadat het aanvragen van het rijbewijs hem niet lukte, heeft hij het opgegeven en er sindsdien niet meer over gesproken. Kennelijk is hij het al vergeten.
Het is telkens een drama als ze ergens naartoe gaan. Hij wil dan met alle geweld rijden en nog steeds is het niet tot hem doorgedrongen dat zijn rijbewijs is verlopen.

Bij elk bezoek begint Esther weer over de zorgboerderij en pap zegt telkens nee. Esther houdt echter vol en op een gegeven moment heeft hij, misschien wel om van het gezeur af te zijn, toegezegd een keer met haar mee te zullen gaan om te gaan kijken.
'Het is zonde van de tijd, maar kijken kan geen kwaad, maar ik wil dat Nina ook meegaat.'
'Dat kan,' zegt Esther. 'Ik denk dat ze het heel leuk vindt.'

Midden tussen de weilanden, aan het eind van een weg die nergens anders heen leidt, ligt de zorgboerderij. Een oude stolp uit 1825, die een paar jaar geleden helemaal is gerenoveerd. Rechts het woonhuis, links de eigenlijke zorgboerderij waar de cliënten verblijven.
Overal groen, waar je ook kijkt. Weilanden, gescheiden door smalle sloten. Een kerk aan de horizon, populieren en wilgen. Een paar kippen scharrelen bij het hek en er staat een oude, groene trekker naast een schuur.
Esther is er al als wij aankomen.
Mam heeft gevraagd of ik mee wilde gaan. Ze zag er erg tegenop. Pap naar een zorgboerderij. Weer een nieuwe fase in het leven, waarvan je hoopte dat deze nooit zou komen.

'Hij wil graag dat Nina ook meegaat.'
Ik heb haar uitgelegd wat een zorgboerderij is en waarom het goed is voor opa om daar één keer in de week een dagje naartoe te gaan.
Onderweg heeft hij drie keer gevraagd waar we heen gaan en telkens als we antwoord hadden gegeven, vroeg hij wat we daar gingen doen.
'Als je maar niet denkt dat ik daar naartoe ga.'
'We gaan alleen maar kijken, Otto.'
We merken dat veranderingen hem uit balans brengen, hem verwarren. Hij is dan even zijn houvast kwijt.
We worden ontvangen door Ruud en zijn vrouw Annemarie, het echtpaar dat er woont met hun twee kinderen. Vriendelijke mensen die in eerste instantie het woord tot pap richten. Een prima tactiek, vind ik. Hij moet niet de indruk krijgen dat er over zijn doen laten wordt beslist door anderen. Hem het gevoel geven dat hij de touwtjes in handen heeft en houdt.
'Zullen we eerst binnen gaan kijken?' vraagt Annemarie.
'Lijkt me leuk,' zegt pap. Hij pakt Nina bij de hand. 'Kom, lieverd.'
We komen in de hal, waar we worden begroet door een herdershond en een labrador, die tijdens ons hele bezoek achter ons aan blijven lopen.
Een deur naar het toilet en een deur naar een kleine ruimte waar de cliënten hun jassen op kunnen hangen. We gaan linksaf en komen in de keuken, waar een mevrouw bezig is een taart aan te snijden, die ze deze ochtend heeft gebakken. Koffie ruik ik ook. Het is een gezellige ruimte, in rustige kleuren. Tegen de wand, onder twee ramen, staat een tafel. Er ligt een legpuzzel op, waarmee een man en een vrouw bezig zijn. Ze begroeten ons en gaan onverstoord verder met het leggen van de puzzelstukjes.
'Hier lunchen we,' zegt Annemarie.
We lopen door naar de woonkamer. Bankstel, stoelen, boekenkast, televisie, salontafel. Ziet er knus en gezellig uit.
Nina is intussen druk met de beide honden, die genieten van zoveel aandacht.

'Hoe vindt u het, meneer van Berkel?' wil Annemarie weten.
'Gezellig,' zegt pap. 'Heel gezellig.'
'Loopt u maar even mee,' zegt Ruud en neemt pap mee naar een deur, waarachter een ruimte waarin makkelijke stoelen staan.
'In deze kamer kunnen de mensen zich terugtrekken als ze even alleen willen zijn of een dutje willen doen. We noemen dit de stiltekamer.'
'Hoe vind je het, Otto?' vraagt mam.
'Ziet er allemaal goed uit,' antwoordt pap.
'Gaat u mee naar buiten?' vraagt Annemarie. 'Dan gaan we bij de dieren kijken.'
'Nina heeft kippen,' zegt pap. 'Witte kippen, maar de namen ben ik even kwijt.'
'Piep, Kakel en Pluis,' zegt Nina.
'Klopt,' zegt pap.
'Kippen hebben we ook,' zegt Ruud. 'Kom maar mee.'
Naast het huis staat een reusachtig zwart paard en een veulen.
'Een Gelderlander,' zegt Annemarie. 'Het veulen is drie maanden oud. Is het geen pracht?'
Langzaam komt het paard naar de omheining en pap aait haar over de neus. Van een afstandje kijkt haar veulen toe.
Twee ezels komen luid balkend op ons af.
'Nee, dames,' zegt Ruud, 'het is nog geen etenstijd.'
'Mag je die ook aaien,' vraagt Nina.
'Je mag alle dieren aaien,' zegt Annemarie.
Ik zie een paar schapen, drie geiten, ganzen en kippen. Op het dak van een schuurtje zit een kat.
'Natuurlijk hebben we een dagritme,' zegt Annemarie als we teruglopen naar de auto. 'Regelmaat is heel belangrijk. Maar bovenal moeten de cliënten zich vrij en thuis voelen. We dwingen ze tot niets, maar er zijn uiteraard regels waar een ieder zich aan dient te houden.'
'Dat is vaak even wennen,' vult Ruud zijn echtgenote aan, 'maar dat is nooit een probleem.'

'Zijn dit alleen mensen met dementie?' wil ik weten.
'Overwegend wel, maar ook mensen met bijvoorbeeld depressies, mensen die overspannen zijn.'
Ruud en Annemarie zwaaien ons na als we wegrijden.
'Ik ga daar absoluut niet naartoe,' zegt pap. 'Ik pieker er niet over.'
Het lijkt ons verstandig niet te reageren.

Ik begrijp er helemaal niets van. Vanmorgen stond mijn fiets nog in de schuur. Mijn mooie elektrische fiets en nu zie ik opeens een heel ander ding. Ook mooi, daar niet van, maar ik vraag mij af waar mijn eigen fiets gebleven is. Ik loop om dat onbekende apparaat heen. Drie wielen, een spiegel aan het stuur en achterop een rieten mand. Ik doe hem open en zie een helm liggen. Dit kan nooit van mij zijn, want Sytske weet dat ik daar faliekant op tegen ben. Geen pispot op mijn hoofd, zeg ik altijd. Waar is mijn fiets gebleven? Zou ik hem ergens vergeten zijn? Kan ik me eigenlijk nauwelijks voorstellen. Bij Charles misschien? Hoewel, ik ga toch altijd te voet naar Charles? Ik kijk om me heen. Fietsen kunnen toch zomaar niet verdwijnen? Misschien staat hij in de bijkeuken. Daar maar eens even kijken. Ik ga naar buiten. De deur van de bijkeuken staat open en ik zie Sytske. Ze haalt wasgoed uit de droger. Ja, dat moet ook gebeuren. Elke week weer opnieuw. Ze doet dat goed. Alles altijd schoon in de kast. Als ik dat zou moeten doen zou het hopeloos mis gaan. Ja, opvouwen doe ik wel. Aan de tafel in de woonkamer. Onderbroeken, handdoeken, washandjes, sokken. Ze lacht tegen me als ik binnenkom. Daar werd ik ooit verliefd op, haar lach. Bij Rita was dat anders, bij Rita werd ik verliefd op haar kuiten. Op haar kuiten. Hoe is het mogelijk? Nu moet ik lachen.
'Weet jij waar mijn fiets is?' vraag ik.
'Je fiets? Hoe bedoel je?'
'Zoals ik het zeg.'

'Je fiets staat in de schuur.'
'Nee, daar staat een fiets met drie wielen en een mand achterop.'
'Dat is jouw fiets, Otto.'
'Hoe kom je daar nu bij? Ik heb een heel andere, samen met die van jou gekocht. Weet je nog wel? Daar heb ik toen een proefrit op gemaakt. Die dag dat jij een elektrische fiets kocht.'
'De fiets die je nu hebt is een driewieler, Otto en die heb je al een hele tijd.'
Soms zegt ze dingen die beslist niet waar zijn. Als ik dat zeg dan zegt ze dat ik geen gelijk heb. Ik weet toch nog wel hoe mijn fiets eruit ziet?
'Kom even mee.'
Ze neemt me bij de arm en we lopen naar de schuur.
'Ga er eens even op zitten, Otto.'
'Ik wil mijn eigen fiets terug.'
'Doe mij een plezier en ga even zitten.'
Ik wil haar dat plezier wel doen en ga zitten. Ze zegt dat ze zo weer terugkomt. Ze loopt de schuur uit en komt even later terug met de kruk uit de bijkeuken. De kruk die altijd naast de wasmachine staat.
'Zo,' zegt ze als ze op de kruk gaat zitten. 'Hoe voelt dat?'
'Hoe voelt wat?'
'Nou, die fiets.'
Ze heeft een truitje aan dat ik niet ken, maar wat haar erg leuk staat. Een zwart truitje, met witte strepen in een v-vorm.
'Leuk,' zeg ik.
'Wat is leuk?'
'Wat je aanhebt,' zeg ik en wijs naar het truitje.
'O, dat heb ik al heel erg lang.'
Kijk, daar heb je weer zoiets. Dat heb ik al heel erg lang. Dat klopt gewoon niet.
'Maar we hadden het over de fiets.'
Dat klopt dan weer wel, daar hadden we het over.
'Die fiets heb je gekregen nadat je was gevallen met je gewone fiets. Kun je je dat nog herinneren?'

Nee, met geen mogelijkheid, maar dat zeg ik niet.
'Ja,' zeg ik. 'Mijn geheugen is nog prima.'
'Je hebt toen een paar uur op de spoedeisende hulp gelegen. Paul en Nina zijn toen ook nog geweest. Tegen de avond mocht je naar huis en je had een lichte hersenschudding.'
Ik begrijp niet wat dit hele verhaal met deze vreemde fiets te maken heeft. Maar ik zal haar even niet onderbreken. Je moet mensen wel de gelegenheid geven hun verhaal te vertellen natuurlijk.
'Ik heb toen bij het wmo-loket deze fiets aangevraagd, omdat ik bang was dat je weer zou vallen.'
Ik vind het maar een vreemd verhaal. Maar goed, ik wil niet dwars liggen en houd dus maar even mijn mond.
'Deze fiets heb je al een hele tijd en met deze fiets ga je ook altijd naar Paul en Nina.'
'Weet Nina dat ik deze fiets heb?'
'Natuurlijk weet ze dat. Ze vond hem vet cool.'
Dat stelt me dan gerust. Stel je voor dat Nina vindt dat ik voor gek rijd op die drie wielen.
'Dan is het goed,' zeg ik.
'Weet je het nu weer?'
Nee, dat niet, maar ik wil er verder geen drama van maken en bovendien zit ik wel lekker op dat zadel.
'Maar waar is dan mijn eigen fiets?'
'Dit is jouw eigen fiets, Otto.'
'Ik bedoel die andere.'
'Die hebben we via Marktplaats verkocht.'
Nogmaals, ik houd het hierbij, maar ik vind het niet juist dat er dingen gebeuren zonder mij daarvan op de hoogte te brengen.
'Goed, dan ga ik nu weer verder met de was.'
'Maar die helm die achter in dat mandje ligt doe ik niet op mijn kop.'
Ze moet lachen, pakt de kruk en gaat naar de bijkeuken.
Nee, ik pieker er niet over.

Pap wordt elke donderdagochtend om half tien opgehaald en rond half vijf weer thuisgebracht. Als mam vraagt hoe het was, zegt hij "leuk", maar meer weet hij niet te vertellen. Volgens mam heeft hij geen idee wat hij daar de hele dag doet. Ruud zegt dat hij hard achteruit gaat. Hij zit in de woonkamer, bladert door de krant, luncht met de anderen en slentert wat over het terrein. Ook is hij regelmatig in de weer met zijn telefoon, maar ook dat wordt steeds moeilijker voor hem.
Voor mam is het heerlijk dat hij een dag naar de zorgboerderij gaat. Eindelijk een beetje armslag, eindelijk niet voortdurend dezelfde vragen moeten beantwoorden. Geriant wil zelfs dat hij nog een dag extra gaat. Ze zullen dit bij het wmo-loket aanvragen. Zover is het nog niet. Voorlopig gaat hij één keer per week. Stapt 's morgens zonder mopperen in het busje, maar zegt, wanneer hij weer thuis is, elke keer dat hij er nooit meer naartoe gaat. Mam heeft afgeleerd te reageren, zoals ze op zoveel dingen niet meer reageert. Het heeft helemaal geen zin. Pap mankeert niets en zijn geheugen is nog prima in orde. Hij vergeet af en toe wat maar dat hoort nu eenmaal bij de leeftijd. Dat heeft iedereen die zo oud is als hij.
Een paar keer per week rijdt hij op zijn driewieler naar Nina. Mam geeft hem zijn helm en drukt hem op zijn hart deze pas af te zetten als hij bij Nina is.
'Ophouden, hè, Otto. Niet afzetten, hoor.'

Ze heeft aan Esther gevraagd hoe het mogelijk is dat hij de weg naar zijn kleindochter niet vergeet.
'Bij vasculaire dementie,' zegt Esther, 'kan iemand vaak nog behoorlijk functioneren in dingen die emotioneel belangrijk zijn en dat is Nina voor hem.'

'Kom, opa.'
Ze pakt hem bij de hand, neemt hem mee naar binnen en zet de luisterkruk naast de pianokruk.
'Ga hier maar zitten.'
Pap doet wat er wordt gezegd en het valt me op dat de toon van Nina de laatste weken is veranderd. Het lijkt alsof ze tegen een kind praat, aan wie je alles heel duidelijk uit moet leggen. Knap dat iemand van haar leeftijd dat allemaal aanvoelt.
'Wat zal ik voor je spelen?'
'Doe maar iets van Chopin.'
Nina kijkt mij aan.
'Chopin was een Poolse pianist en componist,' zeg ik.
'Woonde in Frankrijk,' zegt pap, 'en ligt daar ook begraven. Parijs.'
'Nou, pap,' zeg ik, 'Chopin zal het niet worden vandaag. Zover is ze nog niet. Dan moet je nog even een paar jaartjes wachten.'
'Ik heb de tijd.'
'Volgende maand is er een leerlingenavond op de muziekschool,' zeg ik. 'dan spelen de leerlingen iets op hun instrumenten. Nina speelt ook. Kom je ook kijken?'
'Zeker weten.'
'Nu ga ik spelen en dan moet je stil zijn, opa.'
'Ik zeg geen woord meer.'
Met zijn ogen dicht luistert hij. Geen idee waar hij is. Ongetwijfeld ergens in zijn eigen wereld. Een wereld die voor ons ontoegankelijk is. Maar Nina speelt en dat is voor hem belangrijk. Als mam hem straks vraagt wat hij heeft gedaan bij Nina, kan hij het niet meer navertellen. Hij moet het hebben van het moment, het hier en nu. Het is een hard gelag om te zien hoe iemand heel langzaam

verdwijnt en verdwaalt in zichzelf. We kunnen daar boos om worden en ons afvragen wat het doel van dit alles is. Maar wat schieten we daarmee op? Het zijn vragen waarop geen antwoorden zijn. Beter is het de situatie te accepteren. Hij lijdt er schijnbaar niet onder en waarom zouden wij dan ongelukkig zijn.
Nina speelt … en speelt … speelt en opa geniet, zoals hij van haar geniet sinds ze in zijn leven kwam.
Hij mag dan van ons afdrijven, de warmte die hij voelt als hij aan zijn kleindochter denkt of bij haar is, neemt niemand hem af.
Ik ben gelukkig dat hij het mee mag maken.

Op de tafel, tussen ons in, ligt de enveloppe waarin ik de sieraden heb gestopt, waarvan Judith zei dat Marlies ze altijd droeg. Ik wil ze aan Nina laten zien. Ik vind dat ze nog te jong is om het te dragen, ze zou het in haar kinderlijke onvoorzichtigheid kwijt kunnen raken, maar ze mag het in een doosje doen en dit op haar kamer zetten. Ik open de enveloppe en leg alles op tafel. De ring, het kettinkje met het gouden hartje, de armband en het horloge. Voorzichtig leg ik alles tussen ons in. Ik wacht op haar reactie.
'Dat is van mama.'
'Dat klopt.'
Ze legt haar wijsvinger op het kettinkje.
'Dit had mama altijd om.'
'En het horloge, de ring en de armband ook volgens tante Judith.'
Een voor een pakt ze de sieraden op. Kijkt er langdurig naar.
'Vind je het moeilijk?'
'Best wel.'
'Begrijp ik. Aan de andere kant zou je je voor kunnen stellen dat mama nu heel erg dichtbij is.'
'Het voelt heel raar.'
'Ja,' zeg ik, omdat ik even niet weet wat ik moet zeggen.
'Ik zie mama opeens wel voor me.'
'Dat is toch mooi?'
'Ja.'
'Heeft opa mama gekend?'

'Nee.'
'Dat vind ik wel heel erg jammer.'
'Maar jij hebt hem wel over haar verteld. Dus eigenlijk kent hij haar dan wel een klein beetje.'
'Gelukkig heb jij haar wel gekend.'
'Ja, en daar ben ik ook blij mee.'
Ze wijst naar de sieraden.
'Van wie zijn die nu?'
'Die zijn van jou.'
'Van mij?'
'Ja, alles wat van mama was is nu van jou.'
'Maar toch ook wel van jou?'
'Ik zal het je uitleggen. Als iemand doodgaat moeten de spullen ergens naartoe. Als mama en ik getrouwd waren geweest, was alles voor mij geweest. Maar omdat wij niet getrouwd waren en mama alleen jou had, ben jij de erfgename zoals dat heet. Erven betekent dat je iets krijgt van iemand die is overleden. Maar omdat jij nog niet volwassen bent, moet ik op jouw spullen passen. Maar ze zijn niet van mij, maar van jou.'
'Vind je dat niet erg?'
'Nee, waarom?'
'Omdat jij niets krijgt.'
'Nee, hoor, dat vind ik niet erg.'
'Mag ik het ook weggeven?'
'Dat mag je pas als je volwassen bent.'
Ik wijs naar de sieraden.
'Wat wil je hiermee doen?'
Ze haalt haar schouders op.
'Ik kan het zolang voor je bewaren. Je mag ze ook in een doosje doen en op je kamer neerzetten.'
'Bewaar jij ze maar.'
'Goed, dan doe ik dat. Uit een andere enveloppe pak ik de foto waar ze samen met Marlies opstaat. De foto genomen op het plein met de fontein. Ik leg hem tussen ons in.

'Ken je deze foto?'
'Die stond bij het bed van mama.'
'Wil je die in je kamer neerzetten?'
'Ja.'
Als ze boven is, hoor ik haar huilen.
Ik besluit haar even met haar moeder alleen te laten.

'Waar is mama nu?'
'Wat bedoel je precies?'
'Lucas zegt dat je naar de hemel gaat als je dood bent.'
Ik geloof niet in een hemel, ik geloof niet in een hiernamaals. Ik geloof niet in een god, niet in Jezus en ik geloof niet wat de Bijbel ons vertelt. Nu wil mijn kind weten waar haar moeder is. Moet ik, om haar het gevoel te geven dat mama nog steeds ergens is, zeggen dat ze verder leeft in een andere wereld, in een andere dimensie? Hoe kan ik haar iets vertellen waaraan ik zelf geen enkel geloof en geen enkele waarde hecht. Nu kan ik zeggen dat ik het niet weet, maar dat vind ik te eenvoudig en Nina kennende neemt ze hier geen genoegen mee. Die wil een antwoord, maar dat heb ik niet, dat heeft tenslotte niemand.
'Dat is een heel moeilijke vraag,' zeg ik. 'Nou, de vraag is niet zo moeilijk,' corrigeer ik mezelf, 'het gaat meer om het antwoord.'
'Je wordt dan een engel,' zegt Lucas.
Lucas weet blijkbaar precies hoe het zit met het leven na de dood.
'Luister, lieve schat,' zeg ik. 'Niemand, ook Lucas niet, weet wat er precies gebeurt als je dood bent. De een zegt dat je naar de hemel gaat, de ander zegt dat je een engel wordt en weer een ander zegt dat alles ophoudt als je sterft.'
'Wat denk jij?'
'Het is niet zo belangrijk wat ik denk, want ik weet het ook niet. Mama is dood. Wat zou jij willen dat er met mama is gebeurd?'

'Hoe bedoel je?'
'Zou je willen dat mama er helemaal niet meer is of zou je bijvoorbeeld willen dat ze ergens in een hemel is en jou nog steeds kan zien?'
'Ja, dat wil ik wel.'
'Ik denk dat je dat dan maar moet geloven. Kijk, omdat de mensen het niet weten, mag je geloven wat je wilt.'
'Best wel handig.'
'Hartstikke,' zeg ik.
'Is mama begraven?'
'Ja.'
'Waar dan?'
Die vraag zat er natuurlijk een keer aan te komen.
Judith en Martin hebben er destijds, in overleg met een maatschappelijk werker, voor gekozen haar niet mee te nemen naar de begrafenis. Ze had afscheid genomen van mama, maar ze waren bang dat bij het zien van het diepe graf en de kist die daarin verdween, dit teveel voor haar zou zijn.
'Mama ligt op een begraafplaats, met een steen op haar graf.'
'Waar dan?'
Ik noem de naam van de begraafplaats. Het zegt haar uiteraard helemaal niets.
'Kunnen we daar een keer naartoe?'
'Zou je dat willen dan?'
'Ja, dat wil ik wel.'
'Weet je wat? Denk daar een poosje over na en als je dat echt wilt gaan we naar het graf van mama.'

Tegenover de begraafplaats staat een bloemenkraam. Een houten kar, waarin een dikke mevrouw op een stoel zit. Een dikke mevrouw met een vriendelijk gezicht. Op de tegels voor de kar staan emmers met verschillende bossen, maar ook losse bloemen.
'Wat zal ik kopen?'
'Ik vind één bloem altijd wel mooi,' zeg ik.

'Wat voor bloem dan?'
Ik wijs.
'Nou, die witte roos daar bijvoorbeeld. Maar kijk even rustig voordat je iets uitkiest.'
Het wordt de witte roos.
We steken de straat over en op het smeedijzeren hek dat toegang biedt tot de begraafplaats, prijken de oude symbolen van de dood: de uil van het mysterie, de zandloper van de vergankelijkheid en de slang die zichzelf opeet, symbool van eeuwig leven.
'Ben je weleens op een begraafplaats geweest?'
'Ik geloof het niet.'
Net na de ingang staat een gebouw, opgetrokken uit rode bakstenen. "Kantoor" staat er op een bord dat naast de deur hangt. De deur zit op slot en ook nadat ik heb aangeklopt meldt zich niemand. Soms zie je op kleine begraafplaatsen bij de ingang een bord met een daarop een plattegrond, met de nummers van de graven en de namen van degenen die er liggen. Ik kijk om mij heen. Geen bord te zien. Er loopt een man in een groene overall achter een kruiwagen. Als hij ons ziet zet hij de kruiwagen neer en komt in onze richting.
'Kan ik helpen?'
Hij heeft een smal gezicht en is helemaal kaal.
'Wij zoeken het graf van Marlies Smit,' zeg ik.
'Dat moet ik opzoeken. Loop maar even mee.'
Even later staan we in het kantoor. De man gaat achter een beeldscherm zitten en kijkt mij aan.
'Marlies Smit, zei u?'
'Ja.'
'Heeft u de geboorte- en sterfdatum? Dan kan ik heel gericht zoeken en hebben we haar zo gevonden.'
Na een paar minuten staan we weer buiten.
'Ik zal u het graf wijzen,' zegt de man. 'Kom maar mee.'
Het is een kleine, goed verzorgde begraafplaats. Paden links en rechts. Graven, zerken en bloemen, veel bloemen.
De man stopt.

'Kijk,' zegt hij en wijst, 'ze ligt aan dit pad, het zevende graf aan uw linkerkant. Sterkte.'
Ik neem Nina bij de hand en samen lopen we het pad in dat de man heeft aangewezen. Ik tel de graven en bij het zevende stoppen we. Op het keurig onderhouden graf, waarop grind ligt, staat een eenvoudige, grijze steen met daarop twee namen: Elisabeth Bloemendaal en Marlies Smit, moeder en dochter. Het is een familiegraf, dat de moeder van Marlies ooit heeft gekocht en waar plaats is voor haar en haar beide dochters.
Nina pakt mijn hand.
'Ligt mama hier?'
'Ja.'
'Heel diep in de grond?'
'Ja, best wel.'
'Moet ik die bloem neerleggen?'
'Ja, doe maar.'
Zwijgend legt ze de roos op het graf.
Ik wijs naar het begin van het pad.
'Zal ik daar gaan staan, zodat je even alleen bent met mama?'
Ze schudt haar hoofd.
'Nee, dat hoeft niet.'
'Goed, dan blijf ik bij je, dan blijven we samen bij mama.'
Ik wacht tot ze klaar is en aanstalten maakt om te gaan.
'Ik wil hier ook wel een keer met opa naartoe.'
'Dat is een goed idee,' zeg ik.

Ik sta voor het raam en kijk naar buiten.
In de straat waar ik woon staan bomen. Op een van de takken zit een vogel, een spreeuw volgens mij. Vroeger wist ik de namen van veel vogels, de laatste tijd zijn ze me ontschoten. Het is ook niet belangrijk. Waarom zou ik dat allemaal nog moeten weten? Nog nooit is iemand naar me toegekomen om te vragen welke vogel daar over onze hoofden vloog, of welke op die tak zat.
Je hele leven ben je druk met het vergaren van kennis en op een dag kom je tot de ontdekking dat hetgeen je er met moeite hebt ingestampt in rook is opgegaan. Wat heeft al die wetenschap dan eigenlijk voor zin? Zou Charles dat nou ook hebben? Hij weet altijd zoveel en soms was ik weleens jaloers op hem als hij dan over een bepaald onderwerp weer van alles wist te vertellen. Ik ben wel benieuwd of bij hem de meeste kennis ook als sneeuw voor de zon is verdwenen.
In de telefoonlijst zoek ik zijn naam en druk op het groene telefoontje.
'Hé, ouwe gabber,' hoor ik aan de andere kant.
Ouwe gabber, zo noemt hij me altijd. Sytske heeft een vreselijke hekel aan die uitdrukking. Geen idee waarom. Ik vind het wel goed klinken. Ouwe gabber.
'Vergeet jij ook zoveel, Charles?'
'Wat bijvoorbeeld?'
'De namen van vogels.'

'Geen idee,' zegt hij, 'daar houd ik me eigenlijk niet zo mee bezig.'
Wat goed van hem. Je gewoon bezig houden met hetgeen interessant is en geen onbenullige wetenswaardigheden vergaren.
'Maar waarom wil je dat eigenlijk weten?' vraagt hij.
'Och, daar moest ik opeens aan denken. Ik zag een vogel op een tak zitten en vroeg me af wat het voor soort was.'
'En daar kon je niet opkomen?'
'Nee, vergeten,' zeg ik. 'Maar verder gaat het uitstekend, hoor. Wat vergeten betreft bedoel ik. Mijn geheugen is nog prima in orde. Alleen die vogelnamen, hè.'
'Maak je niet druk om die vogels.'
Hij heeft natuurlijk gelijk. Wie interesseert het of ik weet hoe een bepaalde vogel heet. Laat ik het maar vergeten. Een leuke woordspeling trouwens in dit geval.
Sytske zet een emmer op de grond voor het raam. Een kleine, blauwe emmer, waar water in zit. Nu loopt ze weer weg. Even later komt ze terug met een spons, een wisser en een doekje.
'Wil je hier even weggaan, Otto?'
'Ik keek naar buiten.'
'Ik wil de ramen zemen.'
Dat moet af en toe ook gebeuren en zij weet precies wanneer. Voor mijn gevoel is het nog niet nodig, maar dat zeg ik niet. Nee, zij doet dat uitstekend. Als ik de leiding in dit huishouden zou hebben, zou het weleens hopeloos in de soep kunnen lopen. De taken zijn verdeeld en zo loop je elkaar ook niet in de weg. Ik ga naar school, geef geschiedenisles en zij zorgt dat het hier draait. Goed, ik help natuurlijk wel mee, maar alleen wanneer het wordt gevraagd. Uit mezelf zie ik niet wat er moet gebeuren. Ik stofzuig meestal. Strijken deed ik ook altijd, maar de laatste tijd doet ze het liever zelf. Ik schijn een paar keer te heet te hebben gestreken en nu zijn er een paar bloesjes bedorven. Ik ben het daar nog steeds niet mee eens. Ik strijk al jaren en weet heus wel op welke temperatuur ik dat ding moet zetten. Maar goed, ik ga er maar niet tegenin. Er is hier in dit huis meer dat ik maar voor lief neem. Ik word regelmatig

beschuldigd van dingen die ik niet heb gedaan. Neem dat voorval met die bloesjes bijvoorbeeld. Ik wil niet zeggen dat Sytske liegt. Nee, dat doet ze niet, maar om nou te zeggen dat ze helemaal de waarheid spreekt gaat me ook weer iets te ver.
Ik loop naar de gang en trek mijn jas aan. Ze komt achter me aan en wil weten wat ik ga doen.
'Ik ga naar Nina.'
'Nina zit op school en bovendien mag je niet meer alleen fietsen.'
Weer zoiets. Klopt helemaal niets van.
'Niet meer alleen fietsen. Wat is dit nu weer voor onzin?'
'Je bent nu twee keer verdwaald en het is niet meer verantwoord dat je alleen gaat fietsen. God mag weten waar je allemaal heen gaat.'
'Dat kun je geen verdwalen noemen. Hoe kan een mens de weg nog vinden wanneer de gemeente opeens alle straten ergens anders legt.'

Mam had natuurlijk gelijk.
Op een woensdagmiddag werd ze gebeld door de receptioniste van het seniorencomplex waar pap altijd langs fietste op weg naar Nina. Het was een schilder die daar bezig was opgevallen dat hij al een paar keer voorbij gekomen was. Hij heeft pap toen tegengehouden en gevraagd of hij misschien verdwaald was. Nee, dat was hij niet, maar de schilder kreeg toch een andere indruk. Hij heeft pap mee naar binnen genomen en de receptioniste heeft in zijn telefoon gekeken.
'Is Sytske uw vrouw?' had ze gevraagd, terwijl een alleraardigste mevrouw hem een kop koffie bracht.
Mam heeft haar fiets gepakt, is naar het seniorencomplex gereden en samen zijn ze toen naar huis gefietst.
Hij was nogal boos geworden en vroeg zich af waar wildvreemde mensen zich mee bemoeiden.
Vier dagen later, mam was boodschappen doen, werd ze gebeld door de politie. Ze hadden hem aangetroffen op een rotonde waar hij maar rondjes bleef rijden. Twee agenten brachten hem thuis. De fiets achterin een politiebusje.
'Zet de fiets maar op slot, mevrouw,' zei een van de agenten. 'En verstop het sleuteltje.'
Dat had ze gedaan.
Pap begreep er helemaal niets van. Telkens weer was hij op zoek naar het sleuteltje en elke keer moest mam weer uitleggen wat er

was gebeurd. Hij betichtte haar van leugens en wilde de gemeente bellen om te zeggen dat het ongehoord was dat ze zomaar straten op andere plekken neerlegden. Een paar uur later was hij het vergeten en ging hij weer op zoek naar het sleuteltje van zijn fiets.
'Mag opa nu niet meer hierheen komen?'
'Natuurlijk wel, maar niet meer alleen. We kunnen hem ophalen of fietsen samen naar hem toe.'
'Ik kan wel alleen.'
'Dat heb je nog nooit gedaan.'
'Dat kunnen we toch oefenen?'
Het had indruk op haar gemaakt. Opa, een volwassen man, die verdwaald en door de politie wordt thuisgebracht.
'In de hersenen brokkelen deeltjes af, hersencellen noemen we dat. In die deeltjes zit allerlei informatie opgeslagen. Zo is er bijvoorbeeld een deeltje waar de informatie in zit hoe hij hierheen moet rijden. Als dat afbrokkelt is die informatie verdwenen en weet hij de weg niet meer. Zo zullen er steeds meer deeltjes afbrokkelen. Weet je wat? Ik zal het voor je tekenen, dan is het beter te begrijpen.'
Ik pak een vel papier, een potlood en een gum. Ik teken een groot hoofd en op de plek van de hersenen teken ik allemaal rondjes.
'Kijk,' zeg ik, 'deze rondjes zijn de hersencellen waar de verschillende informatie in zit. In deze bijvoorbeeld,' en ik wijs een rondje aan, 'zit de informatie hoe hij precies van zijn huis naar ons moet fietsen. Let op wat ik doe.'
Ik gum het betreffende rondje uit.
'Zie je wat er gebeurt?'
'Het rondje is weg en nu weet opa niet meer hoe hij hierheen moet komen.'
'Juist, zo is het precies en dat gaat steeds verder. Op een dag zijn alle rondjes verdwenen.'
'Dat is wel heel erg verdrietig.'
'Dat is het ook.'
'Kan de dokter daar niets aan doen?'

'Nee, daar is niets tegen te doen. Steeds meer van die deeltjes brokkelen af en op een gegeven moment ook het deeltje waarin opgeslagen is wie jij bent.'
Ik zie dat ze schrikt.
'Betekent dit dat opa dan niet meer weet wie ik ben?'
'Ja, het kan gebeuren dat hij niemand meer herkent en ook niet meer weet wie hij zelf is.'
'Ook niet als ik elke dag naar hem toe zou gaan? Als hij mij elke dag zou zien?'
'Nee, dat zou niet helpen, die deeltjes blijven afbrokkelen.'

Van een afstand kijk ik naar mezelf. Het voelt alsof ik niet meer in mijn eigen lichaam zit, alsof een ander daar bezit van heeft genomen. Een ander en toch ook weer niet. Elke beweging die ik maak lijkt te worden aangestuurd door iemand anders. Ik ben slechts een toeschouwer. Mijn gedachten zijn ongrijpbaar en de watten in mijn hoofd lijken compacter dan op andere dagen en voelen als zware stenen, die tegen de binnenkant van mijn schedel drukken. Het lijkt allemaal te haperen van binnen. Alsof iemand een knop heeft omgezet, waardoor gebeurtenissen vervagen en namen me niet meer te binnen schieten. Misschien helpt het als ik mijn polsen onder de kraan houd. O, dat doet goed. Even zo blijven staan en me concentreren op de koude straal. Langzaam proberen terug te keren, weer met beide benen op de grond te komen.
Misschien moet ik de tafel vast dekken voor het ontbijt. Ja, dat ga ik doen. Sytske zal blij zijn als ze zo direct beneden komt en alleen maar aan hoeft te schuiven. Goed nadenken nu. Eerst het kleed over de tafel, dan de borden en het bestek. Ik doe een paar laatjes open, maar het kleed is nergens te vinden. Daar kan ik kwaad om worden. Kwaad worden als alledaagse dingen zomaar een andere plek krijgen. Waar moet ik nu zoeken? Ik begin gewoon in het aanrechtkastje aan de linkerkant en werk zo van links naar rechts. Ja, dat lijkt me het handigst.
'Wat ben je aan het doen, Otto?'
Sytske staat in de deuropening. Ze heeft haar pyjama nog aan.

'Je laat me schrikken,' zeg ik.
Ze wil weten wat ik allemaal aan het doen ben.
'Ik zoek het tafelkleed. Ik ga de tafel dekken voor het ontbijt.'
'Tafel dekken?'
'Ga maar even rustig zitten, dan hoef je zo direct alleen maar aan te schuiven. Ik regel alles.'
'Het is midden in de nacht, Otto. Het is twee uur.'
'Twee uur?' zeg ik. 'Hoe kan dat nou? Zojuist was het nog ochtend.'
'Kijk maar op de klok.'
Die staat inderdaad op twee uur, vijf over twee om precies te zijn. Dat kan niet kloppen.
'Die klok staat stil,' zeg ik. 'Daar ga ik meteen nieuwe batterijen in doen.' Ik doe een laatje open. 'Die moeten hier ergens liggen.'
'Nee, Otto, het is echt twee uur en de klok loopt gewoon, kijk maar naar de secondewijzer, die verspringt.'
Ja, dat klopt, maar het blijft een raadsel.
'Kom, ga mee naar boven.'
'Daar kan ik woest om worden.'
'Waarover?'
'Dat jij zo'n simpel ding als een tafelkleed opeens een andere plek in dit huis geeft.'
'Het tafelkleed ligt in dit kastje. Kijk, hier ligt het en daar ligt het al jaren. Zo lang we hier wonen.'
Dat is een leugen. Een leugen om mij uit balans te brengen. Dat doet ze de laatste tijd vaker. Ze maakt me met opzet onzeker en geeft mij dan de schuld. Als ik er wat van zeg beweert ze het tegendeel. Maar ik heb dat wel door, ik ben niet gek. Ik weet zeker dat het ochtend was en zij zegt dat het twee uur is. Ik verdenk haar ervan dat ze de klok terug gezet heeft. Raadsel opgelost. Ik vraag me af waar ik dat allemaal aan te danken heb. Nu wil ze dat ik mee naar boven ga.
'Wat moet ik boven doen?'
'Weer naar bed, Otto.'
'Ik wil niet naar bed!'

'Rustig nou, je moet niet zo tegen me schreeuwen.'
'Ik schreeuw wanneer ik daar behoefte aan heb!'
Nu begint ze te huilen, maar daar ben ik niet gevoelig voor. Berouw komt na de zonde en met dat gejank kan ik helemaal niets beginnen.
'Kom,' zegt ze, 'haal even diep adem en ga mee naar boven.'
Ik draai de kraan open en houd mijn polsen eronder. Dat doet goed en ik kom weer een beetje tot mezelf.
Nou ja, naar boven dan maar.

Eén keer per week fietsen we naar mijn ouders, Nina en ik. Ze fietst goed, maar ik vind haar nog een beetje te jong om alleen te gaan. Na even iets gedronken te hebben ga ik dan meestal naar huis. Het is iets meer dan een kwartiertje fietsen, geen al te grote opgave en een beetje lichaamsbeweging is goed voor iemand die de hele dag achter zijn computer zit. Vaak ook combineer ik het door meteen een paar boodschappen te doen. Als mam mij belt haal ik Nina weer op. Soms ook fietsen ze samen naar mijn huis.
Ze knutselt en speelt spelletjes op de iPad van mam. Hoewel het niet echt meer tot pap doordringt blijft ze hem onvermoeibaar vertellen van school, de kippen, haar vriendinnen, de pianolessen.
Hij is heel erg blij als hij haar ziet. Kinderlijk blij. Ik heb er geen ander woord voor. Pap wordt heel langzaam kind.
Komen doen ze niet meer. Ze hebben het, nadat hij niet meer mocht fietsen, nog wel een paar keer gedaan, maar het is te onrustig voor hem. Hij raakt uit balans en blijft onderweg maar vragen waar ze naartoe gaan.
Voor mam wordt het steeds moeilijker. Het is een zware opgave te leven met een man die eigenlijk niet meer zelfstandig kan functioneren, de weg niet meer weet in huis, zijn eigen kamer. Hij is inmiddels incontinent geworden, maar weigert regelmatig incontinentiemateriaal te gebruiken. Af en toe herkent hij haar niet en denkt dat het mevrouw Vriezenkolk is die bij hem woont. Hij trekt dan zijn jas aan en wil mam gaan zoeken.

Het is bedroevend om te zien hoe mijn vader, ooit die sterke man bij wie ik altijd terecht kon en me veilig voelde, langzaam afgegleden is naar een eigen wereld. Een wereld waarin wij geen toegang meer hebben. Een wereld vol ondoordringbare nevel en waarin hij verdwaald is in het labyrint van zijn eigen gedachten.

Ook aan de lente komt een einde. Zoals aan alles ooit een einde komt. Het jonge groen heeft zijn frisheid verloren, de bladeren zijn voller, donkerder. De vogels zingen nog, maar hun zang klinkt minder uitbundig. De dagen worden langer en de zon klimt hoger en hoger. De appelboom heeft haar witte bloesem losgelaten en ligt als confetti in het gras. Aan de takken hebben zich kleine, harde vruchtbeginsels gevormd: miniatuur appeltjes. Groen en glanzend. Het blad is fris en vol, diep donkergroen aan de bovenkant en lichter aan de onderzijde.
Ook dit voorjaar stond de Japanse kers weer prachtig in bloei. Nu is de bloesem verdwenen en frisgroene bladeren nemen de plaats van de bloemen in. Straks, in de zomer, is hij volledig in blad.
De schapen staan in de wei, sommige bij het damhek. Een paar dagen geleden heeft de boer gebeld. Er zijn lammetjes geboren. Samen met Nina ben ik gaan kijken. Vanachter haar bureautje ziet ze de koeien. Pluis, Kakel en Piep scharrelen door de tuin en gaan 's avonds vroeg op stok. Luid kakelend komen ze op Nina af als zij de tuin in komt. Ik noem haar af en toe "mama kip".
Ze is niet met opa naar het graf van Marlies geweest. Het is er niet van gekomen. Soms praten we over haar en we hebben foto's bekeken van haar moeder en van hen samen. Ze is goed omgegaan met de dood van Marlies en op mijn vraag of ze misschien eens met iemand over haar zou willen praten, gaf ze als antwoord dat ze mij heeft. Toch houd ik een vinger aan de pols, omdat ik weet dat

verdriet zich ook later nog kan openbaren. Ik moet denken aan een artikel dat ik ooit redigeerde en waarin stond dat kinderen, weliswaar onbewust, als een soort zelfbescherming, alleen dat verdriet opnemen wat ze aankunnen. Misschien dat ze er op latere leeftijd last van gaat krijgen. Voorlopig dartelt ze door het leven, is vrolijk, vriendelijk en behulpzaam.
Het is hier een komen en gaan van vriendinnen en vriendjes en haar schoolresultaten zijn uitstekend. Inmiddels speelt ze al heel verdienstelijk piano.
Van het timide, bedeesde kind dat ze de eerste weken was, is niets meer over. Het is een zelfverzekerde jongedame geworden, die weet wat ze wil en dat ook kenbaar maakt, zonder ooit een grote mond te geven.
Judith en Martin hebben het naar hun zin in het verre Amerika. Af en toe hebben we contact, maar dat zal op het duur minder worden. We hebben allemaal ons eigen leven en langzaam zullen de herinneringen die Nina aan hen heeft naar de achtergrond verdwijnen.
Sinds Sophie een punt achter onze relatie heeft gezet, heb ik haar slechts één keer getroffen. We kwamen elkaar heel toevallig tegen in de stad. Ik merkte dat het me weinig meer deed. Eigenlijk voelde ik me door haar een beetje in de steek gelaten. Ik heb geen idee of ze een nieuwe relatie heeft.
Bij de sloot landt een reiger. Terwijl hij in het water staart houdt hij mij ongetwijfeld ook in de gaten. Doodstil staat hij daar en wacht. Wacht op prooi. Totale lichaamsbeheersing. Opeens schiet zijn kop naar voren en zijn snavel verdwijnt onder water. Als hij zich opricht zie ik een spartelende vis. Kraaien strijken neer tussen de schapen. Het stoort ze niet.
Hoog tegen het blauw zweeft de kiekendief.

Het lijkt inmiddels een eeuwigheid geleden dat Judith de beide foto's op deze tafel legde: Marlies en haar dochter Nina.

Op dat moment veranderde mijn leven en stond ik voor, misschien wel de moeilijkste keus die ik tot dan toe ooit had moeten maken.
Nu, achteraf, weet ik dat mijn keuze de juiste is geweest.
Het heeft me meer gegeven dan ik ooit had kunnen denken.

De situatie met pap wordt onhoudbaar.
Hij raakt steeds meer in de war, dwaalt 's nachts door het huis en is zelfs al een keer door de buren thuis gebracht omdat hij was verdwaald. Hij schreeuwt tegen mam en smijt met dingen en hij heeft mam zelfs al een keer aangevallen. Ze is ten einde raad en Sara en ik maken ons ernstig zorgen om haar en zijn veiligheid.
Nina is de enige naar wie hij luistert en bij wie hij zich volkomen rustig lijkt te voelen. Als hij doelloos buiten loopt, is zij het die hem bij de hand neemt en weer terugbrengt. Als hij boos is, is Nina degene die hem met zachte woorden weet te kalmeren.
Soms belt hij haar, maar weet dan vervolgens niets te zeggen en zwijgt. Nina is dan degene die praat en dat stemt hem rustig.
Ze heeft een paar keer gehuild en ik probeer haar te troosten, terwijl ik zelf ook huil. Heel diep van binnen, zonder tranen.
'Zou opa nog wel weten wie ik ben?'
'Misschien weet hij niet meer precies wie je bent, maar ik denk dat hij wel beseft dat je bij hem hoort en dat je van hem houdt.'

In een familiegesprek dat wij maanden geleden bij Geriant hadden, werd ons aangeraden hem in te laten schrijven voor een woonzorgcentrum. Geriant heeft toen de hele procedure in werking gezet, maar de wachttijden zijn lang. Volgens de huisarts kan dit echter zo niet langer en hij heeft een urgentieverzoek bij Esther ingediend, waarin staat dat de situatie medisch en sociaal

onhoudbaar is en dat het niet langer verantwoord is dat pap thuis blijft wonen. Esther heeft daarop contact opgenomen met het zorgkantoor. In het woonzorgcentrum kan hij met spoed worden geplaatst. Het is een voorlopige plek, een zogenaamde crisisplek en het is de vraag of hij daar permanent kan blijven wonen.
Morgen komen we bij elkaar en dan gaan we het hem vertellen.
Wij hebben Esther gevraagd of Nina daarbij mag zijn, aangezien zij de enige is bij wie hij zich veilig lijkt te voelen. Esther heeft er niets op tegen, mits Nina wil en denkt het aan te kunnen.
Nina heeft gezegd dat ze erbij wil zijn.

Esther heeft ons verteld dat, mocht pap niet tegenwerken, hij onmiddellijk geplaatst kan worden. In het seniorencomplex bij ons in de buurt.
'Zo snel al?' vraagt mam.
'Ja, de huisarts heeft een crisisplek aangevraagd.'
Mam begint te huilen.
'Ik begrijp het, mevrouw van Berkel, het is heel verdrietig voor u. Maar vannacht wilde hij weer naar buiten.'
'Dat kan hij niet want ik heb de sleutel verstopt.'
'Hij is toen zo kwaad geworden dat hij u zelfs heeft geslagen. Het gaat echt niet meer.'
'Nee, het gaat ook niet meer,' zegt mam. 'Maar dit heb ik allemaal nooit gewild.'
'Niemand van ons,' zegt Sara, 'pap ook niet.'
'Hij komt in de buurt te wonen,' zeg ik. 'Je kunt elke dag bij hem op visite.'
'Het is niet gezegd dat hij daar kan blijven,' zegt Esther. 'Het is een voorlopige plek. Natuurlijk gaan we ons uiterste best doen dat hij daar blijft. Dat is voor hem rustiger en voor u dichtbij.'

Mam huilt als ze ons binnenlaat. Sara en Esther zijn er al. Pap is boven op zijn kamer en weigert naar beneden te komen zolang er zoveel mensen in zijn huis zijn.

'Ik weet niet wat hier allemaal gebeurt, maar ik vertrouw het niet,' zegt hij als ik bij hem ben.
'Je vertrouwt mij toch wel, pap?'
'Wat wil je?'
'Ik wil dat je mee naar beneden gaat. Mam heeft koffie gezet en we vinden het gezellig als je bij ons komt zitten.'
'Nee, donder op!'
'Ik ga wel naar opa toe.'
Een paar minuten later komen ze naar beneden. Nina gaat naast hem zitten en hij pakt haar hand.
'Wil je koffie, Otto?'
'Lekker.'
Hij lijkt opeens omgeslagen als een blad aan de boom.
Esther heeft met mam afgesproken dat zij gewoon koffie gaat zetten en moet doen alsof er niets aan de hand is.
'Als we allemaal om hem heen gaan zitten en hem aanstaren zou hij onzeker kunnen worden,' heeft ze gezegd.
Mam haar handen trillen en Sara helpt haar mee. Zet de kopjes en schoteltje op tafel. Mam zorgt voor suiker en melk.
'Dag, meneer Van Berkel,' begint Esther het gesprek. 'Hoe gaat het vandaag met u?'
'Met mij gaat het goed, een beetje moe.'
'Dat kan ik mij voorstellen. Er is de laatste tijd ook veel gebeurd. U slaapt geloof ik niet zo goed en dat kost natuurlijk veel energie.'
'Dat klopt. Soms weet ik ook niet precies waar ik ben.'
'Dat is best wel vervelend. Wat zou u ervan vinden als u een tijdje ergens gaat logeren waar u wat tot rust kunt komen?'
'Logeren?' vraagt pap. 'Wat moet ik me daarbij voorstellen?'
'U bent moe omdat u slecht slaapt en 's nachts nogal eens door het huis wandelt. U bent zelfs een keer in uw pyjama de straat opgegaan.'
'Nee hoor, dat zou ik me moeten herinneren.'
Intussen is de koffie doorgelopen.
'Ga maar zitten, mam,' zegt Sara, 'ik schenk wel in.'

'Dat is ook allemaal heel vervelend voor uw vrouw,' gaat Esther verder. 'Zij slaapt daardoor ook heel slecht en maakt zich veel zorgen om u.'
Hij kijkt naar mam.
'Is dat zo? Maak jij je zorgen om mij?'
'Ja, Otto, grote zorgen.'
'Is het zo erg dan?' vraagt hij aan Esther.
'Ja, helaas wel,' zegt ze. 'En daarom hebben we een plekje gevonden waar mensen zijn die u kunnen helpen als u midden in de nacht opstaat en niet precies weet waar u bent. U krijgt daar een eigen kamer en u wordt daar in de watten gelegd.'
'Ik kom natuurlijk elke dag langs,' zegt mam. 'We kunnen samen eten en wandelen.'
'En Nina?'
'Natuurlijk, zij komt ook langs. Zo vaak je maar wilt.'
'En hoelang moet ik daar dan logeren?'
'Totdat u er genoeg van heeft,' zegt Esther. 'U beslist.'
Ze doet dat heel tactvol vind ik. Heel invoelend.
'Het gaat er in eerste instantie om dat u en uw vrouw rust krijgen.'
'En wanneer moet ik daar naartoe?'
'U moet helemaal niets, u mag beslissen.'
Hij kijkt naar Nina.
'Wat vind jij?'
'Ik vind dat je het moet doen, opa.'
'Goed,' zegt hij, 'dan moeten we dat maar doen.'
'Het is daar heel fijn, opa.'
'U mag een tas voor hem inpakken met daarin de eerste benodigdheden voor vannacht en morgen,' zegt Esther tegen mam. 'Ik ga nu bellen dat we komen. Ik ga met jullie mee.'
Twintig minuten later stapt pap bij mam in de auto en rijden Esther, Sara, Nina en ik er achteraan.
Misschien wel de zwaarste autorit die ik in mijn leven heb gemaakt.

Aan de hand van Nina gaat hij naar binnen.
We worden buitengewoon vriendelijk ontvangen door twee dames die ons voor gaan naar zijn kamer. Een kleine kamer met uitzicht op de binnentuin van het complex. Er staan een bed, een tafel, een stoel en een kast.
'Ik heb hier een tas,' zegt mam. 'Daar zitten spullen in voor de nacht en voor morgen.'
'Wilt u het zelf in de kast leggen, mevrouw van Berkel?'
'Ja.'
'U kunt morgen zijn overige kleding brengen.'
'Ik help je daarbij,' zeg ik.
Nina zwijgt. Kijkt om zich heen. Het maakt grote indruk, maar ze houdt zich heel erg goed.
'Wij hebben een aantal vragen, mevrouw van Berkel,' zegt een van de dames. 'Als u zover bent meldt u zich dan bij de receptie? Neem vooral de tijd.'
'Ik loop alvast met u mee,' zegt Esther.
Met de beide dames loopt ze naar de centrale hal.
'Wil je even alleen blijven met pap?' vraag ik.
Ze huilt. 'Ja, heel even.'
We staan op de gang, Sara, Nina en ik. Na een paar minuten gaat de deur open en komt mam naar buiten.
'Hij heeft helemaal niets gezegd, alleen maar naar de tuin gestaard.'
Ook tegen ons zegt hij geen woord. Dan gaan we de kamer uit, Sara en ik. In de deuropening draait Nina zich om.
'Dag, opa.'
'Dag, Nina.'

DE AUTEUR

Carl Slotboom (Zutphen 1949) studeerde operazang (tenor) in Nederland, Duitsland en Oostenrijk. Zong aan verschillende theaters in binnen- en buitenland.
Hij is een bekend toneelschrijver en heeft meer dan honderd toneelstukken op zijn naam staan, die veelvuldig in binnen- en buitenland worden gespeeld.
Tevens was hij werkzaam als regisseur (operette/musical/toneel) en gaf theatercursussen en theaterworkshops.
Na zijn zangcarrière had hij jarenlang een praktijk als hypnotherapeut, met als specialisatie traumaverwerking na incest. Hij gaf tevens cursussen, workshops, lezingen parapsychologie en hypnose.

Carl Slotboom is een overtuigd atheïst, wat betekent dat hij niet gelooft in een hogere macht of godsdienstige dogma's. Ondanks zijn overtuiging staat hij open voor iedereen en toont respect voor alle mensen, ongeacht hun achtergrond, levenswijze of seksuele geaardheid.
Hij is sinds 1973 getrouwd met Anja. Zij hebben een dochter en twee kleindochters.

BOEKEN VAN CARL SLOTBOOM

ROMANS:
Bevroren tijd / Roman / Iskander Uitgevers
Erfrorene Zeit / Roman / Bookmundo
Weer net als eerst / Roman / Iskander Uitgevers
Druppels in de zee / Roman / Brave New Books
De tijd voorbij / Roman / Brave New Books
Heuvelkind / Roman / Brave New Books

VERHALENBUNDELS:
Hersenspinsels / Verhalen / Brave New Books
Dweilen met de kraan open / Verhalen / Brave New Books
Laat ze maar kletsen / Verhalen / Brave New Books
Dansen in de regen / Verhalen / Brave New Books

Alle boeken van Carl Slotboom zijn te bestellen bij elke Nederlandse- en Vlaamse boekhandel en op internet.

Met dank aan:
Anja Slotboom – van den Berg
Anneke de Jong